

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÇOCUK EDEBİYATI ESERLERİNİN 6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
KARAKTER GELİŞİMİNE ETKİSİ

Melek DEMİRBAŞ

Şubat-2012

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

ÇOCUK EDEBİYATI ESERLERİNİN 6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
KARAKTER GELİŞİMİNE ETKİSİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Melek DEMİRBAŞ

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Halit KARATAY

BOLU-2012

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Melek DEMİRBAŞ' a ait “Çocuk Edebiyatı Eserlerinin 6. Sınıf Öğrencilerinin Karakter Gelişimine Etkisi” adlı çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

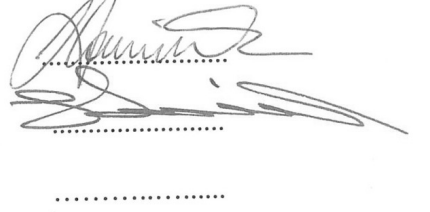
Akademik Unvan, Adı ve Soyadı

Üye (Tez Danışmanı): Yrd. Doç. Dr. Halit KARATAY

Üye : Prof. Dr. Selahattin DİLİDÜZGÜN

Üye :Yrd. Doç Dr. Aslıhan KÜÇÜKAVŞAR

İmza

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. Soner DURMUŞ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ABSTRACT

THE EFFECTS OF CHILDREN’S LITERATURE WORKS ON 6TH GRADES STUDENTS’ CHARACTER DEVELOPMENT

Melek DEMİRBAŞ

Turkish Education Department, Master of Arts

Thesis Advisor Asist. Prof. Dr Halit KARATAY

In this thesis, it has been examined that whether children’s literature works which are used commonly as a tool in the practises of character education have an effect on 6th grade students’ character development or not. The universe of this research has been formed by all 6th grade students studying in Düzce province in the 2010- 2011 academic year. The sample of this research is 6th grade students studying in Namık Kemal and Aydınpinar Primary schools in Düzce province. Research was executed (conducted) on a group of total 70 (35 students for experimental group- 35 students for control group) students composed of 6th grade students. In this research, 6th grade students of Düzce province, Aydınpinar primary school, who were chosen as sample, were taken as experimental group at the same time. A character education was applied on 6th grade students of experimental group through literature works for 14 weeks. Furthermore, studies were made for hidden curriculum, according to it, the school environment was designed. In this research, to what extent children’s literature works affect the levels of moral maturity of children was searched.

In the research experimental method (Pre-test and Post-test) was used. To obtain data “Moral Maturity Scale” designed by Kulaksızoglu and Dilmaç (1999) was used. Then the data achieved by data collection tools was analyzed by SPSS 15.0 (Statistic Package For Social Science) software, t-test and Cronbach Alfa technique in accordance with the hypothesis of the research. At the end of the research:

1. It is stated that there is a significant difference between the pre test and post test average points of the moral maturity levels of experimental group's students who have been given literature based character education.
2. It was stated that there is no significant difference between pre-test and posttest average points of the moral maturity level of control group's students that literature based character education was not given.
3. According to the last test points related to moral maturity levels of control and experimental group's students, there is a remarkable difference in favour of experimental group and it shows that literature based character education is effective.

Key Words: Character, Character education, value, children literature, and literature based character education.

ÖZET

ÇOCUK EDEBİYATI ESERLERİNİN 6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN KARAKTER GELİŞİMİNE ETKİSİ

Melek DEMİRBAŞ

Yüksek Lisans- Türkçe Eğitimi ABD

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Halit KARATAY

Bu tez çalışmasında, karakter eğitimi uygulamalarında en yaygın araç olarak kullanılan çocuk edebiyatı eserlerinin 6. sınıf öğrencilerinin karakter gelişimine etkisi olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, 2010-2011 öğretim yılında, Düzce İli, Namık Kemal İlköğretim Okulunda ve Aydınpınar İlköğretim Okulunda okuyan 6. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma 6. sınıf öğrencilerinden oluşan toplam 70 (35 kişi deney grubu-35 kişi kontrol grubu) kişilik bir grup üzerinde yürütülmüştür. Araştırmada örneklem olarak seçilen Aydınpınar İlköğretim Okulu 6. sınıf öğrencileri aynı zamanda deney grubu olarak seçilmiştir. Deney grubundaki 6. sınıf öğrencilerine edebi eserler aracılığıyla haftada iki ders saati olmak üzere 14 hafta süren edebiyat temelli karakter eğitimi verilmiştir. Ayrıca örtük programa yönelik çalışmalar yapılmış, okul ortamı afiş, resim vb. görsellerle düzenlenmiştir. Çalışmada, çocuk edebiyatı eserlerinin çocukların ahlaki olgunluk düzeylerine ne ölçüde etki ettiği araştırılmıştır.

Araştırmada ön test-son test kontrol gruplu deneysel model kullanılmıştır. Veri elde etmek amacıyla Kulaksızoğlu ve Dilmaç (1999) tarafından hazırlanan “Ahlaki Olgunluk Ölçeği” kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde SPSS 15.0 (Statistic Package For Social Science) programı ve t-testi, Cronbach Alfa tekniklerinden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda:

1. Edebiyat temelli karakter eğitimi verilen deney grubu öğrencilerinin ahlaki gelişim

düzeylerine ilişkin ön test ile son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

2. Edebiyat temelli karakter eğitimi verilmeyen kontrol grubu öğrencilerinin ahlaki gelişim düzeylerine ilişkin ön test ile son test puanları arasında anlamlı bir farkın olmadığı belirlenmiştir
3. Deney ve kontrol grubunun ahlaki gelişim düzeylerine ilişkin son test puanlarına göre deney grubu lehine anlamlı bir farklılık olması edebiyat temelli karakter eğitiminin etkili olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Karakter, karakter eğitimi, değer, çocuk edebiyatı, edebiyat temelli karakter eğitimi.

**Bu çalışma, Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından sağlanan
2010.02.05.363 No’lu ödenek aracılığıyla
gerçekleştirilmiştir.**

TEŞEKKÜRLER

Bu tezin hazırlanmasında büyük emeği geçen, görüşleri ve önerileriyle bana yol gösteren, ihtiyaç duyduğum her an yardımını esirgemeyen değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Halit KARATAY'a çok teşekkür ederim.

Araştırmamda bana her türlü kolaylığı ve anlayışı gösteren okul müdürüm Hüseyin ALBAYRAK'a, çalışma sürecinde destek ve yardımlarını benden esirgemeyen arkadaşlarım Hülya YILDIZ, Haluk GÜNGÖR ve Fatih DESTEBASI'na, eğitim hayatım boyunca beni her bakımdan destekleyen ve yüreklendiren sevgili aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ONAY	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖZET	v
TEŞEKKÜRLER	viii
İÇİNDEKİLER	ix
ŞEKİL LİSTESİ.....	xii
TABLolar LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR CETVELİ	xiv
ÖNSÖZ	1
I. BÖLÜM	2
1. GİRİŞ	2
1.1. Problem Durumu.....	2
1.2. Araştırma Problemi	6
1.2.1. Alt problemler	6
1.3. Araştırmanın Amacı.....	6
1.4. Araştırmanın Önemi	7
1.5. Sayıtlılar	8
1.6. Sınırlılıklar	8
1.7. Tanımlar	9
II. BÖLÜM	10
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	10
2.1. Karakter Nedir?.....	10
2.2. Değer Nedir?	13
2.3. Ahlak ve Ahlak Gelişimi	16
2.4. Karakter Eğitimi: Değer Aktarımı	19

2.5. Karakter Eğitiminin Tarihi.....	22
2.6. Karakter Eğitiminde Kullanılan Yöntemler.....	26
2.6.1. Değer Telkin Etme.....	26
2.6.2. Değer Açıklama	27
2.6.3. Değer Analizi	28
2.6.4. Ahlaki Muhakeme.....	29
2.7. Edebiyat Temelli Karakter Eğitimi.....	30
2.8. Karakter Eğitiminde Aile.....	35
2.9. Karakter Eğitiminde Okulun Yeri.....	36
2.10. Karakter Eğitiminde Uygulayıcılara/Öğretmenlere Düşen Görevler	38
2.11. Karakter Eğitimi ve Okul Dersleri.....	41
2.12. Çocuk Edebiyatı.....	43
2.12.1. Çocuk ve edebiyat.....	43
2.12.2. Çocuk edebiyatının tanımı ve kapsamı.....	45
2.12.3. Çocuk edebiyatının önemi	49
2.12.3. Çocuk edebiyatı eserlerinin biçim ve içerik özellikleri	50
<i>Biçim özellikleri</i>	51
<i>İçerik özellikleri</i>	53
2.2. İlgili Araştırmalar	60
2.2.1. Deneysel araştırmalar	60
2.2.2. Betimsel araştırmalar	63
III. BÖLÜM.....	68
3. YÖNTEM	68
3.1. Araştırma Modeli	68
3.2. Çalışma Grubu	69
3.3. Deney ve Kontrol Gruplarının Belirlenmesi.....	70
3.4. Veri Toplama Araçları	72
3.4.1 Ahlaki olgunluk ölçeği.....	72
<i>Ahlaki olgunluk ölçeğinin uygulanması</i>	73
<i>Ahlaki olgunluk ölçeğinin değerlendirilmesi</i>	73
<i>Ahlaki olgunluk ölçeğinin güvenilirlik çalışması</i>	74

3.5. Araştırmada Kullanılan Edebi Eserler	74
3.6. Değerler Ölçeği	75
3.7. Değerler ve Kazanımlar	77
3.8. Edebi Eserlerde Geçen Değer Tabloları	80
3.9. Verilerin Toplanması	103
3.10. Veri Çözümleme Teknikleri	104
IV. BÖLÜM	105
4. BULGULAR VE YORUMLAR	105
4.1. Deney Grubunun Ahlaki Olgunluk Düzeylerine İlişkin Ön Test ve Son Test Puanları Arasında Anlamlı Bir Fark Var mıdır?	105
4.2. Kontrol Grubunun Ahlaki Olgunluk Düzeylerine İlişkin Ön Test ve Son Test Puanları Arasında Anlamlı Bir Fark Var mıdır?	106
4.3. Deney Grubu İle Kontrol Grubunun Son Testteki Ahlaki Olgunluk Düzeylerine İlişkin Puan Ortalamaları Arasında Anlamlı Bir Fark Var mıdır?.....	107
V. BÖLÜM	108
5. SONUÇ VE TARTIŞMA, ÖNERİLER	108
5.1. Sonuç ve Tartışma	108
5.2. Öneriler	110
KAYNAKÇA	112
EKLER	122
EK 1- AHLAKİ OLGUNLUK ÖLÇEĞİ (Dilmaç, 2002: 252-254).....	122
EK 2- EDEBİYAT TEMELLİ KARAKTER EĞİTİMİ UYGULAMALARI.....	125
EK 3- KARAKTER EĞİTİMİ İÇİN 100 YOL	207
EK 4- EDEBİYAT TEMELLİ KARAKTER EĞİTİMİ İÇİN DEĞER BAKIMINDAN İNCELENEN KİTAPLARIN LİSTESİ.....	217
EK 5- ÇEVRE DÜZENLEMESİ (AFİŞLER).....	219
EK 6- İZİN BELGESİ	240

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Kişiliğin Bileşenleri.....	11
-------------------------------------	----

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Araştırma Modelinin Simgesel Görünümü Ön-Son Test Deney-Kontrol Gruplu Desen	69
Tablo 2. Deney ve Kontrol Grubu Cinsiyet ve Sınıflara Göre Öğrenci Dağılımı	70
Tablo 3. Deney ve Kontrol Gruplarının “Ahlaki Olgunluk Düzeyleri” Ön Test Puanlarına Ait İlişkisiz Ölçümler t Testi Sonuçları.	71
Tablo 4. Deney Grubunun Ön Test-Son Test Ahlaki Olgunluk Düzeyi Puanlarına Ait İlişkili Ölçümler t Testi Sonuçları.	105
Tablo 5. Kontrol Grubunun Ön Test-Son Test Ahlaki Olgunluk Düzeyi Puanlarına Ait İlişkili Ölçümler t Testi Sonuçları.	106
Tablo 6. Deney ve Kontrol Gruplarının Ahlaki Olgunluk Düzeyleri Son Test Puanlarına Ait İlişkisiz Ölçümler t Testi Sonuçları.	107

KISALTMALAR CETVELİ

CEP	: Character Education Partnership
f	: Kullanım sıklığı
mad	: Madde
maks.	: Maksimum
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
min.	: Minimum
N	: Öğrenci sayısı
S	: Standart sapma
sd	: Serbestlik derecesi
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
TDK	: Türk Dil Kurumu
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
$\bar{X}$	: Aritmetik ortalama

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum, “**Çocuk Edebiyatı Eserlerinin 6. Sınıf Öğrencilerinin Karakter Gelişimine Etkisi**” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Melek DEMİRBAŞ

ÖN SÖZ

İyi ve erdemli insan olmak, sağlam karakterli bireyler yetiştirmek her ailenin, okulun ve toplumun en önemli hedeflerindendir. Bu hedefi gerçekleştirmekse bireyin karakterini şekillendiren ahlaki değerlerin gelecek kuşaklara aktarılmasına bağlıdır. Hem bireyin hem de toplumun mutlu ve huzurlu olması için bu gereklidir. Ancak dünyada yaşanan siyasi, ekonomik ve teknolojik gelişmeler insanın hayat şartlarını derinden etkilemektedir. Değişen ve gelişen hayat şartları insanın inandığı ve yaşatmaya çalıştığı değerlerin kaybolmasına, ahlaki değer yargılarının bozulması ve/veya göz ardı edilmesine neden olmaktadır. Değerlerden yoksun bir ortamda yetişen birey iyi ve güçlü bir karakter geliştiremez. Dolayısıyla ne kendisine ne de topluma bir yararı dokunur. Son yıllarda sorumsuzluk, sahtekârlık, madde bağımlılığı, intihar gibi olumsuz toplumsal olaylardaki artış bunun en önemli göstergesidir. Karakter eğitimi tüm dünyada yaşanan bu güncel problemin çözüm yollarından biridir.

Son yıllarda dünyada yaygın bir şekilde kullanılan bu yaklaşımda edebi eserlerin gücünden yararlanılır. Bu dönemde çocukların ulusal ve evrensel değerleri içinde barındıran, ilgi ve gereksinimlerini karşılayan, sanatsal değeri olan doğru eserlerle karşılaşmaları sınırlı olan yaşantılarını zenginleştirir ve karakter gelişimleri olumlu yönde bir ilerleme gösterir.

Birinci bölümde, araştırmanın problem durumu, problem cümlesi, alt problemleri, amacı, önemi, sayıltıları, sınırlılıkları ve tanımları, temel kavramlarına yer verilmiştir. İkinci bölümde, araştırmaya kaynaklık eden kuramsal temeller ve ilgili çalışmalara değinilmiştir. Araştırmanın üçüncü bölümünde, çalışma modeli, evreni, örnekleme, veri toplama araçları, veri toplama ve çözümleme teknikleri açıklanmıştır. Çalışmanın dördüncü bölümünde, edebi eserlerin karakter eğitime olan etkisine ilişkin bulgular ve yorumlara yer verilmiştir. Beşinci bölümde ise konuyla ilgili olarak varılan sonuçlar değerlendirilerek geliştirilen öneriler konun ilgililerine sunulmuştur.

BÖLÜM I

1. Giriş

Bu bölümde, araştırmanın gerekçelerini ortaya koyan problem durumuna, problem cümlesine, alt problemlere, araştırmanın amacına, araştırmanın önemine, varsayımlara, sınırlılıklara ve kavramsal tanımlara yer verilmiştir.

1.1.Problem Durumu

Bir toplumun uzun süre ve huzur içinde yaşaması o toplumu oluşturan bireylerin sahip oldukları değerlere ve ahlaki karakterlerine bağlıdır. Bu nedenle geleceğin yetişkinlerinin iyi karakter özelliklerine sahip bireyler olması her toplumun beklentisidir. Hiç şüphesiz bu özelliklere sahip bireylerin yetiştirilmesinde onlara verilen eğitimin payı büyüktür. Bu nedenle çocuğun bilişsel yeteneklerini geliştirme ve iyileştirmenin yanında “çocuğa iyi davranışlar kazandırmak, hayatı başkalarıyla paylaşmasını öğretmek, kendi kültür değerlerini ve inancını yaşamasını sağlamak, onları sağlam karakterli, kişilikli ve bilgili yetiştirmek gibi unsurların hepsi eğitim faaliyetlerinin içinde” olmalıdır (Keskinoglu, 2008:1).

Karaktere ilişkin eğitimin bebeğin doğduğu andan itibaren başladığı düşünülürse bireyin karakterinin şekillenmesinde en etkili gücün aile olduğu söylenebilir. Çünkü bireyin dış dünyayla kuracağı ilişkilerde büyük öneme sahip olan sosyal deneyimlerin önce ailede gerçekleştiği bilinmektedir. Çocuk kendi bilişsel ve duygusal kaynaklarını bağımsız olarak yönetme becerisini gösterecek bir zamana kadar aile değerlerine bağlı olarak hayatını sürdürür (Hökelekli,2010:7). Buradan yola çıkarak çocuğun, ailesinin kabul ettiği iyi veya kötü değerleri benimsediği söylenebilir. Ancak

karakter gelişiminde ailenin bu denli etkili olması, bütün sorumluluğun onlara yükleneceği anlamını taşımaz. Bireyin karakterine yön veren değerlerin öğrenilmesi ve sosyal hayatta uygulanmasında en az aile kadar okul da sorumludur. Çünkü okullar çocukların uzun süre içinde bulundukları ve “toplumsal davranışların çoğunu öğrendikleri yerlerdir” (Garder ve Gardiner, 1995: 362). Gökçek’in (2007) yaptığı araştırma sonuçlarında da aileler, karakter eğitiminin sadece aileden beklenmesine karşı olarak bunun iyi eğitilmiş eğitimciler tarafından okulda da verilebileceğini ifade etmişlerdir. Türk Milli Eğitiminin genel amaçları içerisinde:

“Türk milletinin bütün fertlerini: Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren yurttaşlar olarak yetiştirmek” ve “beden, zihin, ahlak ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı bir şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek”

ifadelerine yer verilmektedir (MEB, 2006: 1). Ayrıca sosyal bilgiler dersi, din kültürü ve ahlak bilgisi dersi, vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersi ve seçmeli ders olan düşünme eğitimi dersi gibi bazı derslerin özel amaçları çerçevesinde, bazı insani ve ahlaki değerlerin kazandırılması hedeflenmektedir. Bu da milli ve evrensel değerlerin benimsetilmesinin devlet için bir eğitim politikası olduğunu göstermektedir. Ancak günümüzde yaşanan sosyal sorunlar dikkate alındığında bu amaçlara tam olarak ulaşıldığı söylenemez. Küreselleşme denilen ve sadece teknolojik değişmelerle açıklanamayacak olgular sınırları kaldırmakta, baskın kültürleri her an her yerde egemen kılmaktadır. Buna bağlı olarak toplumlara özgü bazı duyarlılıklar, değerler, gün geçtikçe işlevsizleşmekte ve kaybolmaktadır. Gençler arasında şiddet eğilimi, sahtekârlık, anne-babaya veya öğretmene karşı gelme, madde bağımlılıkları, intihar gibi kendine ve çevirisindekilere zarar verici davranışlarda artışlar gözlenmektedir. Ayrıca özellikle iş ahlakında, kişisel ve toplumsal sorumluluk bilincinde azalma gibi olguların günden güne daha sık rastlanır olduğu aile ve eğitimcilerin gözlemleri ve konuyla ilgili çalışan kurumların istatistikleri ile doğrulanmaktadır (Lickona, 1991; Ekşi 2003, Karatay, 2011a). Yaşanan bu problemler insanların karakter gelişiminde ne kadar zayıf

olduğunu; çağdaş dünyanın duygu ve davranış boyutunda insanı önemsemediğini, en azından tatmin edemediğini göstermektedir (Kanger, 2007: 3).

Eğitimin çok yönlü bir kavram olduğu düşünülürse bilişsel gelişimin, ahlaki gelişimin ve sosyal gelişimin eğitim sürecinde aynı derecede öneme sahip olduğu söylenebilir. Dolayısıyla birinin önemsenmemesi eğitimden istenen sonuçların alınmasını engeller. Bu durumun ebeveynler ve eğitimciler tarafından fark edilmesi karakter eğitimi/değer aktarımının yeniden canlanmasını sağlamıştır. Karakter eğitiminin amacı insanın bilinçli olarak iyiyi, olumluyu seçmesini, bu yolda çalışmasını, kendine ve başkalarına faydalı olmasını sağlamaktır. Bu da ancak bireylerin toplum tarafından kabul gören değerleri ve ahlak kurallarını özümsemesi ve kişiliğinin bir parçası haline getirmesiyle gerçekleşir.

Okullar, sadece bilgi bakımından donanımlı ve becerikli bireyler yetiştirme görevi üstlenen kurumlar değildir. Bunların yanında ahlaki ve insani değerler yönünden nitelikli bireyler yetiştirmek gibi bireysel ve toplumsal refahı, huzuru sağlayıcı insan niteliklerini artırıcı değerleri aktarma görevleri de vardır. Son yıllarda eğitim sistemindeki yeniliklere bakıldığında zaman okulların ve eğitimcilerin de bu bilinçle hareket ettiği söylenebilir. Bununla birlikte artık aileler de çocuklara karakter eğitimi vermenin akademik dersler öğretmek kadar önemli olduğunu kabul etmekte; evrensel insani ve ahlaki değerlerden beslenen olumlu iyi bir karakter geliştirme yönünde düzenlemeler yapmayı okul eğitiminin bir parçası olarak görmektedirler (Hökelekli, 2010:4). Çünkü sadece değerlerle kazanılan bilginin hem bireysel hem de toplumsal açıdan mutluluk getirdiği bilinmektedir.

Karakter eğitiminin gündeme gelmesi ve kabul görmesiyle birlikte bu eğitimin hangi yaşlarda, nasıl verileceği de tartışma konusu olmuştur. 0-6 yaş arası yaşantıların kişinin karakterinde derin izler bıraktığı ve bu dönemde kazanılan davranışların değiştirilmesinin zor olduğu düşünüldüğünde karakterin büyük bir bölümünün bu dönemde şekillendiği söylenebilir. Bu nedenle birçok insan ilköğretim döneminde verilen karakter eğitiminin olumlu yönde bir karakter gelişimine katkısı olmayacağını düşünmektedir. Göz ardı edilen nokta şudur ki karakter -ana hatları bu dönemde

şekillenmesine rağmen- insan yaşadığı sürece gelişime ve değişime açık olan bir kavramdır. Bununla birlikte son yıllarda bazı batı toplumlarının ahlak gelişimini karakter gelişimiyle eş değer tuttukları da göz önüne alınırsa (Mercin, 2005: 75) ahlaki gelişimini tamamlamayan bir çocuk için karakteri son şeklini almıştır, demek doğru olmaz.

Jean Piaget ve onun takipçilerinden Lawrence Kohlberg ahlaki gelişimi çeşitli evrelerle açıklamışlardır. Piaget, çocukların gelişmiş ahlaki düzeye on iki-on üç yaşlarında ulaştığını öne sürerken (Çileli,1981) Kohlberg, Piaget'in on iki yaşındaki çocuklarla olan çalışmasını on altı yaşındaki bireylere doğru genişletmiştir. Çünkü Kohlberg bir kişinin ergenlik atılımıyla, cinsel davranış, uyuşturucu ve alkol kullanımı vb. ile gittikçe artan birtakım ahlaki ikilemlerle yüz yüze geldiğini dolayısıyla ahlaki yargının ergenlik boyunca gelişmeye devam edeceğini söylemektedir (Gander ve Gardiner,1995:435). Bu nedenle ergenlik döneminin sonuna kadar verilen eğitimden daha çok verim alınabileceği söylenebilir. Çünkü insanın hayatı boyunca karakterini belirleyen öğeler her yaşta aynı etki gücüne sahip değildir.

Karakter eğitiminde üzerinde durulan bir diğer konu değerlerin çocuklara hangi yolla kazandırması gerektiğidir. Amerika başta olmak üzere birçok gelişmiş ülkede 1990'lı yıllardan beri uygulanan karakter eğitime yönelik çeşitli programlar geliştirilmiştir. Bunların içinde en yaygını ve en sık kullanılanı edebiyat aracılığıyla yapılan karakter eğitimidir. Çünkü edebiyatın bireyi eğitmek, duyuşsal yönden geliştirmek, onun kişiliğine olumlu katkılar sağlamak gibi önemli işlevleri vardır (Kavcar, 1999: 5). Ayrıca edebi eserler çocukların yaşadıkları veya yaşanması mümkün olay ve durumları, çocuklara aktarılacak değerlerin birçoğunu içinde barındırır (Karatay, 2011a: 1404). Okuma çalışmalarında olumlu-olumsuz karakter özellikleri, kahramanların çeşitli olaylar karşısında verdikleri tepkilerin doğruluğu ve yanlışlığı üzerinde tartışma fırsatı yaratmak çocukların olumlu davranış ve tutumları değer olarak algılayıp benimsemelerini sağlar. Böylelikle çocuklar “iyilik, dürüstlük, çalışkanlık, yardımseverlik, paylaşma, hoşgörü, özveri gibi hem ideal birey olmak hem de toplum hayatına uyum gösterebilmek için gerekli olan pek çok değer ve davranış kitaplar vasıtasıyla” kazanmış olurlar (Çılgın, 2007: 15-16).

Bu çalışmada da karakter eğitiminde edebi eserlerin etkisi incelenmiştir. Bunun için araştırmada şu sorunlara yanıt aranmıştır.

1.2. Araştırma Problemi

Edebiyat temelli karakter eğitimi, 6.sınıf öğrencilerinin karakter gelişiminde etkili midir?

1.2.1. Alt problemler

1. Deney grubunun ahlaki olgunluk düzeyine ilişkin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. Kontrol grubunun ahlaki olgunluk düzeyine ilişkin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Deney ile kontrol grubunun son testteki ahlaki olgunluk düzeylerine ilişkin puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.3. Araştırmanın Amacı

Geçmişten günümüze eğitimin kurumlarının en temel amacı iyi, ahlaklı, erdemli bireyler yetiştirmek olmuştur. Ancak son yıllarda -değişen ve gelişen yaşam koşullarına bağlı olarak- eğitimin bu yönüne önem verilmediği, daha çok gerekli bilgi ve becerilerle donanmış bireyler yetiştirme üzerinde durulduğu söylenebilir. Bunda tabi ki sınav odaklı bir eğitim sistemine sahip olmanın etkisi de büyüktür. Okullarımızda yapılan öğrenme-öğretme etkinlikleri öğrencilerin hep bilişsel becerilerini geliştirmeye yönelik olduğundan, onların duyuşsal yönlerinin gelişimine gereken ilgi gösterilmemektedir. Bu durum bilgi ve becerilerle donatılmış ancak *sevgi*, *saygı*, *merhamet*, *dürüstlük*, *sorumluluk* gibi insani değerlerden yoksun bireylerin yetişmesine neden olmaktadır. Bu şekilde yetişen bireyler yaşamları boyunca gerçek manada mutluluğu, huzuru ve başarıyı yakalayamazlar. Çağımız çocuklarının ve gençlerinin içinde bulunduğu bu

durum aile ve eğitimcileri ciddi olarak düşünmeye sevk etmiş, insan yetiştirme konusundaki eksiklikler fark edilmeye başlamıştır. Bu yüzden eğitimin temeli olan karakter eğitimine tekrar gereken ilgi ve önemin gösterilmesi, bir başka deyişle okul eğitiminin bir parçası olması zorunlu hale gelmiştir.

Bu araştırmada amaç, dünyada ve ülkemizde artan bir ilgiyle takip edilen karakter eğitimi programlarından “Edebiyat Temelli Karakter Eğitimi Yaklaşımı”nın etkililiğini tespit etmektir. Bu amaçla çocuk edebiyatı ürünlerinin, çocukların ahlaki olgunluk düzeylerini ne ölçüde etkilediği araştırılmıştır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Her anne baba iyi çocuklar yetiştirmeyi, çocuklarının iyi birer yetişkin olmasını ister. Çocuğa verilen eğitim de bu istek doğrultusunda şekillenir. Ancak çocuklara ahlaki davranışları kazandırmayı hedefleyen bu eğitimin kolay olmadığı, hele ki günümüzde bu durumun anne baba açısından daha da zorlaştığı söylenebilir. Çünkü içinde yaşadığımız zamanda değerler sürekli ve hızlı bir değişim içindedir. Bu yüzden anne baba için neyin iyi ve kötü, doğru ve yanlış olduğuna karar vermek kolay değildir. Dolayısıyla anne babaların zihninde “İyi nedir, çocuklara aktarmamız gereken değerler nelerdir, bu değerler nasıl aktarılır?” gibi birçok soru belirmektedir (Pighin, 2005: 7-11). Ailenin yaşadığı bu belirsizlik çocukları olumsuz etkilemektedir. Bu süreçte anne babaların doğru kararlar almaları için yardıma ve yönlendirmelere ihtiyaçları vardır.

Tüm dünyada olduğu gibi karakter eğitimi ülkemizde de önemsenmektedir. Problem durumunda belirtildiği üzere okullarda uygulanan öğretim programlarında kazandırılacak değerler gerekçe ve açıklamalarıyla verilmiştir. Ancak karakter/değerler eğitimi programları dünyanın çeşitli ülkelerinde uygulanmasına rağmen ülkemizde bazı özel öğretim kurumları dışında uygulanmamaktadır. Değerler daha çok örtük program adı altında bilinçli ve sistemli olmayan bir düzenle ele alınmaktadır. Eğitim, öğretmenin kişisel çalışmalarına bırakılmıştır. Oysa değer eğitimi kişilere bırakılmayacak kadar önemli bir konudur. Değer öğretiminin belli plan çerçevesinde yürütülmesi için tüm

müfredatı ve okul yaşantılarını içine alan bir karakter eğitimi programına ihtiyaç vardır.

Ülkemizde karakter eğitimiyle ilgili çalışmalar yapılmasına karşın öğrencilere karakter eğitimi verilmesi ve bunun etkililiğinin sınanmasına yönelik yapılan akademik çalışmaların sayısı çok azdır. Bu çalışma bu ihtiyaçları dikkate alarak hazırlanmıştır. Bu nedenle bu araştırma 6. sınıf düzeyinde ahlaki olgunluğu geliştirmede çocuk edebiyatını araç olarak etkili bir şekilde kullanmak amacıyla hazırlanacak etkinliklere ve çalışmalara yol göstermesi bakımından önemlidir. Bu açıdan bakıldığında çalışmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca yapılan bu çalışma düzeyinde ulusal herhangi bir çalışmanın olmaması, ilerleyen aşamalarda konunun ilgililerine temel kaynak özelliği taşıyacaktır.

1.5. Sayıtlar

Araştırmanın sayıtları aşağıdaki bağımsız değişkenler olarak kabul edilmektedir:

1. Araştırmanın kontrol edilemeyen bağımsız değişkenleri; öğrencilerin sosyo-ekonomik durumları, akademik benlik algıları, vb. her iki grubu da (deney ve kontrol) aynı düzeyde etkilediği kabul edilmiştir.
2. 6. sınıf öğrencilerinin insani değerlere sahip olup olmadığını ölçmek için “Ahlaki Olgunluk Ölçeği” yeterlidir.

1.6. Sınırlılıklar

1. Araştırma Aydınınar İlköğretim Okulu ve Namık Kemal İlköğretim Okulu’nda 2010-2011 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören 6. sınıfta okuyan 35’i deney grubu, 35’i kontrol grubu 70 öğrenci ile;
2. Uygulamalar sırasındaki davranışları ve bu davranışları etkileyen uygulama etkinlikleri ile;
3. 14 haftalık uygulama çalışmaları ile;
4. Araştırmada kullanılacak veri toplama aracı, “Ahlaki Olgunluk Ölçeği” ile

sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Çocuk: “İki yaşından ergenlik çağına kadar süren büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu veya henüz erinlik dönemine erişmemiş kız veya erkek” (Oğuzkan, 2010: 2).

Çocuk Edebiyatı: “Çocuğun hayal dünyasına hitap eden, üstün nitelikleri olan, estetik bir boyut taşıyan, kelime hazinesine uygun, anadilini geliştirebilecek özellikte, ulusal ve evrensel değerleri içeren, psikososyal gelişimine katkı sağlayan, severek dinlediği/okuduğu, zevk aldığı, yazılı ve sözlü edebiyat mahsullerini çocuk edebiyatı içerisinde değerlendiriyoruz” (Gürel, Şahbaz, Temizyürek, 2007: 20).

Karakter: “Karakter, öncelikle, bir şeyi başka şeyden ayıran özellik, ana niteliktir. Genelleme yoluyla da, bir insanın, bir kişinin, davranış, alışkanlık, güç ve beceriler, değer ve düşünce tarzı türünden temel öğelerden meydana gelen özelliklerin, onu başka insanlardan farklılaştıran bütünü” (Cevizci, 2003:222).

Ahlak: “Belli bir dönemde, belli insan topluluklarınca benimsenmiş olan, bireylerin, birbirleriyle ilişkilerini düzenleyen törel davranış kurallarının, yasalarının, ilkelerinin toplamı”(Akarsu,1998: 18).

Değer: “Ahlaki davranış konusunda değer, bir kimsenin çeşitli insanları, insanlara ait nitelikleri, istek ve niyetleri, davranışları değerlendirirken başvurduğu bir kriter” (Güngör, 2000: 28).

Karakter Eğitimi: Değer Aktarımı: “En genel anlamıyla örtük veya açık program aracılığıyla, yetişen yeni nesle temel insanî değerleri kazandırma, değerlere karşı duyarlılık oluşturma ve onları davranışa dönüştürme konusunda yardımcı olma gayretinin ortak adıdır” (Ekşi, 2003: 79).

BÖLÜM II

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

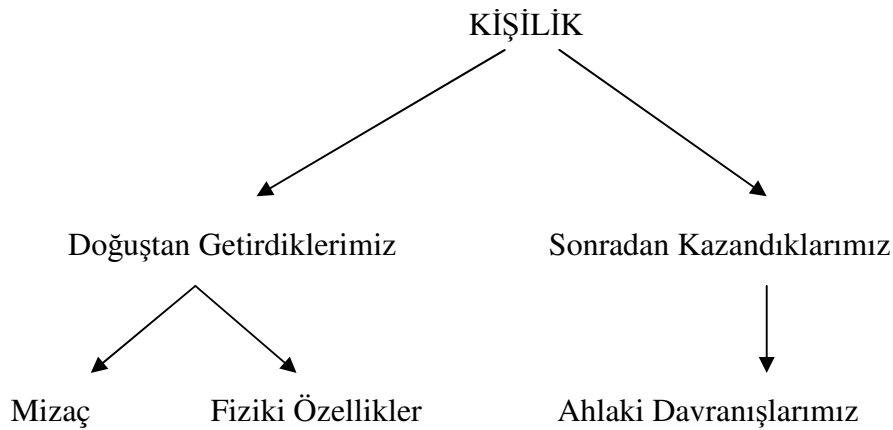
2.1. Karakter Nedir?

“İngilizce *character* sözcüğü Yunanca *charassein* sözcüğünden gelmektedir. Bu kelimenin anlamı; bir bal mumu tableti, değerli bir taşı ya da metal yüzeyi oymak, işlemektir” (Ryan ve Bohlin, 1999: 5). Günümüzde ise karakter sözcüğü biyoloji, matematik, psikoloji, felsefe, eğitim, güzel sanatlar ve edebiyat gibi farklı disiplinlerin konu alanına girdiğinden bu terimi her disiplin kendi çalışma alanına göre tanımlamaktadır. Yıllardır “Karakter nedir?” sorusuna cevap arayan sosyal bilimciler de bu kavram için farklı birçok tanım yapmışlardır. Buna rağmen karakter kavramının gündelik yaşamda insanlar tarafından tam ve doğru olarak anlaşıldığı söylenemez. Bunun başlıca sebebi yapılan tanımlarda *karakter*, *kişilik* ve *mizaç* (huy) kavramlarının birbirinden kesin çizgilerle ayrılmamasıdır. İlk bakışta aynı gibi görünen kavramlar aslında birbirinden farklı anlamlara gelmektedir. Bu nedenle karakter kavramının daha iyi anlaşılması için kişilik ve mizacın tanımlanmasında yarar vardır.

“Kişilik, bireyin iç ve dış çevresiyle kurduğu, diğer bireylerden ayırt edici, tutarlı, yapılaşmış bir ilişki biçimidir” (Cüceloğlu, 2008: 404). Başka bir tanımda “bir insanı nesnel ve öznel yanlarıyla diğerlerinden farklı kılan duygu, düşünce, tutum ve davranış özelliklerinin tümü” olarak açıklanmaktadır (Köknel, 1999: 19). Topes’e (2006:120) göre “bireyin kalıtsal yapılarından getirdikleri tüm biyoloji ve psikolojik donanımlarıyla, çevreden edindiklerinin, birlikte etkileşimlerinin dinamik ürünüdür”. Yapılan kişilik tanımlarında üzerinde durulan belli noktalar vardır. Bunlardan birincisi, bireyin diğer insanlardan hangi noktalarda ayrıldığıdır. İkinci nokta davranışların tutarlılığı ve devamlılığıyla ilgilidir. Üçüncüsü ise kişiliğin nispeten kalıcı özellikler göstermekle birlikte bağlamsal koşullara göre evrimleşen dinamik bir süreç olmasıyla

ilgilidir. Şu halde kişiliğin tamamlanmış bir olgu değil, sosyal etkileşime bağlı olarak gelişen uzun erimli bir süreç olduğu söylenebilir (Aydın, 2004: 70).

Kişilik; bir bireyi diğerinden farklı kılan, zihinsel, fiziksel, ruhsal, sosyal, ahlaki tüm özellikleri içine alan geniş kapsamlı bir kavramdır. Hem kalıtsal özelliklerin hem de çevresel faktörlerin etkileşimiyle şekillenir. Karakter, mizaç, zekâ, yetenek, konuşma biçimi, dış görünüş vb. bireyin kişilik özelliklerindendir. Dolayısıyla karakter kişiliğin sadece bir yanını oluşturur.

Şekil 1: Kişiliğin Bileşenleri (Aydın, 2010: 18)

“Mizaç, iç salgı bezlerinin yaptığı salgılara bağlı şeylerdir” (Kretschmer, 1921, aktaran: Adler, 1994: 317). Topses (2006: 121) mizacı, kişiliğin biyolojik ve fizyolojik alt yapısı olarak kabul eder. Kalıtsal özellikler ve buna bağlı merkezi ve otonom sinir dizgesiyle iç salgı dizgelerinin özelliklerinin tümü mizaç denilen kişilik özelliklerini içerir. Başka bir deyişle mizaç, doğrudan biyolojik temele bağlı tüm davranış örüntüleri olarak tanımlanabilir. “Mizaç bireylerin doğasında bulunan, yaşamları boyunca değiştiremedikleri genetik ve yapısal davranış özellikleridir” (Yumru, Savaş ve Kokaçya, 2008: 233). İç kapanık olmak, heyecanlanmak, hareketli olmak, alınganlık, sakin olmak, çabuk sinirlenmek vb. bireylerin mizaç özellikleridir.

“Karakter ise; çevrenin ve yetiştirilmenin etkisi altında gelişmiş, öğrenilmiş tutumlar” (Sayın ve Aslan, 2005: 277) “belli ahlak ölçülerine ve değer ölçütlerine göre

değerlendirilen kişilik” olarak tanımlamaktadır (Alaylıoğlu ve Oğuzkan, 1976: 158). “Kişinin davranışları iyi ya da kötü biçiminde değerlendirilip yorumlandığında kişilik özellikleri karakter adını alır” (Topses, 2006: 122). Tanımlardan yola çıkarak karakterin bireyin başka bir deyişle kişinin tutum ve davranışlarına kaynaklık eden, ahlaki, sosyal özelliklerini yansıtan ve doğumdan sonraki tüm öğrenme yaşantıları sonuncunda edinilen olumlu değer yargıları olduğu söylenebilir.

Birçok kişi için iyi karakter, en genel ve somut olarak “kurallara uymak” şeklinde anlamlandırılır. Eğer sana söyleneni yaparsan, uyuşturucu ve çetelerden uzak durursan, okul işlerini yaparsan, mezun olup iyi bir iş bulursan o zaman iyi bir karaktere sahip olursun. Bunlar kesinlikle karakterle ilgilidir ama karakteri tam olarak tanımlamaz. Karakter, tavırlardan, davranışlardan, yönelimlerden ve bu gibi özelliklerden çok daha geniş bir kavramdır. Karakter, kişinin sosyal, düşünsel, zihinsel ve ahlaki anlayışının olumlu yönde gelişimi olarak tanımlanabilir (Battistich, 2005: 1). Karakter, en genel ifadeyle insanın yaşama tutunabilmek için geliştirdiği tutum ve davranışlardır. Ayrıca “karakter, genelleme yoluyla da bir insanın, bir kişinin, davranış, alışkanlık, güç ve beceriler; değer ve düşünce tarzı türünden temel öğelerden meydana gelen özelliklerin, onu başka insanlardan farklılaştıran bütünü olarak tanımlanmaktadır” (Cevizci, 2003: 222).

İnsanın kendisine, çevresindekilere karşı tavırlarını belirleyen karakter öncelikle toplumsal içerikli bir kavramdır. Bu nedenle karakterin sosyal yönünü de vurgulamak gerekir. İyi karaktere sahip olmak sadece bireysel olarak donanımlı olmak anlamına gelmez. İyi karakter ayrıca bir topluluğa olumlu katkı yapmak demektir ve adalet, eşitliğe, insanlara karşı saygıya dayalı demokratik yaşam tarzını desteklemektir. İyi karakter sadece mevcut durumu desteklemeyi değil, mantık ölçüleri çerçevesinde kuralları yıkmayı da gerektirir (Battistich, 2005: 2). Toplumsal kurallar sürekli bir değişim ve gelişimle karşı karşıyadır. Bu yüzden doğru olan toplumun tüm kurallarını kayıtsız kabul etmek değil geçerliliğini yitirmiş kuralları değiştirmek ve geliştirmektir.

Adler de karakteri tanımlarken sosyal bir kavram olduğunun altını çizer ve bir insanın çevresiyle olan ilişkilerini göz önünde bulundurduğumuz zaman bir karakter

özelliğinden söz edebileceğimizi söyler. Ona göre bir insanın karakteri onun çevresine karşı takınmış olduğu tavrın ve içerisinde yaşamış olduğu toplumla olan ilişkisinin bir göstergesidir (Adler,1994: 291).

Karakter doğuştan mı gelir, sonradan mı kazanılır? Değiştirilebilir mi? Birçok insan karakter özelliklerinin kalıtımla geçtiğine, doğuştan var olduğuna inanır. Gerekçe olarak da çocukların karakter özelliği bakımından anne ve babalarına benzemelerini gösterir. Aslında bunun basit bir açıklaması vardır. Önemli bir kişi olma çabasında olan çocuk çevresinde saygı uyandıran, kabul gören insanları örnek alır ve onları taklit eder. Yani karakter ne kalıtımla geçer ne de doğuştan vardır. Dolayısıyla değişmez de değildir (Adler, 1994: 292-295). Bireyin doğumuyla şekillenmeye başlar ve bir yaşam boyu değişmeye ve gelişmeye devam eder. Karakterin şekillenmesinde ailenin ve yakın çevrenin doğrudan etkisi vardır. Ama zamanla çocuğun yaşam alanı genişler, vaktinin büyük bir bölümünü okulda arkadaşlarıyla geçirir. Ailesinden öğrenmeye başladığı değerlere yenileri eklenir ve bunlar olumlu olduğu kadar olumsuz da olabilir. Çocuk çevrenin, yaşam şartlarının, arkadaşlarının, okulda ve ailede aldığı eğitimin etkisiyle kendi değer yargılarını oluşturur. Seçimlerini yaparken oluşturduğu değer yargılarını kullanır. Çocukların seçimlerini kendi kendine ve doğru yapabilmesi için onlara verilen eğitimin nitelikli olması gerekir. Çünkü günümüzde çocukların sorunlu davranış ve tutumlarla okula geldikleri görülmektedir. Bu durum ailenin bu ihtiyacı her zaman karşılayamadığını gösterir. Bu nedenle karakter ediniminde ailenin yanı sıra okulda verilen sistemli eğitimin de önemi büyüktür.

2.2. Değer Nedir?

Dünyamız özellikle son 30-40 yıldır hızlı bir değişimin ve gelişimin içindedir. Bilim ve tekniğin işbirliğiyle ortaya çıkan bu gelişmeler insan yaşamını değiştirdiği gibi kendine uygun bir toplum düzenini de getirmiştir. Ancak uygarlığı kültürü yaratan, bilimde, teknikte bunca ilerlemeyi başaran insan maalesef kendini insan olma yolunda aynı ölçüde ilerletememiştir(Akarsu, 2006: 18-19). Şiddet olgusu, alkol ve uyuşturucu madde kullanımı, anne babaya öğretmene saygısızlık, sahtekârlık, cinsel davranış

bozuklukları vb birçok olumsuz davranış özellikle gençler arasında giderek yaygınlaşmaktadır. Bu olumsuzlukların insanı insan yapan değerlerin kaybolmasından kaynaklandığı düşünülürse çözüm için temeli değer aktarımına dayanan karakter eğitiminin gerekli olduğu söylenebilir.

Değer; iktisat, felsefe, sosyoloji, psikoloji, antropoloji gibi birçok disiplinin çalışma konusu olmuş bir kavramdır. Bu denli ilgi çekmesinin sebebi ise birçok sosyal bilimcinin değerın insan davranışlarını açıklamada temel bir öneme sahip olduğunu düşünmesidir (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000: 60). Farklı tanımları yapılan değer kavramı bu çalışmada psikologların, sosyologların, eğitimcilerin kullandığı anlamda kullanılmıştır.

“İlk defa Znaniecki tarafından sosyal bilimlere kazandırılan değer kavramı Latince kıymetli olmak ve güçlü olmak anlamlarına gelen “valare” kökünden türetilmiştir” (Bilgin, 1995: 83). Güngör’e (2000: 27) göre değer; “bir şeyin arzu edilebilir ve edilemez olduğu hakkındaki inançtır”. Çağlar ise (2005) değerleri, bireylerin düşünce, tutum ve eylemlerinde birer standart olarak ortaya çıkan kültürel öğeler olarak adlandırılabilceğini ifade etmektedir. Rokeach’a (1973) göre değerler “davranışa farklı tarzlarda rehberlik eden çok yönlü standartlardır. Değerler;

- Bireyi sosyal konularda belirli bir konum almaya yönlendirir,
- Bireyi, belirli bir politik veya dini ideolojinin bir diğerine tercihi yönünde etkiler,
- Bireyin kendini sunmasında rehberlik eder,
- Bireyin kendini ve diğerlerini değerlendirmesinde ve yargılamasında, diğerlerini övmesi veya kusurlar bulmasında ölçüt rolü oynar,
- Karşılaştırma sürecinde merkezi konumu nedeniyle bireyin kendini diğerleri kadar ahlaklı veya yeterli olup olmadığını değerlendirmesinde ölçü olarak kullanılır,
- Diğerlerini etkilemede veya ikna etmede kullanılır” (Aktaran: Bilgin, 1999: 83-84).

Değerler; neyi yapıp yapmayacağımız ve hangi durumlarda nasıl

davranacağımız hususunda bize yol gösteren, davranışlarımızı yönlendiren inançlardır. Birey çevresiyle etkileşimi sonucunda içselleştirdiği değerleri seçimlerinde, kararlarında, değerlendirmelerinde ölçü olarak kullanır. Kişisel değerlerine uygun yaşamaya çabalayan birey davranışını kontrol edebildiği için daha az olumsuz davranış sergiler. “Davranışlar ya zorunlu uyma davranışı yani dış disiplin zoruyla olur; ya da içselleştirilerek kişinin kendine mal ettiği değerler vasıtasıyla olur. Onurlu bir yaşam için insan davranışlarını yönlendiren korku ve disiplin değil, değerler olmalıdır.” (Cüceloğlu, 1998, aktaran: Akbaş, 2004: 44).

Değerler doğuştan gelmezler. Sonradan kazanılan öğrenilebilir ve öğretilebilir kavramlardır. Birey değer sistemini oluştururken ailesinden, arkadaşından, öğretmeninden gördüklerinden, içinde yaşadığı toplumun kültürel değerlerinden son derece etkilenir. Değerlerin oluşması sürecinde sosyal onay da önemlidir. Eğer bir değer diğer insanlar tarafından onaylanır ve takdir görürse bireyde kuvvetle yer eder; onaylanmazsa etkisini yitirir. Bununla birlikte sürekli bir değer örüntüsü içinde yaşamlarını sürdüren bireyler geçirdikleri değişik yaşantıların da etkisiyle onayladıkları değerleri zaman içinde değiştirebilirler.

“Herkes, değer sistemini oluşturan bir değerler hiyerarşisine sahiptir. Bu sistem ya da hiyerarşik yapı, değerlere atfettiğimiz göreceli önem tarafından belirlenmektedir” (Robbins, 1986, aktaran: Bilgin, 1995: 84). Varlığı mümkün bütün değerler bir kimseye verilse ve onların bir sıralaması yaptırılsa, o kimsenin en yukarıya koyduğu değer, her şeyden daha fazla kıymet atfettiği olur (Güngör, 2000: 42). En çok önem verilen değerler kişiden kişiye değiştiği için değer sistemini oluşturan değerlerin sıralamasında da farklılıklar görülür. Eğer bir kimsenin değer hiyerarşisi ve kendi değerleriyle belli bir durum arasındaki işlevsel ilişkiyi nasıl algıladığı bilinirse, o kimsenin o ya da benzeri durumlar karşısındaki tutumu da tahmin edilebilir (Kâğıtçıbası, 1981: 21). Dolayısıyla değerler bize insanları daha yakından tanıma olanağı verir.

Değerler toplumların var olmaları, devamlılıklarını sağlamaları ve birlik içinde işleyişlerini sürdürmeleri açısından önemlidir. Saygı, sevgi, hoşgörü, sorumluluk gibi değerler toplumu oluşturan bireylerin uyum içinde yaşamalarını sağlar. Bu nedenle

toplumun üyelerince kabul gören değerlerin korunup yeni nesillere aktarılması hedeflenir (Tokdemir, 2007: 16). Ancak bireysel değerler gibi toplumsal değerler de siyasi, ekonomik ve teknolojik değişimlerden etkilenir. Bu değişimlerin değerler dünyasına yansması olumlu ve olumsuz olabilir. Örneğin son yıllarda ekonominin tarıma dayalı olmaktan çıkarak sanayi üretiminin ağırlık kazanması iş hayatının kurallarını, toplumsal değerleri değiştirmiştir. İş hayatında girişimcilik, daha fazla kazanç, rekabet, akılcı olmak, hırslı olmak geleneksel değerlerden kanaat etmenin yerine geçmiştir (TÜSİAD, 1991: 6). Görüldüğü üzere değişen ve gelişen şartlar yeni değerlerin oluşumuna zemin hazırladığı gibi kimi değerlerin de kaybolmasına neden olmaktadır.

Değer kavramı son yıllarda özellikle eğitim bilimcilerin üzerinde durduğu bir konudur. Çünkü saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik... gibi gerekli değerlerle donatılmamış insanlar, bilgi, beceri ve yeteneklerini sadece kendi çıkarları için veya insanlığın ve çevrenin yararına olmayan yollarda kullanabilirler (Hökelekli, 2011: 286). Bireyin olumlu benlik ve kişilik kazanmasını sağlayan bu değerler ise sadece eğitimle kazandırılır. Bu açıdan değer kazanma sürecinde, örgün eğitimin planlı ve programlı olarak yapıldığı ortamlar olması açısından, okulların yeri büyüktür. Çünkü “okul, değerler üzerine inşa edilmiş bir yaşama ve öğrenme alanıdır” (Turan ve Aktan, 2008: 230). Bu nedenle değerlerin eğitim sistemi içinde çeşitli etkinlikler ve dersler aracılığıyla öğrencilere kazandırılması amaçlanmaktadır. Mevcut sorunların ortadan kalkması ve yeni sorunların ortaya çıkmaması buna bağlıdır.

2.3. Ahlak ve Ahlak Gelişimi

İnsan gelişiminin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olmak üzere üç yönü bulunmaktadır. Ahlaki gelişim de duyuşsal gelişimin önemli bir boyutunu oluşturur. İlköğretim yıllarının duyuşsal gelişim açısından kritik bir dönem olduğu bilinmektedir. Buna rağmen ülkemizde okullar daha çok bilişsel gelişime önem vermekte çocukların ahlaki gelişimine kayıtsız kalmaktadır. Hâlbuki okulların çocukların ahlaki gelişimine duyarlı öğretim programlarına ihtiyacı vardır (Selçuk, 2007: 114).

Ahlak; “belli bir dönemde, belli insan topluluklarınca benimsenmiş olan,

bireylerin birbirleriyle ilişkilerini düzenleyen törel davranış kurallarının, yasalarının, ilkelerinin toplamıdır” (Akarsu, 1998: 18). İnsanlar arasındaki ilişkilerin düzenli ve uyumlu olmasını sağlayan, bireylerin ve toplumların kimliklerini koruyan önemli davranış kalıplarıdır (Çağlayan, 2005: 17). Tüm bireylerin iyi ve nitelikli yaşayabilme kurallarını bireysel özgürlüğün sınırlarını çizerek gösterir. Bu yüzden ahlaki davranıştan yoksun bireylerin oluşturduğu bir toplumda düzen, huzur, uyum yerine kargaşa hüküm sürer.

Ahlaki gelişim ise çocuğun toplumsallaşma süreci içinde iyi ve kötü davranışlar konusunda bir bilinç geliştirmesiyle ilgilidir. Dolayısıyla ahlaki gelişimle birlikte kişinin iyi davranışlar sergilemesi, toplumun kuralları ve gelenekleri çerçevesinde kendini denetleyebilmesi beklenir (Selçuk, 2007: 115). Ancak bu kolay kazanılan bir nitelik değildir. Çünkü sayısız olasılıklara ve durmadan değişen koşullara göre en uygun tepkileri ve davranışları geliştirmek, uzun süren deneme ve yanılmalardan sonra gerçekleşir (Yörükoğlu, 1994: 222). Bu açıdan özellikle ebeveynlerin ve öğretmenlerin -gerek sergiledikleri davranışlarda gerekse çocuklara yaklaşımlarında- bunun bilincinde olmaları bu sürecin sorunsuz bir şekilde tamamlanması adına önemlidir. Çünkü çocuk birçok ahlaki davranış aile ortamında anne ve babasını örnek alarak içselleştir. Ardından bu süreç okulda öğretmenle devam eder. Öğrenme, model alma ve taklit ahlaki gelişim sisteminin temel kavramlarıdır. Dolayısıyla söz konusu sistem diğer davranış kazanma sistemlerinden farklı değildir (Yeşilyaprak, 2004: 33).

Ahlaki gelişimin bilişsel, davranışsal, duygusal olmak üzere üç temel yönünün olduğu kabul edilir. Ahlaki gelişimi bilişsel açıdan inceleyen gelişim kuramlarından en etkili ikisi Jean Piaget’e ve Lawrence Kohlberg’e aittir (Gander ve Gardiner, 1995: 260-261). Piaget ve Kohlberg bilişsel ahlak gelişimi kuramında ahlaklı davranışın rastgele değil aşama aşama belirli evrelerden geçerek zihinsel gelişme ve yaşla olgunlaştığını ileri sürmektedirler (Kulaksızoğlu, 2004: 99). Çocuklarda ahlaki yargı konusunda çalışmalar yapan Piaget çocuklara bazı sorular sorar ve aldığı cevapları iki evrede toplar. Bu evrelerden birincisi *dışa bağlı ahlak*, ikincisi *özerk ahlak*tır. “Birinci evrede çocuklar kuralların sabit ve değişmez olduğuna inanırlar. Kurallara karşı gelmek kaçınılmaz olarak ceza ile sonuçlanır. Davranış niyete göre değil sonuca göre

değerlendirilir. Piaget üç ve dokuz-on yaşlar arasındaki çocukların büyük olasılıkla bu evrede olduklarına inanır” (Gander ve Gardiner, 1995: 330). İkinci evrede ise çocuklar “bir eylemin doğru ya da yanlış olduğunu söylerken durumsal ve kişisel etkenleri dikkate alırlar. Kuralların değişmez olduğuna inanmazlar, kuralların anlaşılmaya dayalı olduğunu ve yine aynı süreçte değiştirilebileceğini bilirler” (Selçuk, 2000: 111).

Çocuklarda ahlaki yargının gelişimini inceleyen bir diğer araştırmacı Kohlberg, Piaget’in çalışmalarından etkilenir. Kohlberg bireyin ahlaki bakımdan gelişmesini incelemek üzere her biri bireyin istekleri ya da gereksinimleri ile toplumun kuralları arasında bir çatışma içeren bir dizi hikâye geliştirir. Kohlberg öykülere verilen tepkilerden hareketle ahlak gelişiminin üç düzeyini ve her bir düzeydeki iki evreyi ortaya çıkarmayı başarır (Gander ve Gardener, 1995: 435). Bu evrelerde “ilk önce maddî ve kendi davranışlarının yarar getirici sonuçlarının kollanmasına odaklanılır; sonra kişililer arası ve toplumsal beklentilerle özdeşleşilir ve nihayet kişilerin kendi ahlakî prensiplerini kullandıkları bir düzeye ulaşılır” (Çifçi, 2003: 53). Bu aşamalar ve her aşamadaki insanların ahlaki tutum ve yargılar aşağıdaki gibidir:

I. Gelenek Öncesi Düzey

1. Dönem: Ceza-İtaat (4-6 yaş): Kişi cezadan kaçındığı için kurallara uyar.
2. Dönem: Çıkara dayalı alışveriş (6-9 yaş): Ödüle ulaşmak için kurallara uyar.

II. Geleneksel Düzey

3. Dönem: Kişiler arası uyum (10-15 yaş): İyi çocuk evresinde olup başkalarının onayını almak için kurallara uyar.
4. Dönem: Kanun ve düzen (15-18 yaş): Otoriteye, sosyal kurallara ve kanunlara suçluluk ve dışlanma kaygısından dolayı uyar.

III. Gelenek Ötesi Düzey

5. Dönem: Sosyal Anlaşma (18-20 yaş): Davranışlarına insanlığın ortak mutluluğu için gerekli olan değerler yön verir.
6. Dönem: Evrensel ahlaki ilkeler (20 yaş üstü): Davranışlarına insan

hakları, eşitlik, demokrasi, özgürlük gibi evrensel ilkeler yön verir
(Selçuk, 2000: 112)

Kohlberg ve Piaget’e göre zihinsel süreçler kişinin ahlaki gelişiminde önemli rol oynar. Buna göre zekâ, ahlaki gelişimin gerekli bir şartıdır. Ama tek başına yeterli değildir. Çünkü ahlaki bakımdan gelişmiş olan bütün çocuklar genel olarak zeki olmakta, fakat bütün zeki çocuklar ahlaki olgunluğa sahip olmamaktadırlar (Hökelekli, 2011: 176). Çocuklarda ahlaki gelişim seyrinin anne babalar ve eğitimciler tarafından bilinmesi onlara verilecek eğitimin niteliğini artırır. Ayrıca anne-babanın, gencin kişilik ve ahlak gelişimi hakkında bilgi sahibi olması iki nesil arasındaki çatışmayı da azaltır. (Kulaksızoğlu, 2004: 98). Karakter eğitimiye yönelik olarak ailenin ve eğitimcilerin yapması gereken çocuğun ahlaki gelişimi hakkında bilgi edinmektir.

2.4. Karakter Eğitimi: Değer Aktarımı

Günümüzde karakter eğitimi; değerler eğitimi, ahlak eğitimi, vatandaşlık eğitimi gibi farklı isimler altında uygulanmaktadır. Ancak hepsinin ortak bir amacı vardır: iyi insan ve sağlam karakterli bireyler yetiştirmek. “İnsanlar arasında öne çıkan, hayran olunan ve saygı duyulan insanın özellikleri hep aynıdır. İyi, alçakgönüllü, dürüst, kibar, sadık, sabırlı, saygılı, sorumluluk sahibi ve içten kişiler diğer insanlar tarafından karakterli insan olarak nitelendirilmektedir” (Kelley, 2003, aktaran: Akbaş, 2008: 16). Her toplum şüphesiz onu meydana getiren bireylerinde bu özelliklerin bulunmasını ister. Ancak bireyler bu özelliklere kendiliğinden sahip olamazlar. Olumlu davranışları ve değerleri karakter haline getirmiş bireyler yetiştirmek ailenin, okulun ve toplumun sorumluluğudur. Bu bağlamda karakter eğitimi “evrensel ve yerel değerleri bir potada birleştirerek belirlenen olumlu karakter özelliklerini, okul, aile ve toplum işbirliği içinde, belirli bir program ve süreç dâhilinde çocuklara kazandırmayı hedefleyen bir harekettir” (Destebaşı, 2011: 21). Başka bir ifadeyle “örtük veya açık program aracılığıyla, yetişen yeni nesillere temel insani değerleri kazandırma, değerlere karşı duyarlılık oluşturma ve onları davranışa dönüştürme konusunda yardımcı olma gayretinin ortak adıdır” (Ekşi, 2003: 79).

Karakter eğitiminde amaç; çocukken üretken, adil, demokratik toplumu oluşturan temel ahlaki değerleri anlayan, önem verip bunlara uygun davranan; gençken yapabileceğinin en iyisini ve doğru olanı yapma amaçlarına uygun bir yaşam sürme kararlılığını ve gücünü gösteren iyi çocuklar yetiştirmektir (Battistich, 2005: 2). Bu yüzden çocukların iyiyi, yaşamda neyin değerli ve doğru olduğunu anlamalarını sağlamak önemlidir. Bunu yapmak için çocuğun iyi bilgi ve karar verme kabiliyeti geliştirmesine yardımcı olmak gerekir. Böylece onlar, akıl yürüterek, yaşamdaki farklı seçeneklerden doğrusunu seçmeyi öğrenirler (Rayn ve E. Bohlin, 1999: 46). Bu açıdan “karakter eğitimi, öğrencilerin sorumluluklarını taşıyabilecekleri ideal seçimler yapabilmelerine olanak sağlayan bilgi, beceri ve yeteneklerin geliştirilmesidir” (Ryan ve Bohlin, 1999, aktaran: Karatay, 2011a: 1400).

Karakter eğitimi sadece öğrencinin merkeze alındığı bireysel bir program olarak değil çevrenin de sürece dâhil edildiği kapsamlı bir yaklaşım olarak ele alınmalıdır. Çünkü karakter sosyal çevrede gelişir ve şekillenir. Bu nedenle “bu kavramın doğası, bireylere verdiği mesajlar, teşvik ettiği ve cesaretini kırdığı davranışlar karakter eğitiminde göz önüne alınacak önemli faktörlerdir” (Leming, 1993: 69). Çünkü “karakter eğitimi, çocukların hem içten gelen fitri dinamiklerini hem de içinde yetiştiği aile ortamını hem de okul ve diğer sosyal çevresini kuşatan bir eğitimidir” (Kanger, 2007: 21).

Karakter eğitimi ayrı bir ders gibi değil bütün dersleri ve okul içindeki etkinlikleri içine alan bir müfredat çerçevesinde yürütülmelidir. Bu açıdan Battistich, (2005: 3) bu eğitimi “eğitim hayatının her alanını kapsayan, müfredatla desteklenen, ailelerin katkıda bulunabileceği şekilde tasarlanmış, karakter eğitimi tanımının içerdiği bütün bileşenleri öğrenciye anlatmada yardımcı olabilecek bir yöntem” şeklinde tanımlamaktadır.

Karakter eğitimi öğrencilerin bedensel, zihinsel ve ruhsal gelişimlerini en iyi şekilde tamamlamalarını hedefleyen bir yaklaşımdır. Sorumluluk sahibi, üretken topluma yararlı vatandaşlar yetiştirmek için ahlaki değerlerden yararlanır. Bu da kısa vadede gerçekleşecek bir hedef değildir. Dolayısıyla karakter eğitimi sistemli ve düzenli

bir çalışmayı gerektiren, sabır isteyen uzun soluklu bir çalışmadır. Bu eğitimin kesintiye uğramadan başarılı bir şekilde sonlandırılması için benimsenmesi gereken ilkeler vardır. Lickona (1996) bu ilkeleri şu başlıklar altında toplamıştır:

1. Karakter eğitimi iyi karakterin temeli olarak, temel ahlaki değerleri özendirir.
2. Karakter kapsamlı olarak, düşünme, hissetme ve davranış olarak tanımlanmalıdır.
3. Etkili karakter eğitimi, okul hayatının her düzeyinde temel değerleri özendiren maksatlı ve etkinliğe yönelik yaklaşımları gerektirir.
4. Okul şefkatli bir topluluk olmalıdır.
5. Karakter geliştirmek için öğrencilerin ahlaki davranışlar sergilemelerine fırsatlar verilmelidir.
6. Etkili karakter eğitimi, bütün öğrencilere saygı duyan ve onların öğrenmelerine yardım eden anlamlı ve özendirici akademik müfredatı içerir.
7. Karakter eğitimi öğrencilerin içsel motivasyonunu geliştirmeye çalışmalıdır.
8. Tüm okul personeli ile öğrencilerin eğitimlerine rehberlik edenler, karakter eğitiminin sorumlulukları paylaşan, aynı temel değerlere bağlı ve sürekli öğrenen ahlak topluluğu olmalıdır.
9. Karakter eğitimi, hem akademik çalışanlardan hem de öğrencilerden iyi örnek olacak ahlaki lider gerektirir.
10. Okul karakter oluşturma çabalarında aile ve toplumla birlikte çalışmak zorundadır.
11. Karakter eğitiminin değerlendirilmesi; okulun karakterini, karakter eğitimcisi olarak okul çalışanının işlevselliğini ve öğrencilerin iyi karakter gösterme bağlamını içermelidir.

2.5. Karakter Eğitiminin Tarihi

Aslına bakılırsa karakter eğitimi yeni bir kavram değildir. Karakter eğitiminin amacı olan çocuklara iyiliği yavaş yavaş aşılama fikri eğitim ve terbiye kavramı gibi eski bir görüştür. Ancak tarih boyunca karakter eğitimi uygulamalarının isimlerinin ve odaklandıkları noktaların değiştiği; okullarda karakter eğitimine olan ilgide düşüş ve yükselmeler görüldüğü söylenebilir (O’Sullivan, 2004: 640).

Karakter eğitimi 1990’ların en önemli eğitimsel yeniliklerinden biridir. Artan endüstrileşme ve kentleşme, sürekli artan göç dalgası, I.Dünya Savaşı, Bolşevik Devrimi gibi faktörler eğitimciler ve halk arasında sosyal istikrarın tehdit edildiği ve ahlaki standartların genişletilmesi gerektiği inancını yaratır. Dolayısıyla bu yüzyılın ilk yıllarında karakter eğitimi zihinleri meşgul eden bir konu olur (Leming, 1993: 63). Bu yıllarda özellikle davranışın ayrıntılı kodlarından faydalanan ve okul yaşamının bütün yönleriyle bu kodları bütünleştiren büyük bir karakter eğitimi hareketi vardır. William Hutchins (1917)’in “Çocukların Ahlak Kodları (Children’s Morality Code)” adlı çalışması bunlardan biridir. Düzenli yaşamın kurallarına vurgu yapan yazar, yaygın olarak kullanılan davranış kodlarını irade, sağlık, nezaket, sportmenlik, kendine güven, doğruluk, çalışkanlık, takım çalışması, güvenilirlik ve sorumluluk olarak belirler. Okullar bu gibi davranış kurallarını benimseyerek, okul yaşamının tüm yönleriyle kaynaştırır ve öğrencileri değerleri uygulamada cesaretlendirmek için okul kulüpleri açar (Leming, 1993: 63).

“1924’ten 1929’a kadar Sosyal ve Dini Araştırmalar Enstitüsü, karakterin doğasını ve onun gelişiminde okulun rolünü kapsamlı ve detaylı bir araştırmayla ele alır. Araştırma sonunda karakter eğitimi hareketinde kullanılan kuralcı yaklaşımların etkisiz olduğu bulunur” (Leming, 1993: 63). Bu sonuçla birlikte karakter eğitimine olan ilgide hızlı bir düşüş olur. Öyle ki 1950’lerde karakter eğitimi programları Amerikan okullarından kaldırılır.

1966 yılı karakter eğitimine olan ilginin tekrar canlandığı bir dönem olur. Çünkü bu yıllarda büyük ses getiren iki çalışma yayınlanır. Bunlardan biri Kohlberg’in ahlaki

gelişim teorisidir. Diğeriyse yine aynı yıllarda Louis Rath, Merril Harm ve Sidney Simon tarafından geliştirilen değer açıklama tekniği ve teorisinin son derece etkili ilk raporu olan “Values and Teaching (1966)” adlı kitaptır (Leming, 1993: 64). Karakter eğitiminde değer öğretiminde/aktarımında kullanılan bu iki yeni yaklaşımdan “değer açıklama, değerlerin dayatılmamasını, bunun yerine öğrencilerin bu değerleri özgürce seçmelerine yardımcı olmamızı söylerken; Kohlberg, öğrencilerin ahlaki yargıya varmadaki gücünün geliştirilmesini böylece hangi değer daha iyi olduğuna kendilerinin karar verebileceğini belirtir” (Lickona, 1993: 6). Aslında bu iki yaklaşım birçok noktada birbirinden farklı olsa da değer seçiminde öğrenciyi özgür bırakma noktasında birleşirler. “1970’li yıllarda ise bireyciliğin yükselmesiyle birlikte karakter eğitiminin mevzi kaybettiği söylenebilir. Bu dönemde özellikle üzerinde durulan herkesin kendine ait bir değer yapısı olduğu, mutlak doğrulardan bahsedilemeyeceğidir” (Milson ve Ekşi, 2003: 83).

Karakter eğitimi 1990’ların başında tekrar canlanmaya başlar. Kirschenbaum (1992)’a göre “1990’lı yıllarda değerler ve ahlaka olan ilginin geri gelmesinin sebebi gençlerin cinsel düşkünlükleri, madde bağımlılıkları, erken hamilelik, intiharlar, boşanma oranlarının 2/3’e ulaşması gibi sosyal anlamda çöküşü işaret eden gelişmelerdir. Aileler, eğitimciler ve toplum liderleri bu olumsuz gelişmeler karşısında okullarda ahlak ve değer eğitimi tekrar vurgulamaya başlamışlardır” (Aktaran: Tokdemir, 2007: 37).

1990’lı yıllarda karakter eğitimi kavramı sadece eğitimcilerin değil toplumun birçok farklı kesiminin de gündemine girer. Karakter eğitimi çabalarını desteklemek ve geliştirmek için yapılan çalışmalara eğitimciler, sendikalar, dini gruplar, gençlik grupları vb.de katılır. Bu yıllarda dikkat çeken karakter eğitimi hareketleri şunlardır:

Aspen Bildirgesi

Josephan Etik Enstitüsü 1992’nin Temmuz’unda Aspen’de eyalet seviyesindeki okul yönetim kurullarından, öğretmen birliklerinden, üniversitelerden, ahlak merkezlerinden, gençlik kuruluşlarından ve dinî gruplardan otuz temsilcinin katıldığı bir

zirve toplantısına ev sahipliği yapar. Katılan temsilcilerin yaptığı değerlendirmeler sonucunda karakter eğitiminin sekiz prensibini içeren bir bildiri yayınlanır.

1. Gelecek nesil, son derece önemli zamanlarda toplumun, ulusun ve kâinatın temsilcisi olacaktır.
2. Bu gibi zamanlarda toplumun huzurunun ilgili, şefkatli ve iyi ahlaklı vatandaşlara ihtiyacı vardır.
3. İnsanlar kendiliğinden iyi ahlak geliştirmezler. Bu nedenle vicdan gücü, manevi karar verme yetileri ve davranışları için gerekli olan yetenekle değerleri geliştirmek amacıyla genç bireylere yardım mahiyetinde yapılmış olmalıdır.
4. Etkili karakter eğitimi, demokratik topluma kök salmış temel etik değerlere, özellikle saygı, sorumluluk, güven, adalet, vicdan, şefkat, yurttaşlık olgularına ve vatandaşlık hakkına dayanır.
5. Bu temel etik değerler kültürel, dinsel ve sosyoekonomik şartların üstesinden gelir.
6. Karakter eğitimi, ilk ve öncelikli olarak aileler ile inançlı toplumlarda bir yasak olarak görünse de geçlerin karakter gelişimine yardım etmek amacıyla okulların ve gençlik gruplarının da bu konuda bir sorumluluğu vardır.
7. Bu sorumluluklar, gruplar uyum içerisinde olduğu zaman mükemmel başarıya ulaşır.
8. Gençlerin karakteri ve uyumu, toplumun karakter ve uyumunu yansıtır. Bu nedenle, her yetişkin bireyin belli başlı etik değerleri öğretme, örnek olma ve her toplum kurumunun iyi karakterlerin gelişimini teşvik etme sorumluluğu vardır (<http://charactercounts.org/overview/aspen.html>, 18 Ağustos 2011’ de erişildi).

CEP (The Character Education Partnership)

Karakter eğitimi 1993 yılında ulusal eğitim gündeminin, ulusal işbirliği anlayışıyla, en tepe noktasına yerleştirilmiştir. Üyelerini iş adamları, işçiler, gençler, ebeveynler; dini cemaatten, hükümetten ve medyadan temsilciler oluşturmaktadır. CEP

karakter eğitiminin okullar için gerekli bir yenilik olduğuna inanır. Çünkü karakter eğitimi olumsuz öğrenci davranışlarının azalmasına, akademik başarının artmasına, gençlerin sorumlu vatandaşlar olarak yetişmesine yardım eder (Lickona, 1993: 8).

Karakter Eğitimi Bildirgesi

Şubat 1996'da Kevin Ryan, Karen E. Bohlin, ve Judith O. Thayer tarafından yazılan Karakter Eğitimi Bildirgesi Amerika'da sekiz eyaletin valisi tarafından onaylanır. Bu bildirme, karakter eğitiminin tanımlandığı, öğretmenlere ve ailelere yol gösteren yedi ilkeyi içeren reform niteliğindeki ilk belge olması açısından önemlidir. Her bir ilkeyi, ahlakî eğitim, aileler, erdem, okul personeli, toplum, müfredat ve öğrencilerle ilgilidir.

1. Eğitim devamlı ve mantıklı bir çabadır. Bu çaba öğrencilere iyiyi ve değerliyi anlatıma ve öğretme çabasıdır.
2. Ailelerin, çocukların ahlaki gelişimindeki ilk basamak olduğunu inanıyor. Okulun ahlak eğitiminde ailelerle işbirliği yapması gerektiğini savunuyoruz.
3. Karakter eğitimi, erdemlerin gerçekleşmesiyle ilgilidir. Erdem, karakter eğitiminin önde gelen içeriği olmalıdır.
4. Öğretmenler ve okul bu girişimin temel taşlarıdır ve bu amaçla seçilmeli, teşvik edilmeli ve eğitilmelidir. Gerçekte, okul kadrosu içindeki yetişkinler, aileler ve toplum tarafından kendilerinden beklenen erdemi göstermelidirler.
5. Karakter eğitimi ne bir tek ders, ne hızlı-sabit bir program ne de bir duvar posteridir. Karakter eğitimi okul hayatının bir parçasıdır. Okul, sorumluluğun, sıkı çalışmanın, samimiyetin ve liderliğin öğretildiği, beklendiği, örnek olarak sunulduğu, kutlandığı ve uygulandığı bir erdem topluluğu olmak zorundadır. Sınıftan oyun alanına, kantine kadar iyi karakterin oluşturulması temel odak noktası olmalıdır.
6. İnsan topluluğu, biyografilerimiz, tarih, edebiyat, sanat ve büyük

hikâyecilerimizin büyük bir çoğunluğunu oluşturduğu ahlaki bilgelik deposuna sahiptir. Öğretmenler ve öğrenciler bu kaynaklardan yararlanmalı, hem müfredatta hem de müfredatın ötesinde de bu birikim kullanılmalıdır.

7. Sonunda öğrenciler kendi karakterlerini geliştirmeyi hayati bir amaç olarak görmelidirler. Akademik hayatlarında ve sporda, entelektüel ve sosyal alandaki başarı ve başarısızlıklarını içeren okul tecrübeleri, onların kişisel gelişimlerinin ham maddesini oluşturur (<http://www.bu.edu/education/caec/files/manifesto.htm>, 18 Ağustos 2011 erişildi).

Karakter eğitiminin bugünkü durumuna bakıldığında 1990’larda canlanan ilginin artarak devam ettiği söylenebilir. Öyle ki bu süreç içinde birçok karakter eğitimi programı hazırlanmış ve uygulanmıştır. “Son zamanlarda ise karakter eğitimi hareketi daha çok karakter eğitimi programlarının değerlendirilmesi üzerinde odaklanmaya başlamıştır” (Leming, 2000: 413).

2.6. Karakter Eğitiminde Kullanılan Yöntemler

2.6.1. Değer telkin etme

Değer telkin yöntemi en eski ve geleneksel değer aktarım yöntemidir. Telkin yönteminin amacı önceden belirlenen değerleri çeşitli etkinliklerle öğrencilere iletmektir. “İnsanlık tarih boyunca genç kuşağın davranışlarına şekil vermek amacıyla telkin ve öğüt yöntemini kullanmıştır. Bu yaklaşımda yeterince söyler ve gösterirseniz insanlar sonunda sizin istediğiniz gibi davranacaktır varsayımı vardır. Veli ve öğretmenlerin “iyi bir kız böyle yapmaz, çocuklar büyüklere saygı gösterir” gibi sözleri telkin kullanımına örnektir” (Welton ve Mallan, 1999, aktaran: Akbaş, 2004: 96). Bu yöntemde çocuklara aktarılacak değere ilişkin açıklama, analiz ve eleştiri yapılmaz. Bunun yerine tarihi şahsiyetlerden örnekler verilir, ahlaki hikâyeler ve gerçek yaşam öyküleri anlatılır, şiirler, marşlar ezberletilir. Öğrenciler okunan veya dinlenen metinde

geçen “karakterlerin sahip olduğu olumlu değerleri ve karakter özelliklerini yalnız veya öğretmenle yardımıyla bulurlar. Öğretmen fikir yürütme veya sınıf tartışmaları yoluyla değerler ve önemi üzerinde durur” (Edginton, 2002: 114). Böylelikle çocukların değerleri sorgulamadan kabul etmeleri beklenir.

Telkin yaklaşımı hem okulda hem de okul dışında kullanılabilen bir yaklaşım olsa da öğretmenler tarafından kullanıldığında her zaman işe yaramadığı görülmüştür. Çünkü okullarda bu yöntemi etkili kullanmak için gerekli olan yeterli zaman ve yakın ilişki bulunmamaktadır (Akbaş, 2004: 96-97).

2.6.2. Değer açıklama

Değer açıklama yöntemi Simon ve arkadaşlarının meşhur kitabı *Values and Teaching*’ i 1966 yılında yayımlamalarından sonra popüler olan bir yaklaşımdır. 60’ların sonu ve 70’li yılların başında Amerika’da etkili olan bu yaklaşım etkisini yitiren telkin yöntemine alternatif olarak geliştirilmiştir. Değer açıklama yönteminde amaç kişiye sahip olması gereken değerleri söylemek veya belli değerleri dayatmak değil yaşantılarından ve yaptığı seçimlerden hareketle sahip olduğu değerleri keşfetmesini, açık bir şekilde anlamasını sağlamaktır. “Bu tekniğin altında yatan varsayım bireylerin kendi değerlerini açık bir şekilde anlayamayacaklarıdır” (Welton ve Mallan, 1999, aktaran: Akbaş, 2008: 13). Bu yüzden bireyin sahip olduğu değerlerin farkına varmasını sağlamak için ona yardımcı olmak gerekir. Bu amaçla öğretmenler öğrencilerin fikirlerini açıkça söylemeleri konusunda onları yüreklendiren bir ortam yaratmaya çalışırlar. “Açık uçlu sorular, sıralama listesi, zorunlu seçim listesi gibi faaliyetlerle öğrencilerin tercihlerini ve seçimlerine yansımalarını ifade etmelerine fırsat verirler” (Edginton, 2002: 114). Bu süreçte telkin yönteminin aksine “öğrenciyi etkilemekten çekindikleri için kendi fikirlerini açıklamazlar ve öğrencinin vardığı değerlere, ne olursa olsun, saygı duyarlar” (Leming, 1993: 64). Öğrenciler değer seçimlerini kendi özgür iradeleriyle yaparlar. Rahts, Harmin and Simon(1978) değer kazandırma sürecinde öğretmenlerin izleyecekleri yolu yedi aşamada sunar:

1. Öğrenciyi istekleri yönünde özgürce tercih yapması için

cesaretlendirir.

2. Seçimlerle karşı karşıya geldiğinde diğer seçenekleri de keşfetmeleri için öğrenciye yardım eder.
3. Öğrencilerin her seçeneği olası sonuçlarına göre değerlendirmelerine yardım eder.
4. Öğrencilerin neye değer verdiklerini açıklamalarına özendirir.
5. Seçimlerini başkalarına onaylatmak için imkân sağlar.
6. Seçimlerine göre davranmaları ve yaşamaları için öğrencilere yardım eder.
7. Öğrencilere hayatlarındaki davranış biçimleri konusunda bilinçli olmalarına yardım eder (Aktaran: Edginton, 2002: 114).

Kirschenbaum'a (1992) göre değer açıklama yaklaşımının uygulanmasında öncelikle değer ve ahlaki sorunla ilgili bir konu seçilir. Ardından öğretmen, veli veya bir başkası öğrencilerin konu hakkında düşünmelerine yardım etmek için bir soru ortaya atar ve her görüşün saygıya değer olduğunu temin eder. Öğretmen, öğrenciler konu hakkında düşünürken, öğrencileri kendi duygularını anlama, farklı görüşleri inceleme ve dikkate alma, özgürce seçme, kendi görüşünü savunan konuşma yapma, inançlarına göre yaşama şeklindeki değerlendirme becerilerini kullanmaları için teşvik eder (Aktaran: Bacanlı, 1999: 25). Öğrenci bu süreçten sonra konuyla ilgili belirginleşen değerini açıklar.

Değer açıklama yaklaşımıyla öğretmenler öğrencilere kendi değerlerini açıklamaları için fırsatlar sunsa da 1980 sonrasında bu yöntem öğrencinin kişisel alanına girme, öğretmeni gelişim danışmanı rolüne büründürme, ahlaki olan ve olmayan konuların ayırt edilmesinde başarı sağlayamama, bütün değerlerin önemini eşit olarak görme gibi konularda eleştirilmiştir (Akbaş, 2008: 14).

2.6.3. Değer analizi

Değer öğretiminde kullanılan diğer bir yaklaşım da değer analiz yöntemidir. Bu yöntem, Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Kurulu tarafından geliştirilmiştir (Metcalf, 1971, aktaran: Bacanlı, 1999: 22). Bu yaklaşım değerlerle ilgili bir karar vermeden önce

değerlerin analiz edildiği mantıksal ve rasyonel bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda değer içeren sosyal problemler, örnek olaylar incelenir. Öğrenciler ortaya atılan problemin çözümüne yönelik değişik görüşler geliştirir ve bunların olası sonuçlarını belirler. Değerle ilgili bir karar vermek zorunda kaldığında veya kararının doğruluğunu kanıtlaması gerektiğinde muhakeme ve mantıksal düşünme becerilerini kullanır (Edginton, 2002: 114). Böylelikle “bilimsel problem çözme yöntemini sosyal problemlere uygulamayı öğrenirler” (Rayn,1991, aktaran: Akbaş, 2008: 14). Öğrenciler öğretmeninde yardımıyla aşağıdaki aşamaları takip ederek değer analizinde ilerler.

1. Değer sorununun tanımlanması.
2. Değer sorusunun açıklanması.
3. Kanıtların toplanması ve düzenlenmesi.
4. Kanıtların doğruluğunun ve değer sorunuyla ilgisinin değerlendirilmesi.
5. Mümkün olan sonuçların tanımlanması.
6. Her bir çözümün olası sonuçlarının dikkate alınması.
7. Alternatifler arasından seçme.
8. Uygun davranışı gösterme (Welton and Mallan, 1999, aktaran: Edginton, 2002: 114).

Öğretmenler değer açıklama yaklaşımında olduğu gibi öğrencilerin değerle ilgili seçimlerini yargılamazlar, sadece karar verme sürecinde onlara yardımcı olurlar. “Değer analizi birçok eğitimci tarafından faydalı görülen ve ilköğretim, lise ve üniversite seviyesinde uygulanabilen bir yaklaşımdır” (Ryan, 1991, aktaran: Akbaş, 2008: 15).

2.6.4. Ahlaki muhakeme

Kohlberg tarafından geliştirilen bu yaklaşımda amaç öğrencilere ahlaki ikilemlerin bulunduğu hikâyeler, örnek olaylar vererek onların ahlaki yargılarını geliştirmek ve ideal değerlere ulaşmalarını sağlamaktır. “Bu teoriye göre, sürekli olarak ahlaki muhakemenin daha yüksek seviyelerine maruz kalan öğrenciler, ahlaki gelişimin daha karmaşık olan bir sonraki aşamasına geçmek için harekete geçirilirler” (Edginton,

2002: 115). Bir sonraki ahlaki gelişim evresine geçen öğrenciler değerler adına daha mantıklı ve doğru kararlar verirler.

Bu yaklaşımda öğretmenin rolü, ahlaki ikilemlerin bulunduğu örnekler vererek öğrencilerin kendi çıkmazlarını, çözmelerine yardım etmektir. Öğretmen bunu yaparken her öğrenciyi ahlaki ikilemle karşılaştırır ve diğer öğrencilerin verilen örnek olayla ilgili söylediklerini duyma fırsatı verir (Leming, 1993: 7). Ardından onlardan bir değer yargısına varmaları, yaptıkları seçimi mantıklı bir temele oturtmaları, bu kararı verirken yaptıkları muhakemeyi açıklamalarını ister. Öğrencinin bu sorulara verdiği cevaplar onun ahlaki gelişim evresiyle ilgili bilgi verir (Edginton, 2002: 115). Bu yüzden öğrencilerin vardığı ideal değerlerden çok düşünme sürecinde nelerin konuşulduğu ve tartışıldığı önemlidir. Bu yaklaşımın amacı belli değerleri aktarmak değil, ikilemli durumlar aracılığıyla onlara rehberlik ederek ahlaki ilkeler edinmelerini sağlamaktır (Karatay, 2011a: 1403).

2.7. Edebiyat Temelli Karakter Eğitimi

Değerlerin karakter eğitimi yoluyla çocuklara aktarılmasında çeşitli araçlar kullanılmaktadır. Bu araçlardan en verimlisi ve yaygın olarak kullanılanı “edebiyat”tır. Eğitim tarihine bakıldığında edebi ürünlerin bu amaçla sıkça kullanıldığı görülmektedir. Günümüzde de birçok araştırmacı bireylere kazandırılması hedeflenen temel değerlerin aktarılmasında edebi kitaplardan yararlanmayı geçerli ve kolay bir yöntem olarak kabul etmektedir (Tomlinson and Lynch-Brown 1996; Andrews, 1994; Wynne and Ryan. 1997).

Karakter eğitiminde edebiyatın kullanımına dikkat çeken ilk kişi William Bennet’tir. Bennet 1993 yılında “Book of Virtues (Erdemler Kitabı)” adlı bir kitap yayımlar. Bennet ve arkadaşları kitapta çocukların ahlaki karakterlerinin gelişmesi için düzenli ahlaki hikâyeler duymaya ve okumaya ihtiyaçları olduğunu iddia ederler (Bennet, 1993, aktaran: Narvaez, 2002: 155). Onlara göre erdem hikâyeleri okumak, karakter eğitimin temel direklerinden biridir ve bu hikâyeler ahlaki karakter üzerinde

biçimlendirici etkiye sahiptir. Bu nedenle Bennet ve arkadaşları erdem hikayeleri okumanın yaşanan sıkıntıların çözümünde yardımcı olacağını, bu tür kitaplardaki ahlak kahramanlarıyla çocukların empati kuracaklarını, sorunların üstesinden gelme şekillerini örnek alacaklarını ve bu şekilde ahlaki gelişim oluşturacaklarını düşünmektedirler (Narvaez, 2002: 156). Kitapta öne sürülen bu düşüncelerin Amerika da geniş kitlelerce kabul gördüğü söylenebilir. Çünkü kitap iki milyonun üzerinde satmış ve uzun bir süre Newyork Times' ın en iyiler listesinde kalmıştır.

Karakter eğitiminde bireylere hedeflenen karakter tipini (şefkatli, sorumluluk sahibi, üretken...) kazandırma sürecinde ahlaki değerlerden yararlanılır. Edebi eserler de bireysel ve toplumsal değerleri içinde barındıran eşsiz zenginlikte kaynaklardır. Hem bireysel hayatla hem de sosyal hayatla ilgili olarak insanlara iyiye, güzele doğruya yönelmeleri yolunda telkinlerde bulunur. Bu açıdan edebi eserler insana özgü bazı değer ve niteliklerin yerleşip kökleşmesi, toplumsal yaşamın ve çağın gerektirdiği değerlerin benimsenmesi yolunda önemli roller oynar (Kavcar, 1999: 6). Karakter eğitiminde edebiyatın tercih edilmesinin nedenlerinden biri de budur.

Hikâye, masal, roman gibi öyküleyici çocuk edebiyatı ürünlerinin çocuklar tarafından daha çok beğenildiği bilinmektedir. Çocukların ilgisini çeken bu türler karakter eğitiminde başarılı bir şekilde kullanılabilir. Hikâyelerde ve romanlarda kahramanların yaşadığı ikilemli durumlar, değinilen sosyal problemler karakter eğitimi için örnek olay oluşturur. İyi ile kötünün, doğru ile yanlışın, güzel ile çirkinin, güçlü ile zayıfın bir arada bulunduğu ve bu zıtlıkların kıyasıya yarıştığı masallar, hikâyeler çocuğa gerçekçi bir dünya sunar (Karatay, 2007: 471). Karakter eğitiminde edebi eserlerden yararlanmayı etkili bir yöntem olarak gören Bohlin' e (2005: 179) göre:

“Edebiyatı kullanarak karakter eğitiminin incelenmesi, öğrencilerin kendi hayatlarında da böyle olaylarla karşılaşabilecekleri yönünde ahlakî hayal güçlerini harekete geçirir. Anlatılan hikâyelerdeki hayatlar, onları ‘Ne için karakter?’, ‘Kim için karakter?’ sorularıyla yüzleştirirler. Öğrencilere, hayalî bir hayat yolculuğunun ve bu yolculukla ilgili tercih ve yorumların incelenmesi fırsatı verildiği zaman onlar, hayat boyu, ahlakî düşünce alışkanlıklarını

geliştirebilirler”.

Bununla birlikte çocuğun gelişim özelliklerini dikkate alarak onu farklı türlerle de (şiir, biyografi, deneme vb.) tanıştırmak gerekir. “Çünkü edebiyatın her çeşidi ana sınıfından liseye kadar karakter eğitiminde kullanmaya uygundur” (Edginton, 2002: 114). Önemli olan öğrencinin ilgisini çekecek, seviyesine uygun doğru kitabı seçebilmektir. Güçlü karakterlerin yer aldığı derin ve zengin edebi içeriği olan kitaplar seçildiği takdirde karakter eğitimi bir o kadar kolaylaşır. Çünkü kitap iyi seçilirse, karakterler muhtemelen genç okuyucuların anlayabileceği şekilde, birçok farklı biçimler ve davranışlara başvururlar (O’Sullivan, 2004: 641). Dolayısıyla edebiyatı araç olarak kullanan karakter eğitiminde en önemli aşamalardan birini de kitap seçimi oluşturmaktadır. Bu açıdan değer aktarımı için kullanılacak kitapların bazı nitelikleri taşıması gerekir. O’Sullivan (2004: 641) bu nitelikleri taşıyan dört çeşit kitap tanımlar:

- Ahlaki ikilem içeren kitaplar,
- Edebi seviyenin ötesinde, anlamayı sağlayan derinlikteki kitaplar,
- Öğrencilere hitap eden, çağdaş, beğenilebilen ve inanılabilen karakterlerden oluşan kitaplar,
- Karakterleri farklı kültürlerden gelen kız ve erkeklerden olabilen genişlikteki kitaplar.

“Ancak bu tür niteliklere sahip olan eserler, çocukların sosyalleşme sürecinde edinmeleri gereken değerlerle onları karşılaştırabilir, onların karakter eğitimi ile ilgili toplumun beklentilerini karşılayabilirler. Bireylerin kendileri ve yaşadığı toplumla barışık olmalarını, başka kültürlerin farklılıklarına da hoşgörü ile bakmalarını sağlayabilirler” (Karatay, 2011a: 1405). Bu nedenle gelişigüzel seçilen kitaplar karakter eğitimi uygulamalarında kullanılamaz. Çünkü öğrencilere kazandırmak istediğimiz temel değerlerden; öğrencilerin ahlaki muhakemelerini geliştirecek ahlaki ikilemlerden yoksun bir kitabın kullanılması olumlu karakter gelişimine yönelik hiçbir fayda sağlamaz. Bununla birlikte doğru kitabı seçmek de yeterli değildir. Bu süreçte çocukları kitaplarla baş başa bırakmak yerine onlarla hikâyeler üzerine konuşmalar yapmak,

sorular sorup çocukların düşünmelerini sağlamak, hikâyeleri canlandırmak vb. gerekir.

“Geleneksel anlayışta olduğu gibi okumaları için edebî eser tavsiye edip okuma saatlerinde veya okul dışında gerçekleştirilen serbest okuma etkinlikleri ile bunlardan ortak bir değere veya değerler bütününe zamanla ereceklerini varsaymak, beklentileri olumlu ve yeterli düzeyde karşılamayabilir” (Karatay, 2011a: 1409). Çünkü çocukların, edebî bir eseri okusalar bile yazarının asıl vermek istediği ana düşünceyi kavrayamadıkları, metinde işlenen ana düşünceye bağlı ahlaki değerleri kavramanın ise onların okuma becerileri, bilgi birikimleri, deneyimleri ve ahlaki gelişim düzeylerine göre farklılaştığı belirlenmiştir (Narvaez, 2002). Bu durumda edebî eserler aracılığıyla yapılmak istenen karakter eğitimi/değer aktarımı öğretmenlerin rehberliğinde gerçekleştirilmelidir. Değerlerin çocuklara sistemli bir şekilde aktarılması ve karakter eğitimi programlarından istenen sonucu almak için şu basamaklar izlenmelidir.

1. Hazırlık: Bu aşamada öğrencilere kazandırılacak değer ve/veya değerlere uygun edebî eser, hikâye belirlenir. Aktarılacak değerlerle ilgili onların ön bilgileri harekete geçirilir. İşlenecek değerlerle ilgili onlara çeşitli sorular yöneltilebilir. Metinde kullanılan başlık, resimler ve zihinde yarattıkları çağrışımlarla ilgili öğrenciler konuşturularak dikkatleri işlenen değerlere çekilir.
2. Tanımlama/Kavrama: Öğrenciler, hikâyedeki ana karakteri ve olayları tanımlayabilmeli/kavrayabilmeli, yaşanan olayı ve ana öğelerini; ikilemli durumu meydana getiren olayları ve bunun kahramanlarını, geçtiği yeri ve zamanı kavrama çalışmaları yapılır. Bu aşamada öğrencilerin metni kavramaları sağlanır.
3. Katılma: Öğrenciler, hikâyede geçen ikilemli durumla ilgili bağ kurabilmeli, empati yapmaları ve ana karakter ile duygusal bir bağ hissetmeleri sağlanmalı.
4. Olayın iç yüzünü anlama: Bu aşamada okuyuculara ana karakterin

yaşadığı ikilemli durum için tartışma ortamı oluşturulur, yaşanan ikilemli olay çözümlenir. Kahramanın yüz yüze olduğu olayda uygun olmayan davranışlar ve bunların yerini alabilecek seçenekler bulunur. Öğrencilerin doğru davranışa ilişkin seçenekler arasından kendi tercihlerini yapmalarına olanak yaratılır (Forgan, 2002, aktaran: Karatay, 2011a: 1405).

Edebiyat temelli karakter eğitimi programlarına/uygulamalarına Heartwood Enstitüsü tarafından yapılan çalışmalar örnek gösterilebilir. Bu çalışmalardan biri enstitünün 1992 yılında uygulamaya başladığı “*Çocuklar İçin Ahlakla İlgili Davranış Kuralları Müfredatı*”dır. 1-6. sınıf öğrencilerine uygulanmak üzere geliştirilen program belirlenen yedi evrensel etik değer (*cesaret, sadakat, adalet, saygı, umut, dürüstlük ve sevgi*) çerçevesinde düzenlenmiş; sesli okumaya dayalı, çoklu kültürlü, edebi temelli bir yaklaşım benimsenerek hazırlanmıştır. İki okul bölgesinde yürütülen araştırma 1995-96 yıllarında eylül ayından mayısın üçüncü haftasına kadar sürmüştür. Araştırma dokuz yüz yirmi beş öğrenciyi kapsamaktadır. Program içinde çocuklar için yazılan kırk iki kitaptan yararlanılmıştır. Kitaplardaki öyküler sesli okunmuş, daha sonra ilgili bölümlerle alakalı etkinlikler uygulanmış, tartışmalar yapılmıştır. Aileleri program sürecine katmak için evlere, tartışmak için hikâyeler gönderilmiştir. Programın değerlendirilmesi sürecinde “davranış kurallarını anlama, davranış kuralları duyarlılığı ve davranış kurallarını uygulama”yı ölçmeye yönelik geliştirilen üç farklı ölçek kullanılmıştır. Değerlendirmeler sonucunda müfredatın bilişsel anlamda olumlu etkileri olduğu, fakat duyuşsal ve davranışsal anlamda daha karmaşık sonuçlara ulaşıldığı görülmüştür (Leming, 2000).

“Değerler; olgun, iyi bir insan, uyumlu ve üretken iyi bir vatandaş olmanın en önemli şartıdır” (Hökelekli, 2011: 286). Dolayısıyla değerlerin belirli yöntem ve tekniklerle öğrencilere aktarılması gerekmektedir. Bunlardan biri de yukarıda ana hatlarıyla ele alınan “edebiyat temelli karakter eğitimi” yaklaşımıdır. Bu yaklaşımın belirtilen yönlendirmeler doğrultusunda uygulanması değerlerin yetişen yeni nesle aktarılmasını kolaylaştıracaktır.

2.8. Karakter Eğitiminde Aile

Aile çocuğun karakter gelişiminde en önemli kurumlardan biridir. Çünkü aile bireyin sosyalleşme sürecinin başladığı ve ilk değerlerini edindiği yerdir. Anne babanın ve diğer aile bireylerinin çocukla etkileşimi, çocuğa yöneltilen davranış, ona karşı takınılan tavır çocuğun karakteri ve sosyal gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Sosyal uyum üzerine yapılan çalışmalar da, ailenin çocuk üzerindeki ilk etkilerinin son derece önemli olduğunu göstermektedir (Aydın, 2010: 28). Çocuğun ailede öğrendiği birçok davranış hayatı boyunca ona rehberlik eder. Zaman içinde değiştirdiği ve geliştirdiği davranışları mutlaka olur ama birçoğu bireyde sökülüp atamayacağı kadar derin izler bırakır. Bu nedenle ebeveynlerin bu gelişim aşamasında “bilinçli bir şekilde çocuklarının hayatına iyi örnekleri getirip, sunmaları gerekir” (Ryan ve Bohlin, 1999: 126). Örneğin bir evcil hayvan bakmaları ya da küçük kardeşlerine bakmaları gibi davranışları yaptırarak sosyal davranışları öğretebilir ve çocukların kendilerini yardımsever, insanlarla ilgilenen birileri olduklarını düşünmelerine izin verebilirler. Böylelikle çocuklarının birinci elden deneyimler, tecrübeler edinmelerini sağlarlar (Kohn, 1990, aktaran: McDaniel, 1998:6). İlk çocukluk döneminden başlayarak, anne babanın çocuğa kendi davranışlarını yönetme özgürlüğü tanıyan bir tutum geliştirmeleri çocukların olumlu kişilik özellikleri geliştirmeleri açısından önemlidir (Sever, 2008: 57). Böyle bir ortamda büyüyen çocuklar içinde yaşadıkları sosyal çevreye kolaylıkla uyum sağlayabilirler. Ancak günümüzde özellikle büyükşehirde yaşayan ve çalışan ebeveynler –çocuklarıyla yeterince vakit geçirmediikleri için- onların eğitimi konusunda çok fazla etkiye sahip değiller. Anne ve babasıyla yeterli düzeyde iletişim kuramayan bu çocuklar olumsuz çevresel şartlardan daha fazla etkilenmekte sosyal çevreye uyum konusunda sıkıntı yaşamaktadırlar.

Her anne ve baba çocuğunu en iyi biçimde yetiştirmek çabasıdadır. Çocuğun erdemli bir insan olarak toplumda yer alması, başarılı bir erişkin olması kadar önemsenir. Erdemli insan doğruluk, merhamet, saygı, sevgi, sorumluluk gibi değerleri benimseyen kişidir (Yörükoğlu, 1994: 221). Bireyler bu değerleri “ahlaki konuların tartışıldığı, herkesin kendi fikrini öne sürdüğü, diğerlerini dinlediği, farklılıkları görebildiği, eleştirebildiği, aynı zamanda kendi bakış açılarını gözden geçirebildiği aile

ortamı” (Reimer, 1993, aktaran: Cesur, 2002: 133) içinde daha kolay kazanır.

Ailede başlayan karakter eğitimi/değer aktarımı okulda devam etmektedir. Bu nedenle okullar karakter eğitiminden verim almak istiyorsa muhakkak öğrencilerin aileleriyle işbirliği içinde olmalıdır. Genellikle okul çağında çocukları olan veliler bu sorumluluğu öğretmene yükler ve her şeyi öğretmenden beklerler. Yıl boyunca bir kere bile okulu ziyaret etmeyen, çocuğuyla ilgili öğretmenlerden bilgi almayan birçok veli vardır. Bu konuda öğretmen ısrarcı olmalı, yapacağı veli toplantılarıyla karakter eğitiminde anne ve babayı sürece dâhil olmaları konusunda ikna etmelidir. Çünkü “karakter eğitiminde çocuğun önemsendiği ve desteklendiği bir okul ortamı ne kadar önemliyse, aynı şekilde yetişkinler tarafından çocuğun desteklendiği, olduğu gibi kabul edildiği ve değer verildiği bir aile ortamı da o kadar önemlidir” (Battistich, 2005: 6).

2.9. Karakter Eğitiminde Okulun Yeri

Okullar akademik açıdan başarılı ve temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmeyi amaçlar (Ekşi, 2003: 1). Sınava dayalı bir eğitim sisteminin varlığı her ne kadar akademik başarıyı ön plana çıkarsa da son zamanlarda karakter eğitime olan ilginin biraz daha arttığı söylenebilir. Çünkü karakter eğitimi, iyi kişilik özellikleri geliştirmenin yanında uyuşturucu kullanımı, suçlar, akademik başarısızlıklar gibi birçok güncel sorunu önler (Battistich, 2005: 1). Bu problemlerin önlenmesi aynı zamanda bireysel ve toplumsal huzura ulaşmak demektir. Karakter eğitimi programlarının okullarda uygulanması için birçok neden vardır. Thomas Lickona (1991: 20-22) karakter eğitiminin okullarda neden önemli olduğuna ilişkin görüşlerini şu şekilde ortaya koymuştur:

1. Genç insanların artan derecede kendilerine zarar vermelerinden ve diğerlerinin de bilgisizlik ve manevi değerlere kayıtsız kalmalarından dolayı bu acil ve açık bir ihtiyaçtır.
2. Bir medeniyetin en önemli görevlerinden biri de ahlaki değerlerin yeni nesillere aktarılmasıdır.
3. Günümüzde milyonlarca çocuğun aile, topluluk ve dini

kurumlardan çok az ahlaki eğitim alması nedeniyle bir karakter eğitimcisi olarak okulun rolü gittikçe daha da önem kazanmaktadır.

4. Evrensel olarak kabul görmüş olan şefkat, yardımseverlik, önemseme, güven, saygı ve sorumluluk gibi değerler okul ortamında mevcuttur.
5. Demokrasilerin ahlak eğitimine özel bir ihtiyacı vardır. Çünkü demokrasi halk tarafından idare edilen, halk için olan bir yönetimdir.
6. Değerden bağımsız eğitim diye bir şey yoktur. Okullar planlı ya da plansız olarak değerleri öğretirler.
7. Karakter eğitimine temelden bir bağlılık gerekir, eğer biz öğretmenleri bu yönde tutmak ve içeriğe dâhil etmek istiyorsak okul önemlidir.
8. Ahlaki sorular birey ve insan ırkının karşılaştığı en büyük sorular arasındadır.
9. Etkili karakter eğitimi; okulları daha sivil yapar; toplumu da birbirini önemseyen bireylerin oluşturduğu toplumlar yaparak geliştirilen akademik başarıya götürür.
10. Değer eğitimi yapılabilir bir iştir.

Okullar, eğitim-öğretimin yapıldığı yerler olmasının ötesinde öğrenciler için bir sosyal ortam niteliği de taşımaktadır. Burada yapılan planlı eğitim ve etkinliklerle öğrencilere, toplumun geçmişten bu zamana kadar getirdiği değerler aktarılır. “Okulda bireyin planlı ve programlı bir şekilde yetişmesi, zamanla planlı ve programlı bir toplum yaratılması anlamına gelir. Bu yönden yaklaşıldığında, okul iyi bir toplum oluşturmak için bireyler üzerinde bir atölye olarak görülebilir” (Varış, 1981: 14). Çünkü okullar çocuklara kendilerini değerlendirebilecekleri, seçimlerinin doğruluğunu ve yanlışlığını görebilecekleri farklı yaşantılar sunar.

Okul eğitiminin, öğrencilerin bilişsel olduğu kadar duygu ve davranış yönünden de olgun ve doymuş kişilikler haline gelmelerine yardımcı olma gibi açık ve örtük bir hedefi vardır. Çünkü çocukların iyi insan olmanın anlamını ve hangi davranış

özelliklerinin başkaları tarafından beğenilir ve kabul edilir olduğunu öğrenmeye ihtiyaçları vardır. Onun için okul, bilgi kadar doğru davranış ve hissedişin yollarını da öğretmek zorundadır (Hökelekli, 2011: 292). Çocuklarımızın yaşamlarını doğru yönlendirmeleri, doğru seçimler yapmaları ve güçlü bir karakter geliştirmeleri için okullar;

1. Öğrenciye güvende olacağı bir çevre hazırlamalı, onun duygusal olgunluğa ulaşmasına yardım etmeli,
2. Öğrencinin ahlaklı olma arzusunu desteklemeli ve pekiştirmeli,
3. Karşılaşılan ahlaki çatışmaların, ussal yollarla çözülebilecek birer sorun olduğunu öğretmeli.
4. Ahlaki çatışmaları yenmesi için öğrencinin yaşantı kazanmasına fırsat tanımalı,
5. Öğrencinin kazandığı bu yaşantılarla, bilinçli olarak, ahlaki kavramlara ulaşmasına yardım etmelidir (Cronbach, 1978; aktaran Başaran, 2005: 280).
6. Okullar, çocuklara temel değerleri anlamalarına, bu değerleri benimsemelerine ya da kendilerini bu değerlere adapte etmelerine ve sonra da günlük hayatlarında da bu değerlere göre davranmalarına yardım etmelidir (Lickona, 1993: 9).

2.10. Karakter Eğitiminde Uygulayıcılara/Öğretmenlere Düşen Görevler

Karakter eğitimin hiç şüphesiz en önemli halkası hedef kitleyle birebir ilişki içinde olan öğretmenlerdir. Bu nedenle öğretmenlere önemli sorumluluklar düşmektedir. Bu sadece araştırmacıların öğretmenlere biçtiği bir görev değildir. Aynı zamanda öğretmenler de bu görüştedir. Akkiprik (2007)'in öğretmenlere yönelik yaptığı araştırmada öğretmenler “Okullarda karakter eğitiminin yapılmasından öncelikle kim sorumludur?” sorusuna en yüksek oranda (%52) “Öğretmenler sorumludur.” cevabını vermiştir. Çağatay (2009: 66)'ın öğretmen görüşlerine göre yaptığı araştırmanın sonucunda da benzer bir bulgu görülmektedir. Araştırmaya göre öğretmenler, okul içerisinde öğrencinin karakter gelişimine en çok kendilerinin etki ettiğini

düşünmektedirler. Ancak öğretmenler iyi karakter eğitimi için ne yapmaları gerektiğini bilmemektedir. Aşağıda karakter eğitimi yaklaşımlarının bu yönde öğretmenlerden beklediği görevler verilmiştir. Bunlar:

- Öğrencilere sevgi ve saygıyla davranan, olumlu sosyal davranışları destekleyen, güzel bir örnek olan, sınıf tartışmalarında zararlı davranışları düzeltici olan, gerektiğinde bire bir rehber olan, iyi bir örnek ve akıl hocasıdır.
- Öğrencilerin birbirlerine saygı gösterdiği, birbirlerini koruduğu, grupta kendini değerli hissettiği ve gruba karşı sorumlu olduğu ahlaki bir topluluk oluşturur.
- Sınıf kurallarını, öğrencilerin ahlaki yargılama gücünü, kurallara gönüllü uyma ve başkalarına saygı gösterme davranışlarını karakter geliştirmede fırsatlar olarak görür ve buna göre ahlaki disiplin oluşturur.
- Öğretmen, öğrencilerin karar vermelerini destekleyen ve sınıfın iyi bir öğrenme ortamı olmasında sorumluluk almalarını sağlayan ve öğrenmeye yardımcı olan bir sınıf ortamı oluşturur.
- Ahlaki olarak zengin içerikli konular kadar akademik konuları; edebiyat, tarih, fen bilimleri içeren ahlaki sorunları incelemek ve değerlerimizi öğretmek için bir araç olarak kullandığımız seçkin programları (Facing, History and Ourselves and The Heartwood Ethics Curriculum gibi...) kullanarak müfredat yoluyla değerleri öğretmelidir.
- Öğrencilerin başkalarının görüşlerine başvurmalarını, onların bakış açılarını önemsemeleri ve ortak hedeflere ulaşmada, birlikte çalışma yeteneğini geliştirmek için işbirlikli öğrenmeyi kullanır.
- Öğrencilerin öğrendiklerini anlamalarına daha sıkı çalışma kapasitesine sahip olmalarına ve üstün başarı elde etmelerinde kararlı olmalarına ve başkalarının hayatlarını da etkileyen çalışma anlayışını geliştirerek, yeteneklerinin farkında olmalarına yardım eder.
- Kitap okutarak, araştırma yaptırarak, kompozisyon yazdırarak, günlük tutturarak ve tartışma teknikleri uygulayarak, ahlaki

düşüncelerini geliştirmelerine yardım eder.

- Uyuşmazlıkların nasıl çözüleceğini öğretmek çatışmaların adil bir biçimde herhangi bir zorlama olmadan da çözülebileceğinin farkına vararak temel ahlaki becerileri kazanmalarına yardım eder. Ayrıca sınıf içinde daha olumlu bir hava yaratarak kapsamlı yaklaşımı, okul öğrencilerinin bir bütün olarak geliştirmesi gerektiğini hatırlatır.
- Sınıf dışında da iyi örnek olma ilgisi uyandırmak için öğrencilerin kendilerine özgü davranışlarının ortaya çıkmasına fırsat verir, her öğretim kademesindeki çocuklara toplum ve okul hizmeti gerçekleştirmek için fırsatlar sağlar.
- Sınıfta öğretilen değerleri desteklemek için okul genelinde yaygın olan düşünceleri geliştirerek (müdürün yöneticilik yetkisi, disiplin, okul genelindeki toplum anlayışı, öğrenci grupları, yetişkinler arasındaki ahlak topluluğu aracılığı ile) okulda olumlu ahlak kültürü oluşturur.
- Ailelere ve çocuklarına en önemli ahlak öğretmeni olduklarının farkına varmalarını sağlar. Okulda öğretilen değerleri geliştirecek farklı yollar sunarak temel ahlaki değerleri geliştirmede toplumun, dini kurumların, şirketlerin, yerel yönetimin ve medyanın yardımını araştırarak ailelerin ve toplumun karakter eğitiminin bir parçası olmasına yardım eder (Lickona, 1993: 10).

Çocukların karakterini şekillendirmede etkin rol oynayan öğretmenlerin karakter eğitiminin ne olduğunu açık bir şekilde anlamaları gereklidir. Çünkü “karakter eğitimi öğretmenlerden diğer öğretim dallarına göre çok daha fazla motivasyon, azim ve sebat istemektedir” (Milson ve Ekşi, 2003: 102). Ayrıca öğretmenlerin eğitimin ahlaki ya da değer boyutunu anlama, içselleştirme ve bunları öğrencilere aktarabilme yeterliliğine sahip olmaları da gerekir (Hökelekli, 2011: 293). Bu nedenle her yönüyle gerçekten nitelikli bir karakter eğitimi verilmek isteniyorsa, programların en büyük çarklarından biri olan öğretmenlerin de eğitime gereken önem verilmeli, sıralanan bu öz beceriler, öğretmen yetiştirme sisteminin birer parçası olmalıdır.

2.11. Karakter Eğitimi ve Okul Dersleri

Ülkemizde henüz karakter eğitimine ilişkin ulusal bir eğitim programı yoktur. Sadece Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Vatandaşlık ve Demokrasi eğitimi gibi derslerin değerlerin öğretimine yönelik katkı sağladığı için karakter eğitimiyle ilişkili olduğu söylenebilir. Ancak bu dersler karakter eğitiminin alternatifi sayılamaz. Bu nedenle acilen anasınıfından başlanarak sistemli bir şekilde devam edecek nitelikte geliştirilen karakter eğitimi programına ihtiyaç vardır. Bu konuda son birkaç yılda bazı özel okullarda ciddi çalışmalar yapılmaktadır. Bu okullar geliştirdikleri programlar ve çeşitli etkinliklerle değer adına bir farkındalık oluşturmaya, öğrencilerin değerleri içselleştirmelerini hedeflemektedir.

Ülkemizde karakter öğretimine yönelik olarak dersler aracılığıyla verilmek istenen değerler şunlardır:

<i>Sosyal Bilgiler Dersi</i>	
Aile birliğine önem verme	Adil olma
Bağımsızlık	Barış
Özgürlük	Bilimsellik
Çalışkanlık	Dayanışma
Duyarlılık	Dürüstlük
Estetik	Hoşgörü
Misafirperverlik	Sağlıklı olmaya önem verme
Saygı	Sevgi
Sorumluluk	Temizlik
Vatanseverlik	Yardımseverlik

(İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Programı 6. Sınıf Öğretim Programı ve Kılavuzu MEB Devlet Kitapları Müdürlüğü, Ankara, 2006: 54).

<i>Sosyal Bilgiler Dersi 4. Sınıf</i>	<i>Sosyal Bilgiler Dersi 5. Sınıf</i>
<i>Doğrudan verilecek değerler</i>	<i>Doğrudan verilecek değerler</i>
Duygu ve düşüncelere saygı, hoşgörü	Sorumluluk
Türk büyüklerine saygı, aile büyüklerine önem verme	Estetik
Vatanseverlik	Doğal çevreye duyarlılık
Doğa sevgisi	Çalışkanlık
Misafirperverlik	Akademik dürüstlük
Temizlik ve sağlıklı olmaya önem verme	Dayanışma
Bilimsellik	Adil olma, bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı
Yardımseverlik	Tarihsel mirasa duyarlılık
Bağımsızlık	

(İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu 4-5. Sınıflar MEB Devlet Kitapları Müdürlüğü, Ankara, 2005: 88)

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)	
Adalet	Fedakarlık
Aile kurumuna ve birliğine önem verme	Gazilik
Demokrasi bilinci	Görgülü olma
Dürüstlük	Güvenirlik
Alçak gönüllülük	Hak severlik
Bağımsızlık	Hakikat sevgisi
Bağışlama	Haya
Barış	Hoşgörü
Türk bayrağına ve İstiklal Marşı' na saygı	İbadet yerlerine saygı
Bilimsellik	İffet
Cesaret	İyi niyet
Cömertlik	Kadirşinas
Çalışkanlık	Kanaat
Dayanışma	Kardeşlik
Doğa sevgisi	Merhamet
Doğal çevreye duyarlılık	Millet sevgisi
Doğruluk	Milli birlik şuuru
Dostluk	Misafirperverlik
Duyarlılık	Mürüvvet
Emaneti korumak	Namuslu olma
Estetik	Nezakat
Sabır	Ölçülülük
Sadelik	Paylaşımçı olmak
Sağlıklı olmaya önem verme	Şehitlik
Samimiyet	Şükür
Saygı	Tarihsel mirasa duyarlılık
Sevgi	Temizlik
Sorumluluk	Tutumluluk
Sözünde durmak	Türk büyüklerine saygı
Yardımseverlik	Vatanseverlik
	Vefa

(İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu 2010: 23-24)

Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersi (8. Sınıf)	
Dayanışma	Öz saygı
Hoşgörü	Paylaşım
Sorumluluk	Vatanseverlik
Sevgi	Özgürlük
Saygı	Uzlaşma
Yardımseverlik	Eşitlik
Diğergamlık	Farklılıklara saygı duyma
Barış	Kültürel mirası yaşatmaya duyarlılık
Onur	Milli, manevi ve evrensel değerlere duyarlı olma
Adil olma	

(İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi (8. Sınıf) Öğretim Programı, 2010: 7).

<i>Düşünme eğitimi (İlköğretim 6-8. Sınıflar seçmeli Ders)</i>	
Dikkatli olma	Kuşku duyma
Meraklı olma	Özen gösterme
Özgünlük	Öz güven
Sabırlık	Saygılı olma
Sorumluluk	Tarafsızlık
Tutarlılık	

(Düşünme Eğitimi İlköğretim 6-8. Sınıflar Öğretmen Kılavuz Kitabı, 2007: 12)

2.12. Çocuk Edebiyatı

2.12.1.Çocuk ve edebiyat

Çocuk edebiyatı kavramını tanımlamadan önce çocuk ve edebiyat kavramlarını tanımlamakta yarar vardır. Çocuk edebiyatı hedef kitlesi belli olan bir edebiyattır. Bu edebiyatın çıkış noktası olan çocuk bilişsel, duyuşsal, özellikleriyle bu edebiyatın içeriğini ve kapsamını belirlemektedir. Bu nedenle çocuk edebiyatı çalışmalarının amacına uygun yapılabilmesi için hedef kitlenin özelliklerinin doğru bilinmesi, gerekir.

Birçok farklı kaynaktan çocuk kavramının tanımını bulmak mümkündür. “Genellikle bedensel ve zihinsel gelişim bakımından insanoğlunun 0-16 yaş grubuna çocuk denildiği bilinmektedir. Ancak bu sınırlamanın her zaman ve her şartta geçerli olduğunu söylemek oldukça güçtür. Nitekim bazı bilim adamları 0-14 yaş grubunu çocukluk olarak almaktadırlar” (Yalçın ve Aytaş, 2005: 13). Oğuzkan’a (2010: 2) göre çocuk “İki yaşından ergenlik çağına kadar süren büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu veya henüz erinlik dönemine erişmemiş kız veya erkek yahut bebeklik çağı ile ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan insan” dır. Çocuk gün gün, adım adım olgunlaşarak büyür. Ona doğru bir eğitim vermek için çocuğu tanımak ve anlamak gerekir. Çünkü çocuğun ilgi alanı, algılama düzeyi, ruh dünyası yetişkinden çok farklıdır.

Tarih boyunca çocuk, çocukluk kavramları farklı şekillerde algılanmıştır. Rönesans’ la birlikte gün ışığına çıkan “asıl çocuk” kavramının aydınlanma dönemiyle bugünkü içeriğini kazandığı söylenebilir. Ancak bu zor ve sancılı bir süreçte

gerçekleşmiştir. Antik çağda çocuk denildiğinde belli bir yaş ayrımından söz edilmez (Neydim, 1998: 11). Bu dönemde çocuğun yaşama biçimi yetişkinden farklı değildir. Küçük bir yetişkin olarak kabul edilen çocuk; değersiz, kıymetsiz bir varlık olarak görülür. Özellikle babanın çocuk üzerinde yetkisi sınırsızdır. Öyle ki istediği zaman çocuğunun hayatına son verme hakkına dahi sahiptir. Bu anlayış Orta Çağ'da da devam eder. Ortaçağ Avrupa'sında çocuğun gençlerden ve yetişkinlerden ayrılan özgün bir doğasının bulunduğu bilinmez. İster soylu, ister işçi, köylü, esnaf ya da hizmetçi sınıfından olsun 5-7 yaş arasındaki her çocuk yetişkinler dünyasına itilir. Oysaki çocukların anne babalarının sevgisine ihtiyacı vardır. Ama bu anlayışın kabul görmesi uzun zaman alır (Gündüz, 2005: 136). Antik çağ ve orta çağla birlikte, matbaanın icadının ardından 18. yüzyılın ortalarına kadar çocuk yine de bir değer olarak görülmez (Neydim, 1998: 12). VIII. yy' da ise Locke ve Rousseau gibi düşünürlerin öne sürdüğü fikirler çocuklara karşı önyargılı bakışların değişmesinde etkili olur ve çocukluk keşfedilir. Çocuk bilimsel çalışmaların konusu, öznesi olmaya başlar ve yetişkinlerden ayrılır (Dilidüzgün, 2003a). Çocuk kavramına ilişkin düşüncelerin olumlu yöndeki bu değişimi çocuk edebiyatının oluşumuna da zemin hazırlar.

Çocuğun tanımına ve çocukluk kavramının oluşum sürecine değindikten sonra edebiyatın nasıl tanımlandığına göz atalım. Edebiyat Türkçe Sözlükte “olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2005: 600). Kavcar'a (1999: 4) göre “edebiyat, çağlar boyunca insanoğlunun duyduğu, düşündüğü ve yaptığı, her şeyi en zengin ve en etkili bir biçimde ortaya koyan bir sanattır”. Yalçın ve Aytas (2005: 17) ise “malzemesi dile dayanan, insanların duygu, düşünce ve hayallerini dile getiren, edebi ve estetik değeri olan, bayağılık ve çirkinliği kabul etmeyen sözlü yazılı verimlerin tamamı” şeklinde tanımlar.

Çocukların edebiyatla tanışmaları bebekken beşikte dinledikleri ninnilerle başlar ve henüz yeni yürümeye başlayan çocuğun masalı keşfetmesiyle devam eder. Daha sonra çocuklar masal dinlemek için adeta yalvarmaya başlarlar (Huck ve Kiefer, 2003: 3). Çünkü edebi eserlerin insanı derinden etkileyen bir gücü vardır. Çocukları eğitirken, onları hayata hazırlarken edebiyatın bu gücünden muhakkak yararlanmak gerekir. Bu

yüzden çocuğun edebiyatla erken yaşta yüz yüze gelmesi son derece önemlidir.

Edebiyat hayatı dilin gücüyle yeniden şekillendirir. “Bize sanatçı duyarlığı ile kurgulanmış bir yaşam sunar. Yaşamımıza yeni anlamlar katar. İnsan ve yaşam gerçekliğini sanatçı duyarlığı ile kavramamıza, bu gerçekliğe sanatçının penceresinden bakmamıza olanak sağlar” (Sever, 2008: 11). Sunduğu farklı yaşantılarla sınırlı olan hayatımızı zenginleştirir. Kısacık ömrümüze her olayı yaşamamız, her duyguyu tatmamız mümkün değilken edebiyat bunu mümkün kılar. İnsan doğasıyla ilgili gerçekleri göstererek belki de hiçbir zaman dile getiremediğimiz hislerimize tercüman olur.

2.12.2. Çocuk edebiyatının tanımı ve kapsamı

Çocuklar için kitap yazma düşüncesi ilk olarak Batı’da kendini göstermiştir. Bunda özellikle pedagojik araştırmaların ve matbaanın bulunuşunun etkisi büyüktür. IX. yüzyıldan önce özellikle çocukların keyif alacağı çok az sayıda kitap yazılmıştır. Çünkü o yıllarda birçok insanın gözündeki çocuklar yetişkinlerden farksızdır. Bu nedenle çocuklar sadece büyükler için yazılan kitapları okur ve bunlardan sadece anlayabildikleri kadarını alabilirlerdi (Huck ve Kiefer, 2003:4). Bununla birlikte bir de dini içerikli kitapları okumalarına izin verilirdi.

VIII. yy’da sözlü edebiyat ürünlerinin yanında çocukların okuyacağı yazılı bir edebiyatın varlığına gerek duyulduğu dile getirildiğinde ilk tepki kiliseden gelir. Onlara göre yapmacık hayvan hikâyelerini ve boş fantezilerle dolu kitapları okumak çocuklar için zararlıdır (Şirin, 1987: 47). Ama çocuklar da dini içerikli kitapları okumaktan hoşlanmamakta, anne babalarından dinledikleri artık ihtiyaçlarına cevap vermemektedir. Yetişkinler için yazılan ama bugün çocuk klasiği diye adlandırdığımız birçok kitabın çocuklar tarafından keşfedilmesi bu döneme rastlar. “Çocukların kendileri için yazılı ya da sözlü kaynaklara duydukları ihtiyaç, onlara uygun eserlerin yazılması gerçeğini ortaya çıkarır” (Yalçın ve Aytaş, 2005: 16). Bu açıdan çocuk edebiyatı bize çocukların armağanıdır, denebilir. Bununla birlikte öne sürdükleri fikirlerle çocuk ve çocuk eğitimi konularını gündeme getiren eğitimcilerin ve psikologların payını da unutmamak gerekir.

Hem eğitim bilimindeki gelişmeler hem de çocukların edebiyata ihtiyaç duyması çocuklara özel eserlerin verilmesi sürecini başlatmıştır. Günümüzde ise “çocuk edebiyatı disiplinler arası bir çalışma olarak ayrı bir alan haline gelmiştir” (Yalçın ve Aytaş, 2005: 14)

Üç yüz yıllık bir geçmişi olan çocuk edebiyatı kavramı ortaya çıktığı zamandan bu yana tartışılmaktadır. Çocuk edebiyatı adıyla edebiyattan ayrı bir alanın gerekli olup olmadığı tartışmanın konusunu oluşturur. Bazı aydın çevreler çocuk edebiyatının olmasına açıkça karşı koyarlar. Onlara göre yetişkinler için yazılan eserlerin basite indirgenmiş veya kısaltılmış şekilleri çocuk kitabı olmalıdır. Kimileriye çocukluğu insan yaşamında çok kısa bir yer tuttuğu için önemsenmesi gereken bir dönem olarak görmezler (Şirin, 1994: 42). Bu görüşlerde göz ardı edilen şey şudur: çocuk küçük bir yetişkin değildir ve çocukluk dönemi özellikle kişilik gelişimi açısından en önemli dönemdir.

Çocuk edebiyatının olmaması gerektiğini savunanların bir başka gerekçesi bugün çocuk klasiği olarak bilinen birçok kitabın aslında yetişkinler için yazılmış olmasıdır. Onlara göre nasıl ki kadınlar, yaşlılar, erkekler için ayrı edebiyat yoksa çocuklar için de olmamalıdır. “Edebiyat bir bütündür ve çocuk oradan kendilerine göre koparabildiklerini alırlar” (Süreya, 1987: 329). Enginün çocuk edebiyatı ayrımına açıkça karşı koyanlardandır:

“Öteden beri çocuk edebiyatı ve benzeri ayrımlar beni rahatsız etmiştir. Çocuk edebiyatı, salon edebiyatı, kadın edebiyatı vb. gibi tasniflerle kastedilen edebiyat sadece o zümrenin belirli bir dönem için ihtiyacına cevap verir, yani o dönem geçildikten sonra bir kenara bırakılır. Bundan dolayı çocuklar için, sadece onların okuması için ayrı bir edebiyat yaratmanın gerekli olduğunu sanmıyorum” (Enginün, 1987: 56).

Süreya da edebiyattan ayrı bir çocuk edebiyatının olmaması gerektiğini, çocuk edebiyatının edebiyata geçiş sürecini uzattığını söyler ve gerekçesini şu örnekle açıklar. “Çocuk henüz “ekmek” diyemiyor da “epe” diyorsa, biz ona kalkıp “epe” diye söz

etmeyelim ekmekten. O zaman “epe”den ekmeğe geçiş süreci uzar, ya da biz uzamasını istiyoruz demektir. Çocuk edebiyatı budur” (Süreya, 1987: 329).

Büyük küçük herkes için yazılmış, üstün nitelikli yapıtların varlığı ayrıca bir çocuk yazını olduğu gerçeğini değiştirmez. Bu değerlendirmeleri yapanlar yetişkinler ve çocuklar için yazılan eserleri karşılaştırdıkları zaman arada dağlar kadar farkın olduğunu; en önemlisi yetişkinler için yazılan bir kitabın dil, konu, anlatım, görsel öğeler vb. bakımdan çocuk gerçekliğini yakalayamadığını görecektir. Bu yüzden, her ne kadar çocuk edebiyatının gerekliliğine inanmayanlar olsa da, çocuk edebiyatı çocuk kadar gerçek bir olgudur (Başaran, 1987: 315). Bu alana yönelik yapılan çalışmalar ve verilen eserler bunun kanıtıdır. Bu nedenle tartışmaları devam ettirmek sadece ortalığı karıştırmak ve boşa vakit geçirmektir. Günümüzde bu görüşe katılan uzmanların sayısı oldukça fazladır. Çocuk edebiyatı yazarlarından Dayıoğlu (1987: 317) “Çocuklar için ayrı bir edebiyat var mıdır?” sorusu her zaman yadırgadığını söyler ve ekler. “Çocuk edebiyatı diye ayrı bir edebiyat kolu yoktur, diyenlerin amaçlarını hiçbir gün anlayabilmiş değilim. Çocuk edebiyatının genel edebiyat yelpazesinde ayrı bir yeri vardır.” çılgın (2007: 14) da çocuklara ve yetişkinlere verilecek kitaplar arasında farklılık olması gerektiğini söyler. Çünkü çocukların zihinsel açıdan gelişimi için doğrudan doğruya çocuğa seslenen eserlere ihtiyacı vardır. Ancak bu eserleri genel anlamda edebiyattan ayrı düşünmemek gerekir. Çocuklar için yazılan eserlerin nitelikli olması gerektiği her zaman göz önünde bulundurulmalıdır.

Tartışılan bir diğer konu da çocuk edebiyatının sınırlarının nerede başlayıp nerede bittiği hususudur. Cemil Meriç çocuk edebiyatının sınırlarının ve mahiyetinin belli olmadığı söyler. Çünkü çocuk edebiyatı çocuklar için yazılan bütün eserleri kucaklamaktadır. Ama çocuklar yalnızca kendileri için yazılanları okumakla yetinmezler (Meriç, 1987: 3-4). Çocukların gerek yetişkinlere yönelik eserleri okumaları gerekse aynı yaşı grubunda olsalar bile zihinsel, duygusal, yönden farklı özelliklere sahip olmaları çocuk edebiyatı sınırlarını daha da genişletmektedir. Görülüyor ki edebiyatla çocuk edebiyatını birbirinden ayıran çizgiler çok net değildir. Ama şunu söyleyebiliriz ki “çocuk kitaplarını yetişkin kitaplarından ayıran en temel özellik yazın olma özelliklerine ek olarak çocuğun özel koşullarının dikkate alınması

gerekliliğidir (Dilidüzgün, 2003b: 43).

Önceden de belirtildiği gibi çocuk edebiyatı da bir edebiyattır, edebiyatın bütün ilkeleri çocuk edebiyatı için de geçerlidir. Yetişkinlerin edebiyattan beklentileri neyse çocuklara da onlar sunulmalıdır. Burada önemli olan dilde, konuda, anlatımda çocuğa göreliliği yakalayabilmek çocuğun kendine has dünyasına girebilmektir. “Böyle bir yazını oluşturmak, yetişkin bir yazar için elbette çok kolay değildir. Bu nedenle yetişkin gözlüğüyle çocuk kitabı yazmaya çalışanların çoğunun; çocuğu küçümseyen, onlara çocukça öyküler anlatan, belli erdemleri ya da ahlaki dersleri iletme kaygısı güden öğretici kitaplar yazdığı görülmektedir” (Dilidüzgün, 2003b: 42). Ülkemizde en çok düşülen yanılgı da budur. Kimi çocuk edebiyatı yazarları kitabın edebi yönünden çok ahlaki ve pedagojik yönlerinin önemli olduğunu düşünürler. Sonuçta kuralcı, yalnızca eğitici öğretici ilkeleri içeren dil ve anlatım bakımından kuru ve sıkıcı eserler ortaya çıkar. Bu eserleri yazarlar eleştirildiklerinde, metnin yetersizliğini gizlemek için, “Çocuğun düzeyine indim.” gibi bir bahanenin arkasına sığınır. Oysaki “Çocuk için yazıyorum deyip tatsız tuzsuz şeyler yazıp çocuk bezdirilmemelidir” (Çokum, 1987: 316). Nitelikli çocuk edebiyatı, edebiyatın altında ve basit bir tür değildir. Aksine edebiyatın içinde en incelikli alandır (Konar, 2005: 2008).

Yapılan açıklamalardan hareketle çocuk edebiyatı; çocukluk çağında bulunan kimselerin hayal, duygu ve düşüncelerine hitap eden, usta yazarlar tarafından yazılmış olan ve üstün sanat nitelikleri taşıyan eserlere verilen genel ad şeklinde tanımlanabilir (Oğuzkan, 2010: 3). Sever (2008: 17) ise çocuk edebiyatını “erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adı” şeklinde tanımlar.

Çocuk edebiyatı ürünlerini kaleme alan kişilerin belli özelliklere sahip olması gerekir. İyi olan her edebiyatçıdan çocuk edebiyatı alanında eser vermesi beklenmemelidir. Çünkü bunun için yazarlık yanında başka temel bilgilere de ihtiyaç vardır (Yalçın ve Aytaş, 2005: 18). Çocuk edebiyatı yazarı kendini çocukların yerine

koyabilmeli, onla gibi düşünebilmeli, konuşabilmelidir. Bunun için çocuğun dilinden çok iyi anlaması, onun dünyasını çok iyi bilmesi, onun ruhuna hitap edebilmesi gerekir. Bu açıdan hem çocuğa göre hem de edebi nitelik taşıyan eserler kaleme almak kolay değildir.

2.12.3. Çocuk edebiyatının önemi

Çocukların duygu, düşünce ve hayallerine hitap eden çocuk edebiyatının çocuklar için önemini şu şekilde sıralayabiliriz:

1. “Çocuk kitabında yer alan konu, olaylar, karakterler, duygular ve bunların özellikleri, kitabın verdiği mesaj ve bu mesajın etkileri çocuğun duygusal, ahlaki, ruhsal, sosyal ve kişilik açısından gelişimine katkıda bulunur” (Spink,1999, aktaran: Konar, 2005: 209).
2. Edebiyat çocuğun anadilinin güzelliklerini keşfetmesini sağlar. Küçük yaşlardan itibaren anadilin güzel örnekleriyle karşılaşan çocuk duygu ve düşüncelerini sözlü ve yazılı iyi ifade etme becerisi kazanır.
3. Edebiyat çocuğun kendini tanımasına, yeteneklerini fark etmesine, kendine değer vermesine yardım eder.
4. Çocuk edebiyatı, çocuklara estetik zevk kazandırır.
5. Edebiyat çocuğa içinde yaşadığı toplumun kültürel ve ahlaki değerlerini tanıtır. “Toplumlarda kabul gören, daha çok benimsenen; kabul görmeyen, karşı çıkılan tutum ve davranışların sezilmesine yardımcı olur” (Sever, 2008: 73). Çocuklar iyiyi kötünden doğruyu yanlıştan ayırmayı öğrenirler. Böylece çocukların ileride üyesi olacakları topluma uyum sağlamaları kolaylaşır.
6. Edebiyat çocuğun hayal gücünü geliştirir, yaratıcılığını destekler. “Düşsel serüvenlere çıkmada çocuklara arkadaşlık eder. Çocuklara gülme, eğlenme, oynama fırsatı sunar(Sever, 2008: 72). Bu açıdan kitaplar çocukların okuduklarını zihinlerinde görselleştirmelerine sağlayacak bir anlatıma sahip olmalıdır.
7. Kısacık hayatında insanın edindiği deneyimler ne kadar azdır. Oysa “edebiyat okuyuculara dolaylı yollardan macera, heyecan ve bazen de mücadele deneyimi kazandırır” (Huck ve Kiefer, 2003: 8). Çocukların sınırlı hayat

tecrübelerini zenginleştirir, eksiklerini gidermesini sağlar. Çocuklar okudukları eserler sayesinde değişik kişilik özelliklerine sahip insanları tanır, onların başından geçen ilginç olaylara tanık olurlar.

8. Edebiyat çocuklara başkalarının nasıl bir yaşam sürdüğünü gösterir. Çocuklar edebiyat aracılığıyla iyi ve kötü pek çok hayatı yaşama şansını bulurlar. Çocuklar başka insanların hayatlarından daha çok haberdar oldukça, bambaşka rolleri dolaylı olarak denedikçe etraflarındaki insanları ve kendilerini daha iyi tanırlar (Huck ve Kiefer, 2003: 8). Böylelikle çocuklar olaylara, insanlara farklı bakış açısıyla bakmayı öğrenirler.
9. Edebiyat çocuktaki merakı uyandırır. “Çocuklara daha önce hiç akıllarına gelmeyen fikirlerin tadını çıkarma fırsatını sunar”(Huck ve Kiefer, 2003: 7).
10. Çocuk edebiyatı ürünleri çocuklara karşılaştıkları sorunlarla başa çıkmayı, mücadele etmeyi öğretir. Kitaplar aracılığıyla öğrendikleri pek çok davranış onların geleceğine de rehberlik eder
11. Edebiyat içeriğindeki zenginlik ve bir konu üzerinde yazılmış sayısız kitap bulunması nedeniyle eleştirel düşünme ve yargıda bulunma açısından çocuklara sayısız fırsatlar sunar (Huck ve Kiefer, 2003: 12). Okunan kitapla ilgili çıkarımlar yapmak, başka kitaplarla karşılaştırmak, ana fikir bulmak, tartışmalar yapmak çocukların muhakeme, eleştirel düşünme, problem çözme becerilerini geliştirir.

2.12.4. Çocuk edebiyatı eserlerinin biçim ve içerik özellikleri

Çocuk kitapları çocukların yaşamında önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle kitap seçiminde gereken özen gösterilmeli gelişigüzel kitap seçiminden kaçınılmalıdır. Günümüzde her yaşa, her zevke hitap eden farklı türlerde birçok çocuk kitabı yayımlanmaktadır. Ancak piyasada birçok çocuk kitabının olması hepsinin okunmaya değer olduğu anlamına gelmez. Maalesef raflar çocuk kitabı adı altında yayımlanan ama bunun hiçbir özelliğini taşımayan kitaplarla doludur. Bir şekilde çocukların hayatına giren bu kitaplar çocuklara yarar sağlamadığı gibi onları olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Bu nedenle eğer çocukların gelişimlerini sağlıklı bir şekilde tamamlamaları isteniyorsa onların hayat tecrübelerine, ilgi ve beklentilerine uygun

kitaplar seçmek gerekir. Bu konuda en büyük sorumluluk öğretmenlere düşmektedir. Günümüzde MEB' in tavsiye ettiği kitapların dışında alınacak kitapların muhakkak okunup biçim ve içerik bakımından incelendikten sonra çocuklara önerilmesi gerekir. Çocuk kitapları biçim ve içerik bakımından şu özelliklere sahip olmalıdır:

Biçim özellikleri

Bir kitapta içerik, anlatım, dil ne denli önemliyse görsel unsurlar da o denli önemlidir. Kitabın biçimine gösterilen özen okuyucunun kitaba karşı ilgisini uyandırmak adına önem taşır. Bu nedenle çocuk kitaplarındaki kapak, kâğıt, sayfa düzeni, resim gibi özellikler uzman kişiler tarafından hazırlanmalıdır.

Kapak

Çocuk kitaplarında kapak sağlam ve çocuğun ilgisini çekecek nitelikte olmalıdır. Sağlam olmayan kitaplar çabuk dağılır ve yıpranır bu da çocuğun kitaba olan ilgisini azaltır. Kapağın üstündeki resimse çocuğa kitapla ilgili fikir vermesi bakımından önemlidir. Bu nedenle kapak resminin çocuğun yaşına uygun ve konuyla ilgili olmasına özen gösterilmelidir. Sağlam ve çocuğun hoşuna giden çekici bir kapak veya cilt eserin okunma veya uzun süre saklanma şansını çoğaltır. Bu özelliklere dikkat edilmediği takdirde çocukların kitaplara karşı ilgisi azalır ve bu durum onların düzenli bir kitaplık kurma alışkanlığı kazanmalarını da engelleyebilir (Oğuzkan, 2010: 374).

Kitap boyutu

Çocuk kitaplarının boyutları kolayca elde tutmaya ve taşımaya elverişli olmalıdır. 16x23 cm. boyutlarında olanları en uygun ölçüler olarak kabul edilmektedir. Ama çocuklara kitap alırken hep aynı boyuttaki kitapları seçmekten kaçınmak gerekir. Çünkü çocuklar hep aynı boyuttaki eserleri okumaktan hoşlanmazlar. Değişik büyüklükte kitaplar karıştırmaktan ve okumaktan zevk duyarlar. Bu nedenle çocuklara zaman içinde değişik boyutlarda kitaplar okutulmalıdır (Oğuzkan, 2010; Gürel, Temizyürek ve Şahbaz, 2007).

Kâğıt

Çocuk kitaplarında sağlam ve mat renkli bir kâğıt kullanılmalıdır. Parlak ve kuşe kâğıtlar çocuk yayınlarında tercih edilmemelidir. Çünkü bu kâğıtlar gözleri yorduğu için çocuklar tarafından sevilmezler. Saman kâğıdı ise ister yumuşak ister kalın olsun çocuk için dayanıklı değildir. Bu nedenle çocuk kitaplarında dayanıklı, kaliteli, birinci hamur veya en az ikinci hamur kâğıtların kullanılması gerekir (Çılgın, 2007).

Sayfa düzeni

“Kitabın sayfa düzeni, içindeki metnin okunmasını kolaylaştırabilecek şekilde hazırlanmalıdır” (Gürel, Temizyürek ve Şahbaz, 2007: 35). Çocuk kitaplarında normal aralıklı veya normalden biraz daha fazla açıklık bırakılan satırlar tercih edilmelidir. Sayfa kenarlarında geniş boşluklar bırakılmalıdır. Sayfalar çift sütun yerine tek sütun olarak düzenlenmelidir. Bir kitaptaki sayfa düzenini o sayfada bulunan görseller de büyük ölçüde etkiler. Görsellerin ve yazılı öğelerin sayfaya yerleştirilirken çocukların yazıları iyi izleyebilmelerine ve akıcılığın kesilmemesine dikkat edilmelidir. “Bunun için görsel araçlarla ilgili yazı birbirine yakın, sayfa içindeki ilişkisiz öğeler birbirinden uzak olmalıdır” (Seven, 2010: 106).

Harfler

Kullanılan harfler yaş ve sınıf düzeylerine uygun büyüklükte, kolay okunabilir olmalıdır. *Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının* ders kitapları için belirlediği ölçüye göre harfler: İlkokulun birinci sınıfı öğrencileri için hazırlanan kitaplarda en az 20-24 punto, ikinci sınıf öğrencileri için 18 punto, üçüncü sınıf öğrencileri için 14 punto, dördüncü sınıf öğrencileri için 12 punto, beşinci sınıf öğrencileri için 11 punto, daha üst sınıflar için hazırlanan kitaplarda 10 punto olmalıdır.

Resimler

“Erken çocukluk döneminde çocuğu kitaba çeken ilk uyaran, kitabın görsel

dünyası, çocuğa kitabı sevdiren başat öge de kitabın görsel değeridir” (Sever, 2008: 167). Çocuk kitap etkileşiminde bu denli öneme sahip olan “kitap resmi metni açıklamak ya da bezemek amacıyla kitaplara konan resim, çizim veya baskı olarak tanımlanmaktadır” (Kaya, 2000: 178). Kitaplarda resim için ayrılacak bölümler yaş ve sınıf düzeyine uygun olmalıdır. “Resim ve yazı oranı okul öncesi dönemden itibaren yazı lehine artırılmalıdır (Seven, 2010: 106). “Yedinci ve sekizinci sınıflardaysa, metni açıklayıcı nitelikte olmadıkça, resim konulmamalıdır” (Kıbrıs, 2006: 25). Metin ve resim sayfa içinde bütünlük oluşturmalıdır. Resimler konuya uygun olmalı “kahramanların fiziksel portreleri, metinde yansıtılan kişilik özelliklerine uygun biçimde çizilmeli; resimler kahramanların başat özelliklerini (şişman, zayıf, uzun saçlı, kısa boylu, sinirli, uysal vb.) yaşadıkları ruhsal durumları, geçirdikleri fiziksel değişimleri çocuklara duyumsatabilmelidir” (Sever, 2008: 198).

Kitabın resimlenmesi alanında uzman çizerler tarafından yapılmalıdır. Çünkü resimler sadece metni açıklamak veya süslemekle kalmaz çocuğun estetik gelişimine de katkıda bulunur. Sanatsal bir kaygıyla oluşturulan resimler hem duyguya hem de düşünceye hitap eder. Bu nedenle “çocuk kitaplarındaki resimler gerek okul öncesi, gerekse ilköğretim çağındaki çocukların yaratıcı gücünü göz önüne alarak yapılmalıdır. Resimler çocuklara yeni yaşantılar, yeni bilgiler, yeni değerlendirmeler verebilmelidir. Çocuğun doğuştan getirdiği yaratıcı gücünü göz önüne alarak, onun yaratabileceği resimlerden daha geride olmamalıdır” (Özünel, 2000: 174). Unutmamak gerekir ki “bütün çocukların yazın sanatının görkemli güzelliğinin sürüklediği serüveni resim sanatının eşliğinde yaşamaya hakkı vardır” (Turan, 2000: 166).

İçerik özellikleri

“Bir eser biçimsel özellikler bakımından ne kadar başarılı olursa olsun içerik bakımından yetersiz veya başarısız eserlerin çocuklara yararlı olması beklenemez” (Oğuzkan, 2010: 374). Günümüzde içerikteki yetersizliği baskı kalitesi, kapak, görseller gibi unsurlarla kapatılmaya çalışıldığı birçok kitap vardır. Maalesef ailelerin birçoğu da bu tuzağa düşmekte kapağına, kâğıdına vb. bakarak içeriğini fazla dikkate almadan çocuğu için kitap satın almaktadır. Bu nedenle kitap seçerken konunun çocuğun

kavrama düzeyine uygun olup olmadığına, karakterlerin özelliklerine, vermek istediği mesaja, kurgunun orijinallğine dikkat etmek gerekir.

Konu/Tema

Türkçe Sözlükte üzerinde “ konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya durum mevzu.” şeklinde tanımlanır (TDK, 2005: 1211). Konu “anlatının temel bileşenleri; olay, olayın geçtiği yer, zaman, karakter ve/veya karakterler gibi parçalarını bir arada tutar, birbiriyle anlamlı bütünlük olmalarını sağlayarak okuma eyleminin kesintiye uğramasını engeller, okuyucuyu okumaya isteklendirir” (Karatay, 2011b: 95). Bu nedenle çocuğa yönelik kitap yazarken veya seçerken konunun çocuğun gelişim düzeyine, yaşına, ilgi ve ihtiyacına, merakına cevap verecek nitelikte olmasına dikkat etmek gerekir. Ancak bu özelliklere sahip konular çocuğun kitapla sağlıklı bir etkileşim kurmasını sağlar. Çünkü “çocuklar için okudukları kitabın konusu öncelikle önemlidir. Çocuklar, “bu kitabı okursak ne olur? İyi bir hikâye mi?” diye sorarlar. Konu, anlatıdaki hareketin planıdır. Okura karakterlerin ne yaptığını ve onlara ne olduğunu söyler” (Huck ve Kiefer, 2003: 15).

Kitaplarda işlenen konuların doğruya bağlı, inanılır, orijinal olmasına; klasik ve tahmin edilenlerden olmamasına dikkat edilmelidir. Bununla birlikte çocuğun günlük hayatında karşılaşabileceği, onu ilgilendiren her şey çocuk kitabının konusu olabilir. Aşk, sevgi arkadaşlık, aile içi sıkıntılar, ölüm, ayrılık, boşanma, kıskançlık, açlık gibi... Ancak çocuğun ruh dünyasında olumsuz etki ve izler bırakacak, onun ruh dünyasını sarsacak konuların değişik yaş gruplarına göre düzenlenmesi gerektiği unutulmamalıdır (Yalçın ve Aytaş, 2005: 36).

Günümüz çocukları geçmişe göre daha sorunlu ve güçlüklerle dolu bir dünyaya gözlerini açmaktadırlar. Bu nedenle sadece dünyayı tozpembe gösteren kitaplar okutarak hayatın gerçeklerinden uzaklaştırmak yerine karşılaşabileceği karmaşık problemleri çözebilecek deneyimler kazanmalarını sağlayacak kitaplarla tanıştırmak gerekir. Seçilen konular çocukları düşünmeye sevk etmeli ve onların hayata dair birtakım görüşler kazanmalarını sağlamalıdır. Bunun yanında kitaplarda yer yer

çocukları eğlendiren ve güldüren mizahi öğelere de yer verilmelidir.

Çocuk yayınları, konu ne olursa olsun, mutlaka hızla gelişen bir hareket unsuru içermelidir. “Çünkü çocuklar bir düşünce veya görüşün tekrar tekrar anlatıldığı, açıklandığı ve örneklerle ispatlanmaya çalışıldığı eserlerden çok, hareketli olayların ve hayat durumlarının tasvir edildiği eserleri okumaktan daha fazla zevk alırlar (Oğuzkan, 2010: 376). Söylenenlerden hareketle, kitaplarda ele alınan konuların bazı temel özellikler taşıması gerektiğinden söz edilebilir. Çocuk kitaplarında işlenen konular:

1. “Çocukların okul öncesi dönemden başlayarak farklılaşan bireysel ilgi ve gereksinimlerine yanıt vermeli,
2. Çocukların yüreklerinde ve belleklerinde sevgi, dostluk ve barış anlayışının gelişmesine katkı sağlamalıdır.” (Sever, 2008:121).
3. Çocukların “mantığını geliştirici, eski bilgilerini pekiştirici, yeni deneyimlere dikkat çekici olmalı ve şaşırtıcı sürprizler içermelidir” (Tuğrul ve Feyman, 2007: 389).
4. Çocukların hayal dünyalarını ve yaratıcılıklarını geliştirmelidir.
5. Çocuklara sevgi, çalışkanlık, doğruluk, adalet, yardımseverlik, şefkat gibi evrensel ve ahlaki değerleri işlemeli; ideolojik fikirleri dayatmamalı, kin nefret ve düşmanlık aşılammalıdır.

“Tema; yazarın, çizerin kitapta ele aldığı konuyla çocukta uyandırmak istediği etki, onlarla paylaşmak istediği duygu ve düşünce birikimidir” (Sever, 2002: 21). Bir kitabın teması, yazarın hikâyeyi yazma amacını ortaya koyar. Ama yazarın dikkat etmesi gereken bir husus vardır; o da temanın konunun önüne geçmesini engellemektir. “Anlatıda okuyucuya bir ders, tecrübe edindirirken, bir öğretiyi aktarırken, kitapta işlenen konu ve karakterler ihmal edilmemelidir” (Karatay, 2011b: 97). Çocuk kitaplarında tema ve konu ilişkisi güçlü kurulmalıdır. “Tema ile konu ilişkisi zayıf veya belirsiz eserlerden çocuklar ne sanat yönünden ne de eğitsel yönden kolayca yararlanamazlar” (Oğuzkan, 2010: 375). Çocukların gelişim düzeylerine bağlı olarak değişen okuma ilgileri şu şekildedir:

1. Aşama (2–7 yaş) gelişim düzeyindeki çocuklar *anne, kardeş, aile sevgisi, özellikle olağanüstü ve gizemli olaylar ve doğa olayları,*

hayvanlar, gezi;

2. Aşama (7–9 yaş) gelişim düzeyindeki çocuklar *insan, doğa ve hayvan sevgisi, olağanüstü olay ve durumlar, gezi;*
3. Aşama (9–12) yaş gelişim düzeyindeki çocuklar *kahramanlık, macera, mizah-komiklik, gezi ve fantastik;*
4. Aşama (12–15) yaş gelişim düzeyindekiler ise *sevgi, kahramanlık-tarih, gezi, bilim-kurgu, macera, mizah-komiklik, korku-gerilim* konulu kitapları okumaktan hoşlanırlar. Özellikle 12-15 yaş gelişim düzeyinde, *sevgi* konulu kitapları kızlar, *tarih-kahramanlık* konulu kitapları ise erkekler daha çok tercih etmekte, diğer konular arasında cinsiyete göre okuma tercihleri benzer bir dağılım göstermektedir (Karatay, 2011c: 239).

Seçilen konuların ele alınış ve işleniş biçimi çok önemlidir. Çünkü iyi işlenmiş bir konu ne kadar sıradan olursa olsun ilgi çeker ve okunur.

Karakter/Kahraman

Karakter “Bir eserde duygu, tutku ve düşünce yönlerinden ele alınan kimse” (TDK, 2005: 1078) olarak; kahraman ise “*is. ed. roman, hikâye, tiyatro vb. edebiyat türlerinde en önemli kişi*” biçiminde (TDK, 2005: 1035) tanımlanır. “Her yapıtta, başından olay geçen kahramanlar çeşitli karakterleri canlandırır” (Sever, 2008: 75).

Çocuk kitaplarında kahramanların çok iyi düşünülerek anlatılması gerekir. Çünkü çocuklar kitaplarda karşılaştıkları kahramanları örnek alır, bu kahramanlar ve kendileri arasında özdeşlik kurarlar. Bunun için karakterlerin inandırıcı, güvenilir ve günlük yaşamdaki kadar gerçekçi olmaları gerekir. Karakterlerin güvenilirliği, yazarın onların olumlu olumsuz, güçlü ve zayıf yanlarını hikâyede gösterebilme yeteneğine bağlıdır. İlgiyle “bir solukta okunacak kitap yazmak, unutulmaz, ölümsüz karakterler meydana getirmek için yazarın günlük hayatın içinden karakterler seçmesi ve içinde bulundukları duruma göre onları farklı yönleriyle tanıtabilmesi gerekir” (Karatay, 2011b: 100). Çocuk kitaplarında, çocukların yeni yaşantılar kazanmalarına olanak

sağlayan en temel öğelerden biri de kahramanlardır. Çünkü çocuklar onlar aracılığıyla sorunları tanır, çözümlerine ilişkin fikir edinirler. Farkında olmadan toplumsal kuralları ve değerleri öğrenir, özümserler. “Kahramanın yaşama bağlılığı, karşılaştığı sorunları çözmedeki kararlılığı, amaca ulaşmada izlediği yöntemlerin niteliği ve bu eylemler bileşkesinin söz ve davranışlarla somutlanması, çocukları da kahraman gibi duymaya, düşünmeye ve hareket etmeye istekli kılar” (Sever, 2008: 77). Çocuklar kendilerine bu kahramanları örnek aldıkları, karakterlerle kendilerini özdeşleştirdikleri için, karakterlerin taşıması gereken bazı özellikler vardır:

1. Karakter, evrensel ve ahlaki değerlere saygılı olmalı,
2. İyiliğin ve doğruluğun savunucusu olmalı,
3. Barış yanlısı olmalı,
4. Çevrenin ve kültürel değerlerin koruyucusu olmalı,
5. Karakter, adil, çalışkan, özverili, yardımsever vb. olumlu kişilik özelliklerini taşımalı.

Kurgu/Olay

Roman, öykü, oyun gibi yazınsal metinlerde önemli bir diğer öge olaydır. “En yalın tanımıyla olan ya da ortaya çıkan şeydir olay. Bunu öyküye, romana, oyuna giren kişilerin birbirleriyle, kendileriyle, doğayla ya da çevreleriyle çatışması olarak da düşünebiliriz” (Özdemir, 2002: 112-113). Kurgu ise öykünün akışını belirler. Okuyucunun kitaba ilgisini canlı tutan kurgunun yeni ve orijinal olması kadar, iyi yapılandırılmış olması beklenir. Sanatçı eğer ilettiklerinin çocuklar tarafından önemsenmesini istiyorsa çocuğu önemseyen bir anlayışla çocuk dünyasına uygun kurgular oluşturmalıdır (Sever, 2008: 30). Çocukları düşünmeye ve duyarlılıklarını harekete geçirmeye sevk eden en önemli güç budur.

Sever’e göre (2008: 128), çocuk edebiyatı ürünlerinde, olay dizisi boyunca bir gerilim oluşturan, okurun merak duygusunu canlı tutan çatışmalar, anlatım düzeninde çeşitli biçimlerde görülebilir. Bu çatışmalar şu şekilde sınıflandırılabilir:

- Kişi - kişi çatışması
- Kişinin kendisiyle olan çatışması

- Kişi - doğa çatışması
- Kişi - toplum çatışması

Çocuk kitaplarında olayların mantıklı bir örgü içinde akmasına, sebep sonuç ilişkisi içinde gelişmesine dikkat edilmelidir. Okuma sürecinde okurun ilgisini canlı tutan en önemli öge meraktır. Öykünün serim, düğüm bölümünde olayın nasıl sonuçlanacağı tahmin edilmesi merak ögesini zayıflatır. Bu durum okurun okuma isteğini sonlandırır. Bu nedenle olay yavaş yavaş tırmandırılmalı, çatışmanın nasıl çözümleneceğine ilişkin çocukların merak duygusu kamçılanmalıdır. Öykünün inandırıcılığının gitmemesi için kurguda abartılı çatışmalardan kaçınmak gerekir. Çocukların ilgi alanlarına giren konu, kahramanlar ve olaylar iyi kurgulanırsa okuma ilgisi canlı tutulabilir.

Çocuk kitaplarında anlatım biçimi: Üslup ve bakış açısı

“Üslup, yazarın konuyu anlatmada kelime seçimi ve cümle kurma biçimi olarak tanımlanabilir” (Karatay, 2011b: 104). Dil üslubu belirleyen en önemli etmenlerin başında gelir. Bu nedenle “dili oluşturan tümcelerdeki sözcükler ve bu sözcükler arasındaki anlam ve ses ilişkileri özellikle çocuk yayınlarında üzerinde titizlikle durulması gereken ana noktalardır” (Kantemir, 1979: 201). Sıradan bir anlatım biçimiyle kaliteli bir çocuk eserinin meydana getirilmesi düşünülemez. Bunun için “çocuk kitaplarında, gereksiz ve bayağı her sözcüğü anlatımın dışında bırakan bir üslup tercih edilmelidir. Yoğun bir anlatımdan kaçınmalı “duruluk, akıcılık, açıklık, kişisel ve çeşitlilik” etkili ve güzel bir üslup yaratmanın temel koşulları olarak görülmelidir (Sever, 1995: 14-15). “Bunlar çocuk kitaplarının ele aldığı konu, olay, yer ve kahramanların anlatım açısından daha etkili ve anlaşılır olmasını sağlayacaktır” (Yalçın ve Aytaş, 2005: 47). Çocuk kitaplarında çocuğun günlük hayatında kullanmadığı kelimeler kullanılmamalıdır. Ancak metnin bağlamından hareketle anlamını çıkarabileceği belli sayıda bilinmeyen kelimeye de yer verilmelidir.

Her yazarın kendine has bir üslubu vardır. Bazı yazarların şiirsel bir dili vardır, bazıları masal dilini kullanır, bazıları kendiyle konuşur gibidir. Önemli olan yazarın

çocuklara hitap eden, onları kitabın içine alarak sürükleyen, anadilinin tadını kavramasında yardımcı olan bir üslup yakalayabilmesidir. Bu da yazarın yeteneğine ve dili kullanmadaki kıvraklığına bağlıdır.

Bakış açısı terimi genellikle yazarın anlatıcı seçimini veya hikâyeyi ortaya koyma yöntemini belirtmek için kullanılır. Başka bir deyişle “Bu hikâyeyi kim anlatmaktadır?” sorusuna verilen yanıttır. Hikâyeler birinci kişi ve üçüncü kişi tekniğiyle kaleme alınır. Yazar hangisini seçerse seçsin bakış açısının okuyucunun ufkunu genişletmesine, sınırlandırmamasına dikkat etmelidir.

Üçüncü kişinin kullanıldığı anlatımda yazar, hikâyede her şeye gücü yeten ve her şeyi bilen hâkim bakış açısını kullanır. Bu durum “yazara karakterlerin vücuduna girme onların düşünceleri ile düşünme onların ifadeleriyle konuşma ve hikâyenin oluşumunu gözlemleme yetisi verir” (Huck ve Kiefer, 2003: 20). Bu bakış açısı yazarın okuyucusuna doğrudan hitap etmesine imkân sağlar. Bu durum çocukların tek bir karakteri yakından tanımalarına, hikâyeyi sadece bir karakterin görebildiği, duyabildiği ve anlayabildiği gibi algılamaya, tek yönlü düşünmeye yönlendirir. Üçüncü kişi anlatımı çocuk kitaplarında sıkça kullanılmasına rağmen çocukların hoşuna gitmemektedir. Çünkü bir kişinin diğer bir kişinin beyninden geçenleri aynen okuyabilmesi mümkün değildir (Yalçın ve Aytaş, 2005: 48).

Anlatımda birinci tekil kişinin kullanıldığı hikâyelerde anlatıcı olayı yaşayanlardan biridir. Bu anlatıcı tekniğiyle kaleme alınan eserler çocuklar tarafından daha çok beğenilmekte ve benimsenmektedir. Çünkü anlatım samimidir. Anlatıcı için duygu ve düşüncelerini ilgi çekici şekilde sunmak daha kolaydır. Ancak bu tekniğin yazar için birtakım zorlukları vardır. Kullanılan kısa cümleler okuyucunun söz varlığını ve hayal gücünü geliştirmez (Huck ve Kiefer, 2003: 21).

Çocuk kitaplarında ileti: Ana düşünce

İleti veya mesaj olarak da bilinen ana fikir bir eserin yazılış amacıdır. “İleti (ana düşünce), yazarın okurla paylaşmak istediği asıl düşüncedir. Öğretici metinlerde,

yazarın savunduğu, vermek istediği düşünce biçiminde de tanımlanabilir” (Sever, 2008: 140). “Çocuk kitaplarında, ana düşünce, çocuğun kitabı eline alıp, içindeki olay ve durumları bir kahraman gibi yaşamaya başladığı andan itibaren onu çepeçevre kuşatmalıdır” (İnce, 2008: 12). Yazılan eserlerde ana düşünce hiçbir tartışmaya yer bırakmayacak şekilde açık ve anlaşılır olmalıdır. Yazar belli bir düşünceyi, belli erdemleri çocuğa zorla aşılama çalışmamalıdır. Çocuk “sen de böyle yapmalısın” “öyle yapmayınca gördün mü bak sonunu” gibi açık öğütler ve eleştirilerle karşılaşmamalıdır, ders olay içinde eritilmelidir (Yeşildağ, 2000: 116). Çünkü önemli olan çocuğa neler yapması veya yapmaması gerektiğini söylemek değil neler yapması veya yapmaması gerektiğini düşündürmektir. Ancak bu şekilde çocukların düşünen, sorgulayan, eleştiren bilinçli bir yetişkin olmaları sağlanır.

2.2. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde ülkemizde karakter eğitimi ile ilgili yazılan önemli akademik araştırmalara değinilmiştir.

2.2.1 Deneysel araştırmalar

Karakter eğitimine yönelik çalışmalardan biri Kanger (2007)’in “Hz. Muhammed Ahlakını Referans Alan Bir Karakter Eğitimi Modeli” adlı çalışmasıdır. Kanger, çalışmasında belirlediği on dört ahlaki değer (1. Temiz Olmak 2. Dürüst ve Güvenilir Olmak 3. Adaletli, Ölçülü Olmak ve Hakça Davranmak 4. Sorumluluk Sahibi Olmak 5. Yardımsever ve Cömert Olmak 6. Şefkatli ve Merhametli Olmak 7. Saygılı ve İtaatkâr olmak 8. Çalışkan, Sabırlı ve Sebatkâr Olmak 9. İyimser ve Ümitli Olmak 10. Kanaat Sahibi ve Şükredici Olmak 11. Dostluk, Komşuluk ve Akrabalık İlişkilerine Önem Vermek 12. Edepli ve Alçak Gönüllü Olmak 13. Barışsever ve Hoşgörülü Olmak 14. Cesur ve Yiğit Olmak) her biri için “hadise yorumlama”, “yaparak öğrenme”, “fotoğraf yorumlama”, “yaratıcı yazma” teknikleriyle uygulama örnekleri hazırlamıştır. Böylelikle bir ahlaki değer kazandırılmasında uygulanan dört farklı tekniğin elverişliliği ve verimliliği sınanmıştır.

Araştırma Ankara, İstanbul, Adana, illerinden herhangi bir ölçüt aranmadan seçilen yüz otuz dört öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Her ilde iki ayrı denek grubu oluşturulmuş, grubu oluşturan öğrenciler ilköğretimin 4. 5. 6. 7. ve 8. sınıflarına ait değişik yaş seviyelerinde seçilmiştir. Araştırma toplam dört hafta sürmüştür. Deneysel yöntemin kullanıldığı çalışmada veri toplamak amacıyla “hedef davranış gelişim ölçeği” kullanılmıştır. Bu ölçekte öğrencilerin kendilerini değerlendirmeleri için sekiz; öğretmenlerin öğrencileri değerlendirmeleri için dört soru vardır. Programın içeriğinde daha çok hazreti peygamberin hayatından örnekler alınmıştır. Program sonunda uygulanan teste göre hedef davranışlarda %87,3'lük bir değişme gözlemlenmiştir. Bu da kullanılan tekniklerin programın etkililiğine olumlu katkıları olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Değer aktarımı yoluyla ilköğretim öğrencilerine olumlu karakter kazandırmaya yönelik yapılan çalışmalardan biri Dilmaç (1999)'ın “*İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği İle Eğitimin Sınanması*” adlı çalışmasıdır. Dilmaç “İnsani Değerler Eğitimi” adlı programın etkililiğini ölçmek için “Ahlaki Olgunluk Ölçeği” adında bir ölçek geliştirmiştir. Araştırmaya, 4 ve 5. sınıflardan seçilen 18 deney ve 18 de kontrol grubu olmak üzere toplam 36 öğrenci katılmıştır. Araştırma süreci, haftada üç oturum olmak üzere toplamda 36 oturumda tamamlanmıştır. Her oturumda deney grubuna önceden belirlenen değerleri kazandırmaya yönelik eğitimler verilmiştir. Deneysel desenlenen araştırmada “insani değerler eğitiminden elde edilen bulgular ışığında, programın ilköğretime giden çocukların ahlaki olgunluk düzeyinin gelişmesinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gökçek (2007) “*5-6 Yaş Çocukları İçin Hazırlanan Karakter Eğitimi Programının İncelenmesi*” adlı çalışmasında diğerlerinden farklı olarak okul öncesi dönem için hazırlanan karakter eğitimi programlarının etkililiğini incelemiştir. Bu amaçla araştırmacı tarafından yedi anahtar değere (saygı, sorumluluk, özgüven, liderlik, yardımseverlik, nezaket, sabır) yönelik hazırlanan etkinlikleri içeren bir program geliştirilmiştir. 22 deney, 22 kontrol olmak 44 öğrencinin örneklem olarak alındığı araştırma on hafta sürmüştür. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan “Öğretmen Davranış Kontrol Listesi”, “Aile Davranış Kontrol Listesi” ve

“Aile Bilgi Formu” kullanmıştır. Araştırma sonucunda; ailelerin karakter eğitiminin okul müfredatı içinde yer alması gerektiğini ve karakter eğitiminin okul öncesi eğitiminin bir parçası olması gerektiğini düşündükleri ortaya konmuştur. Uygulanan eğitim programının sonrasında öğretmenlerden alınan öğretmen davranış kontrol listesi ve ailelerden alınan davranış kontrol listesi sonuçlarına göre; programda yer alan tüm değerlerde olumlu davranış değişikliği görülmüştür.

Konuyla ilgili bir diğer çalışma da Keskinoglu’nun (2008) *“İlköğretim 5. Sınıf Öğrencisine Verilen Mesnevi Temelli Değerler Eğitiminin Ahlaki Olgunluğa ve Saldırganlık Eğilimine Etkisi”* adlı çalışmasıdır. Araştırmanın amacı, ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerine Değerler Eğitimi vererek Ahlaki Olgunluk ve Saldırganlık Ölçekleri ile bu programın etkililiğini sınamaktır. Bu amaçla program hazırlanırken Mevlana’nın mesnevisinden yararlanılmıştır. Uygulamada beşinci sınıfta okuyan öğrencilerden ahlaki olgunluk seviyesi düşük 15’i deney ve 15’i de kontrol grubu olmak üzere 30 kişi yer almıştır. Deney grubundaki 15 öğrenciye birer saatten haftada üç ders ve toplam 33 oturum süren İnsani Değerler Eğitimi verilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgularda ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyinin geliştiği ve saldırganlık eğiliminin azaldığı tespit edilmiştir.

Aydın’nın (2008) *“Sorumluluk ve Yardımseverlik Odaklı Karakter Eğitimi Programının 7. Sınıf Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeyine Etkisi”* adlı çalışmasında programının uygulanma etkililiği, öğrencilerin ahlaki karakter düzeylerine göre tespit edilmeye çalışılmıştır. Veri toplama aracı olarak “Kişisel Bilgi Formu” ve “Ahlaki Olgunluk Ölçeği” kullanılmıştır. Yalova ilinde uygulanan araştırmada 7. sınıf öğrencilerinden 10’u deney ve 10’u da kontrol grubu olmak üzere 20 öğrenci yer almıştır. Deney grubunda yer alan 10 öğrenciye 14 oturum süren “Yardımseverlik ve Sorumluluk Karakter Eğitimi” verilmiştir. Bu etkinlikler haftada 2 oturum, her oturum yaklaşık bir saat olmak üzere 14 oturumda tamamlanmıştır. Karakter Eğitimi Programından elde edilen bulgulardan hareketle bu programın ilköğretim öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyinin gelişmesinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Destebaşı’nın (2011) *“Çocuk Edebiyatı Eserlerinin 7 ve 8. Sınıf Öğrencilerinin*

Karakter Gelişimine Etkisi” adlı çalışmasında çocuk edebiyatı eserlerinin çocukların ahlaki olgunluk düzeylerine ne ölçüde etki ettiği araştırılmıştır. Veri toplamak amacıyla “Ahlaki Olgunluk Ölçeği” kullanılmıştır. Düzce ili Kaynaşlı ilçesinde uygulanan araştırmaya 7 ve 8. sınıf öğrencilerinden 45’i deney 44’ü kontrol grubu olmak üzere 89 öğrenci katılmıştır. Araştırmada deney grubu öğrencilerine edebi eserler aracılığıyla 12 hafta süren bir edebiyat temelli karakter eğitimi verilmiştir. Ayrıca örtük programa yönelik çalışmalar yapılmış, okul ortamı afis, resim vb. görsellerle düzenlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre edebiyat temelli karakter eğitiminin etkili olduğu saptanmıştır.

2.2.2. Betimsel araştırmalar

Yıldırım (2007)’ın yaptığı *“İlköğretim Düzeyinde Bir Karakter Eğitimi Programı Model Önerisi ve Uygulanabilirliği”* adlı çalışma doktora düzeyinde yapılan bir çalışmadır. Araştırmanın genel amacı doğrultusunda ilköğretim düzeyinde karakter eğitimi programının ilkelerini, yapılanmasını, işleyişini ve örnek etkinliklerini içeren model, ilgili literatüre göre geliştirilmiştir. Modelin uygunluğuna ilişkin görüşleri belirlemek amacıyla, hazırlanan model ankete dönüştürülmüş ve dört boyutlu 68 maddelik bir ölçek elde edilmiştir. “Çok aşamalı tabakalı örnekleme” yöntemiyle Türkiye evrenini yansıtacak şekilde seçilen 21 ilden 1255 (370 yönetici, 424 öğretmen, 461 veli) kişiye anket uygulanmıştır. Araştırmanın en önemli sonuçlarından biri, katılımcıların büyük çoğunluğunun karakter eğitimi modelinin ilköğretim okullarında uygulanmasına ihtiyaç duymasıdır. Bunun yanında önerilen karakter eğitimi modelinin ilkeleri, yapılanması, işleyişi ve örnek etkinlikleri, araştırmaya katılanlar tarafından yüksek düzeyde uygulanabilir bulunmuştur.

Karakter eğitimini ülkemizde yüksek öğretim düzeyinde inceleyen ilk çalışma olma özelliğine sahip olan Sılay (2010)’ın hazırladığı *“Yüksek Öğretimde Karakter Eğitiminin İncelenmesi”* başlıklı doktora tezi ile Türkiye’de yükseköğretim kurumlarında yetiştirilmekte olan öğrencilerin karakterlerinin eğitilmesinin öğretim elemanları ile üniversite öğrencilerinin görüşlerine göre ne şekilde gerçekleşmekte olduğu öğrenilmeye çalışmıştır. Tarama modelinin kullanıldığı araştırmada örneklem

olarak “iktisadi ve idari bilimler (iktisat) fakülteleri, eğitim fakülteleri, fen ve edebiyat fakülteleri, mühendislik bilimleri (teknik)” fakültelerinde görev yapan 262 öğretim elemanı, 2155 öğrenci alınmıştır. Veri toplama aracı olarak hem “Yükseköğretimde Karakter Eğitime Yönelik Görüşleri Belirleme Ölçeği” hem de yüz yüze görüşmelerden yararlanılmıştır. Nicel çalışma sonucunda genel frekansa bakıldığında hem öğretim elemanlarının hem de öğrencilerin genel olarak üniversitedeki öğrenciler için karakter eğitiminin gerçekleşmediği belirlenmiştir.

Akkiprik (2007) “*Genel Lise Öğretmenlerine Göre Karakter Eğitimi Yoluyla Öğrencilere Kazandırılacak Değerler: Çok Boyutlu Bir Araştırma*” adlı çalışması ile karakter eğitiminde hangi değerlerin öncelikli olarak öğrencilere kazandırılması gerekliliğini tespit etmeye çalışmıştır. Çalışma İstanbul ilinde orta öğretim seviyesinde 300 öğretmen üzerinde gerçekleştirilmiştir. Değişkenlerin toplanmasına yönelik bir bilgi formu ve Schwartz Değerler Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilere hangi değerlerin öncelikli olarak öğretilmesi konusu öğretmenlerin cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki kıdem, branş, en son mezun olunan okul, en son mezun olunan fakülte değişkenleri açısından ortaya konmuştur. Öğretmenlerin öğrencilere kazandırılmasını gerekli gördükleri değerlerin öncelik sırası şu şekilde sıralanmaktadır: *evrensellik, özdenetim, yardımseverlik, uyum, güvenlik, başarı, geleneksellik, hazcılık, uyarılma ve güç.*”

Uysal (2008), “*Karakter Eğitimi Programlarının Değerlendirilmesi*” adlı araştırmasının amacı karakter eğitimi ve etkili karakter eğitimi programlarının tanıtılması ve bu programların etkililiğinin değerlendirilmesidir. Bu amaçla karakter eğitiminin tarihsel gelişim süreci ve temellerini, karakter eğitimi etkileyen kuramları ve karakter eğitimindeki yaklaşımları betimsel araştırma yöntemlerinden “literatür tarama yöntemi” ile incelenmiştir. Bu bağlamda konuyla ilgili Amerika’da uygulanan etkili karakter eğitimi programlarını ve kullandıkları stratejileri tanıtmıştır. Karakter eğitimi programlarının çok büyük bir çoğunluğunun, öğrencilerin davranışı ve akademik başarı üzerine, istatistiksel olarak pozitif anlamlı bir etkiye sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Çağatay (2009), tarafından yapılan “*Öğretmen Görüşlerine Göre Karakter Eğitiminde ve Karakter Gelişiminde Okulun Rolü*” isimli çalışmada amaç okulun öğrencilerin karakter gelişimine ve karakter eğitime etkisi ile ilgili öğretmen görüşlerini ortaya koymaktır. Tarama modelinde gerçekleşen araştırma 10 ilköğretim okulunda öğretmenlik yapan 15 öğretmenin görüşlerini kapsayan nitel bir çalışmadır. Veri toplama aracı olarak araştırmacı kendi hazırladığı 7 sorudan oluşan görüşme formunu kullanmıştır. Verilerin yorumlanmasında ise “betimsel analiz yöntemi” kullanılmıştır. Araştırma sonunda çıkan önemli bulgular şunlardır:

- Okul, öğrencinin karakter gelişiminde etkilidir.
- Öğretmenler, öğrencinin karakter gelişiminde okul içerisinde en çok etkili olan kişilerdir.
- Öğretmenlerin sınıf içi uygulamaları ve sınıf yönetimi anlayışı da öğrencinin karakter gelişiminde etkilidir.
- Okul yöneticilerinin öğrencilerinin karakter gelişiminde etkisi vardır.
- Okulda karakter bileşenlerinden en çok yardımseverlik ve sorumluluğun geliştirildiği ifade edilmiştir.
- Öğrencilerin karakter gelişimlerini ve karakter eğitimi en çok etkileyen dersler müzik, beden eğitimi, görsel sanatlar, sosyal bilgiler ve Türkçe dersleridir.
- Ders dışı etkinlikler, öğrencinin karakter gelişiminde etkili olmasına rağmen yeterli önem verilmemektedir.

Ülkemizde karakter eğitimi, eğitimciler yönünden araştıran diğer çalışma da Üstünyer (2009)’ in yaptığı “*Karakter Eğitimi İle İlgili Eğitimcilerin Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma*” adlı araştırmadır. Veri toplama aracı olarak “Karakter Eğitimi İle İlgili Eğitimci Görüşleri Görüşme Formu” kullanılmıştır. Bu amaçla il milli eğitim yöneticisi, müfettiş, okul müdürü, sınıf, Türkçe, fen ve teknoloji, sosyal bilgiler, resim, beden eğitimi ve din kültürü ve ahlak bilgisi branşlarında 10 kişiyle görüşülmüştür. Elde edilen veriler “içerik analizi” yöntemi ile yorumlanmıştır. “Görüşme sonucunda eğitimciler, karakter eğitiminin çok acil bir ihtiyaç olduğunu, ailelerin çocuklarına evrensel değerleri vermede yetersiz kaldıklarını, öğretmenlerinde iş yükleri ve yeterlilikleri nedeniyle başarılı olamadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin

karakterlerini geliştirmeleri için sosyal faaliyetlere yönlendirilmesi gerektiğini, bunun için de sınav sisteminin değiştirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Karakter eğitime yönelik diğer bir çalışma Kıroğlu (2009)'nun yaptığı “*Karakter Eğitimi Yaklaşımına Eleştiriler*” adlı çalışmadır. Araştırmada amaç alanla ilgili eleştirileri ve değişik yöntemleri bir plan dâhilinde ortaya koymaktır. Araştırmacı bunun için doküman inceleme yöntemini kullanmıştır. Eleştiri kategorileri konu ile ilgili kitaplar, makaleler, tezler, sunular, vb. kaynaklar taranarak belirlenmiştir. Eleştiriler temel kavramlardan kullanılan yöntemlere kadar birçok alanı içermektedir. Araştırmacı tüm bu incelemelerin sonucunu şu şekilde özetlemektedir: “Karakter Eğitimi Yaklaşımları’nın en önemli eksikleri, ortaya konan programların işe yarayıp yaramadığı ile ilgili tatmin edici araştırma yapılmamış olması, uygulanan yöntemlerin, hedeflenen dışında sonuçlar doğurması, var olan problemleri ortadan kaldırmak yerine geçici ve uçucu çözümler sunması ve belli bir ideolojiye yaslanarak toplumun genelini kapsamaktan uzak olmasıdır”.

Ekşi (2003) *Temel İnsani Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları*” adlı çalışmada karakter eğitiminin tanımına ve kapsamına, temellerine, karakter eğitimi yaklaşımlarına değinmiştir. Uygulanan bazı örneklerinin etkililiğinden söz eden ve kısmen etrafındaki tartışmalara da değinen araştırmacı ülkemizde bu tecrübeden yararlanılırken nelere dikkat edilmesi gerektiği üzerinde durmaktadır. Araştırmacı, karakter eğitimi programlarını Amerika’da uygulanan programlar ışığında tanıtmıştır. Çalışmada ayrıca konuyla ilgili iki örnek metne yer vermiştir: Thomas Lickona’dan Karakter Eğitimin Temel Prensipleri ve Türkiye’de uygulanan bir karakter eğitimi uygulama örneği.

Ada, Baysal ve Korucu (2005) tarafından yapılan araştırmada, öğretmenlerin olumsuz davranışlara gösterdikleri tepkiler, karakter eğitimi ve yeni ilköğretim programı çerçevesinde ele alınmıştır. İstanbul ilinde 20 ile 40 yaş arasında yer alan, %65’i bayan, %35’i erkek 163 öğretmene araştırmacılar tarafından geliştirilen bir anket formu uygulanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde aritmetik ortalama ve standart sapmadan yararlanılmıştır. Sonuç olarak sınıf öğretmenlerinin sınıf içi olumsuz

davranışlara gösterdikleri tepkilerin düzeyi ortaya konmuştur. Sınıf öğretmenlerinin karakter eğitimi konusunda desteklenmeleri gerektiği ortaya çıkmıştır

Konuyla ilgili bir diğer makale çalışması da Karatay (2011a)'ın “*Karakter Eğitiminde Edebi Eserlerin Kullanımı*” adlı çalışmasıdır. “Eğitim ve karakter” kavramları arasındaki ilişki üzerinde duran araştırmacı karakter eğitiminde okulun, ailenin, sosyal çevrenin önemine de değinmiştir. Edebi eserlerin karakter eğitimindeki işlevinin de geniş bir şekilde ele alındığı çalışmada, karakter eğitiminde kullanılacak edebi eserlerin niteliklerinden, kullanılan yöntemlerden ve edebi metinleri işleme sürecinden bahsedilmiştir. Bu bağlamda edebî eserlere dayalı yapılan karakter eğitiminde kullanılan ahlaki muhakeme yöntemi ve örnek uygulanmasına yer verilmiştir.

Yapılan bütün bu araştırmalar gösterdikleri örnek uygulama ve yöntemlerle, yaptıkları önerilerle bu çalışmaya desen oluşturmak için fikir ve veri sağlamıştır.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Araştırmanın yönteminin anlatıldığı bu bölümde sırasıyla “Araştırma Modeli”, “Evren ve Örneklem”, “Veri Toplama Araçları”, “Verilerin Toplanması”, “Veri Çözümleme Teknikleri” açıklanmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada, çocuk edebiyatı eserlerinin 6. sınıf öğrencilerinin karakter gelişimine etkisini tespit edebilmek için ön test-son test kontrol gruplu deneysel model kullanılmıştır. “Bu modelde yansız atama ile oluşturulmuş iki grup bulunur. Bunlardan biri deney diğeri ise kontrol grubudur” (Karasar, 2005). Araştırma yapılan konuyla ilgili olarak hem deney grubuna hem de kontrol grubuna ön test- son test uygulanır. Ön testin amacı, araştırmayla ilgili olarak yapılacak deneysel çalışmanın öncesinde her iki grubun da seviyelerini tespit etmektir. Son test ise deneysel çalışmanın etkilerini ve sonuçlarını ortaya koymak amacındadır. Modelde ön testin bulunması, deneysel çalışmanın sonuçlarına ulaşmak adına önemlidir. Deneysel çalışmanın sonuçları son test aracılığıyla elde edilir. Deney ve kontrol grubuna ait ön test-son test verileri, deneysel çalışmanın yorumlanmasını; başarıya ulaşp ulaşmadığını tespit edebilmeyi kolaylaştırır.

“Ön test-son test kontrol gruplu desen (ÖSKD), sosyal bilimlerde yaygın kullanılan karışık bir desendir. Katılımcılar, deneysel işlemde önce ve sonra bağımlı değişkenle ilgili olarak ölçülürler. ÖSKD, bir ilişkili desendir. Çünkü aynı kişiler bağımlı değişken üzerinde iki kez ölçülürler. Bununla birlikte, farklı deneklerden oluşan deney ve kontrol

gruplarının ölçümlerinin karşılaştırılması nedeniyle de bu desen aynı zamanda ilişkisizdir. Bundan dolayı ön test-son test kontrol gruplu desen bir karışık desendir” (Büyüköztürk, 2001: 21).

Bu araştırmada da ön test – son test kontrol gruplu modele uygun olarak iki faktör bulunmaktadır. Bunlardan *birincisi*, farklı deneysel işlem koşulları olan ve gruplar arası ölçümleri temel alan deney ve kontrol gruplarını içeren bağımsız değişkendir. Bağımsız değişkende, öğrencilere deney grubunda edebiyat temelli karakter eğitimine yönelik etkinlikler uygulanırken, kontrol grubunda ise normal öğretim sürecine devam edilmiştir. *İkinci faktör* ise ahlaki olgunluk düzeyindeki değişimi betimlemek amacıyla yapılan ve tekrarlı ölçümler içeren ön testten ve son testten oluşan ölçüm değişkenidir. Bu modelin simgesi aşağıdaki şekilde yer almaktadır.

Tablo 1. Araştırma Modelinin Simgesel Görünümü Ön-Son Test Deney-Kontrol Gruplu Desen

Gruplar	Seçme Tipi	ÖN TEST	X	SON TEST
DG	R	O1	Edebiyat Temelli Karakter Eğitimi Çalışmaları	O3
KG	R	O2	----	O4

Yukarıdaki şekilde; DG deney grubunu, KG kontrol grubunu; R, deneklerin gruplara yansız atandığını; O1 ve O3, deney grubunun ön test ve son test ölçümlerini; O2 ve O4, kontrol grubunun ön test ve son test ölçümlerini; X ise deney grubundaki deneklere uygulanan bağımsız değişkeni (deneysel değişkeni) göstermektedir (Büyüköztürk, 2001).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Düzce ili merkezinde bulunan ve eğitim öğretim hizmetleri Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmekte olan Aydınşınar ve Namık Kemal İlköğretim Okullarının 6. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Aydınşınar İlköğretim Okulundan 35(13 erkek, 22 kız) öğrenci deney, Namık Kemal İlköğretim okulundan 35 (21 erkek, 14 kız.) öğrenci kontrol grubu olarak seçilmiştir. Kontrol

grubunun deney grubuna uygulanan programdan etkilenmemesi için kontrol grubu öğrencileri farklı okullardan seçilmiştir. Öğrencilerin bilişsel ve ahlaki gelişimlerinin süreç için uygun olması, özellikle bu yaşlarda şiddet, saygısızlık, yalan, aldatma gibi olumsuz karakter davranışlarının yaygın olması, çocukların ergenliğe henüz girdikleri bu dönemde yeni kimlik arayışına girmeleri araştırmanın 6. sınıf öğrencileriyle yürütülmesinde etkili olmuştur. Araştırmanın çalışma grubu olasılığa dayanmayan amaçlı örneklem yöntemlerinden “benzeşik örnekleme” yöntemi ile belirlenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 109). Bu örnekleme yönteminin amacı grupları meydana getiren öğrencilerin birbirine benzeyen bir örneklem oluşturarak belirgin özelliklere sahip bir alt grubu tanımlamaktır (Balcı, 2007: 90). Araştırmanın hedef kitlesinde yer alan sınıflardaki kaynaştırma öğrencileri, öğrenme güçlükleri nedeniyle uygulamanın dışında tutulmuştur. Örneklem grubunda toplam erkek öğrenci sayısı 34; kız öğrenci sayısı 36’dır. Örneklem alınan bu öğrencilerin sınıf düzeyinde cinsiyetlerine göre dağılımı frekans ve yüzde dağılımları; genel toplam içindeki cinsiyet, frekans ve yüzdeleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 2. Deney ve Kontrol Grubu Cinsiyet ve Sınıflara Göre Öğrenci Dağılımı

		Cinsiyet		Toplam
		Erkek	Kız	
Deney grubu	n	13	22	35
	% Grup içi sayı	37,1%	62,9%	100,0%
	% Grup içi cinsiyet	38,2%	61,1%	50,0%
Kontrol grubu	n	21	14	35
	% Grup içi sayı	60,0%	40,0%	100,0%
	% Grup içi cinsiyet	61,8%	38,9%	50,0%
Toplam	N	34	36	70
	% Gruplar arası sayı	48,6%	51,4%	100,0%
	% Gruplar arası cinsiyet	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo incelendiğinde deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin %48,6’sının erkek; %51,4’ünün kız olduğu görülmektedir.

3.3. Deney ve Kontrol Gruplarının Belirlenmesi

Bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişkeni nasıl etkilediğini tespit etmek için bir deney ve bir kontrol grubu belirlenmiştir. Kontrol grubunun deney grubuna uygulanan

programdan etkilenmemesi için kontrol grubu öğrencileri farklı okullardan seçilmiştir. Öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyleri “Ahlaki Olgunluk Ölçeği” kullanılarak araştırmacı tarafından değerlendirilmiştir. Bu problemin çözümlenmesinde, deney ve kontrol grubu ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinden ön testte *ahlaki olgunluk ölçeği* puanlarının aritmetik ortalamalarından yararlanılmıştır. Deney grubu ile kontrol grubu öğrencilerinin ahlaki gelişim düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını test etmek için “ilişkisiz ölçümler t-testi” kullanılmıştır. Bununla ilgili veriler Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Deney ve Kontrol Gruplarının “Ahlaki gelişim düzeyleri” Ön Test Puanlarına Ait İlişkisiz Ölçümler t Testi Sonuçları.

Grup	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
1. Deney ön test	35	3.42	.30	68	.789	.433
2. Kontrol ön test	35	3.36	.29			

* $p < 0.05$ anlamlı

Tablo 3’te deney ve kontrol gruplarının uygulama öncesinde ahlaki gelişim düzeyleri aritmetik ortalamaları yer almaktadır. *Edebiyat Temelli Karakter Eğitimi* uygulamaları öncesinde öğrencilerin ahlaki gelişim düzeylerine ilişkin toplam puan ortalamaları deney grubu için (3.42); kontrol grubu için de (3.36) olduğu belirlenmiştir. Hem deney hem de kontrol grubu arasında ahlaki gelişim bakımından anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek için öğrencilerin ahlaki gelişim ölçeğine verdikleri puan ortalamaları ilişkisiz ölçümler t-testi ile sınanmış ve gruplar arasında ahlaki gelişim bakımından [$t_{(68)} = .789, p < .433$] anlamlı bir farkın olmadığı belirlenmiştir. Bu durum deney ile kontrol gruplarının ahlaki gelişim bakımından *Edebiyat Temelli Karakter Eğitimi* öncesinde benzer gelişim özellikleri gösterdiği şeklinde yorumlanabilir. İlköğretim öğrencilerine karakter eğitimi verilmesine yönelik olarak Dilmaç (1999: 63)’ in yaptığı araştırmada da uygulamaya alınan deney ve kontrol grubunun birbirine denk gruplar olduğu tespit edilmiştir. Ön teste konuyla ilgili öğrencilerin belli düzeyde olan bu tutumları uygulama çalışmalarının ne derece etkili olacağını bize daha açık göstermesi bakımından önemlidir.

3.4. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmadaki varsayımlardan birisi, *Edebiyat Temelli Karakter Eğitimi* uygulamalarının öğrencilerin ahlaki gelişim düzeylerine etki edeceği düşüncesidir. Bunun için öncelikle alanla ilgili çeşitli yerli ve yabancı kaynaklar taranmıştır. Böylece edebiyat temelli karakter eğitimiyle ilgili çalışmalar tespit edilmeye çalışılmıştır.

İncelenen çalışmalarda görülmüştür ki yurt dışında edebiyat temelli karakter eğitimi için birbirine benzeyen programlar geliştirilirken; ülkemizde özel olarak edebiyat temelli karakter eğitimi ile ilgili çok sınırlı sayıda çalışma yapılmıştır. Bunlardan biri Dilmaç'ın “İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Sınanması” isimli çalışmasıdır. Bu çalışmada kullanılan ve Kulaksızoğlu ile birlikte araştırmacı tarafından hazırlanan “Ahlaki Olgunluk Ölçeği” çalışmamızda da veri toplamak amacıyla kullanılmıştır.

3.4.1. Ahlaki olgunluk ölçeği

“Ahlaki Olgunluk Ölçeği”, farklı tutumlara sahip çocuklara göre ahlaki olgunluk düzeylerini tespit edebilmek için 66 maddeden (Bu 66 maddenin 35'i olumlu, 31'i olumsuz ifadeden oluşmaktadır.) oluşan likert tipi bir ölçektir. Bu duruma ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

Olumlu Maddeler	Olumsuz Maddeler
M1: Canlıların nasıl meydana geldiğini merak ederim.	M2: Yapmam gereken bir işi başkalarına yaptırmam hoşuma gider.
M3: Dünyaya gelen tüm canlıların yaşamlarının bir anlamı vardır.	M4: Öfkeli olduğumda karşıdaki arkadaşlarımı incitirim.
M5: Görevlerimi yerine getiririm.	M7: Doğruları söylemekten çekinirim.
M6: Doğadaki olayların nasıl meydana geldiğini merak ederim.	M9: Başkalarının mutlu olması için caba göstermem.
M8: Arkadaşımı mutlu görmek beni mutlu eder.	M11: Sahip olduklarımla yetinmem.
M10: Nasıl bir insan olduğum hakkında düşünürüm.	M13: Tartıştığım arkadaşlarımı bağışlamam.
M12: Hayatta olmak bana mutluluk verir.	M15: Kendime karşı saygım yok.
M14: Arkadaşlarımın sırlarını başkalarına anlatmam.	M17: Başkalarıyla kavga etmekten hoşlanırım.
M16: Gereksiz akan muslukları kapatırım.	M19: Bana yapılan iyilikleri önemsemem.
M18: Sahip olduklarımla yetinebilirim.	M21: Zamanımı bos geçiririm.
M20: Kurallar bizim mutlu olmamız için konulmuştur.	M23: Görevlerimi yapmam.
M22: Yaptığım hata karşısında özür dilerim.	M25: Temizliğe önem vermem.
M24: İnsanlara karşı sevecenim.	M27: İnsanlara karşı sevgi göstermem.
M26: Yaşamaktan mutluluk duyuyorum.	M29: Sağlığım benim için önemli değildir.
M28: Yaptığım bir işi yarım bırakmam.	M31: Yaşamaktan zevk almıyorum.

M30: Başkalarına hizmet etmekten hoşlanırım.	M33: Başkalarının haklarına saygı duymam.
M32: Bütün varlıklara karşı ilgiliyim.	M35: Saygı değer bir insan değilim.
M34: Elimdekileri başkaları ile paylaşabilirim.	M37: Doğadan zevk almıyorum.
M36: Herkese karşı sevgi gösterebilirim.	M39: Huzurlu bir şekilde uyuyamam.
M38: Yardıma muhtaçlara acıyorum.	M41: Yasamaktan mutlu olmuyorum.
M40: Arkadaşlık ilişkilerine önem veririm.	M43: Olayların sebeplerini araştırmam.
M42: Benden küçüklere sevgi gösteririm.	M44: Dünyadaki yasama karşı ilgi duymuyorum.
M45: Temiz olmak benim için önemlidir.	M46: Kimseye yardım etmem.
M47: Bu ülkenin vatandaşı olmaktan mutluyum.	M48: İnsanlar eşit değildir.
M49: Bir istediğimin gerçekleşmesi için bekleyebilirim.	M50: Doğadaki yaşam dengesini anlayamıyorum.
M51: Sahip olduklarımla yetinebilirim.	M52: Niçin var olduğumuzu öğrenmeye çalışmam.
M53: Yardıma ihtiyacı olanlara yardım ederim.	M54: Doğruyu söylemem.
M55: Doğayı seviyorum.	M56: Yardıma muhtaç olan insanları umursamam.
M57: Olaylara iyi gözle bakmaya çalışıyorum.	M58: Arkadaşlık ilişkilerime önem vermem.
M59: Başkalarıyla kavga etmekten hoşlanmam.	M60: Elimdekileri başkaları ile paylaşmam.
M61: Bana yapılan kötülükleri affederim.	M62: Yaptığım işlerden çabuk vazgeçerim.
M63: Benim için sağlıklı yaşamak önemlidir.	
M64: Yasamaktan dolayı sevinçliyim.	
M65: Başkaları ile bir arada olmaktan hoşlanırım.	
M66: Başkalarının haklarına saygı duyarım.	

Ahlaki olgunluk ölçeğinin uygulanması

Okutulacak edebi eserlerin ve deney-kontrol gruplarının belirlenmesi aşamalarından sonra deneysel uygulama çalışmaları yürütülmeye başlanmıştır. Programın ilk haftasında öğrencilere ön-test uygulanmış ve yapılan bu çalışma ile grupların ahlaki olgunluk düzeyleri belirlenmiştir. Ardından on iki hafta süren “Edebiyat Temelli Karakter Eğitimi” uygulamalarına başlanmıştır. Süreç sonunda “Ahlaki Olgunluk Ölçeği” tekrar öğrencilere uygulanmıştır.

Ahlaki olgunluk ölçeğinin değerlendirilmesi

Bu ölçekte, çocukların ahlaki tutumlarını tespit edebilmek adına dört farklı tutum cümlesi kullanılmıştır. Bu tutum cümleleri şunlardır: “Her Zaman Doğru.”, “Ara Sıra Doğru.”, “Nadiren Doğru.”, “Hiçbir Zaman Doğru Değil.” Maddeler en olumludan en olumsuz doğru sıralanmıştır. Her bir maddeden alınacak en düşük puan 1, en yüksek puan 4’tür. Buna göre “Her Zaman Doğru.” tutumu 4 puanla, “Ara Sıra Doğru.” tutumu 3 puanla, “Nadiren Doğru.” tutumu 2 puanla, “Hiçbir Zaman Doğru Değil.” tutumu 1 puanla değerlendirilmiştir. Olumsuz ifadeler belirtilen bu puanlama sisteminin tersi bir şekilde puanlanmıştır. “Her Zaman Doğru.” tutumu 1 puanla, “Ara Sıra Doğru.” tutumu 2 puanla, “Nadiren Doğru.” tutumu 3 puanla, “Hiçbir Zaman Doğru

Değil.” tutumu 4 puanla değerlendirilmiştir.

Ahlaki olgunluk ölçeğinin güvenilirlik çalışması

Araştırmada öğrencilerin ahlaki gelişimlerini izlemek için kullanılan “Ahlaki Gelişim Ölçeği”nin güvenilirliğini test etmek için ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulamada ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik kat sayısının .91 gibi yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.

3.5. Araştırmada Kullanılan Edebi Eserler

Araştırmada kullanılan edebi eserlerin seçiminden önce çocuk edebiyatı alan yazını incelenerek çocuk kitaplarının taşıması gereken nitelikler belirlenmiştir. Bu bağlamda ilk olarak eserlerin dili ve anlatımı üzerinde durulmuştur. Çünkü “çocuk edebiyatında çocuğa göreliğin ölçüsünü dil ve anlatım belirler” (Şirin, 1994: 11). Çocuğa görelikten kasıt anlatımın basit, sıradan ve çocukça olması demek değildir. Bu açıdan seçilen kitapların çocuğa uygun olmasına ancak çocukça olmamasına, çocuğun kültür gelişimine, düş gelişimine, okuma alışkanlığı kazanmasına katkıda bulunacak nitelikleri içermesine dikkat edilmiştir (Dilidüzgün, 2003a: 18).

Kitap seçiminde üzerinde durulan diğer bir nokta belirlenen değerlere kitaplarda yer verilmesidir. Çünkü “özellikle konu seçiminde çocukların evrensel nitelik taşıyan ruhsal özellikleri yanında onların dünyasına ayrı bir renk ve kişilik kazandıran ulusal kültür değerlerinin, içinde yaşadıkları toplumun benimsediği ahlak kurallarının, gelenek ve göreneklerin de göz önünde tutulması gerekir” (Oğuzkan, 2010:375-376). Ancak yazarların bu konuları ele alırken dikkat etmeleri gereken önemli bir nokta vardır. Kitapta mesaj vereceğim derken hikâyeyi ve kahramanları ihmal etmemelidirler. Aksi takdirde kitaplar öğüt vermekten öteye geçemezler. Bu tür kitapları okuyan çocuklar da kitaplardan uzaklaşır. Bu nedenle seçilen kitapların yapay bir öğreticilikten uzak olmasına özen gösterilmiştir. Çünkü “kitaplarla çocuklara neler yapması ve yapmamasının söylenmesinden çok neler yapması ve yapmaması düşündürülmelidir.

Çocuklar davranışlarının olası sonuçları üzerinde düşünce üretmeye özendirilmeli; davranış ve eylemlerinin başkaları üzerinde yaratacağı duygusal sonuçlar, çocukların duyarlılığı işletilerek kendilerine buldurulmalıdır” (Sever, 2008: 22).

Bu özellikleri içeren, düzeye uygun çocuk edebiyatı kitapları belirlemek için ilk olarak Türkçe öğretmenleri ile görüşmeler yapılarak ilköğretim 6-8. sınıf öğrencilerinin en çok ilgilendikleri, okudukları kitaplar belirlenmiştir. Ayrıca Dilidüzgün (2003a-b)’ün “Çağdaş Çocuk Yazını” ve “İletişim Odaklı Türkçe Derslerinde Çocuk Kitapları”; Arıcı (2008)’nın “Okuma Eğitimi”; Şimşek (2002)’in “Çocuk Edebiyatı” ve Sever (2008)’in “Çocuk ve Edebiyat” kitapları incelenmiş, bu eserlerde önerilen çocuk kitapları dikkate alınmıştır.

Karakter eğitiminde kullanılacak eserler, yaş düzeyi olarak bazen çocuğun seviyesinin altında olabilir. Çünkü burada birincil amaç yapılan karakter/olay tartışmalarıdır. Sınıflardaki ayrışık yapıya bağlı olarak araştırmada kullanılacak eserlerin farklı yaş düzeyleri ve okuma ilgilerine hitap edebilecek eserler olmasına dikkat edilmiştir. Sonuç olarak bütün bu değerlendirmeler göz önünde bulundurularak ilk başta 50 çocuk edebiyatı eseri okunup hem edebi yönden hem de değerler yönünden incelenmiştir (bk.EK 4).

3.6. Değerler Ölçeği

Araştırmada kullanılan çocuk edebiyatı eserlerinin seçimindeki ikinci aşamada edebiyat temelli karakter eğitimiyle ilgili alan yazın incelenmiş ve karakter eğitiminde kullanılacak edebi eserlerde bulunması gereken nitelikler ve değerler üzerinde durulmuştur. Bu konuda “Edebiyat Temelli Karakter Eğitimi” başlığı altında belirtildiği gibi O’Sullivan (2002; aktaran: O’Sullivan, 2004: 641), Karatay (2007a-b ve 2011a-d)’ın ve Heartwood Institute (2010)’nün çalışmalarından yararlanılmıştır. Ayrıca, Sosyal Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi, Düşünme Eğitimi dersleri öğretim programlarında öğrencilere kazandırılması amaçlanan değerlerin listesi oluşturulmuştur.

Araştırmada kullanılacak eserleri bu bakımdan seçmek için 11 ana tema altında 61 değeri içeren bir *kontrol listesi* oluşturulmuştur. Kitaplarda bu değerlerle ilgili geçen sözcük, cümle ve bağlam hangi değer teması ile ilişkiyse onun altına kodlanmıştır. Örneğin sevgi teması ile ilgili metinlerde geçen *aile birliği, vatanseverlik, dostluk, arkadaşlık, misafirperverlik, insan severlik, merhamet/şefkat* gibi değerlerin geçtiği bağlamlar kontrol listesinde sevgi temasına, kaç defa tekrar ediyorsa sayfa numaraları ile kodlanmıştır. Kontrol listelerinde yer alan değer temaları ile ilişkili alt değerlerin geçtiği sözcük, cümle veya bağlamların toplamından elde edilen sayı, kullanılacak eserler için belirleyici olmuştur. Değer çeşitliliği ve edebiyat temelli karakter eğitimi uygulamaları da dikkate alınarak incelenen 50 eser içinden aşağıda belirtilen 12 eserin uygulamalarda kullanılmasına karar verilmiştir.

1- Dört Kardeşler	Gülten Dayıoğlu
2- Ayşe' nin Günleri	Gülsüm Cengiz
3- Tülüş	Ayla Çınaroğlu
4- Ejderha Kanadı	Renate Welsh
5- Benim Kırmızı Pabuçlarım	Nehir Tınaz
6- Balık	Laura S. Matthews
7- Sokakta Tek Başına	Ayhan Bozfırat
8- Lastik Top	Dinçer Sezgin
9- Kuş Kulesi	Ferda İzbudak Akıncı
10- Takma Adı Gagalı	Ayfer Gürdal Ünal
11- Gümüş Kanat	Cahit Uçuk
12- Martılar Adası	Zeyyat Selimoğlu

Araştırmanın örnekleme alınan bu eserlerin her biri, iki farklı okuyucuya okutulmuştur. Okuma öncesinde okuyuculara metinleri nasıl okuyacakları ve verileri kontrol listelerine nasıl işleyecekleri ile ilgili açıklamalarda bulunulmuştur. Metinlerin titizlikle okunması ve kodlanması için her metin için farklı bir kontrol listesi kullanılmıştır. Güvenilir veriler elde etmek için, okuma sürecinde metinlerde geçen değerlerin, hangi değer temasının altına kodlanacağı konusunda, okurların kararsız kaldığı yerlerde, okur ve araştırmacı arasında görüş alışverişinde bulunulmuştur (Karatay,

2011d).

Eserler belirlendikten sonra tekrar ayrıntılı bir şekilde okunarak içerisinde yer alan değerlere yönelik etkinlikler hazırlanmıştır. Değerlerin öğrenciler tarafından içselleştirilmesi ve davranış haline dönüştürülmesi için etkinlikler hazırlanırken aktif öğrenme modeline uygun tekniklerin kullanılmasına dikkat edilmiştir. “*Aktif öğrenme, öğrenenin öğrenme sürecinin sorumluluğunu taşıdığı, öğrenen öğrenme sürecinin çeşitli yönleri ile ilgili karar alma ve öz düzenleme yapma fırsatlarının verildiği ve karmaşık öğretimsel işlerle öğrenenin öğrenme sırasında zihinsel yeteneklerini kullanmaya zorlandığı bir öğrenme sürecidir*” (Açıkgöz,2009: 17). Aktif öğrenme sürecinde çocuk kararlarını kendi alır. Böylelikle çocuklar değerleri herhangi bir zorlama olmadan özgürce seçme fırsatı bulurlar. Seçimlerini kendileri yapan çocuklar ise uygulama noktasında daha istekli davranırlar.

3.7. Değerler ve Kazanımlar

Kitapta geçen değerler kodlanırken her bir değere yönelik belirlenen kazanımlar dikkate alınmıştır.

DEĞER TEMALARI		KAZANIMLAR
1. SEVGİ	Aile Birliği	Aile birliğinin bozulmaması için üzerine düşen görevi yerine getirir. Ailesini huzursuz edecek tutum ve davranışlardan kaçınır. Ailesinin mutluluğunu paylaşmak, artırmak için çaba gösterir.
	Vatanseverlik	Ülkesini sever onun için fedakârlık yapmaktan kaçınmaz. Ülkesinin menfaatlerini kendi menfaatlerinin üstünde tutar. Bu ülkenin vatandaşı olmaktan mutluluk duyar.
	Dostluk/Arkadaşlık	Arkadaşlık ilişkilerine önem verir. Arkadaşının başarısından mutlu olur. İyi veya kötü günlerde yakın çevresindekilerin sevinç veya üzüntülerini paylaşır.
	Misafirperverlik	Evine gelen misafirleri güler yüzle karşılar.
	İnsan severlik	İnsanlara karşı sevecendir. İnsanlara sevgisini göstermekten çekinmez.
	Hayvan severlik	Çevresindeki canlılara ilgi ve sevgi gösterir.
	Merhamet/Şefkat	Yaşlılarla ilgilenir, onlara zaman ayırır, onları ziyaret ederek sevgisini gösterir. İnsanlara şefkatle yaklaşır. Yardıma muhtaç insanlara şefkat gösterir.
	Fedakarlık	Gerektiğinde kendi hakkından feragat ederek arkadaş(lar)ı için fedakârlıkta bulunur.

2. SAYGI	Hoşgörü	Farklı kültür, dil ve dinden olan insanlara saygı duyar. Farklı düşüncelere ve fikirlere saygı duyar. Farklı kültür, dil ve dinden insanlarla birlikte sorunsuz yaşanabileceğine inanır.
	Onur/Şeref	Haksızca edinilen bir eşyayı veya başarıyı haklı kazanca veya yenilgiye tercih eder. Başkalarına ait herhangi bir şeyi izinsiz almaz, kullanmaz.
	Vakar/Ciddiyet	Başarılı olması durumunda şımarık davranışlarda bulunmaz. Görev ve sorumluluklarının bilincinde davranışlar sergiler.
	Görgü/Terbiye	Ebeveynlerine, öğretmenlerine ve yaşlılara saygı duyar. İnsanlarla kurduğu ilişkilerde ölçülü davranır, kişi haklarına saygı gösterir.
	Kibarlık/Nezaket	Sözleriyle ve davranışlarıyla karşısındakini incitmemeye özen gösterir.
	Alçak gönüllü olma/Tevazu	Yaptığı bir hatadan ötürü başkalarından özür dilemeyi bilir. İnsanların kusurlarını, hatalarını yüzlerine vurmaz. Kendi başarılarıyla övünmez, mütevazı olmayı bilir.
	Barış	Kin ve nefretin barış içinde yaşamayı olumsuz etkilediğini bilir.
	Bağışlamak	Tartıştığı, haksızlık gördüğü arkadaşlarını bağışlar, kin gütmmez.
	Minnettarlık	Kendisine yapılan iyiliği takdir eder. Yaptığı iyilikleri başa kakmaz. Minnettarlığını her zaman uygun şekilde ifade eder.
	Değer bilme/Değer verme	Başkalarının başarılarını, çalışmalarını takdir etmeyi bilir.
3. DÜRÜSTLÜK	Güven/Güvenilir Olma	Verdiği sözü yerine getirir. İnsanlarda güven uyandıracak doğru eylemlerde bulunur. Tutum ve davranışlarında doğruluktan ayrılmaz. Kendisine emanet edilen şeyleri özenle saklar, korur.
	Sadakat/Bağlılık	Büyüklerine ve arkadaşlarına karşı sevgiyle bağlılığını gösterir. Milli ve evrensel değerleri yaşamaya ve yaşatmaya çalışır.
	Adil olma/Hak Bilinci	Başkalarının haklarını korur ve onlara saygı duyar. Başkalarına ve kendisine yapılan haksızlıklar karşısında sessiz kalmaz. Olayları değerlendirirken tarafsız davranır.
	Açık Sözlülük	Yalan söylemez. İnsanlarla ilgili düşüncelerini kimseden çekinmeden olduğu gibi söyler.
	Samimiyet/İçtenlik	Arkadaşlarıyla ilişkilerinde açık olmaya, içten davranmaya önem verir.
	Sır Tutma	Arkadaşlarının sırlarını başkalarına açıklamaz.
	İffet/Namus	Davranışlarında toplumsal kurallara ve ahlaki değerlere bağlıdır.
4. SORUMLULUK	Sosyal kurallara uyma	Toplumsal kurallara uyar, saygı gösterir.
	Vatandaşlık/ Yurttaşlık bilinci	Kuralların toplumsal hayatı kolaylaştırmak, düzenlemek için konulduğunu bilir.
	Çalışkanlık/ Çalışma	Başarıya ulaşmak için çalışmanın gerekliliğine inanır. Boş zamanlarını iyi bir şekilde değerlendirir.
	Disiplinli olma/Düzenli olma	Kendisine verilen görevleri zamanında ve doğru bir şekilde yapmaya özen gösterir. Kendisine verilen görevi eksiksiz yerine getirmeye çalışır. Kendi görevlerini başkalarına yaptırmaktan kaçınır. Ödünç aldığı şeyleri zamanında iade eder.
	Tedbirli olma	Yapacağı eylemlerin doğruluğunu veya yanlışlığını sorgular. Karar vermeden önce olay ve durumları inceler. Arkadaş edinmede, seçiminde olumlu karakter özelliklerine dikkat eder.
	Tasarruf/ tutumlu olma	Gereksiz ve aşırı harcamalardan kaçınır. Elindeki parayı öncelikli temel ihtiyaçları için kullanır.

	Danışma/İstişare	Karşılaştığı sorunları çözemediği durumlarda ilgili yerlere ve büyüklerine danışır.
5. YARDIMSEVERLİK	İyilik severlik	Başarılı olduğu derslerde, alanlarda arkadaşlarına yardımcı olur. Yardıma ihtiyacı olan insanlara yardım etmekten mutluluk duyar. Karşılık beklemeden ve kendi isteğiyle herkese yardım eder. Engelli bireylere günlük yaşam içinde yardımcı olur.
	Cömertlik	Eşyalarını arkadaşlarıyla paylaşır.
	Hayırseverlik	İmkânları ölçüsünde başkaları için maddi fedakarlıkta bulunur.
	Diğergamlık	Başkalarının yararı için kendi çıkarlarından vazgeçebilir.
	Dayanışma	Birlikte sorunların üstesinden daha kolay gelinebileceğini kavrar.
6. DUYARLILIK	Anlayışlı olma	Başkalarının duygularını anlamak için çaba gösterir.
	Empati/duygudaşlık	Kendisine yapılmasını istemediği bir şeyi başkasına yapmaz.
	Esneklik	İnsanların sevinç ve üzüntülerine karşı uygun davranışlar sergiler. Farklı kültürlere ve insanlara karşı duyarlıdır.
	Estetik	Çevresindeki tabiat güzelliklerini fark eder. İnsan eliyle yapılmış eserleri inceler, değerlendirir. Güzel davranışları, benimser, takdir, eder; olumsuz davranışlardan kaçınır.
7. MUTLULUK	Umut	Her zaman her şeyin yolunda gitmeyeceğini kabul eder. Umut etmenin insanı sorunlar karşısında, zor zamanlarda güçlü kılacağını bilir.
	Kanaatkârlık/elindekilerle yetinme	Elindekilerle yetinmeyi bilir, fazlası için makul olmayı öğrenir. Sahip olamayacağı bir şeylerde kendini yıpratmak kadar ısrarlı davranmaz. Sahip olduklarıyla yetinmenin kendisini mutlu edeceğini kavrar. Mutlu olmak için sadece maddi koşulların yeterli olmadığını bilir.
	İyimser olma	Olayları değerlendirirken iyi, güzel ve olumlu taraflarını görmeye çalışır.
	Nükteli/esprili olma	Olay, durum ve sorunları bazen esprili, nükteli bir şekilde dillendirir.
8. SABIR	Sebat/Kararlı olma	Başarı için kararlı ve mücadeleci olmanın gerekli olduğunu bilir. Bir isteğinin gerçekleşmesi için beklemeyi, zamana bırakmayı bilir. Başarısızlıklar karşısında amacından vazgeçmek yerine tekrar girişimde bulunur.
	Özdenetim/Oto kontrol	İnsanlarla iyi geçinmek için ilişkilerinde sabırlı davranmak gerektiğini bilir. Olumsuzluklar karşısında öfkesini kontrol etmeyi bilir. Kontrolsüz öfkeli davranışların kendisine ve çevresindekilere zarar vereceğini bilir. Karşısındakini tam olarak anlamak için sabırlı davranır, hemen karar vermez, yargılamaz.
	Soğukkanlı olma	Beklenmedik bir olay, durum ve sorunlar karşısında metin olmayı, soğukkanlı davranmayı bilir.
	Tutarlı olma	Söz ve davranışları arasında bir uyum, tutarlılık vardır.
	Girişimcilik	Yeni şeyler öğrenme, keşfetme ve deneme girişiminde bulunur.
9. CESARET	Yeni düşüncelere açık olma	Farklı düşüncelere, olağanın dışında önerilen tekliflere ve yeniliklere açık olur.
	Yaratıcılık/mucitlik	Sorunların farklı çözümleri olabileceğini düşünür. Başkalarından farklı görüşler ileri sürer ve ürünler ortaya çıkarır.
	Özgürlük	Doğru olduğuna inandığı fikirleri kimseden çekinmeden söyler. Doğru olduğuna inandığı fikirleri gerektiğinde savunur. Düşüncelerini uygun ortamlarda başkalarıyla paylaşma medeni cesaretini gösterir.

	Bağımsızlık	Olay, durum ve sorunların çözümü için kendi kendine kararlar alıp uygulayabilir.
10. TEMİZLİK	Sağlıklı olma	Sağlığına zarar verecek yiyecek ve içeceklerden uzak durur. Sağlıklı bir yaşam için nasıl besleneceğini bilir. Bağımlılık yaratan zararlı alışkanlıklardan kaçınır.
	Kişisel bakım	Kişisel temizliğine ve düzenli olmaya özen gösterir.
	Çevreyi temiz tutma	Çevre kirliliğinin tüm canlıları olumsuz etkilediğini bilir. Doğaya zararlı, insan sağlığını tehdit eden atıklar konusunda bilinçlidir. Doğanın dengesinin bozulmaması için mücadele eder. Atıkları uygun çöp kutusuna atar.
11. İLERİ GÖRÜŞLÜLÜK	İdealistlik/Ülkü	Geleceğe dair planlar yapar. Gelecekte sorun olabilecek durumlar için hazırlık yapar. Geleceğe dair yeni ve farklı düşünce ve tasarılar dikkatini çeker.
	Merak	Merak ettiği konuları öğrenmek için araştırma yapar. Doğa olaylarının nasıl oluştuğunu merak eder. Öğrenmenin merakla başladığını bilir.
	Bilimsellik/Mantıklı olma	Gelişim ve değişimlere kendini hazırlar, uyum sağlamak için yeniler.
	Diplomasi/İletişimde Ustalık	Sorunlarını karşılıklı konuşarak çözmeye çalışır. İnsanlar arası iletişimde başarılı olmanın yollarını öğrenir.

3.8. Edebi Eserlerde Geçen Değer Tabloları

[illegible]

S. NU.	DEĞER TEMALARI	ÖYKÜ ADI: SOKAKTA TEK BAŞINA									
		TEKRAR SAYISI (Değerlerin geçtiği bağlamın sayfa numarası)									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	SEVGİ										
1.1	Aile Birliği	12	47								
1.2	Vatanseverlik	78-79	112-113								
1.3	Dostluk/Arkadaşlık	34	132	133	156	176					
1.4	Misafirperverlik	18	79	82							
1.5	İnsan severlik	122	146	174							
1.6	Hayvan severlik	163									
1.7	Merhamet/Şefkat	15	17	21	38	66	75	120	173	179	
1.8	Fedakârlık	12	35	37	113						
2	SAYGI										
2.1	Hoşgörü	34	116	161	174						
2.2	Onur/Şeref	19	55	56							
2.3	Vakar/Ciddiyet										
2.4	Görgü/Terbiye	78	82	85	91	149	166	167			
2.5	Kibarlık/Nezaket	166									
2.6	Alçak gönüllü olma/Tevazu	171									
2.7	Barış	172									
2.8	Bağışlamak	28	30	61							
2.9	Minnettarlık	105	166								
2.10	Değer bilme/ Değer verme										
3	DÜRÜSTLÜK										
3.1	Güven / Güvenilir olma	49	95	114	147	177					
3.2	Sadakat/Bağlılık	124									
3.3	Adil olma / Hak bilici	158									
3.4	Açık sözlülük	83	137								
3.5	Samimiyet/içtenlik										
3.6	Sır tutma										
3.7	İffet / Namus										
4	SORUMLULUK										
4.1	Sosyal kurallara uyma										
4.2	Vatandaşlık / Yurttaşlık bilinci										
4.3	Çalışkanlık / Çalışma	12	15	19	40	44	135	147	149	156	162-163
4.4	Disiplinli olma/Düzenli olma	164									
4.5	Tedbirli olma	32									
4.6	Tasarruf / Tutumlu olma	28	77	105							
4.7	Danışma/İstişare	64	152								
5	YARDIMSEVERLİK										
5.1	İyilikseverlik	18	50	92							
5.2	Cömertlik	77	166	171							
5.3	Hayırseverlik										
5.4	Diğergamlık										
5.5	Dayanışma	48	57	75							
6	DUYARLILIK										
6.1	Anlayışlı olma	16	23	59	90	91					
6.2	Empati / Duygudaşlık	145									
6.3	Esneklik	24	29								
6.4	Estetik										
7	MUTLULUK										
7.1	Umut	29	95	178							
7.2	Kanaatkârlık / Elindekilerle yetinme	19	29								
7.3	İyimser olma										
7.4	Nükteli / espirili olma										
8	SABIR										
8.1	Sebat / Kararlı olma	121	160								
8.2	Özdenetim / Otokontrol	21	30	38	54						

S.NU.	DEĞER TEMALARI	ÖYKÜ ADI: TAKMA ADI GAGALI									
		TEKRAR SAYISI(Değerlerin geçtiği bağlamın sayfa numarası)									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	SEVGİ										
1.1	Aile Birliği										
1.2	Vatanseverlik										
1.3	Dostluk/Arkadaşlık	10	30	43	44	47	48	53	65	83	100, 102, 104
1.4	Misafirperverlik	2	3	8	74						
1.5	İnsan severlik	65									
1.6	Hayvan severlik										
1.7	Merhamet/Şefkat										
1.8	Fedakârlık										
2	SAYGI										
2.1	Hoşgörü	25									
2.2	Onur/Şeref	84	88	90							
2.3	Vakar/Ciddiyet										
2.4	Görgü/Terbiye	5	7	29	92						
2.5	Kibarlık/Nezaket	42	94								
2.6	Alçak gönüllü olma/Tevazu										
2.7	Barış	67									
2.8	Bağışlamak										
2.9	Minnettarlık	8	12	74							
2.10	Değer bilme/ Değer verme	33	100								
3	DÜRÜSTLÜK										
3.1	Güven / Güvenilir olma	61	91								
3.2	Sadakat/Bağlılık	11									
3.3	Adil olma / Hak bilici										
3.4	Açık sözlülük	89									
3.5	Samimiyet/içtenlik	10	48								
3.6	Sır tutma	17	48	94	104						
3.7	İffet / Namus										
4	SORUMLULUK										
4.1	Sosyal kurallara uyma										
4.2	Vatandaşlık / Yurttaşlık bilinci										
4.3	Çalışkanlık / Çalışma	64									
4.4	Disiplinli olma/Düzenli olma	17	76								
4.5	Tedbirli olma										
4.6	Tasarruf / Tutumlu olma										
4.7	Danışma/İstişare	28	91	99							
5	YARDIMSEVERLİK										
5.1	İyilikseverlik	54	62								
5.2	Cömertlik										
5.3	Hayırseverlik										
5.4	Diğergamlık										
5.5	Dayanışma	46									
6	DUYARLILIK										
6.1	Anlayışlı olma	5									
6.2	Empati / Duygudaşlık	63	65	83	90						
6.3	Esneklik	43	65								
6.4	Estetik										
7	MUTLULUK										
7.1	Umut	97									
7.2	Kanaatkârlık / Elindekilerle yetinme										
7.3	İyimser olma										
7.4	Nükteli / espirili olma	85	86	104							
8	SABIR										
8.1	Sebat / Kararlı olma	43	101	105							
8.2	Özdenetim / Otokontrol	66	101								

[illegible]

[illegible]

9	CESARET										
9.1	Girişimcilik	52	110								
9.2	Yeni düşüncelere açık olma										
9.3	Yaratıcılık / Mucitlik										
9.4	Özgürlük										
9.5	Bağımsızlık										
10	TEMİZLİK										
10.1	Sağlıklı olma										
10.2	Kişisel bakım										
10.3	Çevreyi temiz tutma	37	381 (3)	119							
11	İLERİ GÖRÜŞLÜLÜK										
11.1	İdealistlik / Ülkü										
11.2	Merak										
11.3	Bilimsellik / Mantıklı olma	33	35								
11.4	Diplomasi / İletişim kurma / iletişimde ustalık										

3.9. Verilerin Toplanması

Veriler, Düzce Aydınınar İlköğretim Okulunda örnekleme giren öğrencilere, yerinde ve araştırmacı tarafından uygulanarak elde edilmiştir. Uygulama öncesinde araştırmaya katılan okulların idarecileriyle yapılacak çalışmayla ilgili görüşülmüş deney grubu öğrencilerinin dersine giren öğretmenlerle bilgilendirici toplantı yapılmıştır. Ayrıca araştırmanın amacı; nedeni, nasıl ve ne kadar sürede yapılacağı konusunda öğrencilere bilgi verilmiştir. Deney grubundaki öğretim seçilen kitaplardan hareketle hazırlanan etkinlikler doğrultusunda yürütülmüştür. 14 hafta süren eğitimin ilk ve son haftası ön-son testlerin yapılması için kullanılmıştır. Kalan haftalarda öğrencilere her hafta bir kitap okutulmuş, daha sonra iki ders saati okutulan kitapla ilgili araştırmacı tarafından hazırlanan çalışma kâğıtları uygulanmıştır. Kontrol grubunda ise öğretmenler her zamanki ders işleyişlerine devam etmişlerdir.

Uygulama sürecinde yapılan veli toplantılarıyla velilere karakter eğitimi ve uygulama hakkında bilgi verilmiş, konuyla ilgili velilerin görüşleri alınmıştır. Böylece hem çocuklara okumaları için verilen edebi eserlerin aileler tarafından da takibi sağlanmış hem de veliler sürece dâhil edilmiştir. Araştırma dâhilinde öğrencilere sadece eğitim verilmemiş, okulun örtük programına etki edecek çalışmalar da yürütülmüştür. Bunun için Boston Üniversitesi Ahlak ve Karakter Eğitim Merkezi tarafından hazırlanan, “Karakter Eğitimi İçin Etkili 100 Yol” öneri listesinden faydalanılmıştır.

Bunun yanında ahlaki muhakemeyi geliştirmek için bu konuda eğitim alan öğrencilere yönelik münazara yarışmaları yapılmıştır.

3.10. Veri Çözümleme Teknikleri

Veri toplama araçları ile elde edilen veriler, SPSS 15.0 (Statistic Package For Social Science) programı kullanılarak analiz edilmiştir. Ölçeğin güvenirliği için Cronbach Alfa, elde edilen verilerin analizinde aritmetik ortalama ve t-testi tekniklerinden yararlanılmıştır.

Araştırmanın örneklemini oluşturan deney grubu ve kontrol grubunun ahlaki gelişim düzeyleri arasında uygulama öncesinde anlamlı bir farkın olup olmadığını tespit etmek için “ilişkisiz ölçümler t-testi” kullanılmıştır. Deney grubu ile kontrol grubunun son testteki ahlaki gelişim düzeylerine ilişkin puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını tespit etmek için “ilişkisiz ölçümler t-testi” kullanılmıştır.

Deney grubunun ahlaki gelişim düzeylerine ilişkin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını tespit etmek için de “ilişkili ölçümler t-testi” kullanılmıştır. Kontrol grubunun ahlaki gelişim düzeylerine ilişkin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını tespit etmek için de “ilişkili ölçümler t-testi” kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, toplanan verilerin analizleri sonucunda elde edilen bulgular, araştırmanın denencelerine göre düzenlenerek yorumlanmıştır.

4.1. Deney Grubunun Ahlaki Olgunluk Düzeylerine İlişkin Ön Test ve Son Test Puanları Arasında Anlamlı Bir Fark Var mıdır?

Bu problemin çözümlenmesinde, deney grubu öğrencilerinin ön test-son test ahlaki olgunluk düzeyi puanlarının aritmetik ortalamalarından yararlanılmıştır. Deney grubu öğrencilerinin ön test-son test ahlaki olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını test etmek için “ilişkili ölçümler t-testi” kullanılmıştır. Bununla ilgili veriler Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Deney Grubunun Ön Test-Son Test Ahlaki Olgunluk Düzeyi Puanlarına Ait İlişkili Ölçümler t Testi Sonuçları.

Grup	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
1. Deney ön test	35	3.42	.30	68	6.115	.000
2. Deney son test	35	3.79	.18			

* p<.0.5 anlamlı

Tablo 4’te deney grubu öğrencilerinin *Edebiyat Temelli Karakter Eğitimi Modeline* göre uygulama öncesi ve sonrasına ilişkin ahlaki olgunluk düzeyleri puan ortalamaları yer almaktadır. *Edebiyat Temelli Karakter Eğitimi* uygulamaları öncesinde deney grubunun ön testteki ahlaki olgunluk düzeyi puanları aritmetik ortalamaları (3.42), uygulama sonrası son testteki puan ortalamalarına (3.79) göre daha düşüktür.

Deney grubunun ön test ile son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek için puan ortalamaları, ilişkili ölçümler t-testi ile sınanmıştır. Deney grubu öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeylerine ilişkin ön test ile son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olduğu [$t_{(68)} = 6.115$, $p < .000$] belirlenmiştir. Bu durum, ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeylerini artırmaya yönelik yapılan *edebiyat temelli karakter eğitiminin* etkili olduğunu göstermektedir.

4.2. Kontrol Grubunun Ahlaki Olgunluk Düzeylerine İlişkin Ön Test ve Son Test Puanları Arasında Anlamlı Bir Fark Var mıdır?

Bu problemin çözümlenmesinde, kontrol grubu öğrencilerinin ön test-son test ahlaki olgunluk puanlarının aritmetik ortalamalarından yararlanılmıştır. Kontrol grubu öğrencilerinin ön test-son test ahlaki olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını test etmek için “ilişkili ölçümler t-testi” kullanılmıştır. Bununla ilgili veriler Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 5. Kontrol Grubunun Ön Test-Son Test Ahlaki Olgunluk Düzeyi Puanlarına Ait İlişkili Ölçümler t Testi Sonuçları.

Grup	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
1. Kontrol son test	35	3.36	.29	68	1.618	.110
2. Kontrol ön test	35	3.47	.25			

* $p < .05$ anlamlı

Tablo 5’te *Edebiyat Temelli Karakter Eğitimi Modelinin* işlenmediği kontrol grubu öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeylerine ilişkin ön test-son test puan ortalamaları verilmiştir. Uygulama öncesinde kontrol grubunun ön testteki ahlaki puanlarının aritmetik ortalaması (3.36), son testteki puan ortalamaları ise (3.47)’dir. Kontrol grubunun ahlaki olgunluk düzeylerine ilişkin ön test ile son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek için öğrencilerin puan ortalamaları ilişkili ölçümler t-testi ile sınanmıştır. Kontrol grubu öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeylerine ilişkin ön test ile son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın [$t_{(68)} = 1.618$, $p > .05$] olmadığı belirlenmiştir. Bu durum, ilköğretim 6.

sınıf öğrencilerinin karakterlerini geliştirmeye yönelik Sosyal Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi gibi derslerde yapılan öğretim etkinliklerinin öğrencinin ahlaki gelişimlerinde yeteri kadar etkili olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

4.3. Deney Grubu İle Kontrol Grubunun Son Testteki Ahlaki Olgunluk Düzeylerine İlişkin Puan Ortalamaları Arasında Anlamlı Bir Fark Var mıdır?

Bu problemin çözümlenmesinde, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin son test ahlaki olgunluk düzeyi puanlarının aritmetik ortalamalarından yararlanılmıştır. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin son test ahlaki olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını test etmek için “ilişkisiz ölçümler t-testi” kullanılmıştır. Bununla ilgili veriler Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 6. Deney ve Kontrol Gruplarının Ahlaki Olgunluk Düzeyleri Son Test Puanlarına Ait İlişkisiz Ölçümler t Testi Sonuçları.

Grup	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
1. Deney son test	35	3.79	.18	68	5.975	.000
2. Kontrol son test	35	3.47	.25			

* p<.0.5 anlamlı

Tablo 6’da deney ve kontrol gruplarının öğretim süreci sonundaki ahlaki olgunluk düzeylerine ilişkin puan ortalamaları yer almaktadır. *Edebiyat Temelli Karakter Eğitimi Modeline* göre deney gurubuna uygulanan karakter eğitimi süreci sonunda deney grubu öğrencilerinin puan ortalamalarının (3.79); klasik öğretimle devam eden kontrol grubu öğrencilerinden alınan ortalamalarının ise (3.47) olduğu belirlenmiştir. Her iki grup arasında ahlaki olgunluk bakımından anlamlı bir farkın olup olmadığını saptamak için ahlaki olgunluk düzeylerine ilişkin puan ortalamaları ilişkisiz ölçümler t-testi ile sınanmıştır. Her iki grup arasında ahlaki olgunluk düzeyi bakımından $[t(68) = 5.975, p>.05]$ anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir.

V. BÖLÜM

5. SONUÇ VE TARTIŞMA, ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmaya konu olan edebiyat temelli karakter eğitiminin ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeylerine etkisi ile ilgili olarak varılan sonuçlar, bu sonuçlarla ilgili tartışmalar ve tartışmaların ışığında geliştirilen öneriler yer almaktadır.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Günümüzde eğitim alanında karakter eğitimi/değer aktarımı önemsenmektedir. Özellikle özel eğitim kurumları milli eğitim müfredatıyla yetinmeyerek sevgi, saygı, sorumluluk, yardımlaşma, duyarlılık gibi temel değerleri kapsayan karakter eğitimi programı geliştirmeye ve uygulamaya başlamıştır. Ancak uygulanan programların sonuçları üzerine herhangi bir ölçme ve değerlendirme çalışması yapılmamaktadır. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar bu bakımdan önemlidir.

Bu çalışma sonucunda, kontrol grubunun ön test puanları ile son test puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Buna karşılık deney grubunun ön test ve son test puanlarının karşılaştırılmasında son test lehine; deney ve kontrol grubu son test puanlarında ise deney grubu lehine anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu durum edebiyat temelli karakter eğitiminin karakter gelişiminde ve değer ediniminde etkili olduğunu göstermektedir. Bu bulgu Dilmaç (1999)'ın karakter eğitimi ile ilgili yapmış olduğu araştırmanın bulgularıyla benzerlikler göstermektedir. Belirtilen araştırmada ilköğretim öğrencilerine verilen insani değerler eğitim programının, öğrencilerin değer kazanımlarında etkili olduğu vurgulanmıştır. Literatürde bu bulguyu

destekleyen diğer çalışmalara da rastlanmaktadır.

Kanger (2007)'in araştırmasında karakter eğitimi modelinde kullanılan tekniklerin ilköğretim 4 ila 8. sınıf öğrencilerine belirli ahlâkî değerleri kazandırmada olumlu ve anlamlı bir etkisi olduğu sonucuna varılmıştır. Bu tezde kullanılan tekniklerden olan *hadise yorumlama* ve *yaparak öğrenme* etkinliklerinde edebi metinlerden yararlanılmıştır. Bu yönüyle, yapılan bu çalışma verileriyle benzerlik ve tutarlık taşımaktadır.

Keskinoğlu (2008) tarafından yapılan çalışmada, belirlenen değerlerin çocuklara kazandırılması için mesnevideki hikâyeler ve bu hikâyelerden hareketle hazırlanan etkinlikler kullanılmıştır. Değerler Eğitimi programı uygulanan ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyini geliştirdiği tespit edilmiştir.

Gökçek'in (2007) çalışmasında 5–6 yaş çocukları için araştırmacı tarafından geliştirilen “*Karakter Eğitimi Programı*”nın etkisini incelemek amaçlanmıştır. On bir haftalık bir eğitimden sonra uygulanan eğitim programının sonuçlarına bakıldığında programda yer alan tüm değerlerde olumlu davranış değişikliği görülmüştür.

Aydın'nın (2008) çalışmasında deney grubu öğrencilerine on dört oturum Yardımseverlik ve Sorumluluk Karakter Eğitimi verilmiştir. Karakter Eğitimi Programından elde edilen bulgulardan hareketle bu programın ilköğretim öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyinin gelişmesinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Konuyla ilgili bir diğer çalışma Destebaşı (2011) tarafından yapılmıştır. Çalışmada araştırmacı tarafından 11 tema altında 61 değer ve bu değerleri içeren on kitap belirlenmiştir. Değerlerin çocuklara kazandırılması sürecinde on çocuk kitabı ve bu kitaplardan hareketle hazırlanan etkinlikler kullanılmıştır. Çalışma sonucunda da deney grubu ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir.

Bütün bu çalışmalar göstermektedir ki edebiyatın araç olarak kullanıldığı ya da karakter eğitiminin merkezine alındığı çalışmalarda öğrencilerin ahlaki olgunluk

düzeyleri olumlu yönde gelişmektedir. Bu durum karakter eğitiminin önemine ve gerekliliğine işaret etmektedir. Öğretim programlarının şekillendirilmesinde, ders ve çalışma kitaplarının içerik düzenlemelerinde, etkinliklerin yapılandırılmasında edebi eserlerin karakter gelişimine etkileri göz ardı edilmemelidir. Karakter eğitiminin erken yaşlardan itibaren verilmesi gereken bir eğitim olduğu düşünüldüğünde, bu dönemlerde çocuklara tavsiye edilecek veya okutulacak çocuk edebiyatı eserlerinin seçimi de ayrı bir öneme sahip olmaktadır. İşte bu eserlerin seçiminde, karakter eğitimine dayalı çalışmaların verileri dikkate alınmalıdır. Karakter eğitiminin başarıya ulaşmasında edebi eserlerin üstlenmiş olduğu işlev son derece önemlidir.

Bu çalışmada öğrencilerin milli ve evrensel değerlerle ilgili sadece bilişsel farkındalık edinmeleri sağlanmamış, davranışlarında da olumlu değişikliklerin olduğu hem aileleri hem de öğretmenleri tarafından gözlemlendiği belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin kitap okumaya karşı tutumları ve eleştirel düşünme alışkanlıklarının da geliştiği gözlenmiştir.

5.2. Öneriler

- Bu çalışmalar, sadece ilköğretimin ikinci kademesinde (6-8) değil, okul öncesi ve ilköğretimin birinci kademesine (1-5) yönelik de yapılabilir. Sağlam bir değer aktarımı, karakter eğitimi için öğretim sürecinin ilk yıllarını oluşturan okul öncesi ve ilköğretim birinci kademe de uygulama çalışmalarına ihtiyaç vardır.
- İlköğretim okullarında karakter eğitimi/değer aktarımı Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi veya diğer branş öğretmenlerinin kişisel çalışmalarıyla sınırlı tutulmamalıdır. Bu kapsamda çalışmaların belli plan çerçevesinde yürütülmesi için tüm müfredatı ve okul yaşantılarını içine alan bir karakter eğitimi programı hayata geçirilmelidir.
- Günümüzde okullarda zorunlu ders olarak varlığı tartışılan “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” dersinin kaldırılması durumunda hazırlanacak “Karakter Eğitimi Programı Din kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin “Ahlak Bilgisi” öğrenme alanına alternatif veya tamamlayıcı ders olarak uygulanabilir.

- Yapılan alışmalar aile ve evre tarafından desteklenmeyen, sadece okulda yapılan etkinliklerle sınırlandırılan karakter eğitimi uygulamalarından istenen verimin alınmadığını göstermektedir. Bu nedenle uygulamalar aile-okul-evre işbirliği içinde yürütülmelidir. Ailelerin konuyla ilgili bilinçlendirilmesi ve eğitilmesi çalışmaların sistemli bir şekilde yürümesi adına önem taşımaktadır. Bu amaçla okullarda velilere yönelik karakter eğitimi konulu seminerler düzenlenmelidir. Basın yayın organları da düzenledikleri kampanyalar ve tanıtımlarla uygulamalara destek olmalıdır.
- Karakter eğitimi nitelikli insan yetiştirme eğitimidir ve bu süreçte öğretmenlere de büyük sorumluluklar düşmektedir. Ancak ğretmenler iyi karakter eğitimi için ne yapmaları gerektiği konusunda yeterli bilgiye sahip değildir. Bu nedenle MEB ğretmenleri karakter eğitimi konusunda bilgilendirmek için hizmet içi eğitim seminerleri ve kurslar düzenlenmelidir. Ayrıca ğretmen adaylarına bu yönde yüksek ğretim kurumlarında Karakter Eğitimi/Değer Aktarımı adı altında eğitim verilmelidir.
- Öğrencilere önerilecek eserler öğrencinin karakter gelişimine katkı sağlayacak nitelikte olmalıdır.
- Eğitim programları düzenlenirken kazanımlar boyutunda karakter eğitimine yer verilmelidir.
- Bütün ders kitaplarındaki metinler ve özellikle etkinlikler karakter eğitimine yönelik olarak şekillendirilmelidir.
- Edebi metinler üzerinden etkinliklerin yapıldığı Türkçe derslerinde edebiyat temelli karakter eğitimi uygulamalarında kullanılan yöntem ve tekniklere de yer verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, Ü. K. (2009). *Aktif öğrenme*. İzmir: Kanyılmaz Maatbası.
- Ada, S., Baysal, Z. N. ve Korucu, S. (2005). Sınıf öğretmenlerinin sınıf içi olumsuz davranışlara gösterdiği tepkilerin karakter eğitimi ve 2005 ilköğretim programı açısından değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, (3)10, 8-20.
- Adler, A. (1994). *İnsan tabiatını tanıma*. (Çev. A.Yörükan), Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Akarsu, B. (1998). *Felsefi terimler sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Akarsu, B. (2006). *Değişen dünya değişen değerler*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 6(16), 9-27.
- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akkiprik Budumlu, G. (2007). *Genel Lise Öğretmenlerine Göre Karakter Eğitimi Yoluyla Öğrencilere Kazandırılacak Değerler: Çok Boyutlu Bir Araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alaylıoğlu, R. ve Oğuzkan, F. (1976). *Ansiklopedik eğitim sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp ve Aka Basımevi.
- Altıntren, D. (1987). Soruşturma. *Çocuk Edebiyatı Yıllığı* (Yay. Haz.: M.R.Şirin), İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Andrews, S. V. (1994). *Teaching kids to care: Exploring values through literature and inquiry, terre haute*. Indiana: EDINFO Press. (ERIC Document Reproduction, No. ED 372414).
- Arıcı, F. (2008). *Okuma eğitimi*. Ankara: Pegema Yayınları.

- Aydın, A. (2004). *Gelişim öğrenme psikolojisi*. Ankara: Tekağaç Eylül.
- Aydın, M. Z. (2010). *Ailede ahlak eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Aydın, Ö. (2008). *Sorumluluk ve yardımseverlik odaklı karakter eğitimi programının 7. sınıf öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyine etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bacanlı, H. (1999). *Duyuşsal davranış eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Balcı, A. (2007). *Sosyal bilimlerde araştırma*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Battistich, V. (2005). Character education, prevention and positive youth development. Washington, DC: *Character Education Partnership*.
- Başaran, E. (2005). *Eğitim psikolojisi, gelişim, öğrenme ve ortam*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Başaran, M. (1987). Soruşturma. *Çocuk edebiyatı yıllığı* (Yay.Haz.:M.R.Şirin). İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bohlin, K. E. (2005). *Teaching charecter education through literature*. USA: Routledge Falmer.
- Büyüköztürk, Ş. (2001). *Deneyisel desenler öntest-sontest kontrol grubun desen ve veri analizi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Cesur, S. (2002). *Çocuk ve ergenlerde ahlak gelişimi ve eğitimi*. XII. Ulusal Psikoloji Kongresi, Ankara.
- Cevizci, A. (2003). *Felsefe terimleri sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Cüceloğlu, D. (2008). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağlar, A. (2005). Okul öncesi dönemde değerler eğitimi. M, Sevinç (ed.), *Erken Çocukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar 2* (ss. 304-310) İçinde. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

- Çağatay, Ş. M. (2009). *Öğretmen görüşlerine göre karakter eğitiminde ve karakter gelişiminde okulun rolü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale: Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çağlayan, A. (2005). *Ahlak pusulası: Ahlak ve değerler eğitimi*. İstanbul: DEM Yayınları.
- Çılgın, A. S. (2007). *Çocuk edebiyatı*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Çileli, M. (1981). *Ahlaki Yargının Zihinsel Gelişim Psikolojisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Çiftçi, N. (2003). Kohlberg'in bilişsel ahlak gelişimi teorisi: Ahlak ve demokrasi eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (1), 43-77.
- Çokum, S. (1987). Soruşturma. *Çocuk edebiyatı yıllığı* (Yay. Haz.: M.R. Şirin). İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Dayıoğlu, G. (1987). Soruşturma. *Çocuk edebiyatı yıllığı* (Yay. Haz.: M.R. Şirin). İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Destebaşı, F. (2011). *Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin 7 ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Karakter Gelişimine Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dilidüzgün, S. (2003a). *Çağdaş çocuk yazını: Yazın eğitime atılan ilk adım*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Dilidüzgün, S. (2003b). *İletişim odaklı Türkçe derslerinde çocuk kitapları*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Dilmaç, B. (1999). *İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Eğitimin Sınanması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Düşünme Eğitimi İlköğretim 6-8. Sınıflar Öğretmen Kılavuz Kitabı (2007). Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Edginton, W. D. (2002). To promote character education, use literature for children and adolescents. *The Social Studies May/June*. 113-116.

- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (1), 79-96.
- Enginün, İ. (1987). Edebiyat ve çocuk edebiyatı. *Çocuk Edebiyatı Yıllığı* (Yay. Haz.: M.R. Şirin). İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Garder, M. J. ve Gardiner, H.W. (1995). *Çocuk ve ergen gelişimi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Gökçek, B. S. (2007). *5-6 Yaş Çocukları İçin Hazırlanan Karakter Eğitimi Programının Etkisinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gündüz, (2005). Çocuk edebiyatında çeviri etkisi, uyarlamalar ve sorunları. *Hece Dergisi. Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 136-141.
- Güngör, E. (1998). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırma. Ahlak Psikolojisi, Ahlaki Değerler ve Ahlaki Gelişme Profesörlük Tezi*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Gürel, Z., Temizyürek, F. ve Şahbaz, N. K. (2007). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Öncü Basımevi.
- Hökelekli, H. (2010). Modern eğitimde yeni bir paradigma: Değerler eğitimi. *Eğitime Bakış*, 6(18), 4-9
- Hökelekli, H. (2011). *Ailede, okulda, toplumda değerler psikolojisi ve eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Huck, C. S., ve Kiefer B. Z. (2003). *Children's literature in the elementary school*. McGraw Hill Books.
- İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Programı 6. Sınıf Öğretim Programı ve Kılavuzu (2006). Ankara: MEB Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu 4-5. Sınıflar (2005). Ankara: MEB Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu (2010). Ankara: MEB Devlet Kitapları Müdürlüğü.

- İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. sınıflar) Öğretim Programı (2006). Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi (8. Sınıf) Öğretim Programı(2010). Ankara: MEB Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- İnce, A.Ö. (2008). *100 Temel Eserin Çocuk Edebiyatı Temel İlkeleri Bağlamında İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1981). *Çocuğun değeri -Türkiye’de değerler ve doğurganlık-*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Kantemir, E. (1979). Çocuk kitapları sorunu. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 12 (1-4), 191-202.
- Karatay, H. (2007a). Dil edinimi ve değer öğretimi sürecinde masalın önemi ve işlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. (5), 3, 463-477.
- Karatay, H. (2007b). Değer aktarımı açısından yerli ve yabancı çocuk edebiyatı ürünleri, 38. *ICANAS, Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, (10–15 Eylül 2007) Ankara.
- Karatay, H. (2011a). Karakter eğitiminde edebi eserlerin kullanımı. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 6/1 Winter.
- Karatay, H. (2011b). *Çocuk edebiyatı metinlerinde bulunması gereken özelliklerle*. T. Şimşek (ed.), *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*. (ss.77-125) İçinde. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Karatay, H. (2011c). *Okuma eğitimi kuram ve uygulama*. Ankara: Berikan Yayınları.
- Karatay, H. (2011d). Transfer of values in the Turkish and western children’s literary works: Character education in Turkey, *Educational Research and Reviews* Vol. 6 (6).
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Kanger, F. (2007). *Hız. Muhammed Ahlakını Referans Alan Bir Karakter Eğitimi Modeli*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kaya, İ. (2000). Çocuk Kitabı Resimlerinde Klişe Yaklaşımlar. *1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 178-176.
- Keskinöğlu, M. Ş. (2008). *İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Mesnevi Temelli Değerler Eğitimi Programının Ahlaki Olgunluğa ve Saldırganlık Eğitimine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kıbrıs, İ. (2006). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Tek Ağaç Yayınevi.
- Kıroğlu, H. (2009). *Karakter Eğitimi Yaklaşımına Eleştiriler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Konar, E. (2005). Çocuk, edebiyat ve eğitim. *Hece Dergisi*. *Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 208-212.
- Köknel, Ö. (1999). *Kaygıdan mutluluğa kişilik*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Kulaksızoğlu, A. (2004). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değer yönelimi ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76.
- Mercin, L. (2005). Piaget ve Kohlberg'in ahlak(moral) gelişim kurallarının özellikleri ve karşılaştırılması. *Dicle üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 5, 73-86.
- Meriç, C. (1987). Çocuk edebiyatı. *Çocuk edebiyatı yıllığı* (Yay. Haz.: M.R.Şirin). İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Leming, J. S. (1993). In search of effective character education. *Educational Leadership*. (51),3, 63-71.
- Leming, J. S. (2000). Tell me a story: an evaluation of a literature-based character education programme. *Journal of Moral Education*. (29), 4, 413-427.
- Lickona, T. (1991). *Educating for character*. New York: Bantam Books.

- Lickona, T. (1993). The return of character education. *Educational Leadership*, (51) 6–11.
- Lickona, T. (1996). Eleven principles of effective character education. *Journal of Moral Education*. 258 (1), 93-101.
- McDaniel, A. K. (1998). Character education: Developing effective programs. *Journal of Extension*, (36), 2. (EJ No:563579).
- Milson, A. J. ve Ekşi, H. (2003). Öğretmenlerin karakter eğitiminde yetkinlik duygusu konusunda bir ölçme aracına doğru: karakter eğitimi yetkinlik inancı skalası (KEYIS) ve Türkçeye uyarlanma çalışması. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 1 (4), 99-130.
- Neydim, N. (1998). *Çocuk ve edebiyat çocukluğun kısa tarihi, edebiyatta çocuk figürleri*. İstanbul: Bu Yayınevi.
- Narvaez, D. (2002). Does reading moral stories build character?. *Educational Psychology Review*. (14) 2, 155-171.
- Oğuzkan, A.F. (2010). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- O’Sullivan, S. (2004). Books to live by: Using children’s literature for character education. *The Reading Teacher*. (57) 7, 640-645.
- Özdemir, E. (2002). *Yazınsal türler*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özünel, Ş. Ç. (2000). Çocuk kitaplarındaki görsel anlatımın eğitimdeki önemi. 1. *Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 169-177.
- Pighin, G. (2005). *Çocuklarda değer aktarımı*. İzmir: İlya Yayınevi.
- Ryan, K. ve Bohlin, K. E. (1999). *Building character in schools: Practical ways to bring moral instruction to life*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Sayın, A. ve Aslan, S. (2005). Duygudurum bozuklukları ile huy, karakter ve kişilik ilişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 16(4), 276-283.
- Selçuk, Z. (2000). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Selçuk, Z. (2007). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Seven, s. (2010). *Edebi metinlerle çocuk edebiyatı*. Ş. Demirel (ed.), Çocuk Kitapları (ss. 105-115) İçinde. Ankara: Pegem Akademi.
- Sever, S. (1995). Çocuk kitaplarında bulunması gereken yapısal ve eğitsel özellikler, *Abece Dergisi*, 107, 14-15.
- Sever, S. (2002). *Açık öğretim fakültesi okulöncesi öğretimi lisans programı çocuk edebiyatı*. Eskişehir: T.C Anadolu Üniversitesi Yayını, No: 1420, s.13-28.
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Tudem Yayıncılık.
- Sılay, N. (2010). *Yükseköğretimde Karakter Eğitiminin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Süreya, C. (1987). Soruşturma. *Çocuk edebiyatı yyllığı* (Yay. Haz.: M.R. Şirin). İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Şimşek, T. (2002). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Rengarenk Yayınları.
- Şirin, M. R. (1987). Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış. *Çocuk edebiyatı yyllığı* (Yay. Haz.: M.R.Şirin). İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Şirin, M. R. (1994). 99 soruda çocuk edebiyatı. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- TDK (2005), *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tuğrul, B. ve Feyman, N. (2007). Okul öncesi çocukları için hazırlanmış resimli kitaplarda kullanılan temalar. 2. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Kitabı*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 387-392.
- Turan, N. (2000). Çocuk kitaplarının resimlemesi. 1. *Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 166-169
- Tokdemir, M.A. (2007). *Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değerler Eğitimi Hakkındaki Görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tomlinson, C. ve LYNCH, C. Brown (1996). *Essentials of Children's Literature*. Boston. Mass.: Allyn and Bacon.
- Topses, G. (2006). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Turan, S. ve Aktan, D. (2008). Okul hayatında var olan ve olması düşünülen sosyal değerler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 227-259.
- TÜSİAD. (1991). *Türk toplumunun değerleri*. İstanbul: Boyut Matbaacılık.
- Uysal, F. (2008). *Karakter Eğitimi Programlarının Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Üstünyer, F. (2009). *Karakter Eğitimi ile İlgili Eğitici Görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Wynne, E. A. ve Ryan K. (1997). *Reclaiming Our Schools: Teaching Character, Academics, and Discipline*. (2nd Ed.), Upper Saddle River, N.J.: Prentice-Hall.
- Varış, F. (1981). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları Sevinç Matbaası.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2005). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yeşildağ, Y. (2000). Türkiye’de çocuk edebiyatı. 1. *Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 102-119
- Yeşilyaprak, B. (2004). *Eğitimde rehberlik hizmetleri gelişimsel yaklaşım*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yıldırım, G. (2007). *İlköğretim Düzeyinde Bir Karakter Eğitimi Programı ve Model Önerisi ve Uygulanabilirliği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldırım, Ş. ve Şimşek. H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yörükoğlu, A. (1994). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.
- Yumru, M., Savaş, H. A. ve Kokaçya, M. H. (2008). İntihar ve kişilik. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 9, 232-23.

İnternette Elde Edilen Kaynaklar:

Aspen Bildirgesi, (<http://charactercounts.org/overview/aspen.html>, 18 Ağustos 2011 tarihinde erişilmiştir.

Character Education Partnershi (<http://www.bu.edu/education/caec/files/manifesto.htm>, 18 Ağustos 2011 tarihinde erişilmiştir.)

Çalışmada Kullanılan Çocuk Edebiyatı Eserleri

Akıncı, F. İ. (2010). *Kuş kulesi*. İzmir: Tudem Yayınları.

Bozfırat, A. (2009). *Sokakta tek başına*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.

Cengiz, G. (2010). *Ayşenin günleri*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.

Çınaroğlu, A. (2010). *Tülüş*. İzmir: Uçanbalık Yayınları.

Dayıoğlu, G. (2010). *Dört kardeşiler*. İstanbul: Altın Kitaplar.

Matthews, L. S. (2009). *Balık*. (Çev. M. Kazmaoğlu), İstanbul: Günışığı Kitaplığı.

Selimoğlu, Z. (2008). *Martılar adası*. İstanbul: Can Çocuk.

Sezgin, D. (2009). *Lastik top*. İzmir: Tudem Yayınları.

Tınaz, N.(2007). *Benim kırmızı pabuçlarım*. İstanbul: Erdem Yayınları.

Uçuk, C. (2006). *Gümüş kanat*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

Ünal, A. G. (2008). *Takma adı gagalı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Welsh, R. (2010). *Ejderha kanadı*. (Çev. A. Sabuncuoğlu), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

EKLER

EK 1- AHLAKİ OLGUNLUK ÖLÇEĞİ (Dilmaç, 2002: 252-254)

Sayın Öğrenci,

Bu ölçek sizin bir takım konulardaki düşüncelerinizi değerlendirmek için hazırlanmıştır. Bu ölçekte 66 adet cümle bulunmaktadır. Her bir cümleyi okuduktan sonra bu davranışı ne kadar gösterip göstermediğinizi örnekteki gibi uygun boşluğa (X) işareti koyarak belirtiniz.

Lütfen cümleyi okuduktan sonra aklınıza ilk gelen cevabı işaretleyiniz ve cevaplanmamış cümle bırakmayınız. Kimliğinizi belirtecek isim veya işaret koymayınız.

Aşağıda ölçeğin nasıl cevaplandırılacağına dair bir örnek verilmiştir. Lütfen dikkatle okuyunuz.

Örnek:

“Canlıların nasıl meydana geldiğini merak ederim.” Cümlesini okuduktan sonra eğer her zaman merak ediyorsanız “*her zaman doğru*”; ara sıra merak ediyorsanız “*ara sıra doğru*”; çok az merak ediyorsanız “*nadiren doğru*”; hiç merak etmiyorsanız “*hiçbir zaman doğru değil*” bölümüne (X) koyunuz.

Aşağıdaki örneklerde bir öğrencinin bunun kendisi için çok az doğru olduğunu düşünmüş ve “nadiren doğru” şıkkına işaret koymuştur. İkinci cümlede ise kendisi için ara sıra olduğunu düşünerek “*ara sıra doğru*” şıkkına işaret koymuştur. Siz de arka sayfada başlayan cümleleri kendinize en uygun biçimde işaretleyiniz.

	Her Zaman Doğru	Ara Sıra Doğru	Nadiren Doğru	Hiçbir Zaman Doğru <u>Değil</u>
1. Canlıların nasıl meydana geldiğini merak ederim.			X	
2. Yapmam gereken bir işi başkalarına yaptırmam hoşuma gider.		X		

Yardımlarınız için teşekkür ederiz.

Yrd. Doç. Dr. Halit KARATAY

Melek DEMİRBAŞ

SORULAR

	Her Zaman Doğru	Ara Sıra Doğru	Nadiren Doğru	Hiçbir Zaman Doğru Değil
1. Canlıların nasıl meydana geldiğini merak ederim.				
2. Yapmam gereken bir işi başkalarına yaptırmam hoşuma gider.				
3. Dünyaya gelen tüm canlıların yaşamlarının bir anlamı vardır.				
4. Öfkelendiğimde karşımdaki arkadaşlarımı incitirim.				
5. Görevlerimi yerine getiririm.				
6. Doğadaki olayların nasıl meydana geldiğini merak ederim.				
7. Doğruları söylemekten çekinirim.				
8. Arkadaşımı mutlu görmek beni mutlu eder.				
9. Başkalarının mutlu olması için caba göstermem.				
10. Nasıl bir insan olduğum hakkında düşünürüm.				
11. Sahip olduklarımla yetinmem.				
12. Hayatta olmak bana mutluluk verir.				
13. Tartıştığım arkadaşlarımı bağışlamam.				
14. Arkadaşlarımın sırlarını başkalarına anlatmam.				
15. Kendime karşı saygım yok.				
16. Gereksiz akan muslukları kapatırım.				
17. Başkalarıyla kavga etmekten hoşlanırım.				
18. Sahip olduklarımla yetinebilirim.				
19. Bana yapılan iyilikleri önemsemem.				
20. Kurallar bizim mutlu olmamız için konulmuştur.				
21. Zamanımı bos geçiririm.				
22. Yaptığım hata karşısında özür dilerim.				
23. Görevlerimi yapmam.				
24. İnsanlara karşı sevecenim.				
25. Temizliğe önem vermem.				
26. Yasamaktan mutluluk duyuyorum.				
27. İnsanlara karşı sevgi göstermem.				
28. Yaptığım bir işi yarım bırakmam.				
29. Sağlığım benim için önemli değildir.				
30. Başkalarına hizmet etmekten hoşlanırım.				
31. Yasamaktan zevk almıyorum.				
32. Bütün varlıklara karşı ilgiliyim.				
33. Başkalarının haklarına saygı duymam.				
34. Elimdekileri başkaları ile paylaşabilirim.				
35. Saygı değer bir insan değilim.				
36. Herkese karşı sevgi gösterebilirim.				
37. Doğadan zevk almıyorum.				
38. Yardıma muhtaçlara acıyorum.				
39. Huzurlu bir şekilde uyuyamam.				
40. Arkadaşlık ilişkilerine önem veririm.				
41. Yasamaktan mutlu olmuyorum.				
42. Benden küçüklere sevgi gösteririm.				
43. Olayların sebeplerini araştırmam.				
44. Dünyadaki yasama karşı ilgi duymuyorum.				

45. Temiz olmak benim için önemlidir.				
46. Kimseye yardım etmem.				
47. Bu ülkenin vatandaşı olmaktan mutluyum.				
48. İnsanlar eşit değildir.				
49. Bir istediğimin gerçekleşmesi için bekleyebilirim.				
50. Doğadaki yaşam dengesini anlayamıyorum.				
51. Sahip olduklarımla yetinebilirim.				
52. Niçin var olduğumuzu öğrenmeye çalışmam.				
53. Yardıma ihtiyacı olanlara yardım ederim.				
54. Doğruyu söylemem				
55. Doğayı seviyorum.				
56. Yardıma muhtaç olan insanları umursamam.				
57. Olaylara iyi gözle bakmaya çalışıyorum.				
58. Arkadaşlık ilişkilerime önem vermem.				
59. Başkalarıyla kavga etmekten hoşlanmam.				
60. Elimdekileri başkaları ile paylaşmam.				
61. Bana yapılan kötülükleri affederim.				
62. Yaptığım işlerden çabuk vazgeçerim.				
63. Benim için sağlıklı yaşamak önemlidir.				
64. Yaşamaktan dolayı sevinçliyim.				
65. Başkaları ile bir arada olmaktan hoşlanırım.				
66- Başkalarının haklarına saygı duyarım.				

EK 2: EDEBİYAT TEMELLİ KARAKTER EĞİTİMİ UYGULAMALARI

DÖRT KARDEŞTİLER

1. ETKİNLİK

Değerler: Hayırseverlik, dayanışma, cömertlik, iyilikseverlik

Amaçlar/Kazanımlar:

1. Yardıma ihtiyacı olan insanlara yardım etmekten mutluluk duyar.
2. İmkânları ölçüsünde başkaları için maddi fedakârlıkta bulunur.
3. Birlikte sorunların üstesinden daha kolay gelinebileceğini kavrar.

Aşağıdaki kutucuklarda “Dört Kardeşiler” adlı romandan alınan bölümlere yer verilmiş.

Metinde verilmek istenen değerle örtüşen resimleri eşleştiriniz ve eşleştirme gerekçelerini yazınız.

... Bana bir iş göster, diyecektim. Her bir işi yapabilirim. Ev süpürürüm, ahır temizlerim, çeşmeden su taşırım, kaz güderim hatta koyun keçi bile güderim... Yüzünü kara çıkarmam.

İlk düğün Arif'in sünnet düğünüydü. Onunla birlikte birkaç komşu çocuğu daha sünnet edilecekti. Köyün geleneğine göre varlıklı ailelerin çocuklarının yanında, yoksul çocuklarda sünnet edilirdi. Babası Arif'e bir pantolonla ipekli bir gömlek almıştı. Yoksul çocuklara da birer gömlek ve pantolon armağan edilmişti.

Dedemle babamdan başka kimsemiz yok. Hısımlarımızdan kimi yabana gitmiş, kimi ölmüş. Komşularımız bize yardım ederler. Elbiselerimizi dikişlerini diker, saçlarımızı tararlar. Kış için tarhana bulguru eriştemizi hep komşular yaparlar.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Aşağıda verilen metin okuduğunuz kitaptan alınmıştır. Metni tekrar okuyarak soruları cevaplandırınız.

“

Öğretmen arada bir dedenin hatırını sormak için eve geliyor, her gelişinde Feten’ e biraz para bırakıyordu. Feten ilkinde parayı almamakta direnmişti. Ama öğretmen zor durumda yardımlaşmanın gerekli olduğunu, okulda adlarını öğrettiği yardım kurumlarının bu işler için kurulduğunu anlatmıştı. Feten bunun üzerine parayı almaya razı olmuştu. Bu parayla evin bir takım ihtiyaçlarını karşılıyordu.

Kış başlarında birkaç köylü avlularına on eşek yükü odun bıraktılar. Başka bir köylü gelip bu odunları böldü. Hacer’in babası sobalarını kurdu. Havanın anası kızının küçülmüş giysilerini Döndü’ye giydirdi. Emine’nin annesi çocuklar için birer çift çorap ördü. Arif’in babası da hepsine köy pazarından lastik ayakkabı alıp giydirdi.”

1. Yardım kuruluşlarının kuruluş amacı nedir? Ülkemizde bildiğiniz hangi yardım kuruluşları var?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Köylüler sorunun üstesinden nasıl geliyor?

.....

.....

.....

3. Romandan alınan bu bölümde ön plana çıkan üç değer nedir?

_ Ö _ _ R _ L _ _

_ _ Y _ _ I _ M _

İ S V K

2. ETKİNLİK

Değerler: İyilikseverlik

Amaçlar/Kazanımlar:

1. Karşılık beklemeden ve kendi isteğiyle herkese yardım eder.
2. Öğretmen iki sekreter seçer.
3. Tartışma konusunu ve problemi sunar.
4. Öğrencilerin buldukları çözümleri duraksamadan söylemelerine fırsat verir.
5. Sekreterler söylenenleri kaydederler.
6. Kayıtlar tartışılır ve değerlendirilir.
7. Sınıfça bir sonuca varılır.

Arkadaşlar! Feten in annesi babası ve dedesi ölünce muhtar kendince bir çözüm buldu. Feten'i -diğer kız kardeşleri gibi- İstanbul'da yaşayan bir ailenin yanına göndermeye, Yaşar' ı ise yanına almaya karar verdi. Kardeşler bu habere çok üzüldüler. Muhtara yalvardılar ama nafile. Muhtar kararından vazgeçmedi. Gelin hep birlikte kardeşleri mutlu edecek bir çözüm bulalım. Belki muhtar da çözümü beğenir ve kararından vazgeçer.

ÇÖZÜM.....

.....

3. ETKİNLİK

Değerler: İnsan severlik, merhamet/şefkat, iyilikseverlik,

Amaçlar/Kazanımlar:

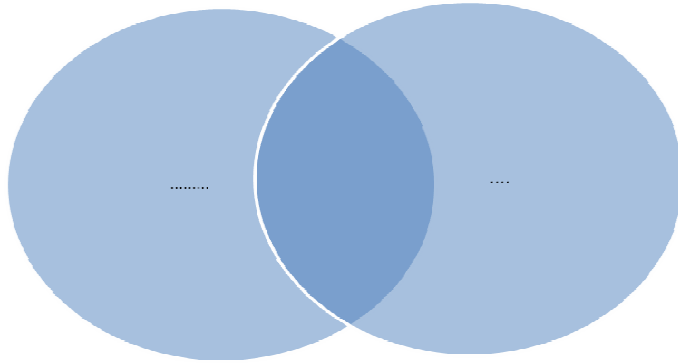
1. İnsanlara karşı sevecendir.
2. İnsanlara sevgisini göstermekten çekinmez.
3. Yardıma muhtaç insanlara şefkat gösterir.
4. Yardıma ihtiyacı olan insanlara yardım etmekten mutluluk duyar.

Feten hayatı boyunca birçok zorlukla karşılaştı. Kimi bu zorlukların üstesinden gelmesi için elinden tuttu kimiye işleri büsbütün zorlaştırdı. Aşağıda hikâyedeki kahramanlardan birkaçını karşılaştırmanız isteniyor. Karakterler arasındaki benzer ve farklı özellikleri belirleyip şemanın uygun yerlerine yazınız.

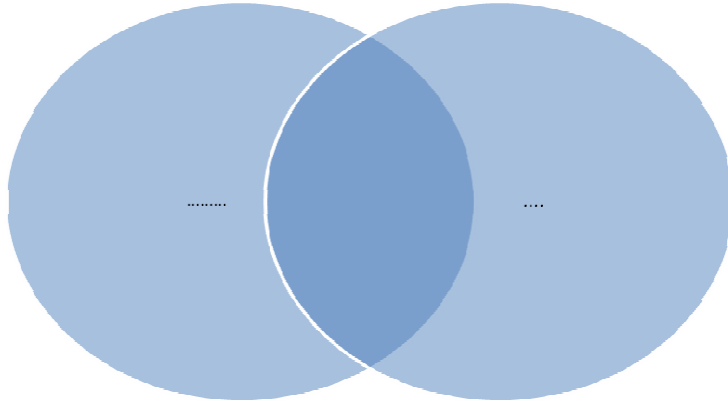
AHMET EMMİ

MUHTAR EMMİ

MUHTARIN HANIMI

NEVZER KADIN

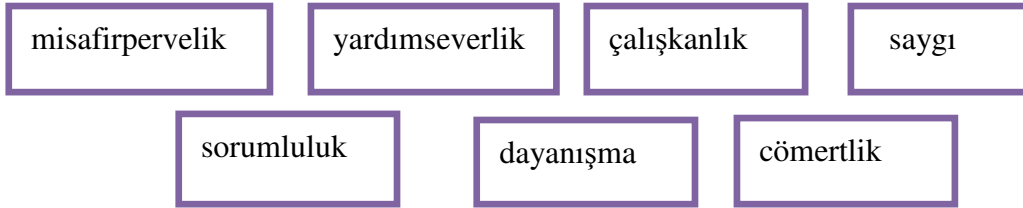

4. ETKİNLİK

Değerler: Dayanışma, cömertlik, görgü/terbiye, çalışkanlık, düzenli/disiplinli olma, misafirperverlik,

Amaçlar/Kazanımlar:

1. Birlikte sorunların üstesinden daha kolay gelinebileceğini kavrar.
 2. Eşyalarını arkadaşlarıyla paylaşır.
 3. Ebeveynlerine, öğretmenlerine ve yaşlılara saygı duyar.
 4. Boş zamanlarını iyi bir şekilde değerlendirir.
 5. Kendisine verilen görevi eksiksiz yerine getirmeye çalışır.
 6. Evine gelen misafirleri güler yüzle karşılar.
1. Aşağıdaki atasözlerinde verilmek istenenle örtüşen değerleri yanlarındaki boşluklara yazınız.

- Bir elin nesi var, iki elin sesi var. (.....)
- Veren eli herkes öper. (.....)
- Herkesin yardımlaştığı yerde işler yarım kalmaz. (.....)
- Yanız taş duvar olmaz. (.....)
- Ulular köprü olsa basıp geçme. (.....)
- Ağaç yaprağıyla gürler. (.....)
- Akan su yosun tutmaz. (.....)
- Herkes kendi kapısının önünü temizlerse her yer tertemiz olur. (.....)
- Misafir bereketi ile gelir. (.....)
- İşleyen demir ısıldar. (.....)

2. Yukarıdaki atasözlerinden birini seçerek anlatılmak istenenle ilgili yaşantınızdan bir örnek yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. ETKİNLİK

Değerler: Dayanışma, bağışlama, anlayışlı olma, vatandaşlık/yurttaşlık, görgü/terbiye, aile birliği, merhamet, sır tutma, minnettarlık, misafirperverlik, iffet/namus, güven/güvenilir olma, kişisel bakım

Amaçlar/Kazanımlar:

1. Kişisel temizliğine ve düzenli olmaya özen gösterir.
2. Verdiği sözü yerine getirir.
3. İnsanlara şefkatle yaklaşır.
4. Aile birliğinin bozulmaması için üzerine düşen görevi yerine getirir.
5. Ebeveynlerine, öğretmenlerine ve yaşlılara saygı duyar.
6. Evine gelen misafirleri güler yüzle karşılar.
7. Davranışlarında toplumsal kurallara ve ahlaki değerlere bağlıdır.
8. Tartıştığı ve haksızlık gördüğü kişileri bağışlar, kin gütmmez.
9. Başkalarının duygularını anlamak için çaba gösterir.
10. Kuralların toplumsal hayatı kolaylaştırmak, düzenlemek için konulduğunu bilir.
1. Sınıftaki öğrenci sayısının yarısı kadar kart hazırlanır.
2. Kartlara kitapta geçen bazı değerlerin durum bağlamları yazılır.
3. Kartların alt kısmına değerlerden herhangi biri yazılır.
4. Kartlar (iki öğrenciye bir tane) öğrencilere dağıtılır.
5. Öğrencilerin kartlarda yazılanları okumalarına fırsat verilir.
6. Öğretmen rastgele birini seçer ve seçtiği kişi kartında yazılanları okur.
7. Öğrenciler okunan bölümde verilen değeri bulmaya çalışırlar. Değerin yazılı kartı

taşıyan öğrenci ayağa kalkar, değeri söyler. Neden o değeri söylediğini gerekçeleriyle açıklar. Cevap doğruysa kendi kartında yazılanları okur. Oyun bu şekilde devam eder. Öğrencilerin değerleri bulmakta zorlandıkları yerde öğretmen sorularla öğrencileri yönlendirir.

Muhtar belini kırıp eğildi, mal müdürüyle yabancıyı saygıyla selamladı. Mal müdürü: merhaba muhtar! Bu yıl sizin köyden herkes vergisini tam olarak ödedi. Geçen yılki gibi bizi zor duruma düşürmediler. Çok hoşnut oldum, dedi. Muhtar yapmacık bir davranışla, kasketini göğsüne bastırıp, boynunu büktü. Devletimize vergi ödemek boynumuzun borcudur. Ama bazen içimizden kendini bilmezler çıkıp tahsildarı üzüyorlar. Mal müdürü gönlünü almak için: Yok yok dedi. Zaten sizin köy, çevre köylerin en iyilerindendir. Geçen yıl ürün az oldu galiba. Köylü bu yüzden vergi öderken bocaladı.

DAYANIŞMA

Köy muhtarının karyolası her sünnet düğününde sünnet yatağı olarak kullanılırdı. Sözün kısası sünnet yatakları köyün ortak malı olurdu. Varlıklı ve yoksul ayrımı gözetilmeksizin elbirliğiyle sünnet olan her çocuğa göz kamaştırıcı bir sünnet yatağı donatılırdı.

ANLAYIŞLI OLMA

Feten: Ne olursun Nevzer yenge, saçlarımızı bir güzel tarayıp örüver. Bugün düğüne gideceğiz, dedi. Nevzer kadın: Oturun bakalım, dedi. Sonra önlerine bir sahan elma koydu. Üç kızın saçlarını bir iyi tarayıp, altışar örgüyle topladı. Örgülerin uçlarını saç bağlarıyla birbirlerine tutturdu. Feten' in saçları uzundu. Bu yüzden kendisi tarayıp öremiyordu. Arada bir gelip bu işi Nevzer Kadına yaptırıyordu. Çocukları genellikle Nevzer kadın yıkıyordu

GÖRGÜ/TERBİYE

Yaşar! Uyan Yaşar, diye omuzlarından sarstı. Kalk helva yiyeceğiz. Yaşar gözlerini açtı, sonra yine daldı. Kaynana ilgiyle Feten'i izliyordu. Gel kızım, içine sinerek ye! Ben Yaşar'ın hakkını buraya ayırdım, dedi. Feten' nin içi ferahladı.

BAĞIŞLAMA

Akşamları güneş batarken koyunları köye getiriyorlardı. Feten, hepsini de eksiksiz olarak Ariflerin ahırına sokunca, şöyle bir rahat soluk alıyordu. Arif'in verdiği akşam yemeği elinde yorgun ayaklarını sürüye sürüye evlerine gidiyordu. Yaşar'la dedesi, onu sevinçle karşılıyorlardı. Feten, dedesine olan kırgınlığını çoktan unutmuştu. Onu hiç üzmemeye çalışıyordu. Bu konuda Yaşar'ı da uyarıyordu. Önce getirdiğin yemeğin birazıyla dedeyi doyuruyordu. Sonra iki kardeş sahan yumulup istekle yemeğe başlıyorlardı.

VATANDASLIK/YURTTAŞLIK

.... İyi ama keçiler bu güzelim korunun kökünü kurutacaklar. Buna nasıl göz yumarım? Köylü burayı bize emanet etti. Canım pahasına da olsa burayı koruyacağım.

AİLE BİRLİĞİ

Muhtar, çocukları dinledikten sonra, yumuşak bir sesle konuşmaya başladı. _kızım feten, dediklerin gerçek ama bugünün bir de yarını var. Büyüdüğünde bu evde yalnız kalamazsın. Adın kötüye çıkar. Yaşar' a gelince o da daha pek küçük. Senin başına akıllı, uslu biri gerek.

MERHAMET

Sofranın ortasına, önce dışı kalaylı, kocaman bir tencereyle düğün çorbası konuldu. Sofranın en yaşlı kadını çorbaya kaşığı uzattı. Ardından ötekiler de kaşıklamaya başladılar.

MİNNETARLIK

Gülerciğim çok akıllı bir kıza benziyor. Gözleri pırıl pırıl, davranışları bilinçli. Demin bir ara, göz göze geldik. Çocuğun bakışları karşısında ezildim. Düşünen, dertlenen, daha doğrusu acı çeken bir insanın bakışları vardı yavrucağın gözlerinde. Çok acıyorum bu evlatlık kızlara. Yurtlarından, yuvalarından, yakınlarından koparılıp hiç bilmedikleri bir ortama atılıyorlar! Kolay mı santıyorsunuz? Kendinizi onun yerine koyun bir kez, dedi.

İFFET/NAMUS

..... Ev sahibi hepsini de güler yüzle karşıladı. Fetenleri getirdiğine iyi ettin, diyerek çocukların hırkalarını çıkardı. Başlarından yazmalarını da alıp merdiven tirabzanına astı.

SIR TUTMA

Çocuklar bu duruma çok seviniyorlardı. Babaları köydeyken kaygısız ve mutlu oluyorlardı. Hele Feten, babasını rahat ettirmek için çırpınıp duruyordu. Söz gelişi kilimin üstüne otursa hemen fırlayıp minder getiriyor, her akşam mangala cezve sürüp kahve pişiriyordu.

MİSAFİRPERVERLİK

Neşe öğretmen bari burada olsaydı. Belki beni bir yere saklar, evlatlığa vermezdi, diye içini çekti. Arkadaşı Emine - Seni bizde saklarız. Mademki yabancı adam cuma günü kasabadan gidecekmiş, sen de cumartesiye değin saklanırsın, dedi. Öteki kızlar da bu buluşu çok beğendiler. Feten'in nereye saklanabileceğini düşünmeye başladılar. Feten: Ben iyi bir yer biliyorum dedi. Sonra bu yeri fısıltıyla kızların kulaklarına söyledi. Torbasından bir dilim ekmek çıkardı. Kızlar bu ekmeği birer birer öperek, Feten'in saklandığı yeri, hiç kimseye söylemeyeceklerine, yemin ettiler.

GÜVENİLİR OLMA

... Yiyeceğinizi ben vereceğim. Ben veremesem bile köylü bakar size. Babanız köyümüz uğruna şehit oldu. Bu köyde kimse sizi aç bırakmaz.

KİŞİSEL BAKIM

AYŞENİN GÜNLERİ

1. ETKİNLİK

Değerler: Cömertlik, insan severlik, hayvan severlik, çalışkanlık

Amaçlar/Kazanımlar:

1. Eşyalarını arkadaşlarıyla paylaşır.
2. Çevresindeki canlılara ilgi ve sevgi gösterir.
3. Başarıya ulaşmak için çalışmanın gerekliliğine inanır.
4. İnsanlara karşı sevecendir.

Öğrenciler altı kişilik gruplara ayrılır.

1. Her bir gruba kitaptan bir bölümün yazılı olduğu kâğıtlar verilir.
2. Verilen metinler grup içinde okunur.
3. Metinde anlatılan olay resimlendirilir.
4. Resimler gruplar arasında değiştirilir. Resimde verilmek istenen değer ve anlatılan olay tahmin edilir.

“Resmini neden boyamıyorsun?” diye fısıldadı Ayşe. “Boyalarımı evde unutmuşum .” dedi Lusi yavaşçacık. Neden kimseden istemiyorsun? Lusi kara gözlerini Ayşe’nin gözlerine dikip sustu. İstese de kimse ona boya vermezdi ki. Kalkıp arka sıraya da gidemezdi. “ Ben boya verebilirim sana. İster misin? Al bak sarı, üzümleri boyarsın.” dedi Ayşe ve sarı boyayı Lusi’e uzattı. Kız hiç sesini çıkarmadı aldı boyayı. Gözlerinde sonsuz teşekkür ve gönül borcunun anlatımı vardı.

Yaprakları ablasından aldığı bir dosya kâğıdına yapıştırdı. Sonra gidip Ali amcanın evinin kapısı çaldı. Aile onu çok sıcak karşıladı. Ayşe, Ali amcadan yaprakların hangi bitkilere ait olduğunu öğrendi. Hepsinin adını altına yazdı. Kendisine sunulan çay ve bisküviye teşekkür edip oradan ayrıldı.

Ayşe ılık bir sonbahar günü okuldan dönerken bahçe duvarının dibinde minicik bir kedi yavrusu buldu. Yavru çok küçüktü, yeni doğmuş olmalıydı. Ayşe minicik pembe ağzını açıp incecik bir sesle miyavlayıp ağlamasına dayanamadı. Yavruyu kucağına alıp tüylerini, başını okşayarak onu sevdi.

Ayşe yalnız Nur ile konuşuyor. Ders aralarında hep onunla oynuyordu. Ayrıca taşınma nakil işleri derken derslerden oldukça geri kalmıştı. Bu yüzden sürekli çalışıp arkadaşlarına yetişmeye uğraşıyor, ders aralarında da kitap okuyordu. Onun bu çabası öğretmenin gözünden kaçmıyordu.

2. ETKİNLİK

Değerler: İyimser olma, kanaatkârlık/elindekilerle yetinme

Amaçlar/Kazanımlar:

1. Olayları değerlendirirken iyi, güzel ve olumlu taraflarını görmeye çalışır.
2. Mutlu olmak için sadece maddi koşulların yeterli olmadığını bilir.

“Biliyorum akıllı kızsın. Ah hep böyle çalışsan ne iyi olur.” Öğretmenin bu sözleri Ayşe’ yi çok sevindirdi. Hele öğretmen Ayşe’ nin ödevini panoya astığında Ayşe’ nin mutluluğuna diyecek yoktu. Ayşe içinden derslerine sürekli çalışacağına ödevleri günü gününe yapacağına söz verdi.

Ayşe onunla şakalaşırken babasının yüzünde beliren gülümsemeyi gördükçe mutlu oluyordu. Sarman, onların yaşamına neşe ve mutluluk getirmişti. Oysa o bunlardan habersiz ama durumundan hoşnut bir şekilde sobanın yanında düzenli mırıltılarla uyukluyordu.

Sizce mutluluk nedir? Siz nelerden mutlu olursunuz?

3. ETKİNLİK

Değerler: Hoşgörü, empati

Amaçlar/Kazanımlar:

1. Kendisine yapılmasını istemediği bir şeyi başkasına yapmaz.
2. Farklı kültür, dil ve dinden olan insanlara saygı duyar.

Ayşe büyük umutlarla gelmişti İstanbul' a. Ama okula kaydolduğu ilk gün büyük bir hayal kırıklığına uğradı. Önce öğretmenler Ayşe' yi -köyden geldiğini gerekçe göstererek- sınıflarına almak istemedi. Hâlbuki eski okulundaki öğretmenler çok severlerdi Ayşe' yi. Sonra da arkadaşlarının beklenmedik tepkisiyle karşılaştı Ayşe. Hiçbiri onunla arkadaşlık etmek istemedi. Üstelik kılık kıyafetine, konuşmasına gülüp alay ettiler onunla.

Kendinizi Ayşe'nin yerini koyun. Sizce Ayşe günlük tutuyor olsaydı günlüğüne o gün yaşadıkları ve hissettikleriyle ilgili neler yazardı?

.....

.....

.....

.....

.....

4. ETKİNLİK

Değerler: Hoşgörü, esneklik, disiplinli/düzenli olma, vakar/ciddiyet, açık sözlülük, görgü/terbiye

Amaçlar/Kazanımlar:

1. Farklı kültür, dil ve dinden insanlarla birlikte sorunsuz yaşanabileceğine inanır.
2. Kendisine verilen görevi eksiksiz yerine getirmeye çalışır.
3. Kendisine verilen görevleri zamanında ve doğru bir şekilde yapmaya özen gösterir.
4. Görev ve sorumluluklarının bilincinde davranışlar sergiler.
5. Yalan söylemez.
6. Farklı kültürden insanlara karşı duyarlıdır.

- Öğrencilere farklı renklerde iki adet kart hazırlanır.
- Her renge bir anlam verilir.(katılıyorum, katılmıyorum)
- Kitaptan alınan bazı bölümler okunur.
- Öğretmen bölümlerle ilgili açıklamalar yapar.
- Bu cümleleri dinleyen öğrenciler önce hangi kartı seçeceklerini düşünürler.
- Sonra seçtikleri kartı sıranın üstüne koyarlar.
- Her öğrenci neden o kartı seçtiğini yani neden öyle düşündüğünü açıklar.

KATILIYORUM

KATILMIYORUM

Boş ver. Benim eski mahalleimde Rum ve Yahudi arkadaşlarım vardı. Öteki çocuklar onları da tehlikeli ve kötü olduğunu söylüyorlardı. Ama ben hiçbir kötülüklerini görmedim. Üstelik bazılarıyla çok iyi arkadaş olduk. Çingene ya da bizden başka özellikler taşıyorlar diye onları küçük görmek hiç doğru değildi.

Ayşe'nin söylediklerine katılıyor musunuz?

Ayşe dönüp kıza baktı. O da tıpkı Lusi gibi konuşuyordu. Ayşe dönüp Selin'e sordu. "Niye öyle konuşuyor?" Bilmiyor musun? Yahudi onlar. Ondan böyle konuşuyorlar. Ne komik değil mi? Selin bunları söyledikten sonra kıkır kıkır güldü.

Selin'in söylediklerine katılıyor musunuz?

Öğretmeni kendisine bir görev vermişti ve Ayşe görevini çok önemsiyordu. İki çocuk masanın üstüne kitap ve defterlerini yayarak uzun süre çalıştılar. Zaman zaman Nur sıkılıyor, dersi yarıda kesmek istiyordu. Ama Ayşe ona engel oluyordu. Bu durum, Nur' un annesiyle teyzesinin çok hoşuna gitti. "Ne akıllı, uslu kız. Sorumluluklarının da farkında." diye fısıldadı teyze anneye.

Nur'un annesinin ve teyzesinin düşüncelerine katılıyor musunuz?

Çocuklarının koroya katılmasını isteyen Yeşim, Tanju ve Işıl'ın anneleri ertesi gün öğretmeni görmeye gittiler. Çocuklarının böyle bir olanaktan geri kalmalarını istemiyorlardı. Gülay öğretmen saygılı ama kararlı bir sesle "Bu tamamen müzik öğretmenin bileceği bir şey. Onun yaptığı seçime benim karışma hakkım yok. Bu konunun uzmanı o. Kararına saygı durmak gerek."dedi.

Gülay öğretmenin söylediklerine katılıyor musunuz?

Ayşe bu kez yönünü tek katlı eve doğru çevirdi. Melahat teyze ve hanımı dışarıya kurdukları masada kahvaltı ediyorlardı. Ayşe' ye "Hoş geldin." dediler. Kahvaltıya çağırdılar; ama o teşekkür edip oradan uzaklaştı. Babası kimsenin sofrasına oturmamalarını, kendisine arsız çocuk dedirtmemelerini söylerdi sık sık.

Ayşe' nin babasının bu düşüncesine katılıyor musunuz?

Senin bebeğin var mı? Var, dedi Ayşe buruk bir sesle, büfenin üstünde duran taş bebeğe bakmamaya çalışarak. Aynur kardeşinin yüzüne ters ters baktı. Arzu annesinin seslenmesi üzerine dışarı çıkınca öfkeyle söylendi kardeşine. Niye yalan söylüyorsun? Yalan söylemek kötü bir şeydir. Yalan söylemiyorum ki... Annem mektubunda ağlayan ve mama isteyen bir bebek aldığını yazıyordu, dedi. Ablasının niçin bu kadar kızdığını anlayamamıştı.

Ayşe yalan söylemediğini düşünüyor. Ona katılıyor musunuz?

Şu İnci' ye de ne kadar kızılıyordu Ayşe. Çikolatasını herkesin göreceği biçimde yavaş yavaş ve sınıfın ortasında dolaşarak yiyordu. Bir kez dolaşarak bir şey yenmez. Bir de yediğin şey başkasında yoksa paylaşırsın ya da hiç değilse gizli gizli yersin. Gösterip özendirmezsin.

Ayşe' ye katılıyor musunuz?

Anneanne kendilerini görmeye gelen komşu kadınlara ve akrabalara yakınmaya başlamıştı. "benim kızımda hiç akıl yok. Çocuklarını bırakıp elin memleketine gitti. Bu çocukların hali ne olacak? Ben kaç gün bakabilirim? İşte çocuk hasta oldu. Allah bilir ya çocuk üzüntüden hasta oldu?"

Anneanne kızının Almanya'ya gitmesini doğru bulmuyor. Ona katılıyor musunuz?

5. ETKİNLİK

Değerler: Düzenli/Disiplinli olma, hoşgörü, esneklik, empati

Amaçlar/kazanımlar:

1. Kendisine verilen görevleri zamanında ve doğru bir şekilde yapmaya özen gösterir.
2. Farklı kültür, dil ve dinden olan insanlara saygı duyar.
3. Farklı kültürlerle ve insanlara karşı duyarlıdır.
4. Kendisine yapılmasını istemediği bir şeyi başkasına yapmaz.

Durum 1

Ayşe sevinç ve heyecanla atılıp mektubu kapar gibi aldı. Hemen okumak ve annesinin ne yazdığını öğrenmek istiyordu. Ama o da ne? Satırlar sanki gözlerinin önünde oynuyor gibiydi. Bu kez heceleyerek zorla annesinin mektubunu okudu. İyi okuyamadığını anneannesi de fark etmişti. Annesi mektubunda birkaç satırda bir ders çalışıp çalışmadığını soruyor, çalışması için sıkılıyordu. Ders sözü Ayşe' nin beynine bıçak gibi girdi. Birden bütün keyfi kaçtı. Burada bulunduğu süre hiç ama hiç ders çalışmamıştı. Getirdiği defteri bomboş olduğu gibi duruyordu. Ayşe ödevini yapmadığı için hem okuma yazması gerilemiş hem de annesine verdiği sözü tutmamıştı. Bu durumda öğretmeni de kendisine kızacaktı. Ayşe büyük bir pişmanlık içindeydi. Bu duygu yol boyunca Ayşe nin peşini bırakmadı. İçten içe kendini sezdirerek Ayşe yi sürekli rahatsız etti. Bu nedenle annesine, ablasına ve babasına kavuşmanın heyecanını bile yeterince duyamadı.

Durum 2

Çingene çocukları çöp toplamaktan geliyorlardı. Öteki mahalledeki çocukların kendi mahallerindeki çocukları kıştırdıklarını görünce ellerindeki torbaları bırakıp yardıma koştular. Çocuklardan biri iki elini ağzına götürmüş boru çalma taklidi yapıyordu. Ötekilerse yerden avuçladıkları incirleri düşman kuvvetlerine fırlatıp duruyorlardı. Sonunda iki ateş arasında kalan öteki mahallenin çocukları tabanları yağlayıp kaçtılar. Giderken dönüp dönüp Çingene çocuklarına bağıyor yumruklarını sallıyorlardı. Ama çocuklar bu korkutma çabalarından hiç etkilenmeyip onları mahallenin dışına dek kovaladılar. Geri döndüklerinde Bülent ve arkadaşları arsada tozlarını silkeliyorlardı. Bülent çocuklara zoraki bir gülümsemeyle teşekkür etti. Kendilerine yardım etmişlerdi ama onlar Çingene' ydi. Bülent ve arkadaşları savaşı bu çocukların yardımıyla kazanmanın burukluğuyla arkalarını dönüp gittiler. Çingene çocuklarıysa topladıklarını satmak için çarşıya doğru yola çıktılar.

Ben ne yapardım?

Ben olsaydım...

Ayşe dönüp kıza baktı. O da tıpkı Lusi gibi konuşuyordu. Ayşe dönüp Seline sordu. Niye öyle konuşuyor. Bilmiyor musun Yahudi onlar. Ondan öyle konuşuyorlar. Ne komik değil mi? Selin bunları söyledikten sonra kıkır kıkır güldü. Bir an kızın konuşması Ayşe'ye de çok komik geldi. Gülecekti. Ancak birden, çocukların kendi konuşmasıyla da alay ettiklerini anımsadı. Bir insanın konuşmasıyla alay etmenin kötü bir şey olduğunu düşündü. Gülmedi.

Ben Ayşe' nin yerinde olsaydım

.....

Ben Bülent'in yerinde olsaydım

.....

6. ETKİNLİK

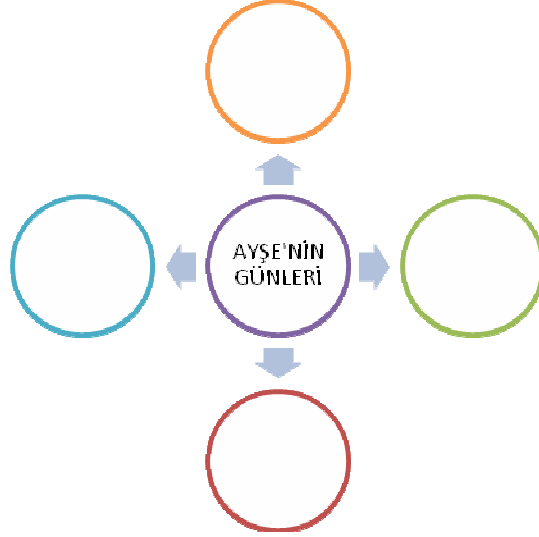
1. Kitapta en çok hangi bölümü beğendiniz?

.....

2. Bu kitapta yaşama dair neler öğrendiniz?

.....

3. Ayşe'nin Günleri adlı eserde size göre ağırlık verilen dört değer nedir? Gerekçeleriyle yazar mısınız?

.....

.....

.....

.....

.....

4. Bu eseri tanıtan bir reklam hazırlasanız sloganınız ne olurdu?

--

TÜLÜŞ

1. ETKİNLİK

Değerler: Değer bilme, kişisel bakım, disiplinli olma, hayvan severlik, cömertlik, umut
Amaçlar/ Kazanımlar:

1. Kişisel temizliğine ve düzenli olmaya özen gösterir.
2. Umut etmenin insanı sorunlar karşısında, zor zamanlarda güçlü kılacağını bilir.
3. Eşyalarını arkadaşlarıyla paylaşır.
4. Çevresindeki canlılara ilgi ve sevgi gösterir.

Aşağıdaki kutucuklarda Tülüş adlı eserde geçen değerlerin durum bağlamları ve değer adları verilmiştir. Durum bağlamlarıyla verilmek istenen değeri eşleştiriniz.

DEĞER BİLME
(A)

KİŞİSEL BAKIM
(B)

DİSİPLİNLİ OLMA
(C)

CÖMERTLİK
(D)

UMUT
(E)

HAYVANSEVERLİK
(Ç)

Sabahın beşinde ayağa dikildi Ayşe Hanım. Her yer temiz ve düzenli olmalıydı. Her şeyi yeniden bir kez daha gözden geçirmekte yarar vardı. Salondaki devetabanının yaprakları toz içindeydi. Güzelce bir sildi onları. Büfenin aynısının tozunu da yeniden aldı.

(....)

Dedesinden kalma, kimi tuval kimi de duralit üstüne yapılmış, büyüklü küçüklü çerçevesiz yağlıboya resimler yıllardır büyük bir değerbilirlikle, özenle saklanıyordu dolapta. Ayrıca şasisinden sökülmüş ve üst üste sarılmış kocaman bir rulo biçiminde sakladığı, gene dedesinden kalma yağlıboya kanavalarda vardı. (.....)

İnsanlar bir gün Selma'nın düşlediği şeyleri de atabilirlerdi çöpe. Çöplüğün bu pis kokuları içinde naylon ya da cam şişeler içindeki güzel kokulu sıvı kalıntılarını koklar, düşlemler kurardı. Örneğin çiçek kokulu şampuanla dolu bir kutu bulabilirdi günün birinde, neden olmasın. Ya da şöyle parlak kurdelelerle süslü, pembe renkte yepyeni bir entari.

(....)

Selma'yı asıl oyalayan "yenisini düşleme" oyunuydu. Diyelim şu soluk, yırtık, pis paçavra... Yeniye re renkti acaba? Mavi ya da mor olmalı. Üstündeki çiçekler de pembe... Ya da beyaz. Eh şu çürük limonun, şu yırtık deterjan kutusunun, şu naylon torbanın ya da şu konserve kutusunun yeniye nasıl olduklarını düşünebiliyordu.

(.....)

Her gün yeni bir şeyler yapıyordu. Çöplükten arayıp seçiyor, yeniden yapıyor ve Selma'ya armağan ediyordu. Selma da bunların çoğunu eli yüzü kapkara yorgun argın işten dönen yunus ağabeyine, onu aç gözlerle izleyen korkut ağabeyine, annesine ve babasına veriyordu.

(.....)

Selma'ya bağlanmıştı bir kez. Onun kendisini gerçekten sevdiğini verdiği armağanlar için değil yakınlığı dostluğu sıcaklığı için sevdiğini biliyordu. Onun yanından ayrılamazdı artık. Daha minicik bir böcekken onu aç gözlü karganın gagasından kurtaran Selma değil miydi? Belki de yalnızca bu kurtarma olayı onu derin bir içgüdüyle bağlamıştı Selma'ya.

(.....)

Dahası var resim de yapıyordu. Dedesinden geçen kalıtsal bir yeteneği vardı. Resim sehpası, boyaları, fırçaları hep ortadaydı. Ama çok düzenli bir adamdı Semih Bey. Döküp saçmaz aldığını aldığı yere koyardı. Araç ve gereçlerini büyük bir titizlikle saklardı. Küçük sandık odasını, bütün araç ve gereçlerini sakladığı özel dolabı olarak düzenlemişti. Çiçek tohumları, gül bitki ve külleme ilaçları bir kutuda, beziryağı şişeleri, üstübeç, tutkal paketleri de gene özel kutularda, özel raflarında, üstlerinde etiketleriyle, ayrı ayrı özenle yerleştirilmişti. (.....)

2. ETKİNLİK

Aşağıda verilen değerler bir yayınevinde çalışıyorlar. Yayınevi krizi sebep göstererek bazı değerleri işten çıkarmak istiyor. Bunu duyan "değerler" kovulmamak için savunmalarını yazmaya hazırlanıyorlar. Haydi, çocuklar bu değerlerin ne kadar önemli olduklarını ve onlar olmazsa anlatımın ne kadar eksik olacağını iş yeri sahibine

anlatalım ve işten atılmamaları için patronu ikna edelim

Ben **değerbilme/değer verme**. beni işten kovamazsınız, çünkü:

Ben **disiplinli/düzenli olma**. Beni işten kovamazsınız, çünkü:

Ben **umut**. Beni işten kovamazsınız, çünkü:

Ben **yaratıcılık**. Beni işten kovamazsınız, çünkü:

Ben **cömertlik**. Beni işten kovamazsınız, çünkü:

3. ETKİNLİK

Değerler: Cömertlik, hayırseverlik, fedakârlık

Amaçlar/Kazanımlar:

1. Gerektiğinde kendi hakkından feragat ederek sevdikleri için fedakârlıkta bulunur.
2. İmkânları ölçüsünde başkaları için fedakârlıkta bulunur.
3. Eşyalarını arkadaşlarıyla paylaşır.

Tülüş olağanüstü yeteneklere ve görünüşe sahip bir canlı. Tülüş'e sahip olan siz olsaydınız onun bu yeteneklerini hangi amaçla kullanırdınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. ETKİNLİK

Değerler: Hayvan severlik, samimiyet/içtenlik, güven güvenilir olma

Amaçlar/Kazanımlar:

1. Çevresindeki canlılara ilgi ve sevgi gösterir.
2. İnsanlarla ilişkilerinde açık olmaya, içten davranmaya önem verir.
3. İnsanlarda güven uyandıracak doğru eylemlerde bulunur.

Aşağıdaki metinler Tülüş adlı eserden alınmıştır. Metinleri okuyup sorulara cevap veriniz.

Yunus ağabey hayvanları sever, onlarla dostluk kurmasını bilirdi. Ama bu hayvan

neyin nesiydi acaba? Bir süre düşünüp taşındı, bir tanı koymaya çalıştı ama başaramadı. Dayanamadı sonunda dayanamadı sonunda, neyse ne şirin mi şirin bir hayvancıktı. Elini uzatıp sevdi onu. Ama küçük ağabey korkut bir yandan hayvanlardan korkuyor, bir yandan da gücü yettiklerine karşı üstünlüğünü ortaya koymaktan, onları incitmekten çekinmiyordu. İşte bu nedenle ayağıyla şöyle bir itiverdi Tülüş' ü. Tülüş' te onun bacağını öyle bir ısırdı ki ittiğine iteceğine pişman oldu.

➤ Yunus Tülüş' e nasıl davranmıştır?

.....

.....

.....

.....

.....

➤ Korkut Tülüş'e nasıl davranmıştır?

.....

.....

.....

.....

➤ Tülüş bu iki kardeşin yaklaşımına nasıl bir tepki vermiştir?

.....

.....

.....

.....

Korkut Tülüş'e için Tülüş onu
.....

Çok kısa zamanda Tülüş e karşı tavırlarını değiştirdiler. Onu kendi istedikleri kullanabilmek kendi seçtikleri şeyleri yedirebilmek için ona yakın olmak onu sevip

okşamak için bir yarıştı başladı. Korkut şeker çikolata gibi kendince değerli şeyleri Tülüş' e sunmaya başladı. Anneleri; o Tülüş ten öğrenen anneleri bile “Amanın de kızımın da kuzusu...” gibi sevecenlik dolu sözcüklerle yaklaşarak sevip okşuyordu onu.

Ama yok, hayır. O böyle içten pazarlıklı davranışlara aldanacak değildi. Selma ya bağlanmıştı bir kez. Evdekiler çözümü olanaksız gibi görünen bu bağın farkındaydılar. Gene de garip yaratıktan daha çok yararlanmanın bir yolunu bulabilmek için kafa yorup durdular. Fakat bir çıkar yol bulamadılar.

- Selma'nın annesinin, babasının ve abisi Korkut' un Tülüş'e karşı davranışlarını değiştirmelerinin sebebi nedir?

.....

.....

.....

.....

- İstediklerini elde edebiliyorlar mı?

.....

.....

.....

.....

Selma'nın annesi babası ve abisi

..... için
Tülüş onların

5. ETKİNLİK

Sizce Tülüş'ü çöplükte ilk bulan Selma değil de abisi Korkut olsaydı ne olurdu?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Altan Tekol Tülüş'ü bulmak için eve geldiğinde Selma Tülüş'ü de alıp evden kaçmış, Aslı da ona yardım edip evine götürmüştü. Aslı, Selma'ya yardım etmeyip Altan Tekol'a götürseydi neler olurdu?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

EJDERHA KANADI

1. ETKİNLİK

Değerler: İyilikseverlik, bağışlamak, özdenetim/otokontrol

Amaçlar/Kazanımlar:

1. Engelli bireylere günlük yaşam içinde yardımcı olur.
2. Tartıştığı, haksızlık gördüğü arkadaşlarını bağışlar, kin gütmmez.
3. Kontrolsüz öfkeli davranışların kendisine ve çevresindekilere zarar vereceğini bilir.
1. Engelli ne demektir?
2. Yakın çevrenizde bedensel ya da zihinsel engelli birisi var mı? Karşılaştıkları zorluklar neler?
3. Engellilerin günlük yaşamlarının rahat bir şekilde için nelere ihtiyaçları olabilir? Bunu örnekler vererek açıklayabilir misiniz?
4. Sizler, engellilere günlük yaşam içinde nasıl yardımcı olabilirsiniz? Örnek vererek açıklayınız.
5. Arkadaşlarınızla tartıştığınız veya davranışlarınızla onu incittiğiniz oldu mu? Böyle bir olay yaşadıysanız bu sizi ve arkadaşınızı nasıl etkiledi?

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki bulmacada okuduğunuz romanda geçen bazı değerler gizli. Bulmacanın içindeki değerleri bulalım.

F	E	D	A	K	A	R	L	I	K	A	R	D
E	R	T	Y	U	I	O	P	Ğ	Ü	R	A	U
S	D	F	G	H	J	K	L	L	I	Ş	İ	Y
Z	X	C	V	B	N	M	Ö	B	Ç	S	E	A
A	S	E	V	G	İ	D	A	F	G	H	J	R
H	G	N	M	D	O	S	T	L	U	K	M	L
C	V	B	B	N	N	Ç	Y	H	J	K	L	I
Z	C	V	B	S	D	F	H	J	K	L	O	L
T	E	D	B	İ	R	L	İ	O	L	M	A	I
D	F	T	Y	U	O	P	Ğ	C	N	L	S	K
M	İ	N	N	E	T	T	A	R	L	I	K	I

- Aşağıda kutucuklarda bulmacanın içinde bulduğunuz değerlerin tanımları verilmiştir. Tanımların yanındaki boşluğa uygun değeri yazalım.

(_ _ _ _ _) Toplumun menfaatini veya başkalarının iyiliğini düşünerek gönüllü biçimde ve bundan haz alarak kendi haklarından vaz geçme.

(_ _ _ _ _) İki insanın, his, inanç, huy, mizaç, dava ve(ya) meslek açısından gönül birliği içinde olmaları ve birbirine bağlı olarak müşterek hareket etme kabiliyeti göstermeleri. Kişilerin, birbirlerini karşılıklı beğenmelerine, zevk ve duygu bakımından anlaşmalarına, karşılıklı acıma ve dayanışmaya dayanan manevi bir bağ.

(_ _ _ _ _) Yapılan bir iyiliğe karşı kendisini borçlu hisseden, minnet duyan kimse.

(_ _ _ _ _) Başkalarının duygularını, durumunu özellikle bariz olmadığı zamanlarda anlama yetisi

(_ _ _ _ _) Önceden hazırlıklı davranmak, önlemini zamanında almak.

(_ _ _ _) Acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi, dayanç.

(_ _ _ _) İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu.

3.ETKİNLİK

Değerler: Fedakârlık, şefkat, sadakat/bağlılık, açık sözlülük

Amaçlar/Kazanımlar:

1. Gerektiğinde kendi hakkından feragat ederek sevdikleri için fedakârlıkta bulunur.
2. İnsanlara şefkatle yaklaşır.
3. Arkadaşlık ilişkilerine önem verir.
4. İnsanlarla ilgili düşüncelerini kimseden çekinmeden söyler.

Bu bölümde aşağıda verilen değerlerin sizin için ne ifade ettiğini belirtin, ayrıca okuduğunuz kitaptan bu değerlere ilişkin bölümlere örnekler verin.

Fedakarlık.....
.....
.....
.....
.....
.....

Şefkat.....
.....
.....
.....
.....
.....

Dostluk.....
.....
.....
.....
.....
.....

Açıksözlülük.....
.....
.....
.....
.....

4.ETKİNLİK

Değerler: Anlayışlı olma, empati, bağışlamak, dostluk/arkadaşlık

Amaçlar/kazanımlar:

1. Başkalarının duygularını anlamak için çaba gösterir.
2. Kendisine yapılmasını istemediği bir şeyi başkasına yapmaz.
3. Tartıştığı haksızlık gördüğü arkadaşlarını bağışlar kin gütmez.
4. Arkadaşlık ilişkilerine önem verir.

1) Genç bir kadın kolunda çocukla tramvaya bindi ve Anne' nin karşısına oturdu. Kadın gülümsüyordu, Anne çocuğu görünce bunu daha çok hissetti. Birden Anne şiddetli bir tekme hissetti. Özür dilerim dedi kadın. Anne başını salladı. Önemli değil diye mırıldandı. Ancak şimdi çocuğu gerçek anlamda algıladı. Kollarıyla bacakları gevşek bir biçimde sarkıyordu, ağzı Jakob ' unki gibi açıktı. Aynı içe dönük bakış vardı onda da. Başı yukarı doğru daralıyordu. Şimdi kollarıyla bacakları kasıldı ve seğirmeye başladı. Genç kadın çocuğu sıkı sıkı tuttu, kulağına bir şeyler fısıldadı. *Yanında oturan kadın mantosuna hırsla sarındığı gibi ayağa kalktı ve bir ön koltuğa geçti. (s.44)*

Genç kadının ön koltuğa geçmesinin sebebi nedir? Siz bayanın yerinde olsaydınız ne yapardınız?

2) Anne iki hafta sonra doğum günün var. Kimleri davet etmek istediğini yavaş yavaş düşünmelisin. Anne kimseyi davet etmek istemediğini şimdiden bilmesine rağmen başını salladı. *Sınıfındakiler Jakob'u görseler gözleri faltaşı gibi açılırdı. Dik dik bakarlar ve bakışlarını kaçıırırlardı. İkisi de aynı derecede kötüydü. Hayır, onlardan hiçbirini evde istemiyordu, gerçekten.(s.16)*

Anne' nin arkadaşlarını evine çağırmak istememesinin nedeni nedir? Sizce insanların engelli bireylere karşı yaklaşımları nasıl?

3) Anne kollarını göğsünde kavuşturdu. "Neden yalan söyledin? Neden onunla konuşmak istemediğimi söylemedin." Çünkü bu çok saçma Anne. İnsan tartıştıysa yeniden barışabilir.

İnsan birinin sorumluluğunu taşıyorsa karışmaması zor, kendini mutsuz etmeni istemiyorum. İnsan ilk fikir ayrılığında karşısındakini bırakırsa yalnız kalır.

Bu kadar dik kafalı olma. Bir gün üzülürsün inan bana. Her yanlış anlama giderilir.

Fazla uzun beklenmezse... (s.88)

Seninle Lea arasında ne olduğunu bilmiyorum ve bu konuda konuşmak istemezsen saygı duyarım. Ancak şu var. Onun sesinin ne kadar üzgün çıktığını duydum. Bence telefon ettiği sırada senin söylediklerini duydu. Arkadaşlığınıza bir şans vermezsen yazık edersin. Arkadaşlık çok değerli bir şeydir. (s.108)

Arkadaşlarınızla tartıştığınız oldu mu? Tartıştığınız arkadaşlarınıza karşı bağışlayıcı mısınız?

4) Annesi tam çamaşırları topluyordu. Anne ona katlama işinde yardım etti. Havluları her zamankinden daha özenle bastırıp düzleştirdi. Çöp kovasını aşağı taşıdı, odasındaki duvardan duvara halıyı elektrikli süpürgeyle süpürdü.

Evde ne tür işlerde annenize, babanıza yardım edersiniz? Yardım ettiğinizde ne hissediyorsunuz?

5) ***Hiçbir sebep yokken arkadaşınız sizden uzaklaşsa, telefonlara çıkmasa ve sizinle konuşmak istemediğini söylese ne yapardınız?***

5. ETKİNLİK

Değerler: Görgü/terbiye, kibarlık/nezaket, anlayışlı olma, empati

Amaçlar/Kazanımlar:

1. İnsanlarla kurduğu ilişkilerde ölçülü davranır, kişi haklarına saygı gösterir.
2. Sözleriyle ve davranışlarıyla karşısındakini incitmemeye özen gösterir.
3. Başkalarının duygularını anlamak için çaba gösterir.
4. Kendisine yapılmasını istemediği bir şeyi başkasına yapmaz.

5.

Ama bir şeyi de söylemek gerek. Çocuğa ne iyi davranıyordu

Böyle bir çocuk hayattan
ne bekler ki...

Zavallı yavrucak böyle
şey gördüğümde
bakamıyorum.

Süslenip püslenmese olmaz
sanki. Böyle bir çocuğu
olan tırnaklarını maviye
boyamaz.

Kızımın benimle
gelmediğine sevindim.
aslında istiyordu ama sonra
fikir değiştirdi. kendisi
hamile, böyle bir şey görse
kimbilir...

Ben olsam böyle bir çocukla sokağa çıkmazdım. İnsanları böyle rahatsız edemezsin.

Yukarıdaki baloncuklarda yer alan cümleler Anne'nin tramvayda karşılaştığı insanların engelli bir birey ve onun annesiyle ilgili düşünceleri. İnsanların bu yanlış algılarını düzeltmek için bir afiş hazırlayın. Afişte önem verdiğiniz değerleri ön plana çıkarın.

[illegible]

TAKMA ADI GAGALI

1.ETKİNLİK

Değerler: Dostluk/arkadaşlık, sadakat/bağlılık, kibarlık/nezaket, açık sözlülük, samimiyet içtenlik, sır tutma, alçakgönüllü olma/tevazu, tedbirli olma

Amaçlar/kazanımlar:

1. İyi ve kötü günlerde yakın çevresindekilerin sevinç veya üzüntülerini paylaşır.
2. Arkadaşlarına karşı sevgiyle bağlılığını gösterir.
3. Sözleriyle ve davranışlarıyla karşısındakini incitmemeye özen gösterir.
4. Kendi başarılarıyla övünmez, mütevazı olmayı bilir.
5. Arkadaşlarının sırlarını başkalarına açıklamaz.
6. Arkadaşlarıyla ilişkilerinde açık olmaya, içten davranmaya önem verir.
7. Arkadaş edinmede, seçiminde olumlu karakter özelliklerine dikkat eder.

Okuduğumuz kitapta Ecem' in ve Beyhan' in annesi dostluk ve arkadaşlıkla ilgili çok güzel öğütler veriyor. Bu öğütlerden yola çıkarak arkadaşlarımızla olan ilişkilerimizde nelere dikkat edeceğimizi belirleyelim.

Dostlarımızın sırlarını
açığa çıkarmamalıyız.

Dost olarak kabul ettiğiniz birine sevgi ve dostluk kavramları çerçevesinde duygu ve düşüncelerinizi ifade eden bir mektup yazınız.

3. ETKİNLİK

Değerler: Dostluk/arkadaşlık, nükteli/esprili olma, danışma, tedbirli olma, esneklik

Amaçlar/kazanımlar:

1. Arkadaşlarının başarısından mutlu olur.
2. İyi veya kötü günlerde yakın çevresindekilerin sevinç veya üzüntülerini paylaşır.
3. Olay, durum ve sorunları bazen esprili, nükteli bir şekilde dillendirir.
4. Karşılaştığı sorunları çözemediği durumlarda büyüklerine danışır.
5. Karar vermeden önce olay ve durumları inceler.
6. İnsanların sevinç ve üzüntülerine uygun davranışlar sergiler.

Aşağıda kitapta yer alan bazı bölümler verilmiştir. Bunları okuyarak altlarına hangi değerlerle ilgili olabileceğini yazınız.

Annemin Alev teyze adında bir arkadaşı var. İlkokuldan beri arkadaşlar kırk üç yıldan beri beraber ağlayıp gülmüşler neredeyse ikiz ruh olmuşlar. Annem Alev teyzeyle, ne zaman telefonla konuşsa, telefonu kapatınca, “ Oh çiçeğimi suladım der.” Annem dostlukların tıpkı çiçekler gibi bakım gerektirdiğine inanır.....(s.48)

.....

Dur ben gidip onlara poğaça pişireyim. Poğaçalar pişince, çay da demlerim götürürsün. “Hoş geldiniz taşınmak yorucudur. Çay molası yorgunluğunuzu alır diye annem yolladı.” Dersin.hem belki sana yaşıtlı çocukları vardır. Dostluk edersiniz.....(s.2)

.....

Bu sınıfın erkekleri nasıl doğaçlama şaka üretiyorlar, nasıl birinin başladığını öteki anında tamamlıyor, şaşmamak olanaksız. Şu işlek zekâlarını derslere de gösterecekler ortalık gül bahçesine dönecek. Önce haydar sırasının üzerine kapandı, gözlerini yumdu, horlamaya başladı. Hayretle nereden çıktı bu uyku da şimdi, diye düşünmeye başlamıştım ki, Bülent’in muzip sesi yükseldi nerdesin? (s.85-86)

.....

Bunları düşün. Sema, Leyla, Ayça’yla ilgili bir şey söylemeyeceğim; senin kendi yolunu bulup sorunları çözeceğine güveniyorum. Anne sen olsan benim yerimde ne yapardın? Canım kızım, ben kırk dört yaşındayım, senin gibi genç değilim. Bana yüzleşmek, konuşmak, incindiğini anlatmak en doğru yol geliyor. Dostlarıma güveniyorum. Ben onlara incindiğim konuyu anlatırsam asla tekrar edip beni incitmezler. Ama tekrar yaparlarsa anne? Ha ya tekrar yaparlarsa? Biriciğim, o kasten incitmeye girer. Öyle insanların, laylaylom arkadaşlıkların benim yaşamımda yeri olmaz. (s.91)

.....

Ecem güzel kızım. Kendi kararlarını kendin vermek demek, anneni babanı hiçe saymak demek değildir. Bu evi beraber paylaştığımıza göre planlarımızdan birbirimizi haberdar etmek sorumluluğumuz da var. Ya ben senin evde olacağını zannederek Beyhan’ la annesini sabah kahvesine çağırmış olsaydım, ne derdim insanlara? O zaman ben seni göndermezdim, bu kez sen arkadaşlarına mahcup olurdun. (s.29-30)

.....)

Dostluk da emek ister. Daha gençsin. İnsanın olduğu her yerde bir gün mutlaka bir sorun çıkar. Sorunları biriktirmez, konuşur, karşı tarafı anlamaya çalışır, kendini geri çekip onun yerine koyar ve onun bakış açısından kendini görmeye çalışırsan, bir de esnek olmayı başarırsan, aşılacak sorun yoktur. (s.65)

(.....)

4. ETKİNLİK

Aşağıdaki bölümlere kitabımızda yer alan kahramanlarımızın karakter özelliklerini altlarındaki boşluklara ise benzer ve farklı özelliklerinizi yazınız.

Ecem

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Beyhan

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Sema

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....

Leyla

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Ayça

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Dostunuzda hangi özelliklerin bulunmasını isterdiniz? Siz arkadaşlarınızda bulunmasını istediğiniz özelliklerden hangilerine sahipsiniz?

Hayat dolu	kaba	cimri	anlayışlı	
Sır saklayan	Kibar/nazik	bencil	huysuz	
yardımsever	uyumsuz	dürüst	Zor beğenen	
bağışlayıcı	somurtkan	Kin	kararlı	cömert

6. ETKİNLİK

Değerler: Adil olma/hak bilinci, özgürlük

Amaçlar/Kazanımlar:

1. Başkalarına ve kendisine yapılan haksızlıklar karşısında sessiz kalmaz.
2. Başkalarının haklarını korur ve onlara saygı duyar.
3. Doğru olduğuna inandığı fikirleri kimseden çekinmeden söyler.

Ayça ile Leyla Sema'nın davranışlarına çanak tutuyor bense susuyordum. Sustuğum için kendimi çok kötü hissediyordum. Beyhan'a davranışlarını içimden onaylamıyordum; ancak onaylamadığımı belirtecek ne yaptım? Koca bir hiç. Korktum...

...Ama yapılmasına seyirci kaldın değil mi? Evladım seni suçlamıyorum; ama susmak da bir tür onay vermektir.

- Yukarıda okuduğunuz romanda geçen bir bölüme yer verilmiştir. Beyhan ve annesi arasında geçen konuşmadan da hareketle “Yanlışı görüp elini uzatmayan yanlışı yapan kadar suçludur.” sözünü açıklayan bir yazı yazın.

[illegible]

BALIK

1.ETKİNLİK

Değerler: İyilikseverlik, , barış, umut, sebat/kararlı olma

Amaçlar/kazanımlar:

1. Kin ve nefretin barış içinde yaşamayı olumsuz etkilediğini bilir.
2. Karşılık beklemeden kendi isteğiyle herkese yardım eder.
3. Umut etmenin insanı sorunlar karşısında, zor zamanlarda güçlü kılacağını bilir.
4. Başarısızlıklar karşısında amacından vazgeçmek yerine tekrar girişimde bulunur.

1. Türkiye’deki ve dünyadaki yardım kuruluşlarını ve bunların amaçlarını araştırınız.

2. İnsanlara vermiş olduğunuz hizmetleri, yardımları defterinize yazın ve arkadaşlarınızla paylaşın.

3. Resimlerden hareketle aşağıdaki sorulara cevap veriniz. Savaşın insanlar üzerindeki olumsuz etkileri nelerdir?

.....

.....

4. Savaş insanların hangi hak ve özgürlüklerini kısıtlar?

.....

5. Zorluklar karşısında nasıl bir tavır takınırsınız? Mücadele mi edersiniz, geri mi çekilirsiniz?

.....

6. Kararlı ve mücadeleci insanların gözünüzdeki değeri nedir?

.....

2. ETKİNLİK

Değerler: Sebat/Kararlı olma, umut, tedbirli olma, cesaret, dayanışma

Amaçlar/Kazanımlar:

1. Bir isteğin gerçekleşmesi için beklemeyi, zamana bırakmayı bilir.
2. Her zaman her şeyin yolunda gitmeyeceğini kabul eder.
3. Karar vermeden önce olayları ve durumları inceler.
4. Birlikte sorunların üstesinden daha kolay gelinebileceğini kavrar.

Yardım için gittiğimiz ülkede savaş çıkınca bizde ülkemize dönmeye karar verdik. Sınıra ulaştık ama hiç kolay olmadı. Sizce sahip olduğumuz değerlerden hangileri hedefe ulaşmamızı sağladı? Örnek vererek açıklayınız?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

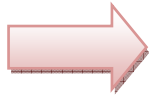
.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ETKİNLİK

Değerler: Cömertlik, soğukkanlı olma, anlayışlı olma

Amaçlar/Kazanımlar:

1. Eşyalarını arkadaşlarıyla paylaşır.
2. Beklenmedik bir olay, durum ve sorunlar karşısında metin olmayı, soğukkanlı davranmayı bilir.
3. Başkalarının duygularını anlamak için çaba gösterir.

BEN NE YAPARDIM

1. ...Bu insanlara yiyeceğimizden, suyumuzdan veremez miyiz diye sordum. Annem ve babam ülkemizin gerçekten de ancak bize yetecek kadar gönderildiğini, yine de ellerinden geldiğince bunu köydekilerle paylaştığını söylediler. Bu ülkede herkesin su, yiyecek ve ilaca ihtiyacı varmış. Bizim elimizdeki azıcık şey hepsine yetmezmiş. Ben yine de bir şeyler aşırıp köydeki arkadaşlarımla paylaşıyordum.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Şimdi de ayaklarım acımaya başlamamıştı. Bir süredir acıyorlardı ama şikâyet etmek istememiştim. Babamın dağları bir kadın ve bir çocukla geçmekten duyduğu endişe yüzünden, rehberin dediği gibi onun tahmininden daha güçlü olduğumu kanıtlamaya kararlıydım.

.....

.....

.....

.....

3. Çocukların çoğu bütün çocuklar gibi oyunlar oynayıp yaramazlık ederdi. Kimileri ise korku dolu kocaman gözlerle hep kapı eşiklerinde dikilir, hiç konuşmazlardı. Oynayan çocuklar bazen onları da oyuna katılmaya davet ederler, ama kıpırdamadıklarını görünce, sıkıcı buldukları bu çocukları görmezden gelirlerdi.

.....

4. ETKİNLİK

Değerler: Tedbirli olma, diğergamlık, görgü, umut, mutluluk, iyilikseverlik

Amaçlar/kazanımlar:

1. Umut etmenin insanı sorunlar karşısında, zor zamanlarda güçlü kılacağını bilir.
2. İnsanlarla kurduğu ilişkilerde ölçülü davranır.
3. Çevresindeki canlılara ilgi ve sevgi gösterir.
4. Karar vermeden önce olay ve durumları inceler.
5. Yardıma ihtiyacı olan insanlara yardım etmekten mutluluk duyar.
6. Engelli bireylere günlük yaşam içinde yardımcı olur.
7. Başkaları için kendi çıkarlarından vazgeçebilir.

Aşağıda verilen değerlerle durum bağlamlarını eşleştirin ve seçtiğiniz dört değere yaşamınızdan örnekler verin.

Tedbirli olma

diğergamlık

görgü

umut

mutluluk

yardımseverlik

iyilikseverlik

“Canlılar öyle dayanıklı ki!” dedi annem. İnanılmaz şeylere katlanabiliyorlar. Zavallı balık hala o çamur birikintisi içinde soluk almaya çalışmıyor muydu, sen onu çıkardığında? Belki de yine yağmur yağar, göleti doldurur diye düşünüyordu, kim bilir? (.....)

Bazen rehber annesinden duyduğu “Sabreden derviş, muradına ermiş.” Gibi atasözlerini mi söylüyor yoksa bunları yürürken kendisi mi uyduruyor, merak ediyordum. Ancak kişisel soru olabilir diye sormaya cesaret edemedim. Annem kişisel soruları sormak kabalıktır demişti. (.....)

Kusursuz bir balıktı. Ne kadar küçük ve solgun görünmeye başladığını unutmuştum; içime bir sıcaklık yayıldığını hissettim. Onu kurtardığım ve hala bizimle olduğu için çok mutluydum. (.....)

Balığı görmek için ölüyor, daha ileri gitmek istiyordum. Ama zemin güvenli değildi. Biraz daha yaklaşırsam saplanıp kalacağımı biliyordum. Üstelik evden epeyce uzaktaydım. Belki kimse sesimi duymaz, akşam çayına kadar da arayan olmazdı. (.....)

“Yardım örgütleri eksikleri hızla gidermeye çalışsalar da hala herkese yetecek kadar su, yiyecek ve ilaç yok. Bizim memlekettekiler bir süreden beri, buradan ayrılmamız gerektiğini söyleyip duruyorlar. Oraya geri dönebiliriz. Ama yardıma muhtaç insanlar olduğu sürece kalıp, onlara yardım etmek istiyoruz.” Diye açıkladı annem. (.....)

Her sabah, yürüyemeyen, hatta bazen bacakları bile olmayan bir arkadaşımızı dört köşesinden tuttuğumuz bir battaniyenin üstüne oturtmayı adet edinmiştik. Onları o gün nereye gideceksek oraya ya da istedikleri yere taşırdık. (.....)

Siz buraya yardıma geldiniz. Başkalarına yardım ederken, kendinizi ve ailenizi biraz riske atmak zorundaydınız. Niye elçiliğinizin tavsiye ettiğinden daha uzun kaldığınızı biliyorum. Bazı çocukların göçmen kamplarına gitmeden önce ilaçlarını almasını, bir mayın yüzünden ayağını kaybetmiş bir yaşlının yolculuk edecek kadar iyileşmesini beklediniz. (.....)

5. ETKİNLİK

Değerler: Kanaatkârlık/ elindekilerle yetinme

Amaçlar/Kazanımlar:

1. Sahip olduklarıyla yetinmenin kendisini mutlu edeceğini kavrar.
2. Elindekilerle yetinmeyi bilir, fazlası için makul olmayı öğrenir.

Rehber haklıydı. Kökün tadı kötü denemezdi, çünkü hiç tadı tuzu yoktu. Sade suyla haşlanmış patatese benziyordu, ama havucunkini andıran, oldukça yapışkan bir dokusu vardı. Ama yedikçe aslında patatesin ne kadar lezzetli bir şey olduğunu anlıyordu insan. Patatese haksızlık etmişim meğer. Tabağımdaki patatesleri bitirmek konusunda annemle tartışırdım hep. Şimdi tadını hatırlayınca harika gibi geliyor. Buradan kurtulduğumuzda, annem bana koca bir tabak dolusu patates verecek olursa, yemin ederim son kırıntısına kadar hepsini silip süpürür ve bir daha asla burun kıvırmam.

Kaplan'ın bu sözlerinden çıkardığınız ders nedir?

.....

.....

.....

.....

6. ETKİNLİK

Balık adlı romanın kahramanlarının en çok beğendiğiniz davranışlarını nedenlerini de açıklayarak yazınız.

Kaplanın en beğendiğim davranışı.....

.....

.....

.....

.....

Kaplanın annesinin en beğendiğim davranışı.....

.....

.....

.....

.....

Rehberin en beğendiğim davranışı

[illegible]

Kaplanın babasının en beğendiği davranışı

[illegible]

7. ETKİNLİK

Kaplan'ın ve ailesinin başına gelenleri anlatacağınız gazete haberi yazınız.

[illegible]

BENİM KIRMIZI PABUÇLARIM

1.ETKİNLİK

Değerler:

Amaçlar/Kazanımlar:

1. Başkalarından farklı görüşler ileri sürer ve ürünler ortaya çıkarır.
2. Kendisine yapılan iyiliği takdir eder.
3. Minnettarlığını her zaman uygun şekilde ifade eder.
4. İnsanlarla olan ilişkilerinde açık olmaya, içten davranmaya özen gösterir.
5. Bir isteğinin gerçekleşmesi beklemeyi zamana bırakmayı bilir.
6. Başkalarının haklarını korur ve onlara saygı duyar.
7. Elindeki parayı öncelikle temel ihtiyaçları için kullanır.

Aşağıda mektup kâğıtları içinde yazan metinleri okuyunuz. İçinde işlenen değerlerden yola çıkarak uygun olan posta kutusunu bularak mektuplarla posta kutularını eşleştiriniz

Yaraticılık

1

Minnettarlık

2

İçtenlik

3

sebat

4

Adil olma/hak bilinci

5

Tutumlu olma

6

Yatağıma uzanıp gözlerimi tavana diktim. Uzun süre öylece kaldım. Sonra birden aklıma geliveren şeyle yerimden fırladım. Müthiş bir fikirdi. Denemeye değerdi. Kırmızı ispirtolu kalemle çoraplarımın üzerini ayakkabı modelinde boyadım. İşte kan kırmızısı çoraplarım hazırды. (s11)

Ali, annesinin hazırladığı paketi uzatıp okul gazetesinde çıkan yazısından, son zamanlardaki başarılarından, annesinin ve kendisinin duyduğu minnettarlıktan söz etti. Sana teşekkür ederim. Benim hayatımı aydınlattın diye sözlerini bitirdi.(s19)

İşte tam bu sırada oradan geçmekte olan genç ve güzel bir hanım bu durumu görmüş, onunla ilgilenmiş, hemen bir eczaneye götürmüş, güzel sözler söylemiş, çantasından çıkardığı kenarları oyalı ipek mendili ile yüzünü gözünü silmiş, saçlarını okşamıştı. Ahmet o heyecanla neler dediğini hatırlayamıyordu ama gülümsemesini, tatlı ses tonunu unutamıyordu. Bir de ablası gibi koktuğunu...

Zeynep yol parası vermek içim erken kalkıyor, kahvaltayı hazırlayıp, kendisi ayak üstü bir şeyler atıştırıp hemen yola çıkıyordu. Yengesinin yüzünün hiç gülmemesine bakıp kendisini rahatsız hissediyordu. Ama geleceğini ve annesini kurtarması için birçok şeyi sineye çekmek zorundaydı. (s. 60)

Süleyman ve onun gibi pek çok çocuk ise okulların açıldığı günlerde bir yıl öncesinin ders kitaplarını burada satıyor, kazandıkları para ile de bu sene okuyacakları kitapların bir kısmını gene bu sokaktaki bir başka satıcı çocuktan alıyorlardı. (s.81)

Hüseyin Ağa herkese ağabeylik etmişti. Onun zamanında insanlar zevkle çalışıyor, hak ettikleri karşılığı da henüz alınlarındaki ter kurumadan alıyorlardı. (s.76)

Sabah avludaki tulumbadan yüzümü yıkamadan önce karagözün yanına gidiyor, başını sırtını okşuyor; onunla konuşuyor; yiyeceğini suyunu kontrol ediyordum.(s91)

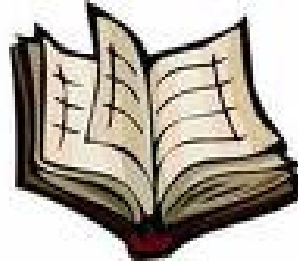
2. ETKİNLİK

Arkadaşlar! Sabır, sevgi, çalışkanlık, yardımseverlik, duyarlılık, kanaatkârlık... gibi değerleri kazandıracağınız bir kitap çıkarsaydınız hangi hikayeyi hangi değeri kazandırmak için kullanırdınız? İçindekiler bölümüne yazınız.

HİKÂYELER

- Benim Kırmızı Pabuçlarım
- İmrendiğim Çocuk
- Yumurtlayan Horoz
- Hazine
- Dalları Bastı Kiraz
- Kerem 'in Yalanı
- Dokuzun Sekizi
- Susak Suyu
- Minder
- Süleyman 'ın Sürprizi
- Çocuk ve Kuzusu
- Nevin Öğretmen

İÇİNDEKİLER

1. SABIR

.....

.....

.....

2. SORUMLULUK

.....

.....

.....

3. SEVGİ

.....

.....

.....

4. YARDIMLAŞMA

.....

.....

.....

5. DUYARLILIK

.....

.....

.....

6. SORUMLULUK

.....

.....

.....

7. SEVGİ

.....

.....

.....

8. YARDIMLAŞMA

.....

.....

.....

9. DUYARLILIK

.....

.....

.....

3. ETKİNLİK

Değerler: Güven/güvenilir olma, adil olma/hak bilinci,

Amaçlar/Kazanımlar:

1. Olayları değerlendirirken tarafsız davranır.
2. Tutum ve davranışlarında doğruluktan ayrılmaz.
3. İnsanlarda güven uyandıracak doğru eylemlerde bulunur.

“Aşağıdaki metin “Utanmak Zamanı” adlı hikâyeden alınmıştır. Metinle ilgili soruları cevaplayınız.

...

Hasan, annesi ve ablasıyla yaşıyordu. Babaları yıllar önce ölmüştü. Karakteri daha çok babasına benzeyen ablası Müjgan; dürüst, temiz kalpli ve oldukça kanaatkardı. Bir konfeksiyon atölyesinde çalışıyordu. Anneleri ise gözü kolay kolay doymayan, çıkarıcı bir kadındı. Oğluna fazla düşküncü. O kadar ki Hasan diğer çocuklarla kavga edip geldiğinde, kimin haklı kimin haksız olduğunu araştırmadan sokağa çıkıp komşu çocuklarına avaz avaz bağırır, tehditler yağdırırdı. Hasan bu yüzden mahallenin belalısı haline gelmişti. Hatta bir gün peşinde komşu kadın olduğu halde koşarak eve girmiş.

_Oğlun kümesindeki yumurtaları çaldı. Gözlerimle gördüm diye bağırarak kadına rağmen annesi Hasan’ı savunmuş, kadını yaka paça sokağa atmıştı. Gerçi biraz sonra işin aslı

anlaşılmıştı. Müjgan Hasan'ın alelacele gömleğini değiştirmesinden şüphelenip kirli çamaşır sepetine bakmış, yumurta samana bulanmış gömleği alıp annesine getirmişti.

_Anne bu senin yaptığın çok yanlış. Bak şu gömleğin haline. Hasan yanlış yolda ve sen onu koruyarak kötülük ediyorsun. Hırsızlığın azı da çoğu da birdir. Buna göz yummamalısın deyince kızı, kadın:

_işine bak ukala sen de. Yirminci yüzyıl ermişi diye karşı çıkmıştı. Ona göre oğlu becerikliydi o kadar. Birkaç yumurtadan ne çıkardı? Tavuk dediğin her gün yumurtlar dururdu zaten.

...”

1. *Hasan' ın uygun bulmadığınız davranışları nelerdir?*

.....

.....

2. *Bu davranışlara annesinin ve ablasının gösterdiği tepki nedir?*

.....

.....

3. *Hasanın kötü alışkanlıklarını sürdürmesinde annesinin rolü nedir?*

.....

.....

4. *Siz olsaydınız bu probleme nasıl bir çözüm bulurdunuz? Çözüme giderken kullanacağınız değerler ne olurdu?*

.....

.....

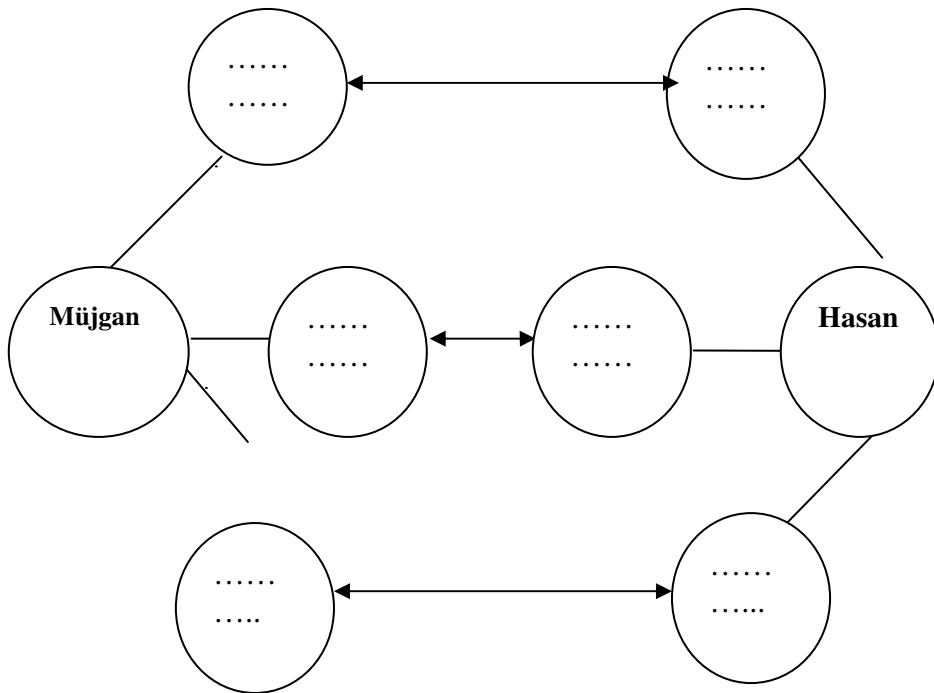
4. ETKİNLİK

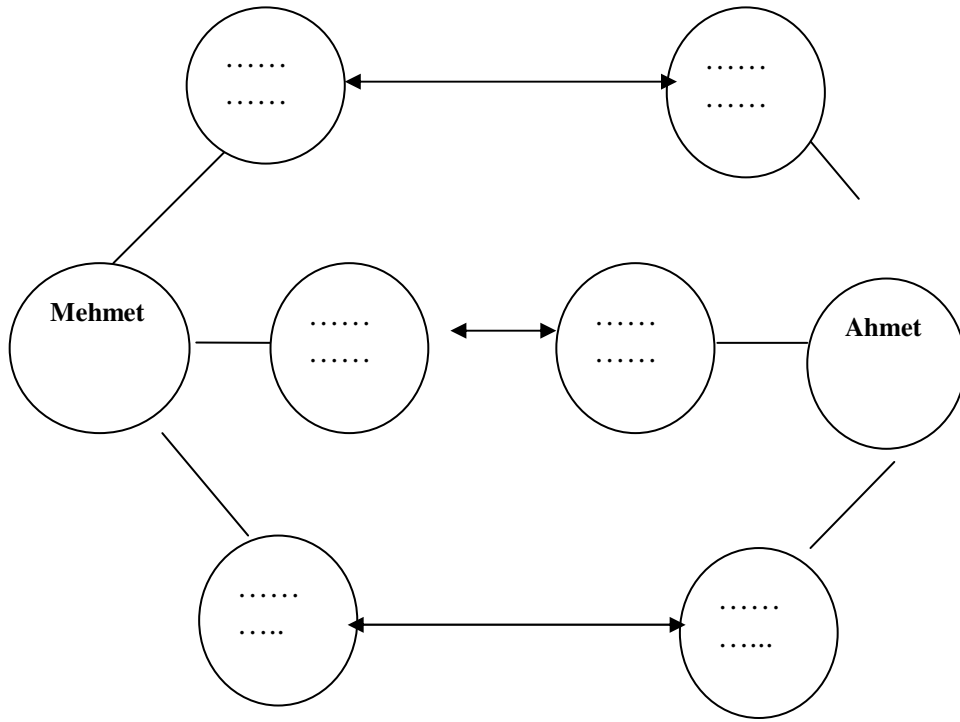
Değerler: Güven/güvenilir olma, adil olma/hak bilinci, açık sözlülük, çalışkanlık, disiplinli/düzenli olma

Amaçlar: Kazanımlar:

1. İnsanlarda güven uyandıracak doğru eylemlerde bulunur.
2. Olayları değerlendirirken tarafsız davranır.
3. Yalan söylemez.
4. Başarıya ulaşmak için çalışmanın gerekliliğine inanır.
5. Kendi görevini başkasına yaptırmaktan kaçınır.

Benim kırmızı pabuçlarım adlı kitapta geçen “Hazine ve Utanmak Zamanı” adlı hikâyeleri bir kez daha okuyun ve ok işaretiyle gösterilen baloncuklara hikâye kahramanlarının zıt karakter özelliklerini yazın.

5. ETKİNLİK

Değerler: Çalışkanlık/çalışma

Amaçlar/Kazanımlar:

1. Başarılı olmak için çalışmanın gerekliliğine inanır.
2. Boş zamanlarını en iyi şekilde değerlendirir.

.....

Sene sonunda sınıfımızın düzenlediği gösteride hemen hemen herkes **görev** almıştı. En önemlisi müzikli bir oyun oynanacaktı. Başrole ben seçilmiştim. **Gecemi gündüzüme katmış çalışıyordum.** Hepimiz çok **başarılıydık.** Ailem bir hafta sonra yapılacak gösteride bulunmak için şimdiden program yapıyordu. Onlar için çok renkli bir olaydı. Benimle **gurur duydukları** çok apaçıktı. Babam o gün çalıştığı yerden izin istemiş, buna karşılık Pazar günü çalışması gerekmişti. Annem, **arkadaşlarımın** önünde beni mahcup etmemek için halamın kızından ödünç bir elbise almak zorunda kalmıştı. Annemle babam rolümü çalışırken beni görüyorlar, tiyatro **tutkunluğumu** da bildikleri için gece geç saatlere kadar mutfaktaki teneke sobanın başına oturup ileride inşallah başarılı bir sanatçı olacağımı konuşuyorlardı.

.....

oğlunun savunmasız bir köylüyü, bir uşağı öldüresiye dövdüğünü, bir arkadaşını kurnazca ve kahpece aldattığını gördüğü zaman, bunu yiğitlik belirtisi sayarak sevinir. Oysa bunlar zalimliğin, zorbalığın, döneğin asıl tohumları, kökleridir; çocukta filizlenirler, sonra alışkanlığın kucağında, alabildiğine büyüyüp gelişirler. Bu kötü yönsemeleri yaştın küçüklüğüne ve işin önemsizliğine bakarak hoş görmek tehlikeli bir eğitim yoludur. Önce şu bakımdan ki, çocukta doğa egemendir ve doğa asıl yeni tomurcuk salarken katıksız ve gürbüzdür; sonra da, hırsızlığın çirkinliği, çalınan şeye göre değişmez ki: Ha altın çalmışsın, ha bir iğne. «İğne çaldı, ama altın çalmak aklına bile gelmez» diyenlere benim diyeceğim şudur: «İğneyi çaldıktan sonra niçin altını da çalmasın?» Kendimiz sandığımızdan çok daha zenginiz; ama bizi ordan burdan alarak, dilenerek yaşamaya alıştırmışlar: Kendimizden çok başkalarından yararlanmaya zorlamışlar bizi. (MONTAIGNE)

- Çocukların kötü alışkanlıklar edinmesinde kimlerin suçu vardır? Bir takım kötü alışkanlıkları hoş görmek niçin sakıncalıdır?
- “Ağaç yaş iken eğilir.” sözüyle ilgili düşüncelerinizi sınıfta arkadaşlarınızla anlatınız.

KUŞ KULESİ

1. ETKİNLİK

Değerler: Empati, anlayışlı olma, merhamet/şefkat,

Amaçlar/Kazanımlar:

1. Başkalarının duygularını anlamak için çaba gösterir.
2. Kendisine yapılmasını istemediği bir şeyi başkasına yapmaz.
3. Yaşlılarla ilgilenir, onlara zaman ayırır, onları ziyaret ederek sevgisini gösterir.

1. Büyük bir kentte mi yoksa köyde mi yaşamak isterdiniz?

.....

.....

.....

2. Çeşitli nedenlerle köylerden kente göç edenler ne gibi sorunlarla karşılaşılıyorlar?

.....

.....

.....

3. Mustafa' nın yaşadığı sorun neydi?

.....

.....

.....

4. Siz arkadaşlarınızın Mustafa' ya karşı olan tutumunu doğru buluyor musunuz? Siz olsaydınız nasıl davranırdınız?

.....

.....

.....

5. Arkadaşlarının Mustafa' ya olan yaklaşımları nelere neden oldu?

.....

.....

.....

1. Yalnız yaşamak zorunda olan akrabalarınız var mı?

.....

.....

.....

2. Onları ne sıklıkla ziyaret edersiniz?

.....

.....

.....

3. Ziyaretinizin onları mutlu eder mi?

.....

.....

.....

4. Gülbahar Teyze Ezgi' yi ve annesini nasıl karşıladı? Ezgi bu ziyaretten nasıl bir ders çıkardı?

.....

.....

.....

2. ETKİNLİK

Değerler: İdealistlik, anlayışlı olma, çevreyi temiz tutma

Amaçlar/kazanımlar:

1. Başkalarının duygularını anlamak için çaba gösterir.
 2. Doğanın dengesinin bozulmaması için mücadele eder.
 3. Geleceğe dair planlar yapar.
- Öğrencilere farklı renklerde iki adet kart hazırlanır.
 - Her renge bir anlam verilir.(katılıyorum, katılmıyorum)
 - Kitaptan alınan bazı bölümler okunur.
 - Öğretmen bölümlerle ilgili açıklamalar yapar.
 - Bu cümleleri dinleyen öğrenciler önce hangi kartı seçeceklerini düşünürler.
 - Sonra seçtikleri kartı sıranın üstüne koyarlar.
 - Her öğrenci neden o kartı seçtiğini yani neden öyle düşündüğünü açıklar.

KATILIYORUM

Sinan köpekleri seviyordu. Ama kedilere düşkün bir kız kardeşi vardı. Ona söylemeden önce annesiyle konuşmalıydı. Annesi kabul ederse Simge' ye söylemeliydi. Yoksa simge yavruyu almak için ısrar ederdi. Sinan güç durumda kalabilirdi.

Mustafa bu basık, çukur mahallede çok sıkılıyordu. Biraz da arkadaşsızlıktandı bu. Mahallenin çocukları onu aralarına almakta pek gönülsüzdüler. Ya hiç aldırmaz görünüyorlar ya da garip garip bakıyorlardı ona. Duvar diplerine oturup onların oyunlarını izliyordu.

KATILMIYORUM

İnsanlar, sevdiği işi yapmalı diyordu öğretmeni. Ama bu öyle kolay elde edilmez. Bunun için çalışmak gerek. Şimdi daha erken, önümde dünya kadar zaman var demek yanlıştır. Şimdi tam zamanıdır. Önümüze hedef koymanın ve ulaşmak için kolları sıvamanın tam zamanı...

Ağaçlar bacalardan yayılan dumanın egzozlardan çıkan gazların kirlettiği havayı temizliyordu. Ve her şeyden habersiz soluk alan, oynayan, uyuyan çocukların tazelik ciğerlerine ilaç gibi geliyordu. Belki kimsenin haberi yoktu ama buradaki ağaçlar, bu koca kentte yaşayan insanların koruyucusuydu.

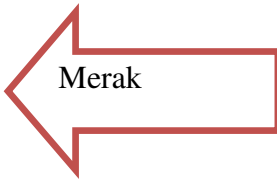
3. ETKİNLİK

Değerler: Çalışkanlık, hayvan sevgisi, misafirperverlik, merak

Amaçlar/Kazanımlar:

1. Başarıya ulaşmak için çalışmanın gerekliliğine inanır.
2. Çevresindeki canlılara ilgi ve sevgi gösterir.
3. Evine gelen misafirleri güler yüzle karşılar.
4. Merak ettiği konuları öğrenmek için araştırma yapar

Aşağıda ok işaretlerinin gösterdiği kutucuklara kitaptan örnekler yazınız.

 Çalışkanlık	
.....	 Hayvan sevgisi
 Misafirperverlik	
.....	 Merak

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Dörder kişilik gruplar oluşturun. Yukarıdaki değerlere verdiğiniz örneklerden birini seçin ve bu örnekle ilgili genişletilmiş bir diyalog yazın. Yazdığınız diyalogu sınıfta canlandırın.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. ETKİNLİK

Kuş Kulesi adlı hikâye kitabının yeni baskısı çıkacak ve yeni baskıda yeni bir hikâyeye yer verilecek. Kitabın yeni baskısında sizlerden aşağıda yazılı konularla ilgili hikâyeler bekleniyor.

Sevgi, sorumluluk, bilimsellik, misafirperverlik, merak

This image shows a full page of primary-ruled paper. It features multiple horizontal rows of small black dots, designed to guide letter height and placement for handwriting practice. The entire page is enclosed within a double-line purple border.

SOKAKTA TEK BAŞINA

1. ETKİNLİK

Değerler: Aile birliği, vatanseverlik, insan severlik, merhamet/şefkat, onur/şeref, disiplinli olma, güven/güvenilir olma, adil olma, empati

Amaçlar/Kazanımlar:

1. Kendisine yapılmasını istemediği bir şeyi başkasına yapmaz.
2. Olayları değerlendirirken tarafsız davranır.
3. İnsanlarda güven uyandıracak doğru davranışlarda bulunur.
4. Üzerine düşen görevi eksiksiz yerine getirmeye çalışır.
5. İnsanlara şefkatle yaklaşır.
6. İnsanlara karşı sevecendir.
7. Ülkesini sever ve onun için fedakârlık yapmaktan kaçınmaz.

Geleneksel tombala oyununda yer alan rakamlar yerine kitapta geçen değerler yerleştirilir kartlara. Bir kutuya içinde değerlerin geçtiği kitaptan alınan bölümlerin yazdığı kâğıtlar konulur. Bir öğrenci kutudan kâğıt çeker ve kâğıtta yazan bölümü okur. Okuduğu bölümün hangi değere ait olduğunu tahmin etmeye çalışır. Doğru yanıt bulamadığında başka bir öğrenciye yönlendirir kâğıttaki değeri bulmak üzere. Değer bulunana kadar bu süreç devam eder. Değer bulununca kimin kartında bu değer yer alıyorsa değerın üzerini kapatır.

VATANSEVERLİK		İNSANSEVERELİK		
			ONUR/ŞEREF	
	GÜVEN/GÜVENİLİR OLMA			SORUMLULUK
		ADİL OLMA		
	EMPATİ			HOŞGÖRÜ
		DUYARLILIK		

DURUM BAĞLAMLARI

- Zeynep evde çok sıkılmış ağlamıştı. Ama, annesi üzülmesin diye “Çok güzel oturdum anneciğim, bebeğimle oynadım....
- Şemsi dayı, Kurtuluş Savaşına katılmış, savaşta yaralanmıştı. Kurtuluş Savaşında Türk ordusunun nasıl kahramanca çarpıştığını, vatanın neler pahasına kurtulduğunu gözleri dolarak anlatır, sözünü sonunda şöyle bağlardı: “Bu vatan böyle kurtuldu işte. Onun her parçasında binlerce şehidimizin kanı vardır. Bu topraklar kutsal topraklardır. Onu korumak yüceltmek için elimizden geleni ardımıza koymamalıyız.” (s.78)
- Erol Murat’a: “Zeynep sorsa bile Şemsi dayı söyler mi hiç? Şemsi dayı hepimizi seviyor.” Gerçekten yalnız Zeynep’in değil sanki oradaki çocukların hepsinin dayısıydı o. Öteki çocuklar da ona “Şemsi dayı” diyorlar, onu çok seviyorlardı. Leyla Erol’a hak verdi: Tabi ki, şemsi dayı hepimizin dayısı. Hepimizi seviyor.” Çocukların bu duygusundan şemsi dayının gözleri yaşarmıştı. Hepsine sevgiyle baktı. Çocuklar haklıydı. Hepsini seviyordu. Hiçbirini ötekiden ayırmıyordu.(S.146)

- Senin serseri dediğin o çocukların da elinden tutan, onları iyiye yöneltten birileri olsaydı, onlar da bugün bu durumda olmazlardı. Onların da elinden tutanları olsa, bugün toplumun baş belası diye nitelediğimiz bu çocuklar topluma yararlı birer insan olurlardı. Aslında o zavallılara kızmamalıyız. Onlara kızacağımız yerde sevgi gösterse, ellerinden tutsak her şey bambaşka olur.(s.161)
- Annesi çalışmaya başlamıştı. Erkenden kalkıyor, evini topladıktan sonra Osman’ı okula gönderiyor, sonrada Zeynep’i yanına alıp, çalışmak üzere evden ayrılıyordu. Gençti, sağlıklıydı. Gücü, kuvveti yerindeydi. Çalışmaktan yılmıyordu. Kimseye muhtaç olmadan, çocuklarını kimseye ezdirmeden okutup adam edecekti(s.19).
- Aferin Osman sana düşen de bu olmalı. Ailede herkesin bir görevi vardır. Baban dışarıda sizi geçindirmek için çalışıyor. Annen evde yine sizin işlerinizle uğraşıyor. Sana düşün de okumak, öğrenci olmaktır. (s.135)
- Şemsi dayı paraları alıp bir cüzdana koyarken, Osman, “Şemsi dayı,” dedi, saymadın. Sen alırken saydın mı? Saydım. Öyleyse, benim yeniden saymam gereksiz. Osman Şemsi dayının bu davranışından çok duygulandı. Ne sanıyorlar beni, dedi kendi kendine. Şemsi dayı bana nasıl güveniyor. Benim ne kadar dürüst bir çocuk olduğumu bir gün hepsi anlayacak. (S.147)
- Aslında, çiftlikte kimse kötü olmazdı. Kötü olmak için hiçbir neden yoktu ki. Hiç kavga çıkmayacaktı aralarında. Öyle bir şey olsa da, Şemsi dayı düzeltirdi. “Sen haksızsın.” derdi kim haksızsa. Osman da haksız olsa söylerdi; “Suç sende Osman.” derdi. Hiç kimseyi kayırmazdı Şemsi dayı. Osman benin yeğenim, ötekiler yabancı, demezdi. Haksızdan yana olmazdı hiç. Onun için de, çocuklar onun dediğinin dışına çıkmazlardı. (s.158)
- Şemsi dayı: “ Başka biri ebe olsa sen saklansan, saklandığın yeri ona söylesem, senin hoşuna gider mi?” Zeynep durdu: “Gitmez.” “Eee, öyleyse?” “Olsun sen benim dayımsın. Onların dayısı değilsin ki?” “Peki Ayşe’nin dayısı Ayşe’nin saklandığı yeri Ayşe’ye söylese, bu senin hoşuna gider mi?” “Gitmez tabi?” “Gördün mü, başkalarının yapmasını istemediğin bir şeyi kendin yapıyorsun! Herkesi kendin gibi düşünmelisin.” (s.145)

2. ETKİNLİK

Değerler: Çalışkanlık, iyimser olma, misafirperverlik, açık sözlülük, tasarruf/tutumlu olma

Amaçlar/Kazanımlar:

1. Başarıya ulaşmak için çalışmanın gerekliliğine inanır.
2. Olayları değerlendirirken iyi, güzel ve olumlu taraflarını görmeye çalışır.
3. Evine gelen misafirleri güler yüzle karşılar.
4. Yalan söylemez.
5. Elindeki parayı öncelikli temel ihtiyaçları için kullanır.

ATASÖZÜ BULMACA

Aşağıda verilen metinden alınan bölümleri uygun atasözleriyle eşleştiriniz. Açıkta kalan atasözüne uygun bölümü siz bulunuz.

A)...Osman, sınıfın en çalışkan öğrencilerindendi. Derslerini hiç aksatmaz, ödevlerini günü gününe yapardı.

B)... Şemsi Dayı onu avutmaya çalışıyordu. “Hiç merak etme, her şey yoluna girecek. Sen üzülme” diyordu...

C)...Hatice Nine, çocuklar için evde kuru yemiş bulundururdu. Kuru üzüm, kuru incir, leblebi, fıstık her zaman hazırды. Çocuklar çekingen davrandıklarında “Ben sizin için alıyorum bunları. Yiyin hadi.” derdi...

D)...Osman’ın yalan söylediğini anlamıştı. Osman hiç yalan söylemezdi oysa. Annesi şimdiye kadar yalan söylediğini duymamıştı.

E)...Çocuklar düşünüyor, bir çıkar yol bulamıyorlardı. Nedim, “Haydi” dedi, “Hepimiz bir yana dağılalım. Hayri ağabeyi bulalım.”

F) ...Karnı acıkmıştı. Sabahleyin de çok az yemişti. İki tane simit aldı. Hem simitlerini yiyor hem yürüyordu. Harçlığını uzun süredir biriktirmekteydi. Sonra annesine verecekti. Ya da bir şey için gerektiğinde harçlığından ödeyecekti. Annesinden para istemeyecekti.

Ümitle yaşan minnetle can verir. (..)

Altını saklamak değil, kuruşu saklamak hünerdir.(...)

Ağustosta beyni kaynayanın zemheride kazanı kaynar.(...)

Yolda doğru gidene kimse dokunmaz.(...)

Misafir on kısmetiyle gelir;birini yer dokuzunu bırakır.(....)

Harman yel ile, düğün el ile. (....)

3. ETKİNLİK

Değerler: Sebat/kararlı olma, iyilikseverlik, hayırseverlik

Amaçlar/Kazanımlar:

1. Bir isteğinin gerçekleşmesi için beklemeyi, zamana bırakmayı bilir.
2. Yardıma ihtiyacı olan insanlara yardım etmekten mutluluk duyar.
3. İmkânları ölçüsünde başkaları için maddi fedakarlıkta bulunur.

A) Okuduğunuz kitapta babasının ölümünün ardından Osman'ın yaşadıkları anlatılmaktadır. Osman, Şemsi dayısı sayesinde sokaklara düşmekten kurtulmuştur. Her çocuk Osman kadar şanslı değil günümüzde. Toplumumuzda birçok çocuk annesi babası tarafından yurtlara veriliyor ya da kendi istekleriyle evden kaçıyorlar. Tabi her zaman kendi istekleriyle sokaklara düşmüyorlar, şartlar onları bir şekilde sokağa itiyor. Sizce sokakta kalmış bu çocuklar için neler yapılabilir? Ülkemizde onları korumak ve yeniden topluma kazandırmak amacıyla hizmet veren çeşitli sivil toplum kuruluşları vardır. Bu kuruluşları ve yaptıkları faaliyetleri biliyor musunuz?

.....

.....

.....

B) Osman babasının ölümüyle beraber zor bir dönemecten geçmiştir. Annesinin çalışmak zorunda kalması, annesinin çalıştığı yerde karşılaştığı zorluklar, annesinin çalıştığı yerlerde kız kardeşi Zeynep'e kötü davranılması Osman'da çalışmak zorunda olduğu hissini uyandırmıştır. Okuldan döndüğünde evde annesini ve kız kardeşini bulamaması onu sokağa daha da yakınlaştırmıştır. Kendisi gibi çalışmak zorunda kalan arkadaşlarını görünce Osman'ın okulla olan bağı iyice kopmuş buna bağlı olarak insanlara karşı davranışları ve huyları değişmiştir. Annesi tüm çabalarına rağmen Osman'ı kurtaramamıştır. Ancak Şemsi dayının sabrı ve yaklaşımı Osman'ı bu gidişten kurtarmıştır. Sizin de çevrenizde sabrıyla ve iyi niyetiyle dikkatinizi çeken insanlara karşı ön yargısı olmayan büyükleriniz var mı? Osman sizin akrabanız olsaydı onu doğru yola getirmek için nasıl davranırdınız? Şemsi Dayı kadar sabırlı olabilir miydiniz? Diğer çocukları da kurtarmak için bir şeyler yapmaya çalışır mıydınız?

.....

BASIN TOPLANTISI

Öğrenciler iki gruba ayrılır. Bir grup öğrenci konuşmacı, bir grup öğrenci de basın rolünü üstlenir. Toplantının konusu “Sokak Çocuklarının Sorunları” olarak belirlenir. Basın mensubu olan taraf konuyla ilgili sorularını önceden hazırlar. Konuşmacı olan grup mensubu oldukları vakfın çalışmaları hakkında bilgiler verir.

Öğrencilerin soracağı sorular:

- 1- Son zamanlarda artan sokak çocuklarının suç işleme oranı hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 2- Bu oranı düşürmek için bir çalışma yapıyor musunuz? Yapıyorsanız bu konu hakkında bilgi verir misiniz?
- 3- UNICEF ile iş birliği yapıyor musunuz?
- 4- Sokakta yaşayan tinerci çocukları bu bağımlılıktan kurtarmak için ne gibi çalışmalar yapıyorsunuz?
- 5- Hizmete açtığınız çocuk bakımevine yeterli desteği görüyor musunuz?
- 6- Bakımevine aldığınız çocukları nereden buluyorsunuz? Halk sizinle iş birliği

içinde mi?

Bakımevine sokakta yaşayan her çocuğu alabiliyor musunuz?

7- Bakımevinde çocuklara öncelikle herhangi bir tedavi uyguluyor musunuz?

8- Burada yaşayan çocukların öğrenim hayatları nasıl devam ettiriliyor?

9- Çocuklar kaç yaşına kadar burada bakılıyor? Belli bir yaşa kadarsa daha sonra bu çocuklar için iş ortamı ayarlanıyor mu?

10- Bakımevinde ne gibi eğitimler veriliyor?

11- Bakımevinde çalışanlar herhangi bir konuda uzman mı yoksa sadece gönüllülerden mi oluşuyor?

12- Bu bakımevini her ile yapmak için bir çalışmanız var mı?

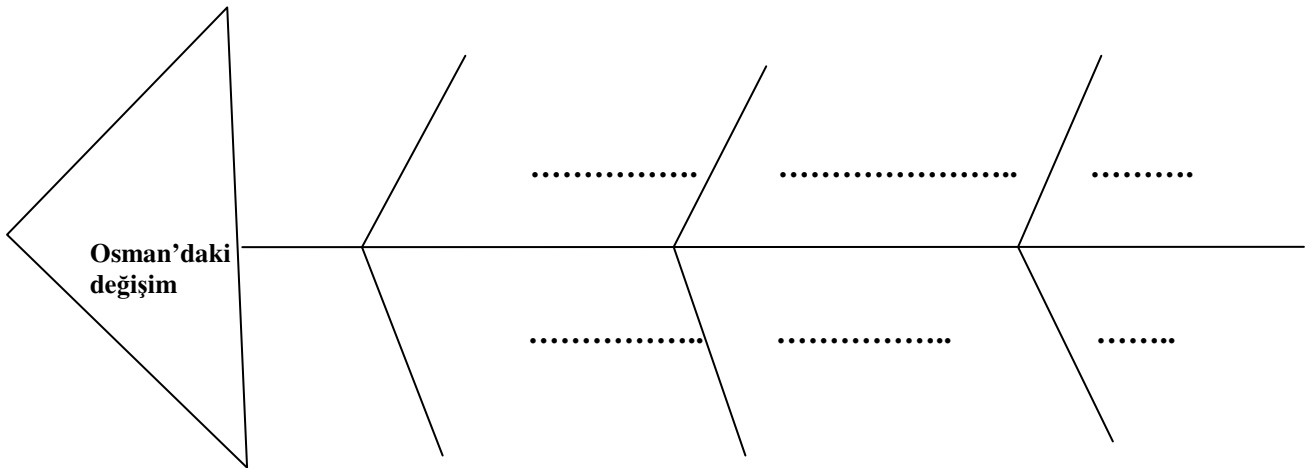
13- Biz basın mensuplarından çalışmalarınızla ilgili istediğiniz bir yardım var mı? Sizin için neler yapabiliriz?

4. ETKİNLİK

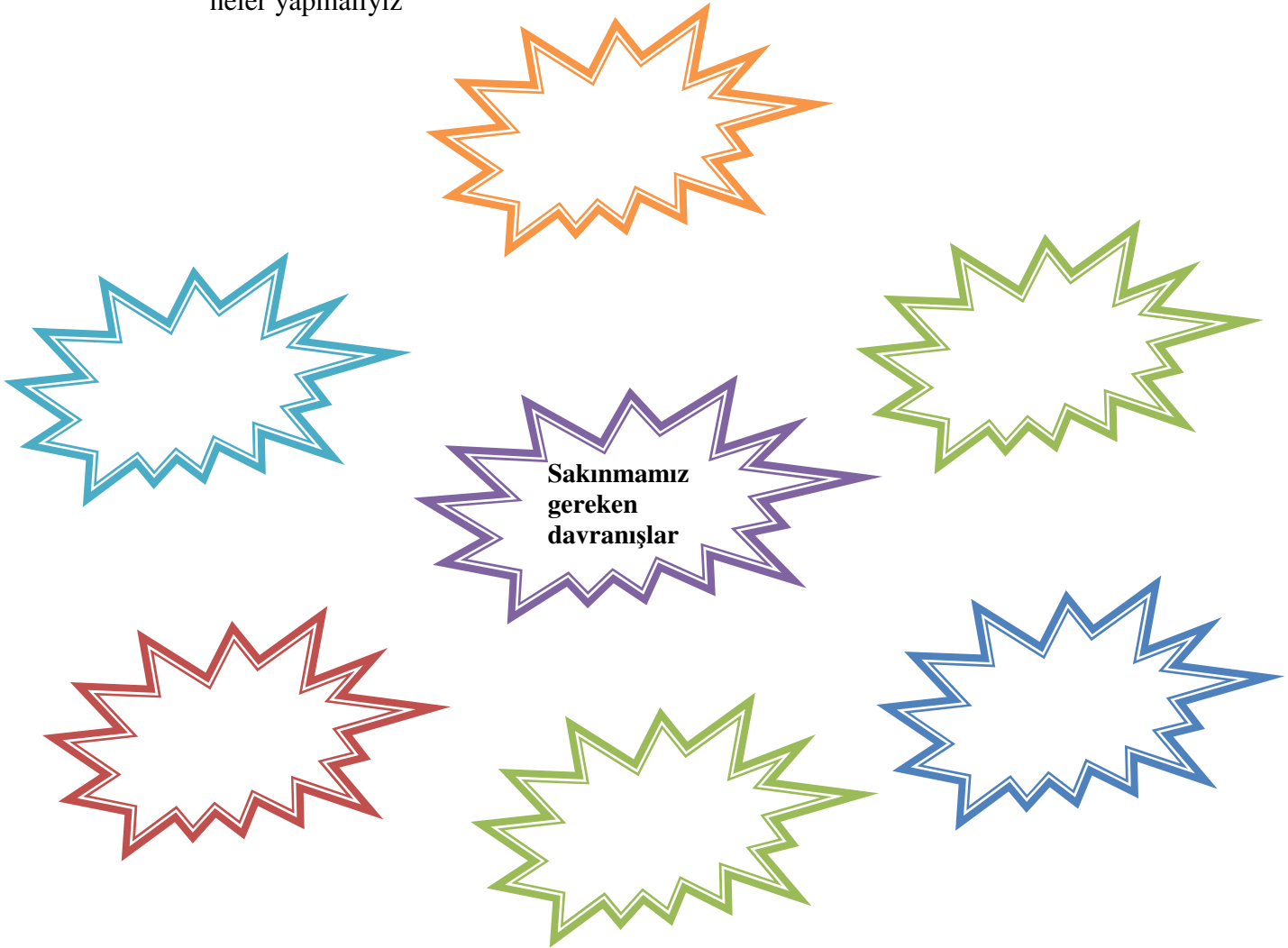
Değerler: Güven/Güvenilir olma, sadakat/bağlılık, onur/şeref, kibarlık/nezaket, özdenetim/Oto kontrol

Amaçlar/kazanımlar:

1. Başkalarına ait herhangi bir şeyi izinsiz almaz.
2. Tutum ve davranışlarında doğruluktan ayrılmaz.
3. Yalan söylemez.
4. Olumsuzluklar karşısında öfkesini kontrol etmeyi bilir.

- Sakınmamız gereken davranışlar nelerdir? Bu davranışlardan korunmak için neler yapmalıyız

LASTİK TOP

1.ETKİNLİK

Değerler: Kanaatkârlık/elindekilerle yetinme, insan severlik, sebat/kararlı olma, bağışlama, özdenetim/otokontrol

Amaçlar/Kazanımlar:

1. Mutlu olmak için sadece maddi koşulların yeterli olmadığını bilir.
2. İnsanlara sevgisini göstermekten çekinmez.
3. Zorluklar karşısında mücadele eder.
4. Tartıştığı, haksızlık gördüğü arkadaşlarını bağışlar, kin gütmmez.
5. Karşısındakini tam olarak anlamak için sabırlı davranır, hemen karar vermez, yargılamaz.

“Zenginlik” kelimesinin anlamını düşünün. Sizce Emre’ nin sahip olduğu gerçek zenginlik nedir?

.....

.....

.....

Çevrenizdeki insanlara sevginizi nasıl ifade edersiniz? Onlar size sevgilerini nasıl ifade ederler?

.....

.....

.....

Annenize ve babanıza büyürken yaşadıkları bir zorluğu hatırlayıp hatırlamadıklarını sorun. İsterseniz sınıfta arkadaşlarınızla paylaşın.

.....

.....

.....

Kin gütmek insanlara ne tür zararlar verir? Emre’nin yaşadıklarından hareketle cevaplayınız.

.....

.....

.....

Sevecen, yardımsever, cömert ve barıştan yana olmak bize neler kazandırır?

.....

.....

.....

Romanımızın kahramanı Emre'nin yaşadığı en büyük pişmanlık nedir?

.....

.....

.....

Lastik Top adlı romanımızda babası seilmeyen Bilgin'le çocuklar da arkadaşlık etmek istemezler. Çocukların bu davranışını doğru buluyor musunuz? Siz olsaydınız Bilgin'e nasıl davranırdınız?

.....

.....

.....

2.ETKİNLİK

Değerler: Anlayışlı olma, adil olma/hak bilinci, barış, aile birliği, empati, bağımsızlık, tutumlu olma

Amaçlar/kazanımlar:

1. Başkalarının duygularını anlamak için çaba gösterir.
2. Olayları değerlendirirken tarafsız davranır.
3. Kin ve nefretin barış içinde yaşamayı olumsuz etkilediğini bilir.
4. Ailesinin mutluluğunu paylaşmak, artırmak için çaba gösterir.
5. Kendisine yapılmasını istemediği bir şeyi başkasına yapmaz.
6. Olay, durum ve sorunların çözümü için kendi kendine kararlar alıp uygular.
7. Gereksiz ve aşırı harcamalardan kaçınır.

Aşağıda metinde geçen değerlerin durum bağlamları verilmiştir. Bu değerlerden hareketle oluşturulan bulmacayı çözünüz.

I. Bizim sokağımızın ana babaların bizleri anlıyordu. Gidecek başka yerimiz yoktu. Ayrıca oyun oynamak da hakkımızdı bizim. Bunları biliyorlardı. Bağışmalarımıza, çağrışmalarımıza aldırış etmiyorlardı. Arada bir pencerelerden başlarını uzatıp, "Yeter artık fazla oluyorsunuz siz!"

Dışarı çıkarmayın beni, gelirsem kırarım kemiklerinizi!” gibi ya da “Yeter be Allahın cezaları yeter!.. Nihayet sabır taşıyı çatlattınız, başım kazan gibi oldu.” Biçiminde tehditler savuruyorlardı. Biz bunların gelip geçici olduğunu biliyorduk. Çünkü söyleyişleri yumuşacık, tehditleri ipeksi ipeksi oluyordu. (s.17)

2. Emre’nin attığı gol geçerli değil. Ama top yüksekten geçti diye söylemiyorum. Emre ayağa kalkarken kıcıyla itip ermeyi yere düşürdü de ondan attığı gol geçerli değil diyorum. (...)Doğruyu Emre’den öğreneceğiz, diyerek bana çevirdi yüzünü. Emre ittin mi itmedin mi Rıza’yı? Hiçbir şey diyemedim. Suçlu suçlu başımı yere eğdim. Gördünüz mü işte itmedim demiyor. Diyemiyor. Benim kardeşim yalan söylemez. Belki Emre Rıza’yı farkına varmadan itmiştir, bilmiyorum. Sonra maçlarda böyle şeyler olur da, biliyorum. Yanlışlık görüldüğü anda düzeltilmeli ve işin doğrusu neyse öyle davranılmalıdır. Burada da yapılan bir yanlışlık var. İşin doğrusu da bu golü saymamaktır, dedi ablam ve izleyiciler arasındaki yerine döndü. Aman Tanrım. Bir alkış koptu, bir alkış koptu ablam için, ben yüz gol atsam bu alkışı toplayamazdım. Beni de alkışladılar elbette; yalan söylemediğim için. Alkışlayanlar arasında Birsen de vardı.(s.12)

3. Maçtan sonra hemen ondan özür dileyecek ve arkadaşlarımı da özür dilemeye davet edecektim. İçime bir rahatlama duygusu doluverdi. Evet, ona kızıyor aramıza girmesini istemiyordum ama bir yandan da üzüntü duyuyormuşum demek ki. Onunla barış yapınca içimin rahatlayıvermesinden bunu çıkartıyordum. Küslüğün, dargınlığın, barıştan uzak kalmanın kötülüğünü çok net bir biçimde anlamıştım. Artık ablama da küsmeyecektim. Hele birine, anasının babasının yanlışları yüzünden küsmek, kızmak, konuşmamak gibi bir yanlışlığa düşmemeye çalışacaktım.(s.65)

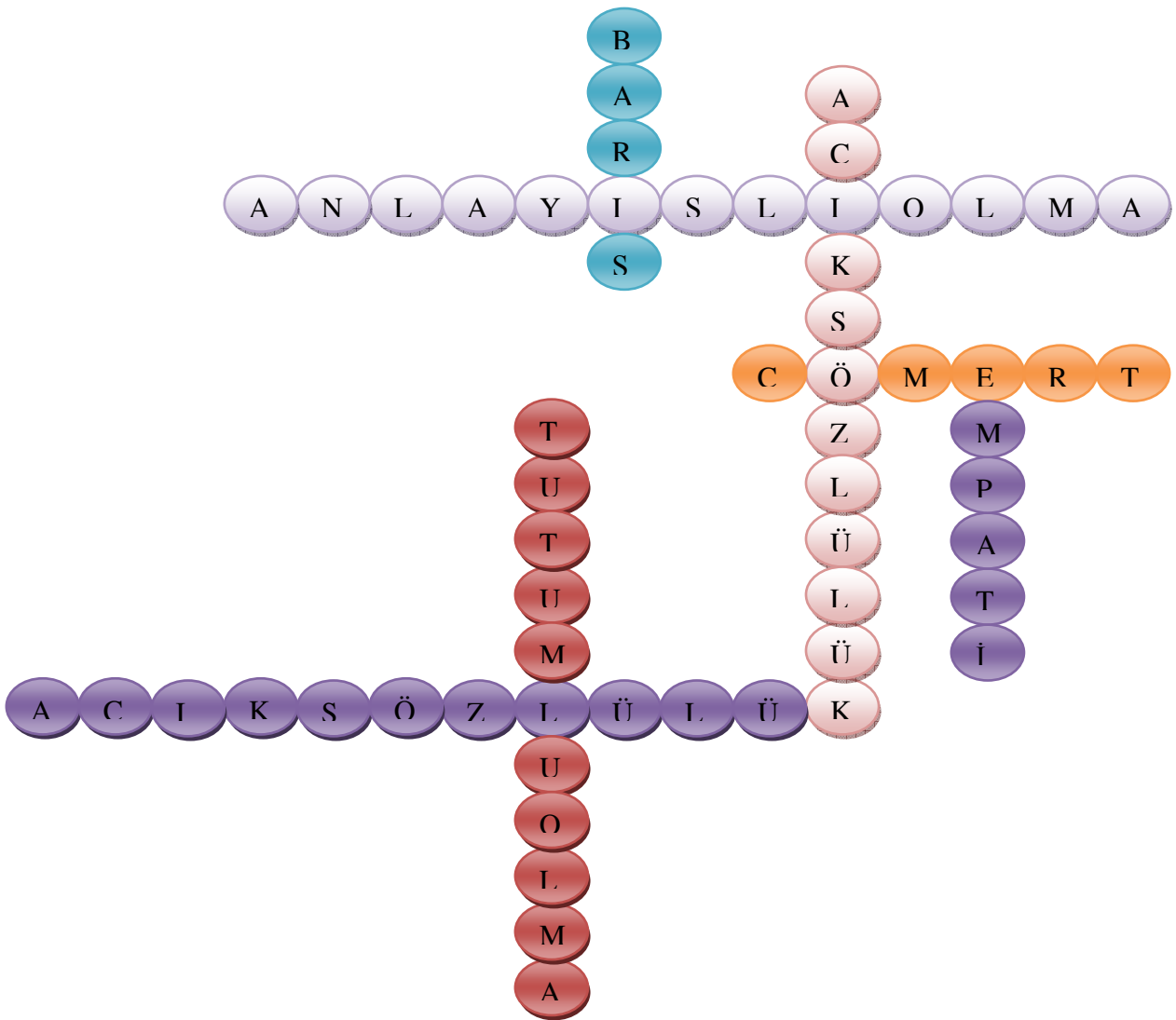
4.Babam duyarlı olduğu kadar cömerttir de. Elinde avucunda ne varsa onu eviyle, yakınlarıyla paylaşmaktan mutlu olur. Bazen dükkânının kazancı iyi olur ya da eline topluca bir para geçer. O günlerde babamı görmeli işte. Yüzündeki gülücükten cebinde para olduğunuz anlarız. Eve eli kolu dolu gelir. Yağından, peynirinden tutun da sebzesine, meyvesine, giyeceğine kadar her şeyi alır gelir.(s.27)

5.O anlarda içim acırdı. Haline çok üzülürdüm. Kendimi onun yerine koyar, çektiği acıyı düşünmeye çalışırdım. Babasının suçuna bilgini de katmanın ne anlamı olabilirdi ki. Yaptığımız doğru değildi.(s.57)

6. Annesi dimdik ve asık bir suratla oğluna bakıyordu. Yapacağı bir yanlışlık olursa panter gibi atlayacaktı ortaya. Bilgin annesine hiç aldırmadı. Eğildi pabuçlarının bağcıklarını çözdü. Çoraplarını çıkarıp, pabuçlarının içine koydu. Gömleği ve pantolonunu çıkardı, hepsini kale direğinin dibine bıraktı. Lastik topu da onların üstüne yerleştirdi. Bizim gibi yalınayak ve doncak kalmıştı. Hepimiz büyülenmiş gibi ona bakıyorduk(s.62-63)

7. Evimizin kocaman bir bahçesi var. Annem bu bahçede hemen hemen bütün sebzeleri yetiştiriyor. Fasulyeden domatese, patlıcandan kabağa dek aklınıza ne gelirse. Yaz günlerinde işimiz kolay. Annem bahçeden alınan ürünlerle yemeklerimizi yapıyor, karınlarımızı doyuruyor. (s.41)

8.bahçenin çevresine dikilen, incirler, narlar, kayısılar, erikler bahçede yetişen kavun karpuz meyve gereksinimimizi bol bol karşılıyor. En önemlisi, bahçeden alınan ürünlerin artanlarını, Perşembe günü kurulan semt pazarına götürüp satıyor annem. Onların getirisiyle evin öteki gereksinimlerini karşılıyor.(s.41)

3. ETKİNLİK

PAZAR YERİ

Öğrencilere renkli, küçük kâğıtlar dağıtılır. Kitapta geçen değerler tahtaya yazılır ve değerlerin geçtiği bölümlerden örnekler verilir. Öğrencilerden kendilerine uygun buldukları değeri ve bu değeri seçme sebeplerini verilen kartlara yazılması istenir. Öğrenciler kartları üzerlerine takarak sınıfta dolaşmaya başlarlar. Öğrenciler dolaşırken birbirlerinin kartlarını okurlar. Beğendikleri kartları birbirleriyle değiştirmeleri ve yazılanlarla ilgili soru sormaları istenir. Değişim tamamlandıktan sonra öğrenciler kartları değiştirme sebeplerini tartışır.

Emre'nin en beğendiği davranış.....

[illegible]

Emre'nin ablasının en beğendiği
davranışı.....

[illegible]

Emre'nin babasının en beğendiğim davranışı.....

[illegible]

Emre'nin annesinin en beğendiği davranışı.....

[illegible]

Bilgin'nin en beğendiğim
davranışı.....

[illegible]

Aydın abinin en beğendiğim
davranışı.....

[illegible]

MARTILAR ADASI

1. ETKİNLİK

Değerler: Çevreyi temiz tutma

Amaçlar/Kazanımlar:

1. Çevre kirliliğinin tüm canlıları olumsuz etkilediğini bilir.
2. Doğanın dengesinin bozulmaması için mücadele eder.
3. Doğaya zararlı, insan sağlığını tehdit eden atıklar konusunda bilinçlidir.
4. Atıkları çöp kutusuna atar.

OLAYLAR ZİNCİRİ DİZİNİ

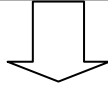
Romanda yaşanan olayları - birinin diğerine nasıl yol açtığını düşünerek- aşağıdaki kutucuklara yazınız.

Başlangıç Olayı

.....

.....

.....

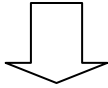

.....

.....

.....

Olay 2

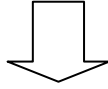

.....

.....

.....

Olay 3

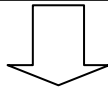

.....

.....

.....

Olay 4

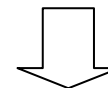

.....

.....

.....

Olay 5

.....

.....

.....

.....

.....

Olay 6

PROBLEM Denizde balıkların eskiye oranla azalması ve martıların yiyecek bulma konusunda sıkıntı yaşamaları	
PROBLEMİN NEDENLERİ	
OLASI ÇÖZÜMLER 1. 2.	SONUÇLAR 1. 2.
SONUÇ	

**Çevre temizliğine uyulmadığı takdirde ortaya çıkan sorunlar nelerdir?
Etkinlikten hareketle cevaplayalım.**

3. ETKİNLİK

Değerler: Özdenetim/Oto kontrol, çevreyi temiz tutma, soğukkanlı olma

Amaçlar/Kazanımlar:

1. Olumsuzluklar karşısında öfkesini kontrol etmeyi bilir.
2. Kontrolsüz ve öfkeli davranışların kendisine ve çevresindekilere zarar vereceğini bilir.
3. Doğanın dengesinin bozulmaması için mücadele eder.
4. Beklenmedik bir olay, durum ve sorunlar karşısında metin olmayı, soğukkanlı davranmayı bilir.

TARTIŞMA SORULARI

“Her ne diyeceksen düşün de konuş. Bir söze başlamadan önce iyi düşünmeli sonra konuşmalı.”

Baba martının söylediklerine katılıyor musunuz? Düşünmeden konuştuğunuz için başınıza gelen herhangi bir olay var mı?

Bu insanoğlu denen yaratık çok iyi çok güzel şeyler yaparken bir yandan da çok çirkin şeyler yapabiliyor. Adamızdan kaldırdığı taşlarla belki güzel bir şey yapacaktır. Ama adamızı böyle çirkinleştirmeye bizleri yersiz yurtsuz bırakmaya ne hakları var.... Bakmayın doğa sevgisinden dem vurmalarına doğanın bir numaralı düşmanı yine onlardır.

Kırıkbacak'ın insanlarla ilgili düşüncelerine katılıyor musunuz?

Baba martı, kendilerini duygusallığa kaptıran anne martıları yatıştırmayı düşündü. “Sizleri çok iyi anlıyorum.” Dedi. “Kadınlık ve annelik duygularınız sizleri böyle konuşturuyor. Ama bir karara varılacağı zaman duygusal değil, akılcı olmalıyız.

Baba martının düşüncelerine katılıyor musunuz? Siz bir karar alırken nasıl davranmaya çalışırsınız?

Anne martı “Ah benim akılsız başım.” Diyordu. “Sana uydum da çocukları başıboş bıraktım. Kanatları nasıl yorulmuştur kim bilir? Onlara yardıma gideyim...”

Baba martı sert bir çıkış yaptı. “hayır, otur oturduğun yerde. Bir kez yardım ettin mi hep yardımını beklerler. Bırak kendi başlarının çaresine kendileri baksınlar. Yaşamının bir savaşı olduğunu öğrensinler.

Sizce anne ve baba martının çocuklarına karşı yaklaşımlarından hangisi doğrudur? Neden?

Büyük bir hışımla yerinden fırlayan baba martı, sağ kanadını kaldırıp tokadı patlatmak üzereyken anne martı araya girdi. “Kendine gel.” dedi eşine, “Ne yapıyorsun, benim çocuklarım hırsızlık etmez.” Baba martı hala sinirliydi. “öyleyse nereden bu balıklar, nereden diyorum?” zavallı höp ile lüp babalarının öfkesi karşısında neye uğradıklarını şaşırmuşlar, oldukları yere sinmişlerdi.

Baba martının çocuklarını dinlemeden böyle sert bir tepki göstermesini doğru buluyor musunuz?

4. ETKİNLİK

Değerler: Danışma, özdenetim/otokontrol, aile birliği

Amaçlar/Kazanımlar:

1. Karşılaştığı sorunları çözemediği durumlarda ilgili yerlere ve büyüklerine danışır.
2. Kontrolsüz ve öfkeli davranışların kendisine ve çevresindekilere zarar vereceğini bilir.
3. Ailesinin mutluluğunu paylaşmak ve artırmak için çaba gösterir.

Ben anne martı. Hatırlarsanız eşim kötü bir avdan döndüğü zaman eve sinirli geliyor, söylediklerimi yanlış anlayıp ters cevaplar veriyordu. Ama ben bunun sebebini bildiğim için anlayışlı davranıyor, susuyordum. **Sizce ben de ona aynı şekilde karşılık verseydim ne olurdu?**

Ben baba martı. Şu günlerde oğullarımın kendi kendilerine avlanmalarının gururunu yaşıyorum, artık kimseye yük olmadan kendi güçleriyle yaşamanın tadına varacaklar. İleride tadacakları bir zevk daha var: anneleri için avlanmak. ***Bizleri büyüüp yetiştiren, bugünlere getiren bize emek veren annelerimizi mutlu etmek için neler yapabiliriz?***

GÜMÜŞ KANAT

1.ETKİNLİK

Değerler: Aile birliği,

Amaçlar/Kazanımlar:

1. Ailesini huzursuz edecek tutum ve davranışlardan kaçınır.
2. Ailesinin mutluluğunu paylaşmak ve artırmak için çaba gösterir.
3. Ailesini huzursuz edecek tutum ve davranışlardan kaçınır.

Yandaki resmin size çağrıştırdıklarını yazınız.

.....

.....

.....

Ailece yaşadığınız bir problemi ya da zor bir anınızı düşünün. Bu problemin üstesinden nasıl geldiniz, birbirinize nasıl yardım ettiniz?

.....

.....

.....

.....

Anne, baba ve çocuktan oluşan bir ailenin birbirine karşı olan sorumluluklarını içeren doğaçlama bir drama yapınız.

.....

.....

.....

.....

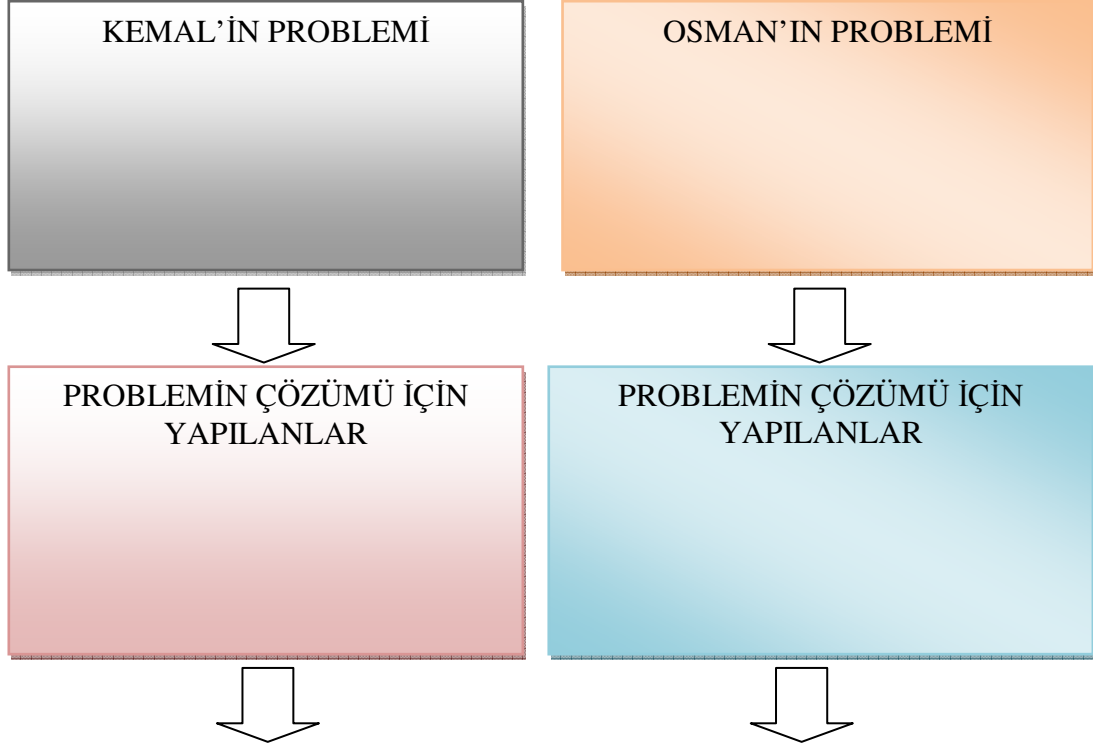
2. ETKİNLİK

Değerler: Güven/güvenilir olma, açık sözlülük, kibarlık/nezaket, sadakat/bağlılık, umut, tutarlı olma

Amaçlar/Kazanımlar:

1. Söz ve davranışları arasında bir uyum, tutarlılık vardır.
2. Her zaman her şeyin yolunda gitmeyeceğini kabul eder.
3. Büyüklerine ve arkadaşlarına karşı sevgiyle bağlılığını gösterir.
4. Sözleriyle ve davranışlarıyla karşısındakini incitmemeye özen gösterir.
5. Yalan söylemez.
6. İnsanlarda güven uyandıracak doğru eylemlerde bulunur.

Sokakta Tek Başına adlı romanımızın kahramanı Osman ve Gümüş Kanat adlı romanımızın kahramanı Kemal' in yaşadığı sorunlar birbirine benzemektedir. Kemal'in ve Osman'ın problemlerinin çözümünde izledikleri yolu ve sonuçlarını tartışın.

SONUÇLAR

SONUÇLAR

Gümüş Kanat ve Sokakta tek başına adlı romanın kahramanları Osman ve Kemal’le ilgili soruları cevaplayalım.

Osman’ın karakter özellikleri	Kemal’in karakter özellikleri	Kemal ve Osman’ın benzer özellikleri	Kemal ve Osman’ın farklı özellikleri
--	--	---	---

4.ETKİNLİK

DUYDUNUZ MU?

Bu etkinliğimizde “duydunuz mu” ile başlayan cümleler kurarak roman kahramanımız Kemal’in bundan sonraki yaşamı ile ilgili cümleler kurunuz. Cümle kurarken yay ayraç içerisinde verilen değerler ilgili olmasına dikkat ediniz.

EK 3- KARAKTER EĞİTİMİ İÇİN 100 YOL (ALAN, Yusuf, Sızıntı Dergisi, Yıl: 23, Sayı: 273, Ekim 2001)

Bir insana verilen değer, onun ahlâk ve karakteriyle bağlantılıdır. Hak katında ve halk katındaki kıymetimiz, ahlâk ve karakterimizin gelişmesi nispetindedir. Okul idarecileri öğrencileri hayata hazırlarken, bu yönde geliştirmenin yollarını arar dururlar. Bu gayeyle bazı üniversitelerde, ahlâk ve karakter gelişim merkezleri bile kurulmuştur. Amerika Boston Üniversitesi'ndeki böyle bir merkezin, öğrencilerin ahlâk ve karakter gelişimiyle ilgili olarak yaptığı bir çalışmada, çok sayıda öğretmen ve idarecinin fikirlerinden yararlanılmış ve 100 maddelik bir tavsiye listesi hazırlamıştır. Her kültürden öğrencinin yararlanabileceği bu listedeki bazı maddeler kültürümüze adapte edilerek değiştirilmiştir. Bunları okuyunca, bazılarını zaten uygulamakta olduğumuzu görecektir, diğerlerine karşı içinizde bir şevk uyanacaktır. Şimdi bu listeyi baştan sona iyice inceleyelim:

- 1- Kahramanlık ve fedakârlıklarıyla meşhur olmuş kişilerin fotoğraflarını koridor ve odalara asın.
- 2- Öğrenciler için ahlâk ve karakter gelişimi konusunda bir rehberlik programı başlatın.
- 3- Topluma hizmet maksadıyla belli misyonlar taşıyan gruplar oluşturun.
- 4- Bir çocuğun diğerleri tarafından şamar oğlanı yapılmasına mani olun.
- 5- Akademik, spor veya sanat yetenekleri dışındaki kabiliyetleri keşfetmek üzere programlar geliştirin.
- 6- Öğrencilerin davranışlarını ve topluma katkılarını ciddi bir şekilde ölçüp değerlendirin.
- 7- Öğrenci ve onlara rehberlik yapanların hemfikir oldukları kurallar tespit edin.
- 8- Velileri davet edip onların gelişmeleri inceleyip katkıda bulunmalarına fırsat tanıyın.

- 9- Misyonunuzu tanımlayan güzel bir söz seçip öğrencilerinizle paylaşın.
- 10- Her ay bir fazilet tespit edip bunun üzerinde çalışın.
- 11- Kendinize örnek aldığınız bir şahsiyeti öğrencilerinize tanıtın.
- 12- Tarihteki olayları gündeme getirip bu olaylarda nasıl davranılması gerektiğini tartışın.
- 13- Öğrencilerdeki iyilik sıfatının, en az onların akademik başarıları kadar önemli olduğunu görmelerine yardımcı olun.
- 14- Ahlâkla ilgili meseleleri ele alın, yani gerçekleri ele alın, delil toplayın, sonuçları tahmin edin ve karar verin.
- 15- Öğrencilerin topluma hizmet etmeleri için belli bir yapı dahilinde onlara fırsatlar oluşturun.
- 16- Örnek olun. Meselâ ortalıkta gördüğünüz bir kâğıt parçasını alın. Sizden sonra ders vereceklere bir saygı eseri olarak tahtayı temiz bırakın.
- 17- Kurumunuzda, ne türlü olursa olsun, nezaketsizliğe fırsat vermeyin.
- 18- Kaba ve küfürlü konuşmalara izin vermeyin.
- 19- Öğrencilerin kötü davranışlarını notlar, çağrılar ve ziyaretlerle velilere duyurun.
- 20- Çocuklarının güzel vasıflarını takdir etmek üzere velilerle irtibat kurun.
- 21- Öğrencilerin okulda çok çalışmalarının ahlâkî bir sorumluluk olduğu fikrini açıkça belirtin.

22- Meslektaşlarınızla konuşurken nazik olun.

23- Yaşadığınız yerdeki fedakâr ve önemli şahsiyetleri derslerde tanıtın.

24- Ödevlerin yapılması ve sınav sonuçlarıyla ilgili mükâfat sistemi kurun.

25- Bir bağış fonu oluşturun. Öğrencilerin bağışları istedikleri yere yapmalarına fırsat tanıyın.

26- Ailelerin ahlâkî otoritelerini destekleyin. Öğrencilerin ahlâkî problemlerini ebeveynleri ile çözmelerini sağlayın. Bu konuda öğrencilerle konuşarak niçin zora düştüklerini analiz edin.

27- Duvarlara güzel karakteri teşvik eden sözler asın.

28- Özellikle öğrencilerin o anki durumlarıyla ilgili ahlâkî ihtilaflara dair yaşanmış olaylardan örnekler verin.

29- Kahraman şahsiyetleri doğum günlerinde anın ve ne tür faziletlere sahip olduklarını anlatın.

30- Çocukların önem verdikleri vecizeleri yazıp duvarlara asmalarına izin verin.

31- Ahlâkî konularda makaleler getiren öğrencileri ödüllendirin ve bu yazıları analiz edin.

32- Kurumunuzdaki karakter meselelerini -güzel huylar vs- düzenli olarak müzakere edin.

33- Çocukların beklentilerini netleştirin ve onların bu beklentilere göre sorumluluk almalarını sağlayın.

34- Öğrencilerle ilgilenirken tutarlı olun ve duygusal davranarak doğruluk ve dürüstlüğünüze halel getirmeyin.

35- Hatalarınızı kabul edin ve bunları düzeltmenin yollarını araştırın. Öğrencileri de buna teşvik edin.

36- Her gün birkaç dakikalık ibretli bir hikâyeyi seslice okuyarak güne başlayın. Hikâyelerin kısa, ama ders verici olmasına dikkat edin.

37- Kurumunuzdaki ilkeler ve politikaları belirlerken bunların muhtemel tesirlerini ve öğrencilere ne tür mesajlar verdiklerini anlamaya çalışın.

38- Bir politika, faaliyet veya kararın sebeplerini açıklayın. Öğrencilerin sadece "nasıl"ı değil, "niçin"i de anlamaları için onlara yardımcı olun.

39- İyi bir öğrenci olmanın ahlâkî ve karakterle ilgili unsurlarını öğrencilerin tartışması için ortamlar hazırlayın.

40- Öğrencilere rekabet kavramını öğretin ve bunun ne zaman faydalı, ne zaman zararlı olduğunu anlatın.

41- Öğrencilere niçin öğretmenlik / belletmenlik yaptığınızı açıklayın. Öğretmenlik / belletmenlik yapmanın sorumluluğu ve öneminden ne anladığınızı açıklayın.

42- Topluma yaptığınız hizmetlerden öğrencilere bahsedin. Hangi gönüllü kuruluşlarda neler yapabileceklerini anlatın.

43- Öğrencilere medyayı eleştirel bir yaklaşımla analiz etmeyi öğretin. Medyadaki mesajlar ne tür bir karakteri teşvik etmektedir?

44- Mezun olup yüksek okula gitmiş, iş hayatına atılmış eski öğrencilerinizi davet edip tecrübelerini aktarmalarını sağlayın. Güzel alışkanlıkların onlara işlerinde nasıl

yardımcı olduğunu sorun.

45- Muhitinizdeki yetişkinleri davet ederek onların karakter eğitimleri ve tecrübeleri konularını gündeme getirin.

46- Öğrencilerin empati geliştirmelerine yardımcı olun. Onlara şu tür sorular sorun: "Kimse seninle oynamak istemezse kendini nasıl hissedersin?", "Birisi senin isminle alay ederse neler hissedersin?" ...vb gibi.

47- Kurumunuzda ihtilaflar doğduğunda öğrencilere saygı, açık görüşlülük, mahremiyet ve nezaketin önemini öğretin. Gıybet, dedikodu ve tahkire fırsat vermeyin.

48- Kibarlık üzerinde durun. Öğrencilere, diğer öğrencileri ve yetişkinleri dikkatli bir şekilde nasıl dinlemeleri gerektiğini öğretin.

49- Başarılı şahısların biyografilerini birlikte okuyup müzakere edin. Daha büyük çocukların farkındalık yeteneğini geliştirin. Bireylerin hataları olabileceğini, ancak takdire şayan sıfatlar da taşıyabileceklerini fark ettirin.

50- Büyük öğrencilerin küçüklere yardımcı olmalarını sağlayan ortamlar oluşturun.

51- İlk günden itibaren çok çalışmanın ve hedefe ulaşmak için belli standartlara riayet etmenin öneminden bahsedin.

52- Liseye devam eden öğrencilerin toplumda daha aktif olmaları için, gönüllü faaliyetler yapan kurumların yönetim kurulu toplantılarına katılarak katkıda bulunmalarını sağlayın.

53- Katma değeri yüksek, kaliteli eserler veren ve ülkenin sosyal enerjisini artırıcı örnek çalışmalar yapan şahsiyetlerin hayatlarını, alışkanlıklarını ve temel prensiplerini araştırma konusu olarak öğrencilere verin.

54- Diğer ülkelerde karakter eğitimiyle ilgili çalışmalarını takip edin ve tecrübelerden yararlanın.

55- Öğrencilere teşekkür mesajları yazmayı öğretin. Öğrenciler için değerli çalışmalar yapanlara teşekkür mektupları yazdırın.

56- Öğrencilerin çalışmalarını değerlendirirken onlara yeteri kadar geri besleme (feedback) verin. Gelişmeleri ve başarıları konusunda onlarla samimâne ve teşvik edici bir iletişim kurun.

57- Büyük öğrencilerin, ebeveynler için yemekli bir program hazırlamasını sağlayın. Yemek yapmalarını, dekorlar kullanmalarını, hizmet etmelerini ve temizlik yapmalarını temin edin.

58- Öğrencilerin kurum için bir hizmet yapmalarını (ufak tamiratlar, tanıtım vs.) sağlayın.

59- Düzenli bir şekilde birlikte bina temizliği yapın.

60- Diğer din ve kültürleri tahkîr etmeyin ve başkalarına karşı âdil davranmanın önemini vurgulayın.

61- Hor görülen öğrencilere destek olun ve bu anları bir eğitim fırsatı olarak görün.

62- Canlılara karşı şefkatli olma düşüncesini aşılaysın.

63- Ürünlerin tekrar kullanımıyla ilgili (recycle) kampanyalar başlatın. İktisatlı olma ve israftan kaçınmanın önemini anlatın.

64- Ülke çapında güzel ahlâkı destekleyen programlardan öğrencilerinizi haberdar edin.

65- Öğrencilerin ebeveynlerinin de desteğiyle; muhitlerinde ufak temizlik işleri, ağaç

dikme, ufak tamiratlar gibi çalışmalarla çevrelerine hizmet etmelerini sağlayın.

66- Kurumunuza ait bir şarkınız olsun ve yeni gelenlere bunun sözlerini ve manasını öğretin.

67- Eğer böyle bir şarkınız yoksa öğrenciler arasında bir yarışma düzenleyerek bir tane yazmalarını temin edin. Ne tür fikirlerin şarkıda yer alması gerektiği konusunda görüş alışverişinde bulunun.

68- Kurumunuzda belli kaidelerin önemini vurgulayın ve bu kaidelerin kurumun kimliği açısından önemini ifade edin.

69- Öğrencileri çevredeki yaşlı veya yardıma muhtaç insanlarla ilgilenmeye teşvik edin.

70- Öğrencilerinize başka şehir veya ülkelerden mektup arkadaşları bulun ve onların yazışmalardan öğrendikleri bilgileri paylaşın. O yerlerde hayatın nasıl olduğu konusunu gündeme getirin.

71- Karakter eğitimi için müfredatı kullanın. Meselâ dille ilgili çalışmalarda karakter analizleri yaptırın. Başkasının gözleriyle dünyaya bakmanın nasıl bir şey olabileceğini sorun.

72- Şefkatli bir şekilde yapıcı eleştirilerde bulunun ve öğrencilerin de bunu alışkanlık haline getirmelerini sağlayın.

73- Spor müsabakalarında, oyunlarda ve günlük ilişkilerde centilmenliğin önemini vurgulayın.

74- Okulun politikasını belirlerken öğrencilerin de katkıda bulunmasını temin edin. Onlara farklı politikaların karşılaştırılmasıyla ilgili ödevler verin.

75- İnsanı düşünmeye, tartışmaya ve yazmaya sevk eden alıntılar toplayın.

76- Öğretmen ve idarecilerin kullanabilecekleri, karakter eğitimiyle ilgili bir literatür listesi hazırlayın.

77- Kurumunuzu tanımlayan veciz bir söz bulun.

78- Üstün karakterli öğrencilere ait kayıtları arşivleyin.

79- Akademik ve sosyal problemleri çözüp özgüven kazanmaları için fırsatlar tanıyın.

80- Kurumunuzdaki ahlâkî atmosferi idarî toplantılarınızda gündeme getirin ve hedeflerinizi belirleyin.

81- Kurumunuza ait bir prensipler listesi hazırlayın ve bütün faaliyet ve politikalarınızda bu listeye atıflarda bulunun. Kurumdaki herkese bu listeyi neşredin ve dikkat çekici bir şekilde binada teşhir edin.

82- Bir e-mail listesi veya bülten tahtası hazırlayıp idareci ve öğretmenlerin karakter eğitimiyle ilgili fikir alışverişi yapmalarını sağlayın.

83- Haber bülteniniz aracılığıyla, öğrencilerinizin dikkat çekici davranışlarından velileri haberdar edin.

84- Kurumunuzun tarihî ve başarılarına ait belgeler ve fotoğraflardan oluşan bir sergi hazırlayıp ziyaretçilere bunu gösterin.

85- Kurumda basit gibi görünen işleri yapan işçilerin ve gönüllülerin çalışma ve başarılarını toplu bir şekilde takdir edin.

86- Öğrencileri teşvik edecek ve onlara disiplin kazandıracak miktarda ödevler vermeyi ihmal etmeyin.

87- Çocuklara bir and söyletin ve bu metni velilere ulaştırın.

- 88- Giyimle ilgili standartlar belirleyip bunların eğitimle olan ilgisini açıklayın.
- 89- Öğrencilerin kendi aralarında kaynaşmasını sağlayan faaliyetler düzenleyin.
- 90- Öğrenci ve velilerin seminer, gezi gibi ortak bir projede görev almalarını sağlayın.
- 91- Binanın genel görünüşü konusunda dikkatli olun. Genel düzen ve tertiple ilgili herkesin katkıda bulunmasına çalışın.
- 92- Çevredeki itibarlı işadamlarının, girişimcilik konusunda öğrencilere rehberlik yapmalarını sağlayın.
- 93- Yeni gelen öğrenci ve işçilere rehberlik yapacak kişiler belirleyin.
- 94- Çevredeki memur, işçi veya işverenleri davet ederek iş hayatında karakterin öneminden bahsettirin.
- 95- Sporla ilgilenen öğrenci ve öğretmenlerin sporla ilgili ahlâkî ilkeler geliştirmelerini teşvik edin.
- 96- Muhitinizde karakter eğitimiyle ilgili toplantılar düzenleyin.
- 97- Karakter eğitimiyle ilgili bir logo hazırlatın.
- 98- Ayda iki defa öğretmen ve idarecileri bir araya getirerek ahlâkî prensipler içeren edebî veya felsefî bir metni analiz ettirin.
- 99- Veliler için karakter eğitimiyle ilgili bir literatür listesi hazırlayın.
- 100- Bir kitap kulübü kurarak öğrencilerin ahlâkî eserler okumalarını sağlayın.

Bu listenin hayata geçirilebilmesi için okul idaresi farklı birimlere veya

öğretmenlere kendisiyle ilgili maddelerin neler olduğunu ve onları nasıl uygulayacağını belirleme görevi verebilir. Meselâ, sporla ilgili olan maddeler spor birimi veya öğretmenine; benzer şekilde tarih, edebiyat, resim, gezi ile ilgili olanlar da alâkalı birimlere görev olarak verilebilir. Böylece, bu listede yer alan veya akla gelebilecek başka hususlar bir bütünlük içinde öğrenciye sunulursa, ahlâk ve karakter gelişiminde olumlu sonuçlar alınır.

Kaynak

- "100 Ways to Promote Character Education", Center for the Advancement of Ethics and Character, Boston University, ISACS UPDATE, Winter '94
- <http://www.isacs.org/monographs/charctr2.html>

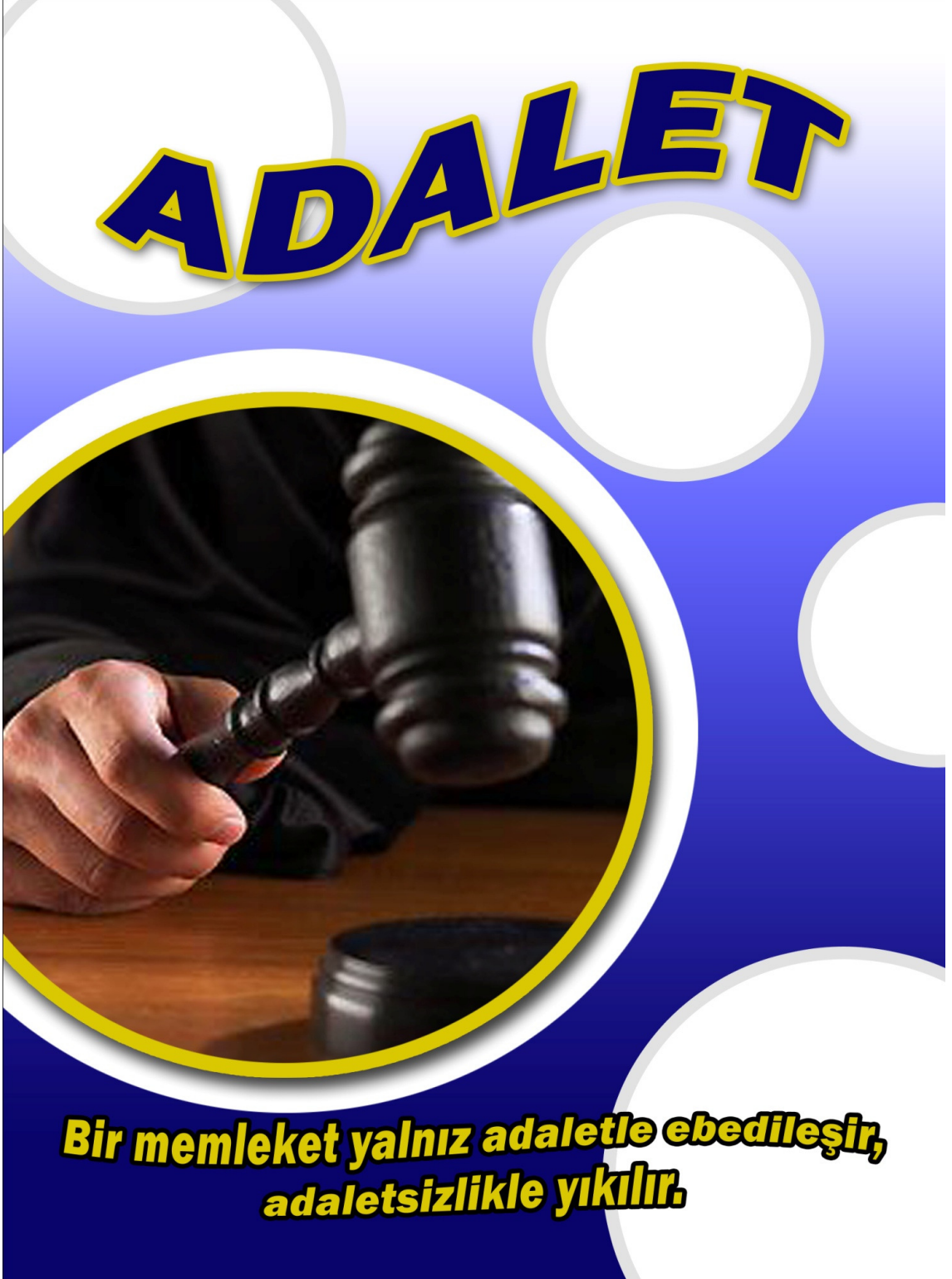
EK-4 EDEBİYAT TEMELLİ KARAKTER EĞİTİMİ İÇİN DEĞER BAKIMINDAN İNCELENEN KİTAPLARIN LİSTESİ

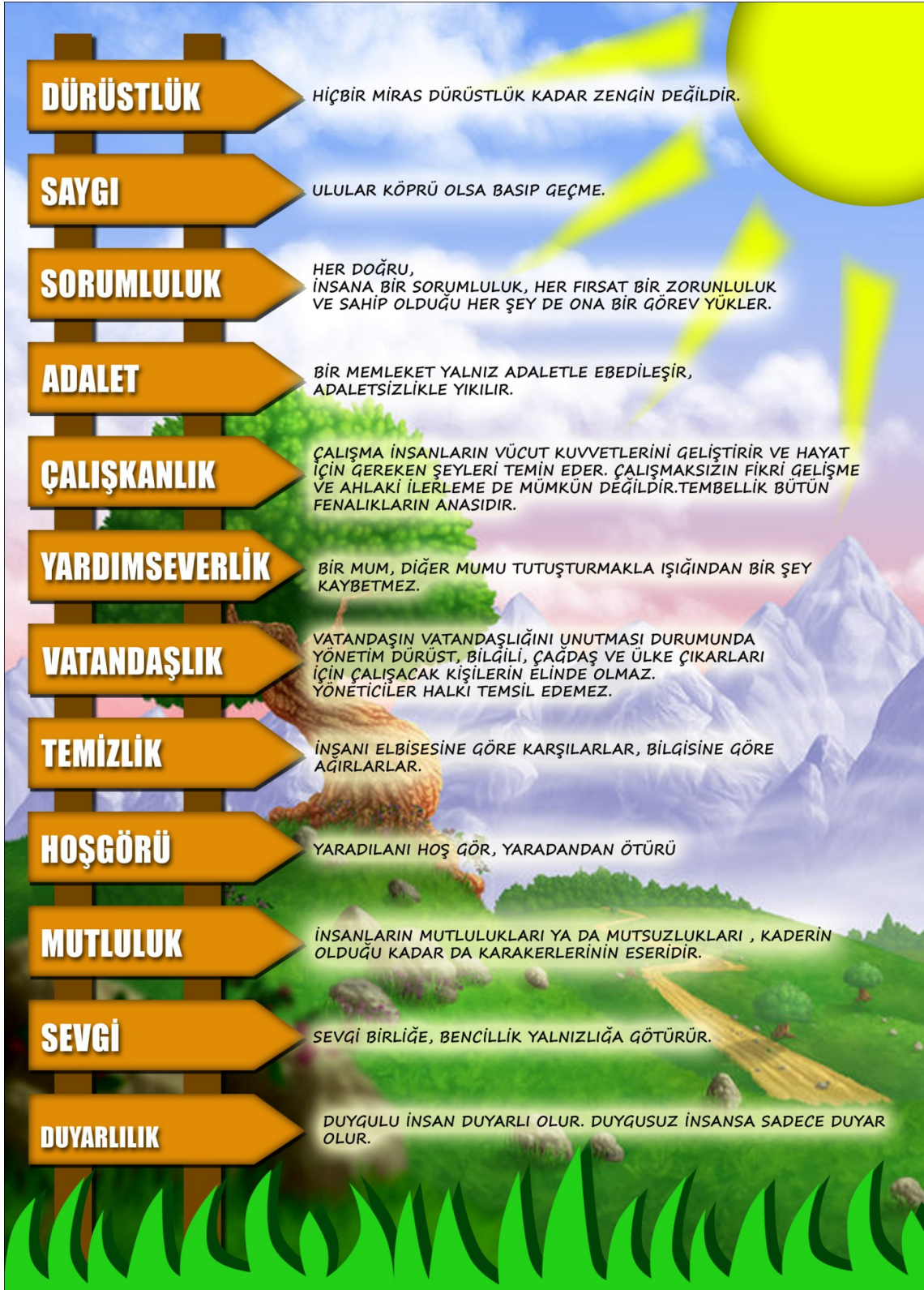
Sıra No	KİTAP ADI	YAZARI	YAYINEVİ	YAYIN YILI, SAYFA SAYISI.
1	Küçük Kara Balık	Samed Behrengi	Can Çocuk	2009, 59 s.
2	Bacak Kadar Çocuk Yazıyor	Sevda Fırat Ak	Epsilon Yayınları	2005, 205 s.
3	Halime Kaptan	Rıfat Ilgaz	Çınar Yayınları	2009, 160 s.
4	Saklıköy'ün Kuşçusu	Kadri Öztopçu	Günışığı Kitaplığı	2009, 156 s.
5	Dal Ucunda Gül	Aydın Balcı	Tudem Yayınları	2010, 96 s.
7	Konrad ya da Konserve Kutusundan Çıkan Çocuk	Christine Nöstlinger	Günışığı Kitaplığı	2003, 174 s.
8	Yeşil Bayır	Sulhi Dölek	Bilgi Yayınevi	2009, 128 s.
9	Arzavul Tepesi	Mehmet Erkan	Elma Yayınevi	2010, 192 s.
10	Domaniç Dağlarının Yolcusu	Şukufe Nihal	Timaş Yayınları	2009, 85 s.
11	Sessiz Yürek	Necati Güngör	Günışığı Kitaplığı	2009, 108 s.
12	Keleş Osman	Necati Tosuner	Günışığı Kitaplığı	2008, 127 s.
13	Mutluluk Sokağı	Ferda İzbudak Akıncı	Tudem	2009, 200 s.
14	Yonca Kız	Kemal Bilbaşar	Can Yayınları	2010, 188 s.
15	İnsan Ne ile Yaşar-	Lev N. Tolstoy	Zambak Yayınları	2008, 136 s.
16	Kim Takar Salatalık Kralını	Christine Nöstlinger	Günışığı Kitaplığı	2008, 160 s.
17	Posta Kutumdan Sihir Çıktı	Gülsevin Kırıl	Hayy Kitap	2006, 92 s.
18	Hızlı Tosbi	İsmet Bertan	Günışığı Kitaplığı	2007, 208 s.
19	Huckleberry Finn'in Maceraları	Mark Twain	Alfa Yayınları	2004, 372 s.
20	Charlie'nin Çikolata Fabrikası	Roald Dahl	Can Yayınları	2010, 192 s.
21	Fadiş	Gülten Dayıoğlu	Altın Kitaplar	2010, 160 s.
22	İpini Kopartan Uçurtma	Gülsüm Cengiz	Evrensel Basım Yayın	2007, 151 s.
23	Mago	Ayla Çınaroğlu	Uçan Balık	2010, 102 s.
24	Masal Masal İçinde	Ahmet Ümit	Doğan Egmont Yayıncılık	2010, 147 s.
25	Mecit'in Maceraları 1	H. Moradi Kermani	Kelime Yayınları	2010, 143 s.
	Patenli Kız	Zeynep Cemali	Günışığı Kitaplığı	2008, 200 s.
26	Sevginin Kuş Kanatları	Ekrem Güneş	Tudem Yayınları	2007, 176 s.
27	Memiş Can	İbrahim Zeki Burdurlu	Tudem Yayınları	2007, 192 s.
28	Kelile ve Dimne	Beydaba	Evrensel Basım Yayın	2003, 176 s.

29	Yankılı Kayalar	Ahmet Yılmaz Boyunağa	Timaş Yayınlar	2010, 124 s.
30	Ejderha Kanadı(*)	Renate Welsh	Türkiye İş Bankası Kültür yayınları	2010, 119 s.
31	Ayşe'nin Günleri(*)	Gülsüm Cengiz	Evrensel Basım Yayın	2010, 256 s.
32	Dört Kardeşiler(*)	Gülten Dayıoğlu	Altın Kitaplar	2010, 160 s.
33	Benim Kırmızı Papuçlarım(*)	Nehir Tınaz	Erdem Yayınları	2007, 111 s.
34	Tülüş (*)	Ayla Çınaroğlu	Uçan Balık Yayınları	2007, 103 s.
35	Martılar Adası(*)	Zeyyat Selimoğlu	Can Çocuk	2003, 168 s.
36	Takma Adı Gagalı(*)	Ayfer Gürdal Ünal	Türkiye İş Bankası Kültür yayınları	2010, 107 s.
37	Kuş Kulesi(*)	Ferda İzbudak Akıncı	Tudem Yayınları	2010, 104 s.
38	Balık(*)	Laura S. Matthews	Gümüşü Kitaplığı	2010, 173 s.
39	Sokakta Tek Başına(*)	Ayhan Bozırat	Gümüşü Kitaplığı	2010, 180 s.
40	Gümüş Kanat(*)	Cahit uçuk	Bilge Kültür Sanat	2006, 207 s.
41	Lastik Top(*)	Dinçer Sezgin	Tudem Yayınları	2009, 103 s.
42	Narin	Pürnur Soğangöz	Can Yayınları	2009, 152 s.
43	Vanilya Kokulu Mektuplar	Sevim Ak	Can Yayınları	2010, 128 s.
44	Çizgili Pijamalı Çocuk	John Boyne	Tudem Yayınları	2007, 208 s.
45	Martı Jonathan Livingston	Richard Bach	Epsilon Yayınları	1994, 96 s.
46	Düş Sokağı Çocukları	Dinçer Sezgin	Tudem Yayınları	2003, 120 s.
47	Ayın On Dördü Gibi	H. Moradi Kermani	Kelime Yayınları	2008, 64 s.
48	Sol Ayağım	Chiristy Brown	Nemesis Kitap	2009, 190 s.
49	Gökyüzünden Yeryüzüne Öyküler	Şule Tankut Jobert	Kelime Yayınları	2010, 88 s.
50	Kamp Arkadaşlığı	İpek Ongun	Epsilon Yayınları	2008, 189 s.

(*) Edebiyat Temelli Karakter Eğitimi uygulama çalışmalarında 6. sınıf öğrencilerine okutulan kitaplar.

**EK-5 ÇEVRE DÜZENLEMESİ
(AFİŞLER)**

DÜRÜSTLÜK

Hiçbir miras dürüstlük kadar zengin değildir.

HOŞGÖRÜ

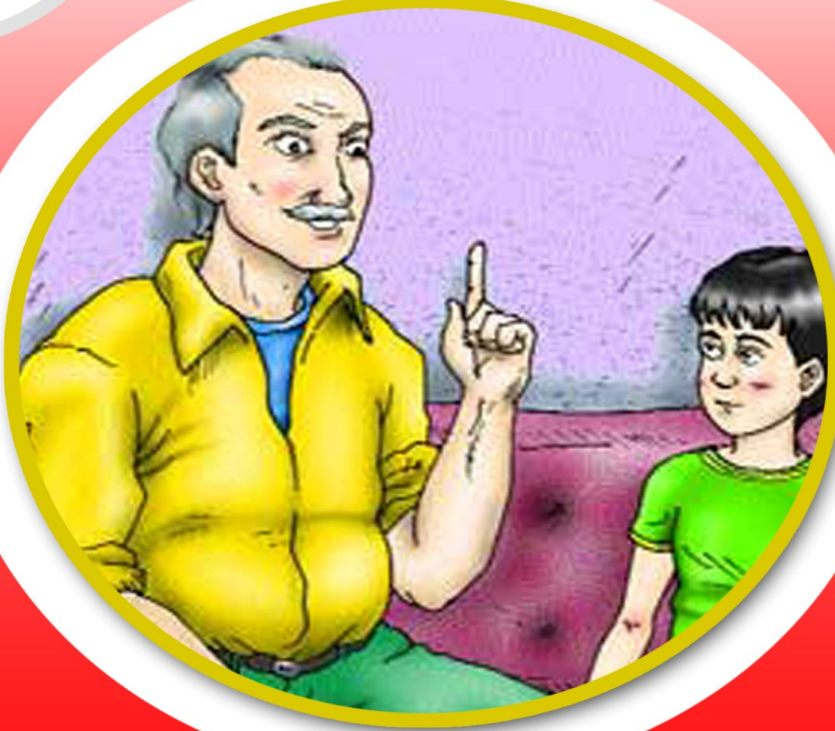
Farkılıklara saygı.. herkes eşit, herkes farklı....

DUYARLILIK

Duygulu insan duyarlı olur.
Duygusuz insansa SADECE DUYAR OLUR

SAYGI

Ulular köprü olsa basıp geçme

MUTLULUK

**İNSANLARIN MUTLULUKLARI YA DA
MUTSUZLUKLARI , KADERİN OLDUĞU
KADAR DA KARAKERLERİNİN ESERİDİR.**

SEVGİ

Sevgi birliğe, bencillik yalnızlığa götürür

SORUMLULUK

**Her doğru, insana bir sorumluluk, her fırsat bir zorunluluk
ve
sahip olduğu her şey de ona bir görev yükler.**

TEMİZLİK

**İnsani elbisesine göre karsırlarlar,
bilgisine göre ağırlarlar**

YARDIMSEVERLİK

**Bir mum, diğer mumu tutuşturmakla
ışığından bir şey kaybetmez**

VATANDAŞLIK

Vatandaşın vatandaşlığını unutması durumunda Yönetim dürüst, bilgili, çağdaş ve ülke çıkarları için çalışacak kişilerin elinde olmaz. Yöneticiler halkı temsil edemez.

BEKLEMİYİN

Nazik olmak için gülümseme beklemeyin

Sevmek için sevimliyi beklemeyin

Bir arkadaşın değerini anlamak için, yalnız kalmayı beklemeyin

Çalışmaya başlamak için en iyi işi beklemeyin

Biraz paylaşmak için çok olmasını beklemeyin

Öğütleri hatırlamak için, düşmeyi beklemeyin

Dua'ya inanmak için acıları beklemeyin

Yardım edebilmek için zamanınızın olmasını beklemeyin

Özür dilemek için diğerinin acı çekmesini beklemeyin

Barışmak için ayrılığı beklemeyin

DİKKAT EDİN!

Söylediklerinize dikkat edin, düşüncelerinize dönüşür

Düşüncelerinize dikkat edin, duygularınıza dönüşür

Duygularınıza dikkat edin, davranışlarınıza dönüşür

Davranışlarınıza dikkat edin, alışkanlıklarınıza dönüşür

Alışkanlıklarınıza dikkat edin, değerlerinize dönüşür

Değerlerinize dikkat edin, karakterinize dönüşür

Karakterinize dikkat edin, kaderinize dönüşür

İDEAL İNSANIN ÖZELLİKLERİ

GENÇLERİN BELİRLLEDİĞİ ORTAK DEĞERLER

- * Hırslı değil, tutkulu ol
- * Yenilikçi ol
- * İnançlı ol
- * Her zaman düşün, açık düşün açık söyle
- * Merak et, dikkat et
- * Zincirlerden bağımsız ol
- * Düşün, harekete geç ve tekrar düşün
- * Bilgelığe aşık ol ve değer ver
- * Adil ol
- * Sorgula
- * Hoşgörülü ol
- * Kişisel bütünlüğünü sağla
- * Paylaşımçı ol
- * Kızgınlıktan ve kibirden uzak dur
- * Sorumluluk al, sahip çık
- * Hayata ve düşüncelere saygı duy
- * Esnek ol
- * Yaratıcı ol, yaratıcılığa değer ver
- * Cesur ve uyumlu ol
- * Hayata katkıda bulunmayı hedefle
- * Dürüst ol, dürüst kal
- * Aktifliğini, pozitifliğini koru
- * Ön yargılardan kurtul, uzak dur
- * Derinliğe olan tutkunu koru
- * Hayallerin için gerçekçi ol
- * Sevgi duy, koru, yay
- * Ailene dostlarına ve sevdiklerine sadık ol, değer ver

KİŞİLİĞİN ÖNEMİ

Sınıf, öğrencilerin gürültü patırtısıyla sallanırken sert görünümlü hoca kapıda beliriyor. Sınıfa bir bakış atıp kürsüye geçiyor.

Tebeşirle tahtaya kocaman bir (1) rakamı çiziyor, 'Bakın' diyor:

'Bu kişiliktir, hayatta sahip olabileceğiniz en değerli şey...'

Sonra (1) 'in yanına bir (0) koyuyor: Bu, başarıdır.

Başarılı bir kişilik (1) 'i (10) yapar.

Bir (0) daha... Bu, tecrübedir. (10) iken (100) olursunuz.

Sıfırlar böyle uzayıp gidiyor. Yetenek... Disiplin...Sevgi...

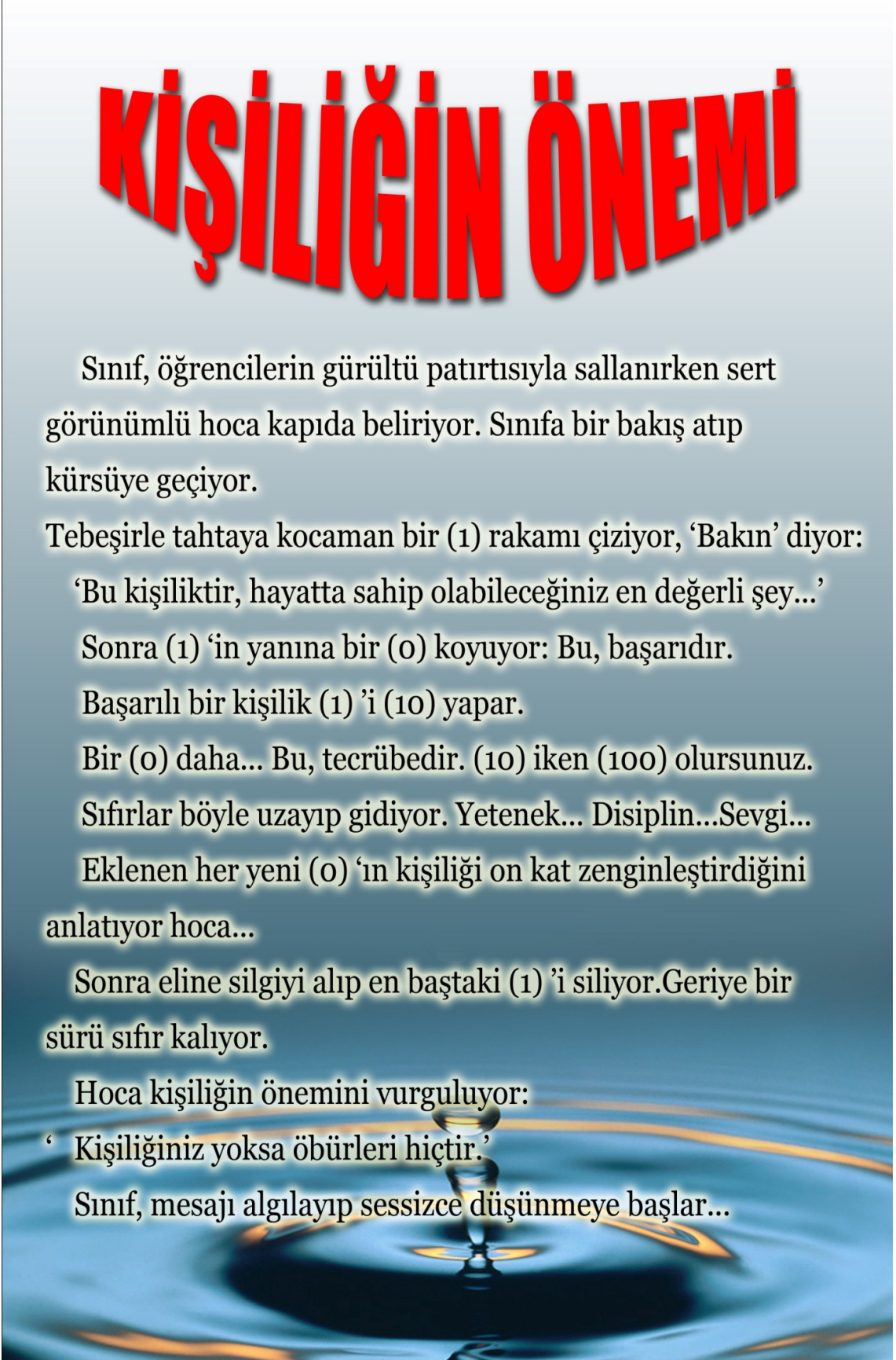
Eklenen her yeni (0) 'ın kişiliği on kat zenginleştirdiğini anlatıyor hoca...

Sonra eline silgiyi alıp en baştaki (1) 'i siliyor.Geriye bir sürü sıfır kalıyor.

Hoca kişiliğin önemini vurguluyor:

' Kişiliğiniz yoksa öbürleri hiçtir.'

Sınıf, mesajı algılayıp sessizce düşünmeye başlar...

KONFİÇYÜS' TEN İYİ KARAKTER TAHLİLİ

**Sağlam karakterli insanların
dokuz özelliği vardır:**

Baktıklarında berrak görürler

Dinlediklerinde iyi duyar

Görünüşleri sıcaktır

Davranışları saygı yüklüdür

Konuşmaları doğrudur

İşlerini ciddi yaparlar

Kuşku duyduklarında doğru soru

sormasını bilirler

Öfkelendiklerinde nedenini

düşünürler

Kazandıklarında adaleti düşünürler

MEVLANA' NIN YEDİ ÖĞÜDÜ

*** Cömertlik ve yardım etmede akarsu gibi ol!**

*** Şefkat ve merhamette güneş gibi ol!**

*** Başkalarının kusurunu örtmede gece gibi ol!**

*** Hiddet ve asabiyette ölü gibi ol!**

*** Tevazu ve alçakgönüllülükte toprak gibi ol!**

*** Hoşgörülülükte deniz gibi ol!**

*** Ya olduğun gibi görün ,**

ya görüldüğün gibi ol!

ÖRNEK İNSAN OLMAK

Erenlerden biri öğrencilerine şöyle dedi:

**Yalan söylemeyin
Emanete hıyanet etmeyin
Öfkenizi yenin
Üstünlük taslamayın
İyiliklere şükredin
Söz taşımayın
Dedikodu yapmayın
İkiyüzlü olmayın
İnsanlara küsmeyin
İftira etmeyin
Anne babaya saygı gösterin, hizmet edin
Misafirperver olun
Hiçbir zaman kibirlenmeyin...**

EK-6 İZİN BELGELERİ

T.C.
DÜZCE VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı :B.08.4.MEM.4.81.00.16.605.99/ **13073**
Konu: Araştırma İzni.

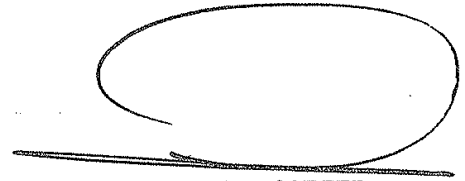
12 Ekim 2010

ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
(Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne)
14280 Gökçöy / BOLU

- İlgi :a) Mart 2007 tarih ve 2594 sayılı MEB Tebliğler Dergisinde yayınlanan Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzni ve Uygulama Yönergesi
b) Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün 23.09.2010 tarih ve B.30.2.ABÜ.0.41.72.00-302.14-781 sayılı yazısı.
c) 08.10.2010 tarih ve 99/12901 sayılı makam onayı

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi **Melek DEMİRBAŞ'ın** ilgi (b) yazı eki "**Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin 6. Sınıf Öğrencilerinin Karakter Gelişimine Etkisi**" konulu araştırma araştırma talebinin, "**Düzce İli Merkez Namık Kemal İlköğretim Okulu ve Aydınpınar İlköğretim Okulu Öğrencilerine**" yönelik uygulama talebinin uygun görüldüğüne dair ilgi (c) makam onayı, Araştırma Anketi, Araştırma Önerisi, Kaynakça, Dilekçe ve Araştırma Yapılacak Okulların Listesi ekte gönderilmiştir.

Adı geçen öğrenciniz **Melek DEMİRBAŞ'ın** tebliğini, araştırma tamamlandıktan itibaren en geç iki hafta içerisinde, araştırmanın iki örneğinin CD' ye kayıtlı olarak ilgi (a) Yönergede belirtilen (Ek-1) Taahhütname tutanağı ile birlikte müdürlüğümüze teslim edilmesinin sağlanması hususunda gereğini arz ederim.

Yusuf SEZER
İl Milli Eğitim Müdürü

EKLER :
1-Araştırma Önerisi (1 Sayfa)

T.C.
DÜZCE VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı :B.08.4.MEM.4.81.00.16.605.99/ **12301**
Konu: Araştırma İzni.

09 Ekim 2010

VALİLİK MAKAMINA

İlgi :a) Mart 2007 tarih ve 2594 sayılı MEB Tebliğler Dergisinde yayınlanan Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi
b) Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün 23.09.2010 tarih ve B.30.2.ABÜ.0.41.72.00-302.14-781 sayılı yazısı.

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi **Melek DEMİRBAŞ**'ın ilgi (b) yazı eki "**Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin 6. Sınıf Öğrencilerinin Karakter Gelişimine Etkisi**" konulu araştırmasına veri sağlamak amacıyla, "**Düzce İli Merkez Namık Kemal İlköğretim Okulu ve Aydınpınar İlköğretim Okulu Öğrencilerine**" yönelik izin talebi, ilgi (a) Yönerge'de belirtilen esaslar doğrultusunda incelenmiştir.

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü tarafından kabul edilen, onaylı bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilecek (28 Sayfa, 66 sorudan oluşan) araştırmanın, veli izin muvafakatları alınarak, "**Düzce İli Merkez Namık Kemal İlköğretim Okulu ve Aydınpınar İlköğretim Okulu Öğrencilerine yönelik olarak uygulanmasına**", araştırma tamamlandıktan itibaren en geç iki hafta içerisinde, araştırmanın iki örneğinin CD' ye kayıtlı olarak ilgi (a) Yönergede belirtilen (Ek-1) Taahhütname tutanağı ile birlikte Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü tarafından müdürlüğümüze teslim edilmesi ve ilgi (a) Yönergenin 13.maddesinde belirtilen esaslara uyulması kaydıyla **Melek DEMİRBAŞ** tarafından uygulanmasında bir sakınca görülmemektedir.

Makamlarınızca uygun görüldüğü takdirde Olurlarınıza arz ederim.

Yusuf SEZER
İl Milli Eğitim Müdürü

OLUR
07/10/2010

Erdoğan ÜLKER
Vali a.
Vali Yardımcısı

EKLER :
1-Araştırma Önerisi (1 Sayfa)

EK-7 ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Melek DEMİRBAŞ

Doğum Yeri ve Tarihi: Rize/ Pazar 01/11/1985

Bitirdiği Okullar:

Lise: 75. Yıl İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Anadolu Lisesi

Üniversite:

- Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği (2003-2007)
- Yüksek Lisans: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe Eğitimi Bölümü (2009-2012)

Çalıştığı Kurumlar:

Düzce Aydınınar İlköğretim Okulu

İletişim Bilgisi: melekdemirbas@msn.com